

**UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE**

IMPACT STRATEGIC

Adresă:

Șos. Panduri, nr. 68-72, sector 5

TEL.: (021) 319.56.49

FAX.: (021) 319.55.93

E-MAIL: cssas@unap.ro

WEBSITE: <http://cssas.unap.ro>

No. 2/2005 [15]

Consiliul editorial:

Prof. univ. dr. Marius Hanganu, președinte

C.S. I dr. Constantin Moștofleu, președinte executiv

C.S. I dr. Nicolae Dolghin

Prof. Hervé Coutau-Bégarie (Director al Institutului de Strategie
Comparată, Paris, Franța)

Prof. univ. dr. ing. Adrian Gheorghe, (Swiss Federal Institute of
Technology, Zurich, Switzerland)

Dipl. ing. dr. Josef Janošec (Institute for Strategic Studies, Defence
University, Brno, Cehia)

C.S. I dr. Gheorghe Văduva

Conf. univ. dr. Ion Emil

Colegiul de redacție:

C.S. Vasile Popa

Corina Vladu

George Răduică

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. Mihai Velea

C.S. I dr. Grigore Alexandrescu

CUPRINS

ARGUMENT

<i>A accepta realitatea, a continua viața</i>	7
---	---

ACTUALITATEA POLITICO-MILITARĂ

Managementul crizelor

Florian PINȚA.....	9
--------------------	---

Determinări actuale ale securității regionale

Dr. Mircea MUREȘAN.....	18
-------------------------	----

Rolul intervenției militare în managementul conflictelor

Dr. Teodor FRUNZETI.....	23
--------------------------	----

GEOPOLITICI ȘI GEOSTRATEGII PE TRAIECTORIA VIITORULUI

Globalizare și societatea civilă

Dr. Viorel BUȚA.....	29
----------------------	----

Securitatea națională și raportul între reforma din armată și transformarea instituției militare

Dr. Petre DUȚU.....	34
---------------------	----

Organizația Națiunilor Unite în secolul XXI: un factor de impulsie a schimbării

Mădălina-Virginia ANTONESCU	38
-----------------------------------	----

Carta Națiunilor Unite și gestionarea păcii și securității internaționale

Alin BODESCU.....	50
-------------------	----

Globalizare și efecte ale proiectării acesteia în mediul de securitate regional

Eduard VITALIS.....	58
---------------------	----

NATO ȘI UNIUNEA EUROPEANĂ: POLITICI, STRATEGII, ACȚIUNI

Perspectivă apropiată ale relațiilor României cu Uniunea Europeană

Dr. Iulian POPA.....	61
----------------------	----

Reforma sistemului militar din România în perspectiva integrării europene

Dr. Constantin IORDACHE.....	65
------------------------------	----

Europa lărgită, politica europeană de vecinătate și spațiul comun de securitate externă

Dr. Paul DUȚĂ.....	69
--------------------	----

Impactul ratificării Constituției Europene asupra integrării României în Uniunea Europeană

Mirela ATANASIU.....	78
----------------------	----

SECURITATE ȘI STRATEGIE MILITARĂ

Războiul asimetric: metodă veche, preocupare nouă

Vladi SOFRONIEV.....	81
----------------------	----

O nouă viziune asupra securității în spațiul european, euro-atlantic și în lume

Dr. Constantin-Gheorghe BALABAN.....	86
--------------------------------------	----

Tehnologia acțiunilor militare

Dr. Eugen SITEANU, dr. Sorin TOPOR.....	92
---	----

<i>Strategie națională și strategie de alianță. Repere conceptuale</i> Dr. Gheorghe VĂDUVA.....	99
SOCIETATEA INFORMAȚIONALĂ. PACE ȘI RĂZBOI	
<i>Centrul-pilot de e-Learning al Universității Naționale de Apărare</i> Dr. Ion ROCEANU.....	105
ANALIZE, SINTEZE, EVALUĂRI	
<i>Perspectiva pan-arabă versus perspectiva islamică asupra securității în Orientul Mijlociu</i> Ionuț APAHIDEANU.....	110
PUNCTE DE VEDERE	
<i>„România Militară“ - principala tribună a doctrinei și artei militare în perioada interbelică</i> Hervé COUTAU-BÉGARIE.....	116
<i>Perenitate sau conjunctură în problematica securității zonei extinse a Mării Negre?</i> Dr. Grigore ALEXANDRESCU.....	120
TERORISM. RĂZBOI ÎMPOTRIVA TERORISMULUI	
<i>Lupta împotriva terorismului din perspectiva Uniunii Europene</i> Dr. Piotr GAWLICZEK.....	123
<i>Terorismul și dictatura instantaneului</i> Sorin Olteanu.....	128
<i>Bioterorismul - un altfel de război</i> Cornel CUCU.....	130
NOTE DE LECTURĂ	
<i>Premii acordate unor lucrări de cercetare științifică</i> Cristian BĂHNĂREANU	135
AGENDA CSSAS	
<i>Activități ale CSSAS aprilie-iunie 2005</i> Irina CUCU.....	136

CONTENTS

ARGUMENT

To accept the reality, to go on with our lives/p. 7

THE POLITICAL-MILITARY PRESENT

Crisis management – Florin PINȚA/p. 9

Present determinations of the regional security – PhD Mircea MUREȘAN/p. 18

The military intervention role in conflict management – PhD Teodor FRUNZETI/p. 23

GEOPOLITICS AND GEOSTRATEGIES ON THE FUTURE'S TRAJECTORY

Globalization and civil society – PhD Viorel BUȚA/p. 29

La sécurité nationale et le rapport entre la réforme de l'armée - la transformation de l'institution militaire – PhD Petre DUȚU/p. 34

The United Nations in the 21st Century: a catalyst for change – Mădălina-Virginia ANTONESCU/ p. 38

The Charter of the United Nations Charta and the international peace and security management – Alin BODESCU/p. 50

The globalization and the effects of projecting it into the regional security field – Eduard VITALIS/ p. 58

NATO AND EU: POLITICS, STRATEGIES, AND ACTIONS

The near expectations of the Romania's relations with the European Union – PhD Iulian POPA/ p.61

The reform of the Romanian military system and the European integration – PhD Constantin IORDACHE/p. 65

Wider Europe, European Neighboring Policy, and the common space of external security – PhD Paul DUȚĂ/p. 69

The European Constitution ratification impact over the Romanian integration in the EU structures – Mirela ATANASIU/p. 78

SECURITY AND MILITARY STRATEGY

The asymmetric warfare: old method, new concern – Vladi SOFRONIEV/p. 81

Une nouvelle vision de la sécurité européenne, euro-atlantique at mondiale – PhD Constantin-Gheorghe BALABAN/p. 86

The technology of the military action – PhD Eugen SITEANU and PhD Sorin TOPOR/p. 92

The national strategy and the alliance strategy. Conceptual framework – PhD Gheorghe VĂDUVA/ p. 99

INFORMATIONAL SOCIETY. PEACE AND WAR

National Defense University's e-Learning Pilot Center – PhD Ion ROCEANU/p. 105

STRATEGIC IMPACT

ANALYSIS, SYNTHESIS, EVALUATIONS

The Pan-Arab versus the Islamic perspective on security in the Middle East – Ionuț APAHIDEANU/
p. 110

POINT OF VIEWS

“România Militară” – principale tribune de la doctrine et de l’art militaire entre les deux guerres
– Hervé COUTAU-BÉGARIE/p. 116

Perennity or opportunity on the extended region of Black Sea extended area security issues? –
PhD Grigore ALEXANDRESCU/p. 120

TERRORISM. THE WAR AGAINST TERRORISM

Fight against terrorism from the EU perspective – PhD Piotr GAWLICZEK/p. 123

The terrorism and the dictatorship of the moment – Sorin OLTEANU/p. 128

The bioterrorism – another kind of war – Cornel CUCU/p. 130

REVIEWS

Scientific research awards – Cristian BĂHNĂREANU/p. 135

C.S.S.A.S.’s AGENDA

The activity of the Center for Strategic Studies of Defense and Security, April-June 2005 – Irina
CUCU/p. 136

A ACCEPTA REALITATEA, A CONTINUA VIAȚA

Tsunami, cutremure, vulcani în erupție, uragane devastatoare, tornade, potop, mari revărsări de ape, inundații. Furtuni solare, încălzirea planetei, topirea ghețarilor, creșterea nivelului oceanelor. Și, în același timp, împușinarea resurselor energetice și de apă potabilă, creșterea decalajelor economice, adâncirea faliei între bogați și săraci, foametea (anual, pe planetă, mor, de foame sau de malnutriție, 45 de milioane de oameni), războaie în mozaic, adică de toate felurile, recrudescență a violenței, economie subterană, trafic de droguri, de carne vie și de armament, terorism. Desigur, terorismul nu are nici o legătură cu încălzirea planetei, deși catastrofele naturale sunt ele însele terorizante, dar se adaugă marilor amenințări ale acestui început de secol. Pe măsură ce se dezvoltă, lumea este din ce în ce mai mult vulnerabilă la aceste amenințări. Toate, dar absolut toate, lovesc fără cruțare oamenii și țările lor. Nu se poate spune că, la ora actuală, există vreun om sau vreo țară pe planetă la adăpost de toate aceste rele, de toate aceste necazuri. Trăim vremuri grele, chiar dacă astfel de vremuri au mai fost cândva. Poate în epoca glaciațiilor, poate în vremea potopului... Ionosfera protectoare este bombardată fără încetare de radiația solară și de cea cosmică și nu știm cât va mai rezista, stratul de ozon se subțiază, pământul se scufundă, de parcă ar fi, așa cum spuneau odinioară bătrânii, sfârșitul lumii... Sfârșitul lumii este încă departe, dar necazurile lumii sunt mereu aproape. Potopul a lovit din nou România, de parcă n-ar fi fost lovită destul, în fiecare an sau chiar de mai multe ori pe an, fie de inundații și revărsări de ape, fie de incendii, fie de cutremure... Pământul dat românilor din rezerva lui Dumnezeu se revoltă, nu ne mai rabdă, spun unii. Alții cred că ne plătim păcatul tăierii crengii de sub picioare. Dacă suprafața împădurită a unei țări scade sub 30 la sută, se schimbă regimul pluvionar, deci și clima din acea țară. Azi, România a mai lăsat pădurilor, doar 26 la sută din teritoriul său, și asta nu din mărinimia sau conștiința cuiva, ci pentru că aceasta este capacitatea distrugătoare a tăietorilor de păduri. Nu pot mai mult. Pentru că, dacă ar putea, ar tăia și pădurile care ar trebui să apară în secolul al XXII-lea. Le-ar tăia în avans, ca să scoată profit... Alții, de prin alte părți ale lumii, nu-și bat joc de acest dar al lui Dumnezeu, pe care-l reprezintă pădurile. În Israel, spre exemplu, pentru a tăia un copac, trebuie să demonstrezi că acel copac este bolnav. În Paris, cu câțiva ani în urmă, pentru a se tăia o ramură uscată dintr-un plop aflat în curtea ambasadei României, a fost nevoie de aprobarea primăriei, care a fost obținută cam într-un an. Iar ramura uscată au tăiat-o specialiștii. În Statele Unite ale Americii, în jurul localităților, au crescut adevărate păduri, și nimeni nu se atinge de ele... Pentru că, așa cum scria pe un panou, undeva pe Valea Ialomiței, „odată cu ultimul copac, va pieri și ultimul om“... Fiecare copac produce oxigen pentru 40 de oameni...

Zilele acestea, Marea Britanie a fost lovită de un act terorist. În metrourile din Londra și într-un autobuz etajat, au răsunat explozii. Cincizeci și doi de oameni au murit, câteva sute au fost răniți. Atacatorii erau cetățeni britanici, islamiști, probabil, dintre cei extremiști, dintre cei fanatici. Cu câțiva timp în urmă, după declarațiile poliției londoneze, fuseseră vreo trei luni în Pakistan. Noi am subliniat, alături de mulți alți cercetători, că majoritatea teroriștilor, chiar dacă provin din coridorul islamic sau din Marele Orient Mijlociu, nu domiciliază acolo, ci în țările din Occident. Aici au urmat școli, aici trăiesc, aici beneficiază de avantajele civilizației de tip occidental... Și, totuși, ei nu se întorc liniștiți și luminați acasă, să pună și acolo în operă învățătura lor, precum o făceau intelectualii români din secolele trecute, care au studiat și ei în Occident, ci lovesc cu furie tocmai țările care i-au primit și i-au instruit... Unii

ar spune că au temeinice motive să o facă, întrucât civilizația occidentală exercită puternice presiuni asupra lumii islamice încremenită în sloganuri și inflexibilitate. Nu există însă nici un argument pe lumea aceasta care să justifice atacarea și uciderea populației, crima abominabilă.

După cum se constată, terorismul lovește puternic în lumea civilizată și nu neapărat pentru că o parte dintre aceste țări au trupe în Irak. Statele Unite ale Americii au fost lovite în 2001, înaintea celui de al doilea război din Irak și la un deceniu după primul. Turcia și Rusia nu pot fi condamnate pentru războiul din Irak, și totuși sunt sistematic lovite de acțiuni teroriste. Nici Marea Britanie nu a fost lovită din acest motiv. Teroriștii au lovit, de asemenea, Japonia, Rusia, China, Franța, adică cele mai dezvoltate țări de pe planetă, G-8, plus Spania și alte țări, unele chiar din coridorul islamic, și continuă să se răzbune, într-un mod primitiv, pe niște oameni care n-au nici o vină că s-au născut în țări civilizate, că trăiesc în mod civilizat. Dar lumea nu se sperie atât de ușor.

Calmul britanic, cunoscut și recunoscut de toată lumea, a ieșit din nou la iveală. Londonezii nu s-au lamentat, n-au vărsat lacrimi în fața camerelor de luat vederi, n-au blestemat cerul și pământul, ci și-au îngropat morții și, sub conducerea autorităților, au trecut imediat la treabă. Impresionantă această stăpânire de sine, această putere de a accepta realitatea și de a continua viața. Aceeași pe care o întâlnim, într-un fel, și la țăranul român căruia, în miez de vară, puhoaietele i-au distrus casa și agoniseala de o viață.

MANAGEMENTUL CRIZELOR

Florian PINȚA

În mediul internațional sunt vehiculate mai multe definiții ale crizei, dar în prezent nu există unanimitate în definirea acestui concept, datorită complexității și spectrului foarte larg de manifestare a acestui fenomen.

La Summit-ul de la Praga din 2002 s-au luat decizii importante pentru asigurarea unei capacități înalte de reacție pentru a răspunde cerințelor gestionării crizelor

Angajamentele României ca stat membru NATO și faptul că Alianța se află în plin proces de transformare și adaptare la noile tipuri de confruntări, reprezintă elemente importante de analiză a cadrului legislativ și capacităților existente la nivel național, care evidențiază necesitatea reconfigurării și armonizării legislației interne și a mecanismelor de elaborare și implementare a deciziilor politice și politico-militare la nivel național, prin care setul de măsuri de răspuns la crize să se adapteze și să devină compatibil cu cerințele, procedurile și structurile existente la nivelul Alianței.

1. Dezvoltări ale conceptului de criză în noul mediu de securitate internațională

Secolul XX, dincolo de a fi secolul celor mai puternice imperii și dispariției lor fulgerătoare, secolul singurelor războaie mondiale ale istoriei și secolul celor mai extraordinare revoluții tehnologice, este secolul în care s-a conceptualizat fenomenul „criză”. În prezent, criza, la fel ca și războiul, a devenit o noțiune universală, ca o consecință a spectrului larg al riscurilor și amenințărilor din mediul internațional de securitate, potențial generatoare de crize, care determină o gamă extrem de variată de crize subsecvente atât prin natură, cât și prin intensitatea, viteza de evoluție și amploarea acestora.

În mediul internațional sunt vehiculate mai multe definiții ale crizei, însă, în prezent, nu există unanimitate în definirea acestui concept și, cu atât mai mult, a celui de criză internațională, aceasta datorându-se tocmai complexității și spectrului

foarte larg de manifestare a acestui fenomen. Se pot însă identifica elementele caracteristice, cu relevanță în abordarea geostrategică și geopolitică, respectiv a acelor care fac trimiteri la domeniul politico-militar, a căror manifestare poate afecta grav valorile dreptului internațional, pacea și securitatea țărilor și popoarelor, cooperarea dintre state și relațiile acestora, la nivel regional, zonal, continental sau chiar planetar. Din această perspectivă, criza reprezintă fie „o situație în care există o amenințare la adresa valorilor, intereselor sau obiectivelor prioritare ale părților implicate”¹ sau „un moment critic ce intervine în evoluția vieții internaționale, a raporturilor între state, a unui sistem, regim sau guvern. Asemenea momente se caracterizează prin ascuțirea contradicțiilor, apariția unor fenomene de încordare, schimbări în raportul de forțe”². Putem, astfel, considera criza drept o situație care amenință fundamental securitatea valorilor umane și materiale, cu cauze mult mai profunde, cu implicații din cele mai grave și cu necesitatea unei intervenții rapide pentru gestionarea acestora.

Principalele caracteristici ale unei crize, recunoscute în mediul cercetătorilor în domeniul strategiei și geopoliticii, care o individualizează de starea de normalitate și care particularizează tipul de reacție pentru revenirea la o nouă stabilitate, și în jurul cărora se poate defini acest concept, sunt:

- schimbare negativă severă în mediul național sau internațional;
- existența unor interacțiuni disruptive între părți;
- amenințarea valorilor fundamentale ale unui stat/organizație;
- probabilitatea înaltă de apariție a unor acțiuni militare ostile;
- gradul ridicat de surpriză și incertitudine;
- existența unui timp la dispoziție foarte scurt pentru pregătire și/sau răspuns.

În aceste condiții, criza poate fi definită ca „situația generată de evenimentul excepțional produs la nivel național sau internațional, prin

care sunt amenințate sau perturbate valorile fundamentale, echilibrul și stabilitatea politică, economică și socială a țării, drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor; valorile materiale și culturale, mediul înconjurător; interesele și obiectivele statului, precum și îndeplinirea obligațiilor sale internaționale, pentru a cărui înlăturare este necesară adoptarea și punerea în aplicare, unitar și oportun, a unor măsuri specifice pentru revenirea la starea de normalitate³⁷.

Mediul de securitate internațională de la sfârșitul secolului XX și începutul secolului XXI este caracterizat de o creștere semnificativă a asimetrismului amenințărilor. Deși posibilitatea declanșării unor confruntări militare majore, între coaliții de state, devine tot mai puțin probabilă, mai ales în spațiul euro-atlantic, securitatea internațională rămâne instabilă, dificilă și complexă.

Amenințarea reprezentată de proliferarea armelor de distrugere în masă este în creștere și, probabil, că noi și noi state, unele dintre acestea considerate periculoase, vor intra în clubul nuclear, această dinamică având capacitatea de a schimba fundamental echilibrul de forțe, cel puțin la nivel regional.

Fenomenul terorist internațional constituie una dintre principalele amenințări la adresa societății umane și a securității internaționale, continuând să reprezinte un pericol social deosebit de grav, atât pentru structura și coeziunea socială, cât și pentru securitatea indivizilor și a statelor, în special atunci când în actele teroriste sunt folosite arme de distrugere în masă.

O formă nouă de amenințare asimetrică o constituie „ciberatacurile”, care încearcă, pe lângă exploatarea bazelor sistemelor financiare, comerciale și ale piețelor de capital mondiale, accesarea și/sau blocarea sistemelor informatice critice specifice infrastructurilor naționale sau internaționale de securitate și apărare.

Nu în ultimul rând, fenomenul tot mai accentuat de colaps intrastatal generat de incapacitatea unor guverne de gestionare eficientă a problemelor economice și sociale interne coroborată, dar nu obligatoriu, cu existența unor facțiuni cu ideologie extremistă sau anarhistă, este un potențial generator de crize.

Generalizând, se poate face o clasificare a crizelor din punct de vedere al cauzelor asimetrice ce le pot genera, astfel:

- crize generate de acțiuni teroriste;
- crize generate de atacuri/incidente majore cu materiale chimice, biologice, radiologice sau nucleare;
- crize de natură etnico-religioasă;
- crize generate de migrația excesivă - umanitare;
- crize generate de atacuri cibernetice;
- crize generate de dezastre naturale majore;
- crize generate de întreruperea funcționării unor sisteme vitale ale infrastructurii naționale - sistemul energetic, de comunicații.

Managementul crizelor la nivelul Alianței Nord-Atlantice

În contextul mediului internațional de securitate de la sfârșitul secolului XX și începutul secolului XXI, în care asimetrismul amenințărilor deține o pondere semnificativă, a devenit tot mai pregnant faptul că un management eficient al crizelor se poate realiza numai printr-un sistem integrat și flexibil de structuri și capacități, care să fie în măsură să răspundă întregii tipologii de amenințări și riscuri.

Această tendință s-a manifestat și la nivelul Alianței Nord-Atlantice care, după Summit-ul de la Washington din 1999, a conștientizat faptul că structura de comandă și de forțe, precum și acordurile și aranjamentele existente nu mai sunt adaptate la riscurile și amenințările pe care Alianța le-ar putea întâmpina în viitor, iar noul Concept Strategic al Alianței identifică managementul crizelor ca o misiune fundamentală și angajează NATO, în conformitate cu art. 7 al Tratatului de la Washington.

Atacurile teroriste din septembrie 2001 și cele ulterioare au dovedit, o dată în plus, necesitatea dezvoltării unui sistem de consultare la nivel aliat, a unor proceduri, capacități militare și civile de răspuns și a unui mecanism de planificare a resurselor pentru gestionarea crizelor, inclusiv a celor specifice urgențelor civile, precum și necesitatea adaptării acestuia la un spectru larg de amenințări neconvenționale și asimetrice.

În acest sens, Summit-ul de la Praga din 2002 a luat decizii importante privind postura defensivă generală NATO. Astfel, au fost stabilite liniile directe pentru reorganizarea structurii de comandă a NATO, s-a aprobat Pachetul de Capacități de la Praga (PCC) și s-a dezvoltat

conceptul Forței de Răspuns a NATO (NATO Response Force), toate acestea îndreptate în scopul asigurării unei capacități înalte de reacție, pentru a răspunde cerințelor gestionării crizelor.

Sistemul NATO de Răspuns la Crize (NCRS – NATO CRISIS RESPONSE SYSTEM), a cărui dezvoltare teoretică a început în 2001, este conceput astfel încât să asigure un nivel optim de pregătire, operaționalitate și funcționalitate a tuturor structurilor de comandă și execuție din cadrul NATO și, în același timp, să pună la dispoziția Alianței un set de opțiuni și măsuri, care să asigure o reacție oportună și unitară, sub un strict control politic, pentru a răspunde oportun și selectiv întregului spectru al situațiilor de criză cu care Alianța s-ar putea confrunta, inclusiv al celor subsecvente articolului 5 al Tratatului de la Washington.

NCRS este destinat să fie aplicabil la o gamă diversă de operații pe care Alianța le poate desfășura în domeniul gestionării crizelor, cele mai importante fiind: operații de descurajare și apărare colectivă, operații de răspuns la crize non-articol 5 (în sprijinul păcii, de extracție, de evacuare non-combatanți, impunerea de embargo), apărare contra terorismului, contra-proliferarea armelor de distrugere în masă (ADM) și vectorilor purtători, managementul de consecințe.

Așa cum se observă, aceste tipuri de operații acoperă un spectru larg de crize ipotetice, atât cele specifice articolului 5, cât și non-articol. 5, așa cum au fost agreeate la summit-urile de la Washington și Praga.

Procesul de gestionare a crizelor se realizează de către structura de comandă a NATO, ce a fost restructurată, ca urmare a deciziilor luate la Summit-ul de la Praga, tocmai pentru a răspunde cerințelor noilor provocări la care este supusă Alianța.

Structura de decizie politică pentru gestionarea crizelor este Consiliul Nord-Atlantic, care asigură controlul politic civil, supervizarea și autorizarea desfășurării întregului proces de gestionare a crizelor.

Conducerea operațională a procesului de gestionare a crizelor este atribuit Comandamentului Aliat pentru Operații (Allied Command for Operation – ACO), care, în funcție de caracteristicile crizei, poate delega această competență unuia din cele două comandamente întrunite regionale, un element important fiind

constituit de existența comandamentelor întrunite operaționale mobile (CJTF HQs), dislocabile în orice regiune a globului, dacă situația de criză o impune.

Gestionarea situațiilor de criză se realizează în concordanță cu natura, intensitatea și amploarea situației de criză, prin punerea în aplicare a unui set de opțiuni și măsuri comprehensive, care se completează reciproc, cu grad de aplicabilitate generală, care nu sunt specifice nici unei succesiuni predeterminate de evenimente. Aceste opțiuni și măsuri sunt grupate în patru componente complementare, și anume:

Opțiunile preventive - măsuri generale de acțiune, de ordin diplomatic, economic, militar etc., care acoperă, de regulă, stadiile inițiale ale unei crize în dezvoltare, când evoluția unor evenimente dintr-o țară generatoare de risc sau intențiile acesteia pot genera efecte asupra securității internaționale, sau a statelor membre ale Alianței. Prin aplicarea lor se poate influența comportarea acestor țări și evita degenerarea crizei într-un conflict.

Aceste opțiuni nu au caracter obligatoriu, implementarea lor reprezentând o decizie a fiecărui stat membru NATO. Opțiunile preventive au rolul de a transmite un mesaj clar privind fermitatea Alianței în rezolvarea crizei, fără recurgerea la pași operaționali mai concreți, reflectând în acest fel hotărârea de soluționare a diferendelor prin mijloace pașnice. Totuși, trebuie remarcat faptul că unele din opțiuni au un caracter defensiv și preventiv, această dublă dimensiune fiind proiectată astfel încât să le mărească eficiența.

Măsurile de răspuns la crize reprezintă componenta esențială a Sistemului NATO de Răspuns la Crize (NCRS) și sunt acțiuni predefinite, planificate din timp și disponibile imediat pentru a fi implementate de către țările membre sau de către comandamentele NATO. Aceste măsuri se referă la întărirea posturii Alianței și îmbunătățirea gradului de operativitate a forțelor și mijloacelor acesteia, inițierea procesului de activare a forțelor, creșterea gradului de protecție a acestora, a populației și teritoriului Alianței, precum și dezvoltarea unor opțiuni de răspuns. Măsurile acoperă toate domeniile activităților militare și civile, de la aspectele de personal, informații, operații și încheind cu logistica și informarea publică, iar implementarea lor are scopul de a scurta procesul de pregătire și activare a forțelor și de a crește capacitatea de reacție a Alianței în

situații de criză.

De regulă, crizele sunt însoțite în mod inerent de riscul surprinderii, care poate fi aplicat, în principal, dimensiunii temporale – absența avertizării sau a răspunsului la avertizare – dar și mijloacelor și metodelor utilizate de adversar.

În acest sens, **Contracararea Surprinderii** cuprinde acele acțiuni defensive, militare și civile, care trebuie executate cu rapiditate, pentru siguranța forțelor Alianței, populației și/sau instalațiilor-cheie, atât militare cât și civile, în cazul unui atac sau iminenței unui atac cu avertizare limitată.

Contra-Agresiunea marchează tranziția de la o situație de pregătire și dezvoltare a capacității operaționale la una de autorizare a angajării forțelor NATO, în acord cu Articolul 5 al Tratatului de la Washington împotriva statelor, actorilor non-statali sau forțelor militare care conduc sau sprijină activ agresiuni împotriva teritoriului sau forțelor Alianței.

În unele situații este foarte posibil ca, în scopul recuperării teritoriului statelor membre, ori pentru a proteja forțele sau instalațiile proprii, Contracararea Agresiunii să fie necesar a fi implementată aproape imediat după declararea Contracarării Surprinderii. Sistemele naționale de avertizare și cele NATO de Avertizare Informativă (NIWS) trebuie, în mod normal, să furnizeze indicatori care să releve stadiul incipient al crizei, și în funcție de aceasta, se poate iniția o cerere de declarare a Contra-Agresiunii înaintea declarării Contra-Surprizei, în baza unei cereri oficiale adresate Consiliului Nord-Atlantic. Totuși, deși ambele componente sunt strâns legate, nu este neapărat necesar să existe instaurată starea de Contra-Surpriză pentru a se declara starea de Contra-Agresiune.

Alianța este pregătită să desfășoare întreaga gamă de operații specifice gen „Articol 5” și „non Articol 5”, în circumstanțe care, în multe cazuri, sunt dificil de prevăzut. Se poate afirma că o criză este, în felul ei, unică. Cu toate acestea, la nivelul NATO, procesul de gestionare a crizelor se structurează și se organizează pe cinci faze distincte de consultare și luare a deciziilor.

Faza 1 - Indicii și avertizări asupra unei posibile sau actuale crize - face trecerea de la starea de normalitate la cea de criză, în care elementul esențial îl reprezintă Sistemul NATO de Avertizare și Informații (NIWS) destinat să asigure descoperirea indicilor de apariție a unei crize care poate afecta securitatea Alianței sau

unui stat membru. Pe baza informațiilor primite, Consiliul Nord-Atlantic poate decide dacă Alianța se va implica sau nu în rezolvarea crizei.

Decizia de implicare a Alianței declanșează **Faza 2-a - Evaluarea situației și a implicațiilor asupra securității Alianței**, pe timpul căreia începe Procesul de Estimare Politico-Militară, care se extinde în fazele a 2-a și a 3-a ale procesului și este destinat să asigure Consiliului Nord-Atlantic o evaluare completă și comprehensivă despre caracteristicile crizei și implicațiile existente sau potențiale pentru Alianță. Pe baza acestei estimări, Consiliul Nord-Atlantic decide ulterior acceptarea unui curs de acțiune pentru soluționarea crizei. Totodată, trecerea la faza a 2-a dă dreptul Comandamentului Aliat pentru Operații să declare, în funcție de caracteristicile crizei, o serie de măsuri de răspuns la crize preautorizate.

În contrast cu fazele precedente, descriptive în esența lor, **Faza 3-a - Dezvoltarea opțiunilor de răspuns** - urmărește să dezvolte strategia de răspuns a Alianței. Scopul final al acestei faze este de a iniția, dacă este cazul, planificarea operațională și/sau activarea aranjamentelor de planificare a urgențelor civile, dacă în această fază criza nu a fost rezolvată. Comitetul Militar dezvoltă Estimarea Militară Strategică, în timp ce considerațiile politice, de planificare pe urgențe civile și de altă natură non-militară sunt dezvoltate în paralel de celelalte comitete de specialitate. Toate aceste evaluări se concentrează în Estimarea Politico-Militară, pe baza căreia se elaborează ulterior Directiva de Inițiere a Consiliului Nord-Atlantic. Directiva de Inițiere, supusă aprobării Consiliului, trebuie să stabilească foarte clar obiectivele strategice, statutul final dorit (end state-ul) și să definească opțiunile de răspuns și misiunile, precum și premisele și limitările existente.

Prin Directiva de Inițiere, Consiliul Nord-Atlantic aprobă trecerea la faza 4-a, iar autoritățile militare ale Alianței și celelalte comitete relevante sunt însărcinate să inițieze planificarea operațională.

Faza 4-a - Planificarea și desfășurarea operației de răspuns - este cea mai importantă etapă a întregului proces de gestionare a crizei. Se focalizează pe planificarea operației de răspuns și executarea acesteia. Punerea în aplicare a Directivei de Inițiere a Consiliului Nord-Atlantic se va materializa în Concepția pentru Operație (CONOPS), urmată de planul de Operații

(OPLAN), elaborarea ambelor documente fiind responsabilitatea Comandamentului Aliat pentru Operații. Pentru operațiile non-militare se execută o serie de pași specifici, ca, de exemplu, punerea în aplicare a acordurilor în domeniul urgențelor, coordonate de Comitetul NATO de Planificare a Urgențelor Civile.

Faza 5-a – Revenirea la stabilitate - reprezintă etapa de reevaluare a situației și, în funcție de evoluția acesteia și atingerea obiectivelor formulate în Directiva Consiliul Nord-Atlantic, se încheie cu retragerea forțelor Alianței.

Trebuie înțeles că trecerea prin fazele 2-4 nu este obligatorie. În funcție de eficiența aplicării opțiunilor preventive și a unor măsuri de răspuns în fazele incipiente ale unei crize, este posibil ca aceasta să nu degenereze și revenirea la stabilitate să se producă fără să fie necesară dezvoltarea unor operații - fazele 3 și 4.

Acest proces trebuie privit, însă, într-o dezvoltare ciclică, astfel încât, în funcție de evoluția situației din zona de criză, este posibil ca întregul proces să fie reluat pentru dezvoltarea unui nou curs de acțiune, indiferent dacă este în discuție o escaladare a crizei sau o de-escaladare. În plus, procesul de gestionare a crizelor nu trebuie privit ca un fenomen izolat, ci în strânsă corelație cu procesul de planificare operațională, acestea două sprijinindu-se și completându-se reciproc în ceea ce privește aplicarea măsurilor de răspuns la crize și elaborarea/implementarea planurilor de operații. Un alt aspect important îl constituie faptul că, pentru ca aceste măsuri de răspuns la crize să fie funcționale, la dispoziția Alianței trebuie să existe permanent o structură de forțe gata de intervenție. În acest sens a fost constituită Forța de Răspuns a NATO (NRF).

Pe de altă parte, succesul unei măsuri de răspuns la criză depinde de modul de implementare de către statele membre, deoarece o măsură odată declarată nu devine obligatoriu de implementat pentru națiuni. Chiar dacă un stat membru a fost de acord cu declararea unei măsuri, pot exista limitări legislative naționale care pot influența viteza și proporția în care națiunile pot implementa o măsură, ceea ce poate afecta eficiența acesteia la nivel aliat. În prezent, Regulamentul de organizare și funcționare a sistemului este finalizat, urmând ca acesta să fie aprobat de către NAC în toamna anului 2005. Este de așteptat ca, probabil, la începutul anului 2006, să intre oficial în funcțiune.

3. Managementul crizelor la nivel național

Textul modificat al *Constituției României*, la Art. 118, precizează dimensiunile sub care trebuie abordate apărarea și securitatea națională. *Consiliului Suprem de Apărare a Țării i se extind atribuțiile de organizare și coordonare unitară a activităților referitoare la apărarea și securitatea națională și la cele care privesc „participarea la menținerea securității internaționale și la apărarea colectivă în sistemele de alianță militară, precum și la acțiuni de menținere sau restabilire a păcii”⁴.*

În concordanță cu obiectivele de politică externă și angajamentele internaționale asumate, Armata României trebuie să fie în măsură să pregătească, desfășoare și susțină participarea unor forțe la operații întrunite multinaționale, în scopul soluționării situațiilor de criză care afectează interesele naționale și ale comunității internaționale.

Participarea Armatei României la operații internaționale, atât în cadrul Alianței Nord-Atlantice, cât și al unor coaliții, sunt reglementate juridic la nivel național, pe baza Cartei ONU, acordului de aderare la NATO și altor protocoale de colaborare internaționale sau regionale la care România este parte și se desfășoară în condițiile consensului părților aflate în conflict, iar forța armată nu se folosește decât pentru autoapărare și ca mijloc de ultimă instanță. Forțele destinate de către partea română participă la aceste tipuri de operații cu aprobarea Parlamentului, în baza unei solicitări oficiale adresate României de NATO, ONU sau OSCE, în funcție de resursele financiare puse la dispoziție de către Guvernul României.

Angajamentele României, ca stat membru NATO, și faptul că Alianța se află în plin proces de transformare și adaptare la noile tipuri de confruntări, reprezintă elemente importante de analiză a cadrului legislativ și capacităților existente la nivel național, care evidențiază **necesitatea reconfigurării și armonizării legislației interne** și a mecanismelor de elaborare și implementare a deciziilor politice și politico-militare la nivel național, prin care setul de măsuri de răspuns la crize să se adapteze și să devină compatibil cu cerințele, procedurile și structurile existente la nivelul Alianței Nord-Atlantice - Sistemul NATO de Răspuns la Crize (NATO Crisis Response System - NCRS).

În prezent, în România nu există un sistem național integrat pentru gestionarea crizelor. Legislația existentă este insuficientă și nu acoperă întreaga problematică a domeniului „criză”, iar la nivel național nu se dispune de o strategie de acțiune unitară, care să se adreseze întregului spectru de tipuri de crize. Din punct de vedere structural și legislativ sunt reglementate numai aspectele referitoare la situațiile de urgență și prevenirea și combaterea terorismului.

În domeniul urgențelor, considerat ca o formă de manifestare a crizelor, este deja constituit, în baza Legii nr. 15 din 2005, Sistemul Național de Management al Situațiilor de Urgență⁵, proiectat să funcționeze sub coordonarea Ministerului Administrației și Internelor, fiind, în principiu, compus din comitete și centre operative/ operaționale pentru situații de urgență la nivel național, precum și la nivelul ministerelor și altor instituții publice centrale, al Municipiului București, județelor și municipiilor (orașelor).

În acest cadru, la nivelul Ministerului Apărării Naționale, a fost înființat Comitetul Ministerial pentru Situații de Urgență, care reprezintă structura deliberativă, de sprijin al managementului, destinată pentru pregătirea deciziei ministrului apărării naționale, precum și pentru avizarea, planificarea, îndrumarea și controlul participării forțelor și mijloacelor armatei la prevenirea și gestionarea unor situații de urgență.

Conducerea operațională a forțelor și mijloacelor aparținând Ministerului Apărării Naționale, pe timpul participării la misiuni de intervenție în situații de urgență și de protecție civilă, se realizează de către Statul Major General, la nevoie, prin Centrul Operațional de Conducere Militară, în cadrul căruia funcționează o structură operativă pentru situații de urgență. Aceasta centralizează, analizează și sintetizează datele și informațiile specifice, transmise de structurile militare și de componentele Sistemului Național de Management al Situațiilor de Urgență, informează în timp util factorii de decizie din Ministerul Apărării Naționale și coordonează ansamblul de măsuri care se pun în aplicare în situații de urgență și de protecție civilă.

Participarea structurilor militare cu forțe și mijloace la prevenirea, limitarea și înlăturarea efectelor situațiilor de urgență și de protecție civilă se organizează cu efectivele, tehnica și materialele destinate și se realizează astfel încât să nu afecteze

starea operațională și îndeplinirea misiunilor specifice de bază ale acestora. În situații deosebite, când dimensiunea dezastrului produs depășește capacitatea de intervenție a forțelor specializate ale Ministerului Administrației și Internelor, Ministerul Apărării Naționale poate suplimenta forțele și mijloacele destinate pentru acțiune în situații de urgență, dar se va urmări, pe cât posibil, să nu se afecteze capacitatea operațională a unităților militare.

În domeniul contracarării fenomenului terorist, a fost constituit Sistemul Național de Prevenire și Combatere a Terorismului, sub coordonarea Serviciului Român de Informații, care are responsabilitatea intervenției cu forțe și mijloace pentru neutralizarea acțiunilor teroriste pe teritoriul național. La nivelul SRI funcționează Centrul Operațional de Coordonare a Acțiunilor Teroriste.

Ministerul Apărării Naționale cooperează cu SRI și celelalte instituții publice cu atribuții în domeniul securității naționale pentru prevenirea și combaterea acțiunilor teroriste. De asemenea, ministerul are responsabilitatea de gestionare a situațiilor de criză generate de acțiuni ale grupurilor teroriste asupra obiectivelor militare. În acest sens, la nivelul Statului Major General funcționează Serviciul de Acțiuni Antiteroriste și Operații Speciale.

Complexitatea situațiilor de criză din ultimii ani, participarea la exercițiile NATO de răspuns la crize de tip CMX (Crisis Management Exercises), precum și recente atentate teroriste de pe teritoriul unor țări europene au reconfirmat necesitatea armonizării legislației interne și realizării unui cadru legislativ și instituțional unitar, care să integreze într-un sistem unic, la nivel național, structurile cu atribuții în domeniul managementului crizelor și să asigure gestionarea în mod coerent și flexibil a întregului spectru de situații de criză - de la situații de urgență civilă la criză de natură militară.

În acest sens, Ministerul Apărării Naționale, împreună cu celelalte ministere cu atribuții în domeniul securității naționale și al gestionării crizelor, a înaintat Consiliului Suprem de Apărare a Țării un Raport consolidat pentru dezvoltarea proiectului de Lege privind Sistemul Național Integrat de Gestionare a Crizelor, în care să se prevadă competențe pentru instituțiile cu atribuții în acest domeniu pe zonele lor de responsabilitate, precum și organismul care va coordona activitatea de ansamblu.

Proiectul se va elabora în cadrul unui Grup de Lucru Interministerial, cu participarea principalelor ministere și instituții publice cu responsabilități în domeniul securității naționale – Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Administrației și Internelor, Serviciul Român de Informații și Serviciul de Informații Externe, urmând ca, în funcție de nevoi, să fie cooptați și reprezentanți ai altor structuri.

Procesul de elaborare și aprobare a proiectului de Lege privind Sistemul Național Integrat de Gestionare a Crizelor trebuie finalizat până la **sfârșitul lunii octombrie 2005**, astfel încât Structura Națională de Răspuns, configurată conform legii, să fie exersată și evaluată pe timpul participării la exercițiul NATO de Management al Crizelor CMX 06.

Proiectul de Lege privind Sistemul Național Integrat de Gestionare a Crizelor are drept scop realizarea unui mecanism viabil, eficient și operativ de prevenire și soluționare a întregului spectru de crize la nivel național și îndeplinirea obiectivelor de politică externă și angajamentelor asumate ca stat membru NATO și ca parte a altor tratate și acorduri internaționale.

În principiu, Sistemul Național Integrat de Gestionare a Crizelor - SNIGC - trebuie să fie dezvoltat astfel încât, prin operaționalizare, să asigure compatibilitatea cu principiile și procedurile existente la nivel NATO și interoperabilitatea cu structurile similare specifice Alianței.

Prin operaționalizare, acest sistem trebuie să aibă capacitatea de a răspunde unui spectru larg de situații de criză, la nivel național și să asigure condițiile de participare activă la gestionarea crizelor pe plan internațional, în calitate de membru al organizațiilor internaționale, în conformitate cu tratatele la care este parte.

Varianta de cadru organizatoric propusă de Ministerul Apărării Naționale are la bază ideea potrivit căreia problematica gestionării crizelor trebuie privită **ca parte integrantă a domeniului apărării și securității naționale, întregul proces fiind necesar a fi condus de Autoritatea Națională de Comandă**.

În acest sens, realizarea Sistemului Național Integrat de Gestionare a Crizelor, se va face conform conceptului de „Sistem de sisteme”, structurat pe trei **paliere de competențe**, astfel:

- **decizional, politico-militar, la nivel strategic**, realizat de Autoritatea Națională de Comandă și

exercitat prin Consiliul Suprem de Apărare a Țării, în conformitate cu prevederile constituționale și ale legislației în vigoare;

- **tehnic-operațional, la nivel strategic**, exercitat de un Centru Național de Comandă, ca organ de pregătire și implementare a deciziei politico-militare, care se va configura conform legii;

- **sectorial, la nivelul structurilor centrale și locale** cu responsabilități în domeniul managementului crizelor, reprezentat de Centre Operative, ca organe tehnice specializate, pe domenii de manifestare a crizelor, care să se operaționalizeze, după caz, în funcție de tipul de criză.

SNIGC ar reprezenta, în acest caz, un ansamblu integrat și flexibil de structuri civile și militare, mecanisme și proceduri de gestionare a crizelor. Sistemele cu responsabilități în gestionarea diferitelor domenii de manifestare a crizelor deja existente vor fi încorporate funcțional în SNIGC, constituindu-se în componente ale acestuia, cu asigurarea autonomiei subsistemelor componente, astfel încât acestea să se poată operaționaliza și reacționa în funcție de natura, intensitatea și amploarea unei crize.

Structurile care se vor crea vor avea stabilite clar obiective, competențe și funcții care vizează atât actul decizional, cât și responsabilități pe linia conceperii, planificării, organizării și controlului măsurilor adoptate.

Pentru a răspunde acestor deziderate, SNIGC va trebui să îndeplinească următoarele cerințe:

- Să se constituie și să funcționeze ca un sistem integrat de gestionare a crizelor, care să aibă capacitatea de a răspunde întregului spectru al crizelor la nivel național sau al Alianței.

- Să asigure controlul politic necesar, la nivel național și aliat, pentru aplicarea Măsurilor de Răspuns la Criză (MRC).

- Să contribuie la creșterea interacțiunii dintre structurile civile și militare cu responsabilități în domeniu.

- Să fie în măsură să răspundă eficient avertizărilor transmise de Sistemul Național de Avertizare Timpurie sau Sistemul NATO de Informații și Avertizare (NIWS).

- Să sprijine Procesul de Planificare Operațională la nivelul României și al Alianței.

- Să fie în măsură să sprijine țările nemembre NATO în managementul crizelor, în conformitate

cu acordurile încheiate în acest sens.

Principiile care vor sta la baza funcționării SNIGC sunt:

- apărarea interesului național și a valorilor constituționale;
- cunoașterea anticipată și prevenirea crizelor;
- prioritatea protecției și salvării vieții oamenilor;
- respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului;
- separarea actului de decizie de cel de execuție;
- compatibilitatea și interoperabilitatea SNIGC cu structurile similare existente pe plan internațional;
- transparența măsurilor privind gestionarea crizelor și a consecințelor acestora;
- evitarea multiplicării nejustificate a centrelor de difuzare a informațiilor;
- planificarea anticipată a capacităților destinate gestionării crizelor;
- conducerea unitară a procesului de gestionare a crizelor.
- autonomia subsistemelor, astfel încât acestea să se poată operaționaliza și reacționa, oportun și eficient, în funcție de natura crizei.

Crearea Sistemului Național integrat de gestionare a Crizelor va trebui să ducă, de asemenea, la realizarea următoarelor deziderate ale conducerii strategice, esențiale pentru asigurarea unui răspuns adecvat noilor riscuri și amenințări asimetrice din mediul de securitate:

- supremația decizională, care presupune capacitatea de anticipare a evoluției ulterioare a unei situații sau a intențiilor unui potențial adversar, păstrarea libertății de decizie și realizarea surprinderii decizionale, pe fondul asigurării protecției informațiilor obținute și a deciziilor adoptate;
- rapiditatea (celeritatea) actului decizional, care se manifestă prin capacitatea structurilor de conducere de a delibera (hotărî) în timp foarte scurt asupra măsurilor sau acțiunilor care trebuie să le execute sistemele subordonate pentru rezolvarea unei situații critice;
- scurtarea timpilor de reacție, care se referă atât la timpul necesar pentru luarea deciziei, cât și la cel pentru activarea și dislocarea în zona de operații a forțelor de răspuns.

Trinomul de mai sus se va manifesta

procesual, fiecare dintre elementele acestuia interconționându-se reciproc.

Pentru asigurarea funcționalității Sistemului Național Integrat de Gestionare a Crizelor va trebui elaborat ulterior un regulament de funcționare a sistemului în care să fie stabilit un set de măsuri de răspuns la crize, care să ofere cadrul de coordonare a acțiunilor structurilor cu atribuții în acest domeniu. Acestea vor trebui concepute astfel încât să se evite duplicarea eforturilor și diminuarea timpilor de luare a deciziilor la nivel politic și politico-militar. Totodată, sistemul în sine și legislația aferentă vor trebui să permită aplicarea, la nivel național, a prevederilor Regulamentului Sistemului NATO de Răspuns la Crize.

Asigurarea funcționalității Structurii Naționale de Răspuns, pe timpul unei crize, este condiționată de existența, încă din timp de normalitate a unor structuri operative de răspuns, pentru care este necesară dedicarea unor funcții specifice domeniului gestionării crizelor, încadrarea personalului selectat pe posturi și asigurarea stabilității acestuia.

Pentru operaționalizarea rapidă a componentelor Sistemului Național Integrat de Gestionare a Crizelor se impune ca, încă de la pace, aceste structuri cu atribuții în domeniu să aibă la dispoziție logistica sistemului de comunicații și cea administrativă necesare. De asemenea, s-a reliefat necesitatea pregătirii pe timp de pace/normalitate prin diferite forme de instruire atât a sistemului în ansamblul său, cât și a componentelor sale specializate în gestionarea diferitelor tipuri de crize.

Apreciem, de asemenea că, pentru asigurarea unei viabilități și eficiențe sporite a Sistemului Național Integrat de Gestionare a Crizelor și a unei reacții rapide și eficiente, este necesar să se elaboreze și adopte o serie de acte normative „în așteptare”, care să acopere întregul spectru de crize, precum contracte de închiriere și prestări de servicii etc., care să fie activate în funcție de tipul crizei.

Totodată, pentru scurtarea timpilor de reacție ai structurilor cu responsabilități în domeniul gestionării crizelor, se impune ca analiza permanentă a tipologiei riscurilor și amenințărilor să ducă la generarea, din timp, a unor proceduri operaționale standard, corespunzătoare fiecărui tip de risc și amenințare, proceduri care să fie la dispoziția structurilor respective, în concordanță cu cele prevăzute în Regulamentul Sistemului

NATO de Gestionare a Crizelor.

Un factor important al eficienței procesului de gestionare a unei crize este dat de calitatea fluxului de informații de la structurile civile și cele militare care poate avea implicații majore asupra oportunității reacției de răspuns, ceea ce impune integrarea tuturor acestor instituții într-un sistem adecvat de evaluare analitică și realizarea unei matrice de comunicații la nivel instituțional-guvernamental, în conformitate cu cerințele de securitate NATO, care să permită relaționarea cu Sistemul General de Comunicații NATO (NATO General Communication System - NGCS).

În concluzie, apreciem că Armata României trebuie să-și remodeleze și adapteze atât structura de comandă-control, structura de forțe și mijloace, precum și ansamblul strategiilor de pregătire, antrenare și operaționalizare a celor două

componente menționate anterior, astfel încât să fie în măsură să participe activ la întreaga gamă de misiuni specifice operațiilor de răspuns la crize pe teritoriul național și la nivel aliat.

NOTE:

¹ Strategia Militară a României.

² **Dicționar diplomatic**, Editura Politică, București, 1979.

³ Proiectul Legii privind Sistemul Național Integrat de Gestionare a Crizelor, 2005.

⁴ Constituția României, București, 2003, Art. 118.

⁵ Ordonanța de urgență nr. 21/2004 din 15/04/2004, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 361 din 26/04/2004 privind Sistemul Național de Management al Situațiilor de Urgență.

General-maior Florian PINȚA este locțiitorul Șefului Statului Major General și doctorand în științe militare. A publicat numeroase lucrări și articole pe tema apărării și securității naționale, regionale, globale.

DETERMINĂRI ACTUALE ALE SECURITĂȚII REGIONALE

Dr. Mircea MUREȘAN

Mediul de securitate al Europei Centrale și de Sud-Est este, în prezent, caracterizat de existența unor conflicte, amenințări, riscuri și provocări ce afectează stabilitatea regională, reforma internă, mersul spre democrație și prosperitate al statelor. În Balcanii de Vest, răbufnirile naționaliste și disputele religioase, corupția și crima organizată nasc și alimentează violență și extremism, acte teroriste care atentează la liniștea și siguranța statelor și regiunii. La Nistru, acțiunile separatiștilor transnistreni, traficanților ilegali și grupărilor mafioate, dar și prezența trupelor străine mențin sub teroare și incertitudine zona, sunt un grav pericol pentru statalitatea R. Moldova și o sursă permanentă de instabilitate în vecinătatea NATO și a UE. Modul responsabil de implicare a inițiativelor regionale și organismelor de securitate, implicit a României, ca stat membru al acestora, în problematica celor două conflicte aflate în stare latentă, din Kosovo și Transnistria, gama largă a formelor de cooperare dau speranțe pentru o soluționare favorabilă a lor, pentru consolidarea stabilității regionale, integrarea activă a acestei părți a Europei în noua arhitectură de securitate europeană și globală.

Marcat de instabilitate, mediul european post război rece a fost creuzetul în care, din tensiuni, riscuri, amenințări, crize și conflicte mai mult sau mai puțin ample, a luat contur decisiv regionalizarea problematicii securității.

Sumă a securității entităților statale, economice, etnice și de altă natură din zonă, securitatea regională a ultimelor decenii - pe fondul transformării pattern-urilor relațiilor militare și de securitate la nivel mondial, ce excelează tot mai mult prin divergență¹ -, se construiește pe implicarea statelor, în virtutea conceptului „probleme regionale comune – soluții prin cooperare regională”, pentru combaterea riscurilor și amenințărilor actuale dezvoltate de procesul globalizării. Corelarea judicioasă a politicilor, strategiilor și programelor regionale în

domeniu ilustrează, pe zi ce trece, întrepătrunderea eficientă și permanentă dintre național și regional, național și internațional.

Pe de altă parte, subliniază specialiștii în domeniul mondializării², procesul de regionalizare a securității, ce s-a întrepătruns strâns cu inițiativele internaționale, a produs o reînțemeiere a unui regim cooperativ sau comun de securitate la nivel global, în contextul reformării ONU. Procesul a însemnat, în același timp, și construcția unor mecanisme de consultare și coordonare internațională cu sferă de aplicare asupra problemelor interne ale statelor membre.

Continentul și-a creat, dintr-o necesitate firească, o structură nouă de securitate colectivă, care integrează tot mai larg aspectele militare și cele de securitate. Realitățile însă sunt mult mai complicate și au luat-o înaintea inovărilor structural-instituționale, dovedind, așa cum constata analistul american Zbigniew Brzezinski, că strategia de securitate a secolului XX este vetustă, în condițiile noilor vulnerabilități globale, cu efecte dezastruoase pe plan regional.

1. Aspecte ale securității și cooperării în Balcanii de Vest

În prezent, securitatea regională este o necesitate impusă de determinări multiple: noile provocări la adresa sa, generate de fenomenul globalizării, complexul de probleme cu care se confruntă frecvent entitățile statale, economice, etnice etc. din regiune. În Europa Centrală și de Sud-Est, securitatea regională are, între altele, ca determinare, înțelegerea specială a insecurității de către statele de la periferia Europei, apăsate aproape o jumătate de secol de injustiție, sărăcie, lipsite de libertate și de o democrație reală. Statele regiunii învață acum să câștige și să păstreze, să gestioneze corect securitatea socială, individuală, națională. Determinarea acțiunii lor securitare se sprijină pe o geografie comună și o istorie comună, dar și pe conștiința comună a spațiului de valori specifice care are o individualitate aparte în comunitatea

culturală europeană.

Insecuritatea resimțită în atâtea moduri de această regiune a Europei „care se adaugă“ celei Occidentale a fost stimulată ca stare de realitate că libera circulație a mărfurilor, persoanelor și informațiilor, după deschiderea granițelor, a extins sfera de acțiune a terorismului și crimei organizate, facilitat comerțul clandestin cu armament și material strategic, pătrunderea acestora în zonele de conflict, la îndemâna grupărilor paramilitare, extremist-separatiste, a organizațiilor criminale.

Acutizarea, în spațiul ex-iugoslav, a naționalismului și disputelor religioase a dat și da naștere, în continuare, potrivit aprecierilor șefilor serviciilor românești de informații³, la manifestări violente, extremiste și fundamentaliste, la acțiuni teroriste ale unor grupări susținute financiar de migrații localnici care muncesc în țările dezvoltate din Vest sau chiar de unii cetățeni din diasporă.

Un atentat grav la securitatea regiunii l-a reprezentat, de exemplu, tentativa de epurare etnică din 2004, îndreptată împotriva sârbilor kosovari, motivată de liderii albanezi prin iritarea produsă de amânarea unei decizii asupra statutului final, de independență, al provinciei. Resorturile unei asemenea acțiuni sunt însă mult mai serioase, și asupra lor nu ne vom opri aici și acum.

Securitatea Balcanilor este tributară, deopotrivă, reminiscențelor trecutului minorităților asuprite și slăbiciunilor garanțiilor internaționale pentru siguranța populației sârbe, absenței unor investiții străine care să refacă economia distrusă de război, să înlăture sărăcia și mizeria, să întărească administrația, să democratizeze viața socială și instituțiile statului. Echilibrul de securitate precar al regiunii pare să fie pe placul celor care nu vor să găsească o soluție pentru a nu fi obligați să o pună apoi în practică, suportându-i costurile. Pe de altă parte, însuși votul negativ al cetățenilor unor state comunitare pentru adoptarea Constituției Europene indică o opoziție ascunsă față de viitoarea primire de noi membri, ca Serbia și Muntenegru, în organizație, ce ar putea crea, se crede, probleme întregii comunități continentale.

În realitate, un accept al integrării de noi țări din Balcanii de Vest în UE ar spori aportul comun al statelor democratice la securitatea și stabilitatea regiunii, ca și ale întregii Europe. Pentru că, deși mediat, statele Uniunii asigură tuturor membrilor săi securitatea necesară în plan social, cultural, individual. O explicație simplă la acel NU în

repetare pentru Constituție ar fi menținerea cetățenilor statelor care votează negativ pe linia intereselor proprii și mai puțin pe cea a intereselor comunitare. Mentalul națiunilor occidentale are o altă percepție despre dinamica transformărilor Uniunii, dacă acestea presupun sacrificii personale, decât mentalul națiunilor estice din Europa.

Un fapt este însă tot mai evident: interesele națiunilor europene se armonizează din plin pentru domeniile apărării și securității continentului, în lupta cu noile amenințări reale care întunecă orizontul. La acest capitol toți pot fi afectați și toți trebuie să-și unească eforturile pentru a da o replică promptă și coerentă terorismului. Statele Europei înțeleg, în acest moment, că nu-și pot permite o Europă a securității divizate, pentru că ea ar fi una a insecurității generale. Un exemplu de asumare a acestui adevăr îl constituie consensul în problema blocării continuării cursei nucleare a Iranului, ca pericol potențial pentru securitatea Europei. În condițiile extinderii rețelelor terorist-fundamentaliste pe continent, posibilitatea diseminării unei asemenea arme, ca și a armei chimice și biologice, primejduiește grav liniștea statelor și regiunilor europene.

Securitatea regională înseamnă și solidaritate fortificată, într-o Europă care se vrea, cum accentuează Strategia europeană de securitate, mai credibilă și mai eficace. Or, domeniul solidarității nu poate mima solidaritatea, prin expectativă, altfel criza securitară – economică, instabilitatea politică, tulburările sociale – poate duce la eșec, poate naște acele sate eșuate, ce pun regiunea și continentul într-o situație de risc crescut.

Conflictele regionale, de exemplu, afectează negativ, direct și indirect, interesele europenilor, pentru că se produc la frontierele altor state, amenință stabilitatea regională, nemaivorbind de faptul că provoacă mari distrugerii materiale și victime umane și stimulează crima organizată, încalcă libertățile și drepturile persoanei.

Cel de-al 8-lea summit al Procesului de Cooperare din Europa de Sud-Est (SEEC) desfășurat, la mijlocul lunii mai a.c., la București, a adus în atenția comunității internaționale chestiunea statutului Kosovo, care influențează puternic stabilitatea și securitatea regională. Provocările comune din regiune, de la terorism la traficul de ființe umane și crima organizată, afectează procesele de democratizare din țările Balcanilor de Vest, pentru care statele SEEC

consideră că trebuie sporite eforturile de adâncire a cooperării, armonizare a sistemului judiciar cu standardele UE și, mai ales, de atingere a obiectivului aderării acestora la UE, prin depășirea moștenirilor trecutului.

Soluționarea printr-un dialog reînnoit și mai constructiv între Belgrad și Pristina a chestiunii Kosovo, implementarea deplină a politicii de standarde și a Rezoluției 1244 a Consiliului de Securitate, procesul evaluării standardelor și al inițierii negocierilor asupra statutului viitor al provinciei, instituționalizarea unei societăți democratice și multietnice, organizarea, pe plan regional, a unui proces de analiză la nivel de experți pe problemele dezvoltării și perspectivelor Kosovo sunt aspecte de importanță majoră pentru stabilitatea integrală a Balcanilor⁴.

Securitatea regiunii va fi îmbunătățită și prin lansarea, la propunerea statelor membre ale SEECP, a unei inițiative de cooperare cu țările bazinului Mării Negre, inclusiv prin intermediul Organizației de Cooperare Economică a Mării Negre, în diverse proiecte de interes reciproc, prin continuarea cooperării dintre SEECP și alte inițiative regionale, în special pactul de Stabilitate din Europa de Sud-Est (în ce privește Inițiativa Anticorupție și cea a Luptei cu Crima Organizată), cu ONU, OSCE, NATO, Consiliul Europei, Inițiativa de Cooperare Sud-Est Europeană - SECI, Inițiativa Central Europeană – CEI, ca și prin realizarea unor contacte mai eficiente cu UE – precondiție de bază pentru o stabilitate de durată în Balcani. Este de menționat aici sprijinul statelor membre ale SEECP pentru aderarea Serbiei – Muntenegru la Programul Parteneriat pentru Pace, în contextul angajamentului statelor membre de a dezvolta dimensiunea militară a cooperării regionale în Europa de Sud-Est, prin preluarea unei experiențe pozitive rezultate din organizarea Conferinței pentru Conversiunea în domeniul Apărării. De altfel, secretarul general al NATO, Jaap de Hoop Scheffer, sublinia, de curând, la ședința Adunării Parlamentare a NATO de la Liubliana, faptul că Alianța anticipează o colaborare mai strânsă cu Serbia – Muntenegru și Bosnia-Herțegovina oferă perspectiva sporirii cooperării cu cele două state, cu condiția ca acestea să coopereze, la rândul lor, deplin cu Haga.

Pentru securitatea regiunii este, totodată, foarte importantă decizia NATO, afirmată de oficialul organizației, de a ajuta Albania, Croația

și Macedonia, toate țările din Europa de Sud-Est să calce pe urmele Sloveniei și să obțină integrarea euro-atlantică. Pe de altă parte, dinspre UE ne oferă soluții pragmatice pentru problema Kosovo însuși autorul Strategiei europene de securitate, Javier Solana, când afirmă că, la nivel regional, politicile coerente sunt necesare și că „arareori problemele sunt rezolvate de o singură țară sau fără susținere regională”⁵.

Cooperarea internațională este o necesitate, iar îndeplinirea obiectivelor de cooperare multilaterală în sânul organizațiilor internaționale, cât și prin parteneriate cu alți actori-cheie face posibilă instaurarea păcii și armoniei, democratizarea și dezvoltarea durabilă a regiunii Balcanilor, în echilibru, siguranță și unitate.

2. Problema transnistreană – o amenințare la adresa securității regionale

De peste doi ani, problema transnistreană rămâne „înghețată” în dialogul celor mari, prinsă între conflictul din Irak și alte evenimente fierbinți de pe glob („revoluțiile colorate” din spațiul ex-sovietic, problemele din Afghanistan, Kosovo și Orientul Mijlociu, poziția Iranului și a Coreei de Nord față de proliferarea armelor nucleare, diversele atacuri teroriste soldate cu sute de morți și răniți și chiar un eveniment catastrofal dezlănțuit de natura oarbă, cum a fost tsunami-ul asiatic).

Transnistria, totuși, nu este o problemă ignorată. Într-o formă sau alta, în dialogul internațional, la nivelul forurilor de securitate, ca și în diplomația bilaterală, subiectul transnistrean își caută rezolvarea, în contextul stabilizării și securității Europei Centrale și de Sud-Est. România, mai ales, a atras atenția cu obstinație în ultimul timp că Marea Neagră este o zonă de țări în curs de transformare democratică, aflată la intersecția UE, a țărilor fostei Uniuni Sovietice și Orientului Apropiat.

Siguranța întregii regiuni este periclitată de ceea ce se petrece în enclava separatistă de la est de Nistru, devenită o sursă de instabilitate continuă la porțile răsăritene ale NATO și UE, prin dezvoltarea pe care au luat-o aici corupția și crima organizată, contrabanda cu arme și mărfuri, emigrația clandestină etc. Menținându-se ca factor perturbator în zonă, autoproclamata republică transnistreană obligă, în același timp, Republica Moldova și comunitatea internațională să fie în alertă, datorită capacităților sale de producere a armelor mici, lansatoarelor de rachete și

mortierelor, pe care le folosesc din plin pentru a alimenta diverse conflicte de pe mapamond.

Din perspectivă militară, enclava este controlată de trupele ruse și forțe paramilitare care amplifică permanent starea de tensiune, teroarea și împiedică Republica Moldova să-și continue drumul spre democrație. O situație de acest gen este extrem de gravă și poate constitui o piatră de încercare pentru politica externă europeană în sfera securității regionale. La reuniunea amintită anterior a SEECP de la București, lideri ai statelor participante la Proces au situat problema transnistreană în aceeași clasă de amenințări la adresa securității regionale cu cea din Kosovo. Țara noastră, s-a subliniat, prin luările de cuvânt ale oficialilor români, este în mod egal interesată și implicată în eliminarea celor două focare de instabilitate regională. UE, SUA și OSCE, au arătat aceștia, prin demersuri comune, sunt capabile să contribuie la găsirea unei soluții viabile în problema Transnistriei.

De altfel, actorii internaționali amintiți aici sunt tot mai convinși de importanța transformării unei asemenea zone de contact cu UE și NATO, din linie-tampon sau linie de demarcație și conflict, în regiune de întrepătrundere, comunicare și cooperare. Pentru aceasta trebuie însă ca de pe teritoriul Republicii Moldova să fie evacuate trupele străine, iar frontiera moldo-ucraineană să fie perfect securizată. Aceasta ar elimina orice amenințare neconvențională la adresa securității și stabilității regionale, ar stopa terorismul și crima organizată, corupția și diversele forme de trafic ilegal de la frontieră. Un rol de prim rang l-ar avea, în acest sens, Centrul Regional pentru Combaterea Crimei Transfrontaliere din București, care, împreună cu instituțiile specializate ale UE, ar contribui efectiv la conceperea și punerea în aplicare a unor măsuri realiste și eficiente de combatere a corupției și crimei organizate.

Pentru rezolvarea conflictelor înghețate, România a avansat, la reuniunea GUUAM de la Chișinău, ideea punerii la bază a principiului acordării autonomiei locale, iar nu al federalizării, care ar afecta, în cazul Transnistriei, interesele naționale ale Republicii Moldova. Nevoia asistenței organismelor internaționale și europene în soluționarea problemei separatismelor europene a fost reiterată cu ocazia acestei întâlniri la vârf, ca fundament al stabilității și securității regionale, al dezvoltării în regiune a reformelor instituționale și democrației, al creșterii performanțelor economice.

Aceasta se înscrie în sfera conținutului rezoluției introduse încă de anul trecut, la ONU, de către țara noastră, referitoare la „Creșterea rolului organizațiilor regionale și subregionale, al altor organizații și aranjamente, în promovarea și consolidarea democrației“, rezoluție adoptată cu majoritate de voturi și care vizează mai multe obiective, printre care: instituționalizarea dialogului dintre sistemul ONU și organizațiile regionale, în scopul îmbunătățirii coordonării și realizării unor acțiuni concertate în promovarea democrației, consolidarea dimensiunilor construcției instituționale democratice în mandatele operațiunilor de pace ale ONU, folosirea unor mecanisme consultative și participative în reglementarea disputelor și prevenirea conflictelor.

Dacă se are în vedere că, la propunerea României, în ultimul an, pe timpul cât țara noastră s-a aflat la președinția Procesului de Cooperare în Europa de Sud-Est, Republica Moldova a fost acceptată cu statutul de observator și există speranța ca, în continuare, sub președinția elenă a SEECP, aceasta să obțină statutul de membru cu drepturi depline, se poate aprecia că statul românesc din stânga Prutului va avea de acum posibilitatea să ia parte nemijlocit la procesul de cooperare regională, să-și susțină în fața comunității internaționale, mai direct și mai eficient, punctul de vedere în problema transnistreană, să recâștige controlul asupra întregului teritoriu și, de asemenea, să se integreze activ în noua arhitectură de securitate europeană.

Ultimele evoluții ale mediului politic regional arată că inițiativele regionale adoptate de curând pot genera mai multă stabilitate și securitate în această parte a Europei. Ele sunt o dovadă reală de substanță și consistență în abordarea problemei conflictelor înghețate ale continentului, de pragmatism în asigurarea condițiilor necesare dezvoltării durabile a statelor care fac eforturi pentru a instaura democrația și bunăstarea economică într-un spațiu plin de slăbiciuni și elemente critice, care le minează stabilitatea și securitatea națională.

Evitarea problemelor grave din viitor este strâns legată de angajamentul preventiv, de asumarea unei responsabilități politice crescute, care, în termenii Strategiei europene de securitate⁶, ar spori eficacitatea gestionării crizelor și atingerii obiectivelor strategice de către fiecare stat în parte și comunitatea regională, în ansamblu. Așezată în vecinătatea celor două zone de conflicte înghețate, România este un

permanent furnizor de securitate, total interesată de stabilitatea și prosperitatea regiunii. Țara noastră, prin modul în care își îndeplinește angajamentele și responsabilitățile asumate față de UE, OSCE sau alte organizații de securitate de tip zonal sau regional, are un rol important în stabilitatea regională și subregională, este un factor real de securitate și stabilitate la Marea Neagră și în zona Balcanilor, bazat inclusiv pe statutul său consolidat din cadrul Alianței Nord-Atlantice. La nivelul Inițiativei sud-est europene (SEE), România promovează activ cooperarea regională, securitatea și stabilitatea pe termen lung în Balcani. În același timp, participă la Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est (PSESE), acționând potrivit prevederilor "Cartei bunei vecinătăți, stabilității, securității și cooperării în Europa de Sud-Est", adoptată la București, în 2000, și Declarației comune de luptă împotriva terorismului. La Reuniunea miniștrilor apărării din sud-estul Europei (SEDM), inițiativă ce vizează intensificarea înțelegerii și cooperării regionale, și în cadrul Forței Multinaționale de Pace din Europa de Sud-Est (MPFSEE), țara noastră activează în cadrul structurii militare regionale SEEBRIG, creată pentru a desfășura operații de menținere a păcii și de sprijin umanitar, sub egida ONU, UE și OSCE, în zona Europei de Sud-Est, dar și în afara acesteia, pe baza acordului și deciziei politice a țărilor fondatoare. Dar România are o participare remarcabilă cu trupe, pe teatrele de operații din Balcani, în misiunea UE „Althea” din Republica Bosnia și Herțegovina, ca și cea din Kosovo, unde militarii noștri contribuie cu profesionalism și dăruire, uneori cu prețul vieții, la pacea și stabilitatea regiunii.

Realitățile complexe ale regiunii arată că statele acesteia vor trebui să-și asume în continuare responsabilități crescute în ce privește securitatea și stabilitatea. Printr-o conduită internațională ireproșabilă, demersuri active și un spirit nou de largă cooperare, pot fi înregistrate evoluții pozitive, pași mari în transformarea Europei Centrale și de Sud-Est. Numeroasele probleme ale regiunii implică soluții inedite, viabile, eficiente, transparență și un nou mod de soluționare a disputelor, folosirea tuturor instrumentelor cooperării regionale în potențarea demersurilor comune și consolidarea

încrederii reciproce. În Balcani sau la Nistru, este nevoie de instrumente eficiente, care să consacre și susțină dialogul și solidaritatea, coerența în materie de gestionare a crizelor, fie ele active, în aparentă amorțire sau chiar înghețate, să aplice politici active, inovative, în măsură să abordeze cu succes dinamismul pronunțat al noilor pericole și amenințări din mediul regional și internațional de securitate.

Persistența unor conflicte la frontierele statelor Europei Centrale și de Sud-Est, care amenință continuu stabilitatea regională, necesită demersuri concertate pentru soluționarea lor, atacarea frontală a problemelor, sporirea cooperării politice și de securitate, efortul susținut în cadrul organismelor internaționale și regionale de afirmare a acestora ca elemente ale unui sistem multilateral eficace de securitate și prosperitate globală.

NOTE:

¹ Ideea este susținută de M. McFair și J. M. Goldeier, în „*A tale of two worlds: core and periphery in the post-Cold War era*”, International Organization, 1992, p. 46.

² David Held et al., **Transformări globale. Politică, economie și cultură**, Editura Polirom, 2004, p. 152.

³ A se vedea considerațiile directorului Serviciului român de Informații Externe dintr-un articol apărut, la începutul acestui an, în publicația „Lettre diplomatique”, și preluat de ziarul „Ziua” din 22 ianuarie 2005, sub titlul „România și noile amenințări la adresa securității în Europa de Sud-Est”. „Resurecția preocupărilor pentru afirmarea identității confesionale sau etnice inspirată de o acutizare a naționalismului și a efervescenței religioase, subliniază autorul, a creat un teren mai mult decât favorabil pentru apariția unor manifestări extremiste și fundamentaliste. Mișcările masive de populație determinate de sărăcie sau de războaiele etnice locale și religioase au adus aceste conflicte în lumea occidentală, migrații devenind, de regulă, surse de sprijin politic și financiar pentru grupările teroriste din locurile de baștină”.

⁴ O imagine completă asupra problematicei puse în discuție la recentul summit al SEECIP este inclusă în *Declarația de la București a celei de-a 8-a reuniuni a șefilor de stat și de guvern ai statelor participante la Procesul de Cooperare în Europa de Sud-Est*, la 11 mai 2005, www.mfa.md/Ro/PSESE/DeclaratiaDeBucurestiSEECIP.htm

⁵ **Une Europe sûre dans un monde meilleur. Stratégie européenne de sécurité**, decembre 2003, Institut d'Etudes de Sécurité de l'Union Européenne, p. 24.

⁶ Ibidem, pp.21-25.

General profesor universitar dr. Mircea MUREȘAN este Comandantul (Rectorul) Universității Naționale de Apărare, cu o vastă activitate publicistică în domeniul securității și apărării.

ROLUL INTERVENȚIEI MILITARE ÎN MANAGEMENTUL CONFLICTELOR

Dr. Teodor FRUNZETI

Acest demers prezintă în ce măsură intervenția militară poate fi mijlocul cel mai eficace în managementul conflictelor; plecând de la ideea că în toate cazurile trebuie luată în considerare legătura dintre instrumentul militar și cel diplomatic. După diferențierea tipurilor de conflict – intrastatale și interstatale – este sintetizată gama diversă a opțiunilor de intervenție, începând de la efortul minim de neimplicare și până la trimiterea forțelor de reacție rapidă.

Sunt abordate opțiunile de intervenție și formele de manifestare ale acestora, în scopul managementului conflictului. Gama potențialilor actori care să poată interveni în diferite conflicte s-a extins în mod semnificativ în perioada de după războiul rece. Una din lecțiile învățate constă în marele beneficiu al angajamentului preventiv pentru promovarea alternativelor de negociere spre a stopa represiunea și extinderea violenței. Este important să se ia în considerare procesul de management al conflictelor, factorii prin care conflictele trec din sfera politică în sfera militară. Ca un corolar ale acestor aspecte, sunt prezentate unele cerințe care pot asigura succesul în intervențiile destinate managementului conflictelor; reamintindu-se că mijloacele militare și cele diplomatice trebuie să fie utilizate într-un proces complementar, faptul că intervențiile neconcludente pot genera noi motive de tensiune, dispută și conflict.

În ultimul timp se manifestă tot mai frecvent tendința de a face apel la lecțiile învățate în conflictele militare recente. Cei care iau decizii politico-militare de nivel strategic se găsesc în situația de a evalua diferitele tipuri de amenințări și de a găsi cea mai adecvată formă de exprimare a puterii pentru a le contracara într-un mod adecvat și eficient. Este de discutat în ce măsură intervenția militară poate fi mijlocul cel mai eficace și în care anume dintre situații. În toate cazurile trebuie însă luată în considerare legătura dintre instrumentul

militar și cel diplomatic, caracteristicile contextuale reale, factorii de timp, precum și alte elemente specifice fiecărui caz în parte.

În conflictele recente s-a afirmat, ca un element de permanență, ajungerea la o soluție negociată și la finalizarea conflictului prin intervenția unei a treia părți.

1. Diferite tipuri de conflict

În perioada de după cel de-al doilea război mondial s-a manifestat o tendință de descreștere a numărului conflictelor interstatale și o creștere concomitentă a numărului conflictelor intrastatale: războaie civile, conflicte etnico-religioase, conflicte prin care se nega legitimitatea guvernului respectiv, conflicte împotriva regimurilor represive, războaie de secesiune și de fragmentare teritorială, războaie pentru preluarea puterii în statele în stare de colaps. Această tendință este reflectată în modul în care s-au desfășurat misiunile de pace ale ONU: nouă dintre cele paisprezece operații desfășurate între 1945 și 1987 au implicat conflicte interstatale, în timp ce numai șase dintre cele douăzeci și două de operații începute între 1988 și 1994 erau în legătură cu conflictele interstatale. Nici una dintre aceste șase operații nu a implicat un număr masiv de trupe sub mandat ONU. Toate celelalte au fost operații destinate conflictelor intrastatale. Referitor la operațiile desfășurate după 1994, până la sfârșitul anului 2000, numai misiunea ONU în Republica Democratică Congo (MONUC, 1999 -) și forța preventivă deplasată de ONU în fosta Republică a Iugoslaviei - Macedonia (UNPREDEP, 1995 – 1999) -, pot fi considerate ca misiuni destinate unor conflicte interstatale. Dintre cele douăzeci și șapte de conflicte armate majore identificate ca atare în 1999, douăzeci și cinci au fost conflicte interne, chiar dacă în unele dintre acestea au fost implicați și actori externi¹. Odată cu destructurarea Uniunii Sovietice și a Iugoslaviei, zonele de conflict deschis sau latent s-au extins considerabil, aceste conflicte

fiind în cea mai mare parte conflicte interne.

În regiunile în care conflictele interstatale tradiționale continuă, în special în Orientul Mijlociu și în Asia de Sud, acestea au tendința să reflecte interese etnice, religioase și chiar de clan. Cazurile tipice, clasice, de rivalități și adversități interstatale se manifestă mai rar (de exemplu, Iran – Irak, Irak–Kuwait, Peru–Ecuador). Cu toate acestea, tipurile de conflict tradiționale și rolul pe care ONU îl joacă se manifestă în continuare, deși mai rar, așa cum au demonstrat acordul de încetare a focului dintre Etiopia și Eritreea, în care ONU a jucat un rol semnificativ.

Prevalența conflictelor interne se dovedește, astfel, a fi principala cauză a intervențiilor exterioare ale unor terțe părți, în special prin acțiuni militare directe. Este de la sine înțeles că orice intervenție exterioară pune în dificultate atât pe cei care o inițiază, cât și pe cei care o execută, de multe ori aceste acțiuni fiind brutale și sângeroase. Implicarea superficială din exterior este dificilă în conflictele sociale sau etnice, mai ales atunci când acțiunile au caracter de impunere a păcii, situație în care, de cele mai multe ori, părțile implicate nu au ajuns încă, prin ele însele, la un echilibru, în plan militar, care să permită o reglementare negociată a conflictului.

În aceste circumstanțe, opțiunile pe care le au în față forțele de intervenție se prezintă astfel:

- să intervină, acceptând victoria uneia dintre părți și acționând simultan pentru a reduce consecințele umanitare ale conflictului;

- să intervină pentru a stopa vărsarea de sânge, a stabiliza situația din punct de vedere militar între părțile implicate și să acționeze pentru finalizarea conflictului, ceea ce ar putea presupune menținerea unor forțe de ocupație pe termen lung (așa cum NATO a descoperit că trebuie făcut în conflictele din Balcani);

- să nu se implice în conflict, lăsând ca problemele litigioase să se rezolve prin continuarea războiului dintre părți, în final acceptând un nou statu-quo.

Există opinii împotriva intervenției în războaiele intrastatale, legate de argumentul juridic al încălcării suveranității și al intervenției în problemele interne ale altor state. Termenul de reconstrucție națională, lansat cu mult optimism la începutul anilor '60 ai secolului trecut, în Vietnam, a fost discreditat de rezultatul acestui conflict și doar parțial reabilitat prin acțiunile desfășurate

în anii '90 în Somalia. Asemenea argumente au fost utilizate spre a explica succesul modest al intervenției din Bosnia, Ruanda și Somalia, în perioada de după sfârșitul războiului rece. Cei trei ani ai războiului civil din Bosnia nu au lăsat intervenției occidentale decât o singură cale spre a se ajunge la o soluție finală, prin remodelarea echilibrului strategic pe câmpul de luptă, susținând una dintre părți. Aceasta a deschis drumul pentru Acordul de la Dayton din 1995. Prețul politic și moral al inacțiunii și neintervenției a devenit astăzi prea ridicat spre a putea fi asumat. Acest lucru s-a dovedit în procesul de decolonizare a Namibiei, realizarea înțelegerilor cu privire la stoparea conflictului din Cambodgia și monitorizarea alegerilor din această țară, monitorizarea încetării conflictului din Salvador, implementarea acordului de pace în Mozambic. Succesele au contrastat însă cu eșecul opririi genocidului din Ruanda din 1994. Eforturile colective au continuat în Africa Centrală în 1996, în intervenția condusă de Italia, sub mandat ONU, în Albania în 1997, în intervenția NATO în Kosovo în 1999, în intervenția, sub mandat ONU, din Timorul de Est sau Sierra Leone în anul 2000. Problema cu care se confruntă astăzi orice analiză referitoare la necesitatea sau nu a unei intervenții spre a stopa un conflict în curs de desfășurare gravitează, mai mult sau mai puțin, în jurul întrebărilor referitoare la cum să se evite folosirea excesivă a forței militare, stabilirea tipului de intervenție (militară sau nemilitară) și stabilirea capacităților concrete adaptate cât mai bine realității specifice (măsuri de menținere a păcii sau de impunere a păcii).

Aceste probleme rămân în centrul dezbaterii, deoarece ele sunt în strânsă legătură cu afirmarea intereselor naționale ale statelor implicate și cu dorința de a interveni și de a consuma resurse umane, materiale și financiare, în locuri îndepărtate, dintre care unele lipsite de importanță strategică. De aceea, dezbaterea actuală gravitează în jurul dilemei dacă politica ce trebuie urmată e necesar să aibă la bază interese sau valori. În afară de această dezbaterie, o problemă deosebit de importantă este legată de practica curentă, aceea a creșterii eficacității și competenței în intervenții.

2. Diferite tipuri de intervenții

Există o gamă foarte diversă de opțiuni de intervenție, începând de la efortul minim de

neimplicare și până la trimiterea forțelor de reacție rapidă. În orice situație, varietatea soluțiilor de adoptat depinde de mai mulți factori. Un prim factor este stadiul în care s-a ajuns în desfășurarea conflictului. Un alt factor este tipul de societate în care are loc conflictul, natura părților implicate și tipul sistemului de luare a deciziei utilizate de fiecare dintre acestea, capacitatea lor de a fi accesibile diferitelor forme de intervenție din exterior.

În plus, opțiunile de intervenție depind de caracteristicile celui care intervine – capacitățile, legăturile anterioare cu părțile implicate, hotărârea politică de a interveni, interesele puse în joc și definirea rolului pe care acesta dorește să și-l asume.

Un conflict interstatal poate implica acțiuni de tip diferit, de la cele de tip militar până la cele de tip polițienesc, destinate să mențină ordinea și să aplice legislația, ca, de exemplu, în operația Desert Storm, condusă de Statele Unite, în 1991, sub mandat ONU, pentru eliberarea Kuwaitului.

Intervențiile militare se pot manifesta sub diferite forme:

- acțiuni unilaterale, desfășurate de către un anumit stat, ca, de exemplu, intervenția Marii Britanii în Sierra Leone, în anul 2000, sau intervenția Statelor Unite în Republica Dominicană în 1995;

- coaliții ad-hoc, ca, de exemplu, intervenția țărilor occidentale în Liban la începutul anilor '80;

- operații de pace ale ONU, pentru a implementa un acord de pace, precum în Mozambic, la începutul anilor '90;

- o acțiune de menținere a păcii la nivel regional sau de impunere a păcii, condusă de o organizație regională cu vocație de securitate, ca ECOWAS în Liberia sau NATO în Balcani, ambele în deceniul trecut;

- acțiuni sub mandat ONU, duse de o putere regională sau globală, ca Italia în Albania, Statele Unite în Haiti sau Australia în Timorul de Est.

În mod similar, intervenția militară în scopul managementului conflictului poate lua diferite forme. Atunci când are un caracter de continuitate și devine un punct central al poziției adoptate de un stat referitor la un alt stat sau regiune, de exemplu, inițiativele SUA de mediere în Orientul Mijlociu și în Africa de Sud în ultimele decenii, putem descrie aceste intervenții ca urmărind obiective

strategice. În aceste exemple, managementul și finalizarea conflictului devin chintesența unei strategii regionale, iar cerințele ce derivă din aceasta modelează și alte politici regionale, privind probleme precum cele legate de transferurile de armamente, acțiunile sub acoperire, comerțul și sancțiunile comerciale, drepturile omului.

Asemenea intervenții bazate pe o strategie diplomatică coerentă și susținute pe termen lung pot avansa substanțial interesele unui stat implicat, care își folosește influența spre a determina părțile angajate în conflicte să ajungă la soluții negociate.

În alte situații, atunci când expertiza și mijloacele de intervenție într-un anumit conflict sunt limitate, se poate apela la ajutorul unui alt stat, așa cum au făcut SUA într-o serie de inițiative pentru a opri conflictele din jumătatea de sud a Africii, din Zimbabwe, Namibia, Angola, Mozambic și Republica Africa de Sud și în care s-a acționat în strânsă legătură cu diplomația britanică. Acțiunile desfășurate de Statele Unite, NATO și Uniunea Europeană în privința Bosniei și Kosovo au dovedit, în schimb, o lipsă de acțiune diplomatică sinergică și concertată și o lipsă de abordare coerentă a acțiunilor diplomatice cu operațiile de menținere și de impunere a păcii ce aveau loc pe teren. Decizia luată în 1995 de către SUA și NATO, de a utiliza forța militară împotriva sârbilor bosniaci, pentru a modifica echilibrul de forțe de pe câmpul de luptă, a creat condițiile favorabile pentru o diplomatie mult mai activă, care a dus la încheierea Acordului de la Dayton.

Intervenția diplomatică cu caracter episodic, ca în cazurile conflictelor din Cipru și Cașmir, sau intervențiile în situații de criză, atunci când conflictul escaladează, precum cele desfășurate de Iordania și Egipt, atunci când unitatea fragilă a statului yemenit a fost amenințată de mișcări secesioniste în 1994, constituie o prezență mult mai frecventă decât angajamentele strategice pe termen lung de tipul menținerii păcii.

În unele situații de criză, formulele la care se ajunge pentru reglementarea conflictului pot să nu însemne mai mult decât un acord de încetare a focului, care poate continua a fi încălcat, până când un nou statu-quo va fi realizat din punct de vedere militar.

Asemenea intervenții sunt o manifestare cu efect limitat a unor eforturi care să oprească sau să îngreudească desfășurarea luptelor, dar nu înseamnă o adevărată soluție bazată pe un acord

viabil. Inițiativele periodice cu privire la negocieri în problema Ciprului reprezintă adevărate teste exploratorii prin care să se stabilească poziția părților și să se emită noi idei. Asemenea eforturi nu pot produce o schimbare semnificativă, nici în poziția părților și nici în deblocarea situației actuale. În același timp, divizarea manifestată în cadrul celor două comunități poate crește prețul unui compromis și al unui acord până la un nivel de neacceptat, cel puțin pentru una dintre părți.

Gama potențialilor actori care să poată interveni în diferite conflicte s-a extins în mod semnificativ în perioada de după războiul rece, pe de o parte, datorită limitelor capacității și dorinței guvernelor și organismelor internaționale de a se angaja în mod prompt și eficace în diverse situații și, pe de altă parte, datorită acceptării implicării diferitelor organizații neguvernamentale. Din ce în ce mai mult, aceste organizații neguvernamentale se angajează în plan internațional, jucând un rol tot mai important în managementul conflictelor.

În cadrul acestora, putem enumera grupurile profesionale, mass-media, grupuri specializate ale societății civile și organizații specializate în prevenirea și managementul conflictelor, organizații de ajutor umanitar, grupări religioase, activiști ai mișcărilor pentru drepturile omului. De multe ori potențialul acestora este subestimat de structurile guvernamentale. Există suficiente dovezi, din ultimele conflicte, cu privire la necesitatea optimizării comunicării și coordonării dintre structurile guvernamentale, cele interguvernamentale și neguvernamentale, pentru a se evita irosirea resurselor, a crește eficacitatea acțională și eficiența logistică. Se impune acceptarea conceptului de structură conducătoare, care poate fi, de la caz la caz, unul din cele trei tipuri amintite anterior, și adoptarea unui cod de conduită care să se refere la sarcinile și responsabilitățile tuturor actorilor ce intervin în situații de conflict².

Unele tipuri de intervenție politică sau de acțiuni cu scop de mediere pot fi mai bine planificate și desfășurate de către guverne sau alianțe, ori coaliții de state, în timp ce altele pot fi lăsate spre a fi desfășurate de către instituțiile internaționale, economice sau cu rol umanitar, agenții neguvernamentale sau de către anumite persoane private.

Tipurile de intervenții specifice fazelor de preconflict și de prenegociere, în cazul unui conflict potențial, vor fi deosebite de intervențiile

specifice unui conflict deja în curs de desfășurare, cât și de acele acțiuni ce trebuie întreprinse spre a pune în aplicare și sprijini un acord, odată ce părțile semnatare au ajuns în acest stadiu. De exemplu, sprijinul pentru implementarea și construcția păcii poate implica, alături de semnatarii acordului, și alte guverne, care să sprijine măsurile de încredere reciprocă și să contribuie la furnizarea de informații în acest scop. Organizațiile neguvernamentale pot monitoriza violarea angajamentelor privind respectarea drepturilor omului. Structurile militare sau companiile private pot acorda asistență în operațiile de deminare în zonele de conflict, pentru a facilita deplasarea și desfășurarea personalului destinat operațiilor de pace. Militarii unei țerte părți pot ajuta în reconversia și demobilizarea forțelor militare sau paramilitare locale. Instituțiile financiare internaționale pot coordona asistența bi și multilaterală și gestiona programele de reconstrucție postconflict. Experti, plătiți din fonduri publice, pot acorda asistență în privința eficientizării sistemului judiciar și în găsirea unor soluții legale pentru eradicarea in justiției. Organizațiile neguvernamentale pot acorda asistență în implementarea unor programe destinate reconcilierii religioase, construcției unor instituții democratice sau managementului relațiilor etnice. Toată această enumerare demonstrează că există o gamă largă de activități și de actori ce se pot implica în procesul de management postconflict. Aceasta subliniază importanța eforturilor coordonate și dezvoltării simțului de responsabilitate, pentru a asigura succesul efortului tuturor. Există o interdependență funcțională între formele „hard” și „soft” de intervenție și, în mod evident, toți actorii implicați trebuie conștientizați în legătură cu rolul și locul fiecăruia în acest angrenaj unic.

3. Prevenirea conflictelor și acțiunile preventive

În toate cazurile de intervenție din perioada de turbulență de după sfârșitul războiului rece, una dintre lecțiile învățate constă în marele beneficiu al angajamentului preventiv pentru promovarea alternativelor de negociere, stoparea represiunii și extinderii violenței.

Asemenea măsuri mai fuseseră întreprinse și anterior, astfel că experiența nu lipsea. Lecțiile învățate în ultimul timp din zonele de conflict precum Afghanistan, fosta Iugoslavie, Ruanda,

Liberia, demonstrează că adoptarea unei viziuni înguste cu privire la opțiunile posibile pentru stoparea conflictelor și neluarea în considerare a soluțiilor politice și economice creează prejudicii greu de surmontat ulterior.

Este important să se ia în considerare, în procesul de management al conflictelor, factorii prin care conflictele trec din sfera politică în sfera militară – începând de la tensiunile etnice, proliferarea armamentelor în zonă, tipul și caracterul puterii în statul respectiv și modul său de gestionare etc.

Prețul lipsei de acțiune este prea mare, atunci când părțile implicate în conflict au declanșat deja acțiunile militare, pentru ca întreaga comunitate internațională să-și permită să adopte o linie de expectativă și de inacțiune.

Măsurile eficiente, preventive, pentru a descuraja izbucnirea conflictelor armate sau pentru a le menține la un grad cât mai redus de beligeranță, în situația în care deja au izbucnit, s-au dovedit următoarele:

- amânarea alegerilor în societățile nepregătite pentru aceasta sau care ar putea deveni și mai polarizate și fragile, ca rezultat al alegerilor. Alegeri prost pregătite și nemonitorizate în mod adecvat, în Angola (1992), au condus la escaladarea conflictului în războiul civil deja în curs. Alegerile separate ce au avut loc la începutul anilor '90 în fostele republici componente ale Iugoslaviei au adus la putere lideri naționaliști și au deschis drumul războaielor pentru dezintegrarea acesteia. În același fel, graba de a programa alegeri în Bosnia, imediat după acordul de la Dayton din 1995, nu a avut un efect de calmare a tensiunilor acumulate între cele trei comunități bosniace. De aceea, trebuie să se acorde o mare atenție eliminării unor formule mecanic stabilite pentru alegeri, în lipsa unei culturi politice probate prin mecanisme democratice, alegerile putând exacerba conflictul, în loc să-l modereze. Astfel, prin intervenția organizațiilor internaționale sau a altor actori abilitați, se pot încuraja formule de gestionare a puterii, formule care asigură celor care ies învingători din alegeri o „plasă de protecție” ce îi va încuraja să respecte decizia electoratului;

- încurajarea liderilor aflați la putere, care ar dori să mențină controlul asupra puterii în diverse moduri, să acționeze preventiv și să promoveze soluții politice care să le permită o ieșire onorabilă de pe scena politică. Un exemplu recent îl constituie ieșirea din viața politică a fostului prim-ministru

De Klerk, din Africa de Sud. Această soluție previne necesitatea unei intervenții exterioare, cu excepția celor menite să contribuie la recunoașterea meritelor liderilor respectivi. Asigurarea unei ieșiri ușoare de pe scena politică și transferul puterii, prin metode neviolente, constituie astfel meritul unor negocieri, așa cum s-a întâmplat cu Statele Unite în Filipine, Haiti și Etiopia;

- alocarea resurselor materiale, financiare și umane, precum și a sprijinului politic necesar, în timp util, spre a se asigura dezarmarea, reconversia și reintegrarea foștilor combatanți în societatea civilă. Asemenea măsuri asigură ca liderii politici și comandanții militari să treacă de la statutul de beligerant sau insurgent la acela de coparticipant în viața de zi cu zi a comunităților lor. Demobilizarea și reintegrarea combatanților, dacă nu se execută cu atenție, în toate detaliile, poate duce la reizbucnirea luptelor, cum s-a întâmplat în Afghanistan, Cambodgia sau Nicaragua. Oprirea conflictului necesită, deci, acțiuni preventive, prin care grupurile marginalizate să fie sprijinite să se reintegreze și nu să-și rezolve prin metode violente problemele reale sau doar percepute ca atare;

- neacceptarea apelurilor la secesiune sau fragmentare teritorială ca soluții pentru conflictele interne.

4. Condiții de succes în intervențiile destinate managementului conflictelor

Pentru a se putea asigura succesul în intervenții realizate de către o terță parte, este necesar să se asigure o clară înțelegere a ceea ce înseamnă succes, pentru a se evita transformarea unei operații, ce vizează soluționarea unui conflict, într-un eșec. Este de dorit ca orice intervenție să fie însoțită de anumite standarde ce trebuie îndeplinite. Experiența majorității conflictelor de după sfârșitul războiului rece demonstrează că doar prin intervenția unor terțe părți s-a pus capăt majorității conflictelor, acestea nesoluționându-se de la sine. Cu toate acestea, doar actorii locali sunt aceia care pot crea instituțiile necesare stopării unui război civil, intervenția directă sau indirectă din exterior a unei terțe părți având rolul de a modela mediul în care acest proces să aibă loc.

Intervențiile din exterior aduc noi idei, concepte și resurse, asigură planuri și presiunea politică și militară necesară fără de care, în cele mai multe cazuri, nu se poate ajunge nici la acorduri și nici la

îngrădirea conflictului.

Mijloacele militare și cele diplomatice trebuie să fie utilizate într-un proces complementar. Doar sprijinite de eforturi diplomatice consistente și adecvate, intervențiile militare pot asigura realizarea unor obiective politice clare și concrete.

Coerența este o cerință esențială în coordonarea eforturilor tuturor actorilor implicați. Scopurile și obiectivele intervențiilor trebuie să fie unice pentru toți actorii implicați, iar acțiunile acestora să fie convergente și concertate. Această coerență nu este limitată la domeniul militar. Intervențiile diplomatice multinaționale, de exemplu, medierea și strategiile politice, implementarea păcii, presupun o conducere unitară pentru a motiva și convinge o mare diversitate de actori să lucreze împreună. În acest efort sunt angajate deopotrivă guvernele statelor, organizații internaționale interguvernamentale și neguvernamentale, agenții internaționale și alte instituții. Diferențele de cultură organizațională, dorința tuturor actorilor de a ocupa o poziție conducătoare în coordonarea acțiunilor și tendința unora de a pune pe primul

plan orgoliile, în locul eficacității, pot constitui piedici în calea coordonării unitare a efortului.

O altă cerință esențială o constituie capacitatea reală de a asigura derularea unui proces corect de luare a deciziei, de transmitere a acesteia în timp scurt structurilor cu sarcini operaționale și de a monitoriza executarea misiunilor și sarcinilor ce le revin, în condițiile menținerii inițiativei politice.

Cel mai mare pericol pentru intervențiile făcute în scopul stopării conflictelor armate îl constituie intervențiile neconcludente, care generează noi motive de tensiune, dispută și conflict, așa cum o dovedește experiența ultimelor decenii.

NOTE:

1 **SIPRI Yearbook 2000: Armaments, Disarmaments, and International Security**, Oxford, Oxford University Press, 2000.

2 Cf. Ahmedou OULD-SABDALLAH, *Burundi on the Brink, AUN Special Envoy Reflects on Preventive Diplomacy*, Washington, DC, United States Institute of Peace Press, 2000, pp. 113-115.

General-maior profesor universitar dr. Teodor FRUNZETI este Comandantul Comandamentului 2 Operațional Întrunit Buzău.

GLOBALIZARE ȘI SOCIETATE CIVILĂ

Dr. Viorel BUȚA

Globalizarea are un puternic impact asupra societății civile. Astfel, pe măsură ce prima se intensifică, cea de a doua își radicalizează activitatea împotriva sa și își consolidează tendința constituirii de structuri proprii la nivel regional și mondial.

1. Globalizarea - fenomen complex și multidimensional

În prezent, globalizarea este unul dintre termenii cei mai uzitați în vorbirea curentă, în discursurile politicianilor, în știrile vehiculate în și prin mass-media. Ca atare, se poate afirma că frecvența mare cu care acest cuvânt este folosit reflectă atât actualitatea sa, cât și implicațiile multiple pe care le are asupra tuturor domeniilor de activitate umană. Deși, inițial, globalizarea era percepută ca o chestiune economică, acum, ea este mult mai complexă, punând în evidență dimensiuni multiple: etice, culturale, militare, politice, informaționale¹. În acest context, unul dintre aspectele cele mai semnificative este disemina-rea valorilor umane generale, printre care se află: drepturile universale ale omului (drepturi civile, politice, economice, sociale), drepturile femeii și ale copilului, protecția mediului înconjurător. De altfel, pe temeiul acestor valori, în ultimii ani, comunitatea internațională a intervenit, folosind toată gama de mijloace avute la dispoziție, inclusiv forța militară, în acele state în care s-a considerat că se încalcă flagrant aceste drepturi.

Complexitatea globalizării este amplificată și de faptul că ea constituie sursa unei multitudini de efecte, diferite ca natură și sens de manifestare. Astfel, aceasta are un potențial enorm de a genera creștere, dar, de asemenea, provoacă „status quo”, adică, integrarea slăbește reglementarea financiară națională, fără a furniza o alternativă satisfăcătoare. Aceasta nu înseamnă ca actorii statali să înceapă o retragere din viitor (căci, totuși, integrarea reprezintă viitorul omenirii) sau să se reîntoarcă la trecut - un trecut care a demonstrat

cu atâta claritate cum barierele aplicate de unii sau de alții pot numai să facă economiile naționale mai sărace și oamenii, în același timp.

În plus, globalizarea privește întregul spectru al activității, de la economic, financiar, social, cultural, militaro-strategic până la ecologic. Dar, în aceeași măsură, ea antrenează și o mondializare a riscurilor și amenințărilor. În acest sens, se pot menționa: forme noi de violență organizată; trafic ilicit de armament și de droguri; încălcări ale drepturilor fundamentale ale omului; proliferarea armelor de distrugere în masă; fluxuri migratoare necontrolate; provocări grave la adresa securității naționale (vezi atentatele teroriste din 11 septembrie 2001, din SUA, din 11 martie 2004, din Spania) și nu numai².

În concluzie, globalizarea este un fenomen complex și multidimensional, care influențează, într-un sens sau altul, întreaga activitate umană. De aceea, *globalizarea înseamnă simultan un fenomen capabil să aducă fericirea și bunăstarea pentru toată lumea sau pentru o parte a acesteia, dar și un proces dăunător unor comunități umane, prin efectele negative pe care le generează, mai ales în plan socio-economic.*

2. Societatea civilă - actor social important

Despre societatea civilă, de la noi și din lume, informațiile sunt diverse și diferite, dar niciodată complete și suficiente. De aceea și definițiile date acestui segment de realitate sunt semnificativ distincte. Ca atare, orice analiză a sa trebuie să parcurgă etapele următoare: înainte de toate, să se descifreze ce înseamnă expresia „societate civilă”, căreia i se acordă înțelesuri diferite, în funcție de profilul pregătirii celui care o întrebuințează și de contextul în care este prezentată; punerea în evidență, cu destulă claritate, a rolului și statutului societății civile în cadrul comunității umane, la toate nivelurile de existență ale acesteia; menționarea formelor de existență și a nivelurilor de manifestare ale societății civile, ca actor social. În acest sens, un loc aparte revine *grupurilor de*

presiune din societate, care se pot considera ca structuri organizaționale ale societății civile; descrierea și evaluarea raporturilor societății civile cu societatea politică ai cărei reprezentanți se află în structurile puterii, cu armata, ca instituție principală a statului, cu securitatea națională și internațională, ca un deziderat general, cu globalizarea, ca fenomen complex; relevarea relațiilor esențiale dintre societatea civilă și procesele de integrare ale României în structurile euro-atlantice și europene. Procesul integrării țării noastre în structurile euro-atlantice și europene este susținut, mai mult sau mai puțin intens și frecvent, și de organizații ale societății civile autohtone care, prin metode proprii, militează pentru implementarea valorilor democratice la noi.

Activitatea desfășurată de societatea civilă reflectă gradul de implicare și de angajare al cetățenilor la construcția propriului mod de viață în comunitatea umană ai cărei membri sunt, la rezolvarea problemelor sociale, politice, economice, culturale, ecologice și militare cu care localitatea și națiunea lor se confruntă, precum și cel de conștientizare a responsabilității ce le revine pe plan local și nu numai. De asemenea, societatea civilă poate, prin forme de activitate specifică, să contribuie la găsirea și oferirea unor soluții adecvate la provocările sociale, economice, demografice, religioase, etnice, culturale, ecologice cu care un stat sau altul se confruntă astăzi, în condițiile amplificării fenomenului globalizării. Un teren vast, dar prielnic acțiunii societății civile îl reprezintă implicarea acesteia în domeniul securității umane a indivizilor și a comunităților cărora aceștia aparțin. În acest context, ea poate deveni unul dintre actorii nonstatali semnificativi ca influență, atât la nivel național, cât și regional sau global. Aceasta cu atât mai mult cu cât se conturează constituirea și manifestarea puternică a unei societăți civile mondiale³.

O altă contribuție a societății civile, ca actor social, ce poate fi consistentă și marcantă, o constituie prezervarea identității naționale în contextul globalizării sociale, economice, politice, militare, informaționale și culturale. Desigur, acest demers se poate întreprinde printr-o gamă sporită de modalități, pe care, fără îndoială, organizații ale societății civile vor ști să le descopere, în mod oportun, și să le valorifice optim.

Nu mai puțin semnificativ și important poate fi aportul societății civile la conturarea și definirea

unui nou tip de armată, compatibile cu evoluția mediului global de securitate și cu schimbările produse în formele de ducere a războiului în viitor. În același timp, o atenție sporită trebuie acordată implicării societății civile în diminuarea numărului și frecvenței actelor de terorism intern și mai ales internațional, prin atragerea tuturor cetățenilor în activitățile de prevenire a unor asemenea acțiuni nedorite, atât în sânul societăților democratice de tip occidental, cât și în al celorlalte genuri de comunități umane.

Toate aspectele menționate anterior vin să sublinieze că societatea civilă, ca ansamblul structurilor organizaționale instituționalizate, cu o existență în timp determinată sau nu, cu scopuri riguros definite prin statutele de înființare, având ca obiectiv prezervarea drepturilor individului în relațiile acestuia cu instituțiile statului, este realmente un actor social important, atât la nivelul comunității locale, naționale, cât și internaționale.

3. Impactul globalizării asupra societății civile

Evoluția societății civile, atât în lume, cât și la noi, demonstrează că, în viitor, aceasta va cunoaște o puternică amplificare a rolului său în comunitatea în care ființează (localitate sau stat național), pe de o parte, și la nivel internațional, pe de altă parte.

De fapt, rolul său va îmbrăca multiple forme de exprimare în societate, în raport cu obiectivele și scopurile propuse și urmărite asiduu de către una sau mai multe organizații ale societății civile, cu gradul de cuprindere umană al respectivei structuri, cu mărimea fondurilor financiare la dispoziție sau posibil de atras, cu managementul resurselor umane, financiare și informaționale, cu capacitatea conducătorilor acestor organizații de a fi eficienți în tot ceea ce se întreprinde.

Astfel, se poate vorbi de preluarea de către organizațiile societății civile a unor sarcini pe care, în prezent, le soluționează statul. Într-un fel, acesta este modelul oferit societății civile din statele cu o mai mică vechime în democrație de cele cu o experiență democratică mai îndelungată. De exemplu, o serie de sarcini, specifice asistenței medicale, pensiilor private, educației etc., se pot prelua de organizații ale societății civile, așa cum se petrec lucrurile acum în SUA sau în statele occidentale.

Securitatea umană a individului și a comunită-

ții al cărei membru este poate intra total sau parțial în competența unor organizații ale societății civile. Există exemple suficiente ce vorbesc de implicarea activă și consistentă a unor asemenea organizații în asigurarea condițiilor propice vieții și activității indivizilor și comunității, prin antrenarea efectivă a cetățenilor la rezolvarea problemelor publice din localitatea lor. Iată câteva astfel de activități de implicare responsabilă, voluntară și conștientă a cetățenilor în viața comunității lor locale și naționale⁴:

- În 1992, „News Journal” din Wilmington (Delaware) a realizat un sondaj de opinie ce a evidențiat problemele de cea mai mare importanță pentru statul Delaware. După analiza acestor subiecte în coloanele sale, ziarul s-a interesat în special de obstacolele în calea creșterii economice și a recomandat organizarea de adunări ale cetățenilor pentru a discuta mai bine problema. După o serie de reuniuni la nivel local, ce au permis cetățeniilor să exploreze aceste teme, ziarul a contribuit la organizarea unei reuniuni economice la vârf, ce a durat două zile și care a reunit 25 de personalități marcante ale mediului local de afaceri. Aceștia s-au angajat să adopte măsuri de ameliorare a economiei din Delaware. Un raport recapitulativ rezuma astfel obiectivul acestui proiect: „Analiza acestor mari probleme, solicitarea punctului de vedere al publicului” asupra acestor dosare, astfel încât „să servească drept forum pentru discutarea deschisă a problemelor economice” ce afectează omul de pe stradă;

- În 1993, „Register”, cotidian din orașul Des Moines (Iowa), a dat ca sarcină tuturor jurnaliștilor săi să intervieveze nemijlocit cel puțin patru „americani din clasa mijlocie” pentru a descoperi ce îi tracasează. Informațiile culese au fost completate cu cele provenite de la o anchetă telefonică, în așa fel încât, în final, s-a discutat cu 600 de subiecți. Rezultatele au fost publicate într-o serie de cinci articole, având titlul „Vocea poporului”. Ziarul a convocat o adunare generală a cetățenilor, pentru a-i încuraja să dezbătă problemele ridicate cu ocazia interviului și a anchetei telefonice și a continuat să organizeze reuniuni cu redactorii și populația, cu scopul de a lega informațiile de preocupările cititorilor săi.

- În 1993 și în 1994, cotidianul „Star” din Indianapolis (Indiana) a realizat un sondaj de mare anvergură asupra atitudinilor locuitorilor din regiune pe probleme rasiale și, timp de o

săptămână, a prezentat rezultatele în paginile sale. Seria de articole ce a urmat a fost dirijată să reflecte „experiența trăită de cetățeni, și nu opinia unui expert”, ceea ce a reprezentat o mare noutate pentru acest ziar. Ca urmare, „Star” a generat un forum, la care au participat 500 de persoane, pe tema atitudinii față de chestiunea rasială, și și-a propus să mai organizeze și altele pe același subiect. Obiectivul vizat era de a-i determina pe locuitorii regiunii să angajeze o dezbatere asupra relațiilor sociale. Era vorba nu de a demara o acțiune specifică, ci, mai curând, de a încuraja populația să caute soluții.

Exemplele prezentate se cuvin privite cu multă atenție și sub multiple aspecte. Mai întâi, ca o modalitate prin care presa scrisă, ca element component al societății civile, a reușit să mobilizeze segmente importante ale populației, din diferite orașe și din regiune, la acțiunile de interes general pe care aceasta le-a organizat. Apoi, faptul că s-a găsit forma organizatorică adecvată de implicare activă a cetățenilor la soluționarea problemelor diverse care îi preocupa și a căror rezolvare promptă și optimă nu putea să vină decât din partea lor, și nu a autorităților locale. Totodată, acțiunile civice ale ziarelor respective evidențiază rolul asumat de presa scrisă nu doar de informare imparțială a cititorilor săi, ci și de angajare a sa concretă în activitatea de prezervare și promovare a drepturilor cetățenilor împotriva influenței politice și a presiunilor guvernului. De fapt, este vorba de practicarea unui „jurnalism civic”, ce își propune un fel de matrice de comunicații în cadrul căruia simplii cetățeni își pot prezenta problemele care îi preocupă⁵. Foarte adesea, asemenea acțiuni conduc la organizarea unui forum, sub o formă sau alta, fie că este vorba de un forum electronic, cu ajutorul Internetului, fie de reuniuni față în față, pentru a reflecta la mijloacele prin care să se rezolve aceste chestiuni.

De asemenea, prin această activitate, jurnaliștii urmăresc întărirea „culturii civice”, prin care să ajute cetățenii dintr-o democrație să-și dea seama că „sistemul” le aparține și nu este doar un bun al unei elite sau al unor politicieni.

În plus, prin intermediul jurnalismului civic, se caută diminuarea apatiei opiniei publice și a cinismului, care împing omul de pe stradă să se replieze asupra vieții sale personale liniștite și să se țină departe de treburile publice. Se poate realiza acest obiectiv prin oferirea de informații pertinente,

de natură să clarifice valorile fundamentale și să se exprime cu limpezime asupra convingerilor și priorităților pe care le presupune fiecare dintre problemele ce se pun în public.

Un alt domeniu de activitate în care organizațiile societății civile au și vor continua să aibă de întreprins ceva concret, pentru cetățeni și cu implicarea activă a acestora, îl reprezintă raporturile cu autoritatea locală și centrală. Un element esențial al acestor raporturi îl constituie gradul de angajare al autorităților în rezolvarea adecvată a problemelor importante cu care se confruntă cetățenii comunității locale. În acest context, este necesară o mai mare transparență a instituțiilor statului în relațiile cu cetățenii, de fapt, cu plătitorii de taxe și impozite, dar și o angajare mai activă a acestora din urmă la soluționarea treburilor publice.

Nici o clipă nu trebuie uitat că cei ce conduc comunitățile locale și statul sunt aleși o dată la câțiva ani, potrivit prevederilor legii electorale, și că aceștia, pe lângă obligațiile legale, au și „*datorii*” față de sponsorii campaniei lor electorale. De aceea, o sarcină a societății civile este să le amintească permanent aleșilor că au obligații față de electorat, față de cetățenii comunității respective.

În ultima vreme, diverse organizații ale societății civile din diferite țări și-au unit eforturile pentru a face ca fenomenul globalizării să-și diminueze, pe cât este posibil, efectele negative pentru statele mai puțin dezvoltate economic. În acest sens, au apărut și s-au desfășurat o serie de mișcări antiglobalizare, concomitent cu reuniunile mondiale asupra globalizării⁶. Astfel, autorul citat subliniază că organizații ale societății civile au luat poziție față de negocierile comerciale ale statelor din zonă (Caraibe), pentru a-și informa membrii asupra mizelor și pentru a face presiuni asupra guvernelor, cu scopul ca acestea din urmă să includă problemele sociale în programele de negocieri. În unele cazuri, reprezentanții societății civile au lucrat cu cei responsabili la elaborarea pozițiilor de negociere. În alte cazuri, s-au creat alianțe la nivel regional, cu scopul de a promova integrarea pornind de la bază și de a facilita dialogul depășind barierele lingvistice. Pentru a avea succes la discuțiile cu reprezentanții actorilor statali și nonstatali, susținători ai globalizării, structuri ale societății civile din mai multe țări din zona Caraibe (statele anglofone, Haiti, Republica Dominicană),

reunind în jur de 1000 de organizații reprezentând femei, muncitori, economiști, agricultori etc., și-au constituit un grup de referință care să coordoneze toate întâlnirile și problemele de susținut în fața oficialilor guvernelor țărilor lor și ai organizațiilor multinaționale. Pornind de la aceste aspecte, succint relatate, se poate concluziona că, sub impactul globalizării, s-au creat condițiile constituirii unei societăți civile regionale și mondiale.

Desigur, mai este mult până când se va putea vorbi de o societate civilă mondială unită și puternică, capabilă să se lupte eficient pentru apărarea reală a drepturilor oamenilor care vor fi afectați de fenomenul globalizării⁷.

4. Concluzii

Globalizarea este un fenomen complex, multidimensional și omniprezent, ce exercită o influență semnificativă asupra tuturor domeniilor de activitate umană. Efectele sale sunt multiple și au sensuri diferite de manifestare, favorabile sau nu, în raport cu nivelul de dezvoltare socio-economică a comunității respective, cu regimul politic, cu tradițiile și valorile democratice împărtășite de toți sau de o parte a cetățenilor lor. Practic, există posibilitatea ca o serie de drepturi ale oamenilor - dreptul la muncă, la educație, la sănătate etc.- să fie afectate de globalizare. În acest domeniu, al diminuării efectelor nedorite ale globalizării, societatea civilă are de jucat un rol deosebit de important, prin diferențele sale structurii organizatorice.

În prezent, atât la noi, cât și în întreaga lume, organizații ale societății civile militează consecvent și, din ce în ce mai concertat, atât la nivel național, cât și regional și global, pentru prezervarea drepturilor individului la un trai decent, fără teama zilei de mâine și într-un mediu natural curat.

De aceea, structuri ale societății civile se implică tot mai activ în negocierile dintre guvernele țărilor lor și actorii nonstatali ce promovează globalizarea economică, culturală, ecologică, militară etc., apărând drepturile individului uman.

În România, aceste organizații militează activ și responsabil în susținerea procesului de integrare a țării în structurile euro-atlantice și europene, explicând oamenilor utilitatea acestui demers, dar și indicându-le care le sunt drepturile și obligațiile.

Globalizarea, atât ca fenomen complex și multidimensional, cât și ca proces omniprezent,

are un impact puternic asupra activității societății civile din țara noastră, dar și din lume. În acest context, armata, ca instituție a statului de drept, ar trebui să stabilească și mențină, în stare activă, o gamă diversă de raporturi cu organizații ale societății civile locale și naționale. Statornicirea unor relații principale, de colaborare și cunoaștere reciprocă, bazate pe prevederile legilor țării și fondate pe transparență, ar fi benefice, atât pentru armată și societatea civilă, cât și pentru evoluția consecvent democratică a României, ca stat cu vocație europeană și universală.

NOTE:

1 Norman GIRVAN (profesor, secretarul general al Asociației statelor din Caraibe-AEC), *La globalisation - plus qu'un question d'économie*, <http://www.Atlas/>

web/reunions.htm.

2 *Mondialisation et sécurité*, <http://www.mondsecu.dz/>.

3 *Mondialisation: acteurs*, [http://www. Geoscopie.com/themes/t184act.htm](http://www.Geoscopie.com/themes/t184act.htm).

4 Apud: Paul MALAMUD, *Le journalisme civique*, în *Révue électronique de l'USIA*, volume 1, numéro 8, juillet 1996.

5 Paul MALAMUD, *op.cit.*

6 Norman GIRVAN, *La société civile et la globalisation: un révolution tranquille*, [http://www. Atlas/web/reunions.htm](http://www.Atlas/web/reunions.htm).

7 Dorval BRUNELLE, Loraine GUAY, Ana-Maria d'URBANO, *Guide de formation sur globalisation dans les Ameriques*, [http://www. cmm-csn.qc.ca/publications/ Dorval_02-12-10.pdf](http://www.cmm-csn.qc.ca/publications/Dorval_02-12-10.pdf).

General de brigadă profesor universitar Viorel BUȚA este Locțiitorul Comandantului Universității Naționale de Apărare, cu o vastă activitate publicistică în domeniul securității și apărării.

SECURITATEA NAȚIONALĂ ȘI RAPORTUL ÎNTRE REFORMA DIN ARMATĂ ȘI TRANSFORMAREA INSTITUȚIEI MILITARE

Dr. Petre DUȚU

Securitatea națională, ca ansamblul condițiilor prielnice vieții și activității umane, este garantată și asigurată și prin îndeplinirea de către armată a rolului său social. În acest sens, o condiție importantă o reprezintă derularea în armată a reformei. La rândul său, aceasta din urmă se poate îndeplini și prin transformări succesive, în toate domeniile de activitate din cadrul instituției militare.

Deci, se poate afirma că există o corelație strânsă între securitatea națională și raportul dintre reforma din armată și transformarea voluntară a instituției militare.

1. Securitatea națională - stare de echilibru dinamic

Mediul de securitate intern, regional și global este, pe fondul afectat de vulnerabilități sociale, economice, politice, militare, informaționale, permanent „fîntă” unor riscuri și amenințări diverse, ca natură și conținut. Realizarea unui echilibru dinamic între vulnerabilități, riscuri, amenințări și măsurile de prevenire a manifestării lor, precum și controlul lor eficace de către instituțiile abilitate ale statului conduce la instalarea stării de normalitate a mediului de securitate. Aceasta, la nivel național, este sinonimă cu existența securității naționale, adică a acelei stări de liniște, de calm, de încredere că viața și activitatea cetățenilor țării nu sunt în pericol. Altfel spus, integritatea fizică și psihică a persoanelor este garantată și asigurată, iar comunitățile umane își pot desfășura viața și activitatea fără teamă, în liniște și siguranță.

Un rol important în garantarea și asigurarea securității naționale revine armatei, ca instituție a statului abilitată să facă uz de violență în atingerea acestui obiectiv. Dar această posibilitate nu este echivalentă, prin sine, cu capacitatea sa optimă

de realizare practică. De aceea, armata trebuie să fie permanent pregătită să dea răspunsul cuvenit oricărei sfidări la adresa securității statale. În acest context, o condiție obligatorie o constituie îndeplinirea reformei în interiorul armatei.

2. Reforma din armată - proces complex, multidimensional și continuu

Reforma din armată poate fi percepută sub mai multe aspecte. Astfel, ea reprezintă *procesul de adaptare neîntreruptă a instituției militare la dinamica schimbărilor sociale, economice, politice, culturale, informaționale, ecologice din societatea în care aceasta funcționează*. Așa cum societatea se află într-o continuă transformare, pe toate planurile, ca răspuns la solicitările progresului social, economic, politic etc., la fel și armata, ca parte componentă a acesteia, trebuie să reacționeze adecvat pentru a-și putea îndeplini optim misiunile legale ce îi revin. Apoi, *reforma din armată constituie ansamblul metodelor și tehnicilor folosite, în mod concertat, pentru a face ca această instituție a statului de drept să rămână ancorată în realitatea în care ea există și funcționează*. Punerea de acord a naturii și conținutului misiunilor încredințate armatei cu mediul probabil de executare a lor presupune o continuă modernizare și perfecționare a strategiei, concepției, doctrinei, tehnicii de luptă, dispozitivelor de conducere și adoptare a deciziilor, optimizării climatului psihosocial și coeziunii din grupurile militare. În acest scop, se pot folosi metode și tehnici specifice fiecărui domeniu, pe de o parte, și care au fost validate de practică, pe de altă parte. Totodată, *reforma este unica modalitate sigură de a pune de acord scopurile, misiunile, dotarea și calitatea resurselor umane din armată cu modificările ivite, în mod obiectiv, în caracteristicile câmpului de luptă viitor*. Acesta

din urmă, se pare, va fi, în viitor, puternic tehnologizat. Deja, în literatura de specialitate, se vorbește despre apariția unei armate nonlineare¹, adaptată la acest nou câmp de luptă atât din punct de vedere uman, cât și tehnologic. În același timp, *reforma este modalitatea prin care armata probează eficiența și eficacitatea sa în utilizarea resurselor umane, materiale, financiare și informaționale* pe care societatea i le pune la dispoziție pentru executarea misiunilor legale încredințate. În prezent, datorită caracteristicilor mediului de securitate internațional și regional, societatea este foarte strictă cu bugetul alocat armatei și, mai ales, cu modul în care acesta este folosit. Astăzi, contribuabilul dorește și poate controla riguros felul în care armata gestionează resursele puse la dispoziție de către societate. De asemenea, *reforma din armată permite acesteia asigurarea, într-o primă etapă, a compatibilității și, ulterior, a interoperabilității* cu celelalte armate partenere din alianță. La intrarea într-o alianță politico-militară, așa cum este NATO, orice stat membru își asumă liber, voluntar și conștient, o serie de responsabilități. Printre acestea se află și cele referitoare la asigurarea compatibilității și interoperabilității cu celelalte armate ce fac parte din tratat. De fapt, aceasta privește dimensiunile umane, normativă, organizațională și militară ale reformei din armată².

În prezent, *natura și conținutul misiunilor* ce se pot încredința unei armate se află *într-o continuă modificare*, în raport cu o multitudine de factori³. *Răspunsul adecvat* la o astfel de provocare îl poate constitui *doar reforma instituției militare*.

În concluzie, reforma din armată este un proces continuu, complex și multidimensional, o condiție sine qua non a ancorării optime a acestei instituții la dinamica schimbărilor din societate, din câmpul de luptă, din domeniul informațional și al comunicațiilor, răspunsul optim la toate provocările actuale și viitoare din mediul de securitate.

3. Transformarea armatei

Orice armată care dorește să scurteze unele etape de îndeplinire a reformei din cadrul său apelează la transformarea sa. Aceasta din urmă reprezintă *o modalitate rapidă de realizare a schimbărilor dorite în instituția militară*, desigur, în consens cu fondurile la dispoziție, cu resursele umane, financiare, informaționale și specificul misiunilor ce i se vor încredința în viitorul apropiat sau mai

îndepărtat.

De asemenea, *transformarea armatei poate fi văzută și ca rezultatul activității factorilor de decizie și a structurilor de execuție din sânul acestei instituții* pentru atingerea unor obiective tactice și operative ale reformei sale. De exemplu, trecerea de la armata de masă, fondată pe conscripție, la armata de profesioniști, bazată pe voluntariat, reprezintă un tip de transformare a instituției militare care se face într-un interval de timp mai scurt sau mai lung, în funcție de un sistem de factori interni și externi.

Totodată, *transformarea constituie o metodă rapidă de îndeplinire a unor obiective concrete ale reformei din armată*. De pildă, modernizarea unor categorii de tehnică de luptă, în scopul de a fi compatibilă cu tehnica statelor partenere în alianță, este o asemenea modalitate. În acest sens, modernizarea avionului MIG-21 Lancer de către Forțele Aeriene ale României se poate considera un exemplu elocvent de cale de transformare a acestei categorii de forțe, cu scopul direct de a asigura compatibilitatea cu aparatele de zbor din armatele statelor membre ale NATO.

În același timp, *transformarea reprezintă calea cea mai scurtă în asigurarea compatibilității și interoperabilității Armatei României cu armatele celorlalte state membre ale Alianței Nord-Atlantice*, în anumite domenii de activitate specifice instituției militare. De exemplu, în îndeplinirea dimensiunii normative a reformei din armată, „alinieră” prevederilor legilor referitoare la apărare și securitate, ale regulamentelor militare, ale manualelor și doctrinelor din Armata României cu cele din armatele statelor membre NATO. O situație similară se produce și în ceea ce privește adaptarea structurii organizatorice a unităților și marilor unități românești, îndeosebi a forțelor destinate NATO, la cea existentă în celelalte armate din Alianța Nord-Atlantică. În aceste situații, este absolut necesară transformarea, întrucât pe această cale se scurtează timpul realizării obiectivelor propuse și se diminuează cheltuielile efectuate în cadrul reformei.

În plus, *transformarea permite efectuarea de experimente sociale înainte de a acționa definitiv pentru atingerea unor obiective ale reformei din armată*. Altfel spus, transformarea devine o modalitate de validare socială a unor metode, procedee sau alte acțiuni de perfecționare, modernizare sau optimizare a structurii, funcționării

și managementului instituției militare în domeniul resurselor umane, financiare și informaționale.

Natura transformării este stabilită de către factorii de decizie, cu foarte mare exactitate, deoarece de acest lucru depind metodele alese pentru îndeplinirea sa, forțele destinate acestui scop și timpul alocat ducerii ei la bun sfârșit.

În concluzie, *transformarea armatei se poate socoti un segment important al reformei din instituția militară, o acțiune strict delimitată în timp, cu un conținut riguros precizat, cu o definiție exactă a metodelor, tehnicilor și procedurilor, precum și a resurselor umane, materiale, financiare și informaționale pe care societatea i le pune la dispoziție.*

4. Raportul reforma din armată – transformarea instituției militare

Având în vedere maniera în care anterior au fost definite și analizate reforma din armată și transformarea acestei instituții se poate afirma că *reforma reprezintă sistemul, întregul, entitatea, unitatea, iar transformarea constituie subsistemul, partea, elementul component.* Prin urmare, raportul dintre ele este unul de la sistem la subsistem, de la întreg la parte. Deci, reforma din armată, în calitatea sa de întreg, determină, întotdeauna și integral, transformarea, ca parte, ca element structural al celei dintâi. În derularea lor, transformarea poate exercita sau nu o influență puternică asupra reformei din armată. Această influență este direct dependentă de domeniul de activitate al armatei implicate, de profunzimea și conținutul transformării respective. Altfel spus, este vorba de caracterul domeniului de activitate - *dominant sau dominat* - supus transformării și de impactul acesteia asupra tuturor dimensiunilor reformei din instituția militară.

Reforma, ca proces, se poate interpreta ca fiind o succesiune logică de transformări, mai mult sau mai puțin profunde, în toate domeniile de activitate ale instituției militare. Astfel, reforma înseamnă transformări succesive produse în conținutul dimensiunilor umană, normativă, structurală, organizațională și militară ale activității din armată, precum și în managementul resurselor umane, materiale, informaționale din această instituție a statului de drept.

Totodată, *reforma înseamnă transformări esențiale și în natura și conținutul relațiilor dintre*

armată și societatea în care cea dintâi ființează. În statul de drept, armata, ca instituție a sa, se află sub controlul civil și democratic al societății, respectiv, al structurilor legale cu competențe în domeniul apărării și securității naționale. Pentru a se realiza acest obiectiv este, pe deplin evident, că, mai întâi, a fost necesar să se producă o transformare profundă și radicală în mentalitatea civililor și a personalului armatei, dar și în conținutul unor acte normative ce reglementau domeniul respectiv de activitate.

Reforma din armată, ca proces continuu, înseamnă, de fapt, o succesiune de transformări coerente ale instituției militare, sub toate aspectele - uman, material, normativ, militar, organizațional, managerial, informațional. Pentru ca Armata României să ajungă la parametri ceruți de asigurarea compatibilității și interoperabilității cu armatele celorlalte state membre ale NATO, a trecut și va mai trece printr-o serie de schimbări succesive, pe toate planurile, în deplin consens cu etapa procesului de integrare a sa în structurile euro-atlantice și europene.

Reforma este și va fi întotdeauna dimensiunea strategică a schimbărilor din armată, iar transformarea le va reprezenta pe cele operative și tactice.

În fine, raportul dintre reforma din armată și transformările din această instituție este unul de determinare, de subordonare a celui de-al doilea termen al relației față de cel dintâi.

5. Concluzii

Securitatea națională depinde într-o măsură însemnată de capacitatea armatei de a-și îndeplini adecvat misiunile constituționale încredințate de statul de drept. În acest scop, instituția militară trebuie să parcurgă un proces complex de reformă.

Reforma, ca proces complex, continuu și multidimensional, reprezintă modalitatea eficientă și adaptată adecvată și flexibilă a armatei la dinamica alertă a realității sociale, economice, politice, militare, informaționale etc. din societatea în care ființează și mediul de securitate regional și global.

Paleta misiunilor pe care Armata României trebuie să le execute, datorită calității țării noastre de stat membru cu drepturi depline al NATO, face absolut necesară reforma acestei instituții.

În același timp, pentru ca ea să fie compatibilă și interoperabilă cu armatele celorlalte state din Alianța Nord-Atlantică, precum și pentru a răspunde eficace și prompt oricărei provocări la adresa apărării și securității sale și ale partenerilor săi, se impun înfăptuite o serie de transformări în cadrul său.

Reforma din armată, în cele din urmă, este o succesiune logică de transformări umane, structurale, organizaționale, normative, militare și informaționale produse în interiorul instituției, pe de o parte, și a raporturilor ei cu celelalte instituții cu competențe în domeniul apărării și securității naționale și nu numai, pe de altă parte.

O caracteristică definitorie a reformei din instituția militară o constituie complexitatea sa. Aceasta derivă din realitatea că armata, pe timpul derulării reformei, nu este absolvită de executarea nici uneia dintre misiunile constituționale ce îi revin în societate sau pe care statul român și le-a asumat, în mod liber, conștient și responsabil.

Transformarea este o secvență a reformei din armată, o etapă strict delimitată în timp, necesară și utilă folosirii eficiente a resurselor umane, materiale, financiare și informaționale puse la dispoziție de către societate.

Reforma din armată se poate asimila cu educația permanentă, care presupune un proces continuu de asimilare și însușire de informații, transformarea acestora în cunoștințe, apoi, folosirea lor pentru formarea de deprinderi, priceperi, abilități și dezvoltarea aptitudinilor într-un domeniu de activitate. În mod similar, reforma din armată solicită un efort continuu de adaptare conștientă

și voluntară la mutațiile produse în societate și în mediul de securitate, cu scopul declarat de a răspunde optim la toate provocările ce țin de competența sa. În schimb, transformarea se poate compara cu pregătirea în vederea unui examen și susținerea propriu-zisă a acestuia. În alți termeni, transformarea încetează ca activitate după ce scopul său a fost atins, în timp ce reforma continuă, pentru că ea are scopuri parțiale care, cumulate, conduc la atingerea scopului general. La rândul său, scopul general, odată realizat, constituie punctul de plecare pentru o nouă etapă a reformei din instituția militară. Altfel spus, așa cum educația este permanentă, la fel și reforma din instituția militară este continuă, neîntreruptă, deoarece mediul în care armata acționează, mijloacele de luptă, doctrinele și strategiile de securitate se află într-un permanent proces de schimbare. Prin urmare, armata trebuie să se adapteze adecvat și flexibil la toate aceste mutații, adică, să facă reformă, pentru a fi în măsură să își îndeplinească toate misiunile ce îi revin în societate.

NOTE:

1 Lt. col. eng. Ludovic MONNERAT, *L'armee non lineare*, <http://www.checkpoint-online.ch/Checkpoint/Actuel.html>

2 Vezi dr. Petre DUȚU, **Armata și societatea în tranziție**, București, Editura AISM, 2002, pp. 51-60.

3 Vezi dr. Petre DUȚU, *Dinamica misiunilor Armatei României*, în **Studii de securitate și apărare**, vol. I, București, Editura UNAp, 2005, pp.7-47.

Dr. Petre DUȚU este cercetător științific gradul II în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare. De profesie sociolog militar, este autor a numeroase volume, studii și articole pe teme circumscrise securității zonale, regionale, globale și sociologiei.

ORGANIZAȚIA NAȚIUNILOR UNITE ÎN SECOLUL XXI: UN FACTOR DE IMPULSIONARE A SCHIMBĂRII

Mădălina-Virginia ANTONESCU

Deși concepută ca o formă istorică dând naștere unui nou context politic internațional după Al Doilea Război Mondial, ONU deține obiectivele și finalitățile cu dimensiune internațională necesare pentru a închipui gardianul respectării dreptului internațional, indiferent de schimbările mediului politic internațional.

Ca un cadru de cooperare, ONU a stat însă la baza prezentei concepții asupra ordinii internaționale; mai precis, statele, bazându-se pe suveranitatea lor legitimă, au decis să sfârșească o perioadă istorică de relații internaționale caracterizate de preeminența forței asupra dreptului, de reglementările conflictelor prin război și să înceapă o nouă eră, a cooperării internaționale, fundamentată pe principiile dreptului și păcii. Nu se poate estima sau trece cu vederea (de către cei care doresc să considere această organizație doar ca o formă de cooperare pasivă, ineficientă, chiar caducă, depășită de revoluționarele forme de integrare de tipul UE) nici contribuția sa în materializarea și consolidarea într-o formă juridică și universal acceptată, a ordinii legale internaționale.

Carta ONU poate fi considerată ca o expresie condensată a dreptului internațional contemporan iar ONU, ca o expresie condensată a multilateralismului statal bazat pe respectarea suveranității.

ONU poate fi privit ca o adaptare necesară a unei organizații clasice și universale la realitățile complexe și globale, la un nou mediu; vocația sa universală statală inițială devine o vocație eterogenă, de a asocia actorii globali diferiți, precum companiile transnaționale sau ONG-urile la lucrările sale, pentru a demonstra caracterul său eficient și flexibil în epoca globalizării.

Percepută ca fiind cea mai importantă organizație internațională a timpului nostru, ONU a creat un adevărat mit, având la bază ideea respectului universal al dreptului internațional. Criticată de unele state, în special de cele din „lumea a treia”, pentru că ar fi un instrument de hegemonie utilizat de puternicele state din Nord în relațiile internaționale¹, ONU rămâne încă fundamentul necesar pentru asigurarea universală a păcii și securității între state.

Concepută ca o **clasică organizație de cooperare**², ONU nu și-a propus, în obiectivele și finalitățile sale principale, să îmbrățișeze concepția supranațională sau să edifice un guvern unic. Structura sa este diferită de expresia nouă, globală, a multilateralismului de azi, orientat spre integrare și spre transferul competenței statale către o ordine instituțională distinctă, precum în cazul Uniunii Europene, însă o anumită tendință a ONU de a adopta trăsături specifice supranaționalismului nu poate fi respinsă *a priori*, pe motivul profilului său de cooperare expres precizat (art. 1, paragr.4/ Carta ONU).

ONU reprezintă o formă de înțelegere politică între state, de a crea climatul internațional optim bazat pe securitate și pace internațională, pe cooperare interstatală în respectarea principiilor precum: buna-credință în îndeplinirea obligațiilor asumate în conformitate cu Carta ONU; rezolvarea pe cale pașnică a diferendelor internaționale; abținerea de la utilizarea forței sau a amenințării cu forța în relațiile internaționale; protecția drepturilor omului.

Practic, **ONU constituie prima organizație internațională**³ exprimând voința statelor de a **coopera**⁴ **realmente la nivel universal**, de a deveni o voce comună, de a ajunge la îndeplinirea unor interese comune, de a promova dezideratele

universale ale națiunilor, de a acționa în beneficiul omenirii.

Deși concepută ca o **formă istorică**, dând naștere unui nou context politic internațional după al Doilea Război Mondial, ONU deține obiectivele și finalitățile cu dimensiune internațională necesare pentru a închipui **gardianul respectării dreptului internațional, indiferent de schimbările mediului politic internațional** – a se vedea presiunile marilor puteri de a schimba *status-quo*-ul juridic bazat pe respectarea egalității suverane între state și pe *ius cogens*, specificat în art. 2/Carta ONU, presiuni încercând să opereze o diviziune între concepția doctrinei apărării preventive și integritatea teritorială a statului sau preeminența drepturilor omului asupra suveranității absolute a statului, între viziunea clasică asupra suveranității și noua tendință de a declara căderea statelor.

Prinsă între cele două interese diferite ale marilor puteri și ale restului statelor, ONU a devenit o **structură dilematică**, ezitând între a restaura importanța suveranității statale, în a reafirma necesitatea de a respecta dreptul internațional clasic bazat pe această suveranitate; în același timp, ONU se convertește în anumite momente într-un instrument hibrid, al marilor puteri, influențat să schimbe *status-quo*-ul internațional într-o direcție care nu corespunde nici protecției intereselor comune ale comunității internaționale, nici poziției statelor în curs de dezvoltare sau nedezvoltate.

Sub imperiul globalizării, ONU se confruntă cu **amenințări serioase la adresa caracterului imperativ al principiilor internaționale** înscrise în Carta sa și, de asemenea, la adresa **credibilității sale generale⁵ de a gestiona problemele globale** sau de a reprezenta un forum viabil pentru state în atingerea unui punct de vedere comun pe anumite probleme de interes major, așa cum Carta dorea să devină.

Obiect al contestărilor, ONU a suportat **acuzatii privind o potențială transformare într-o guvernare globală**, într-un tip de parlament universal, ceea ce ar fi avut un efect contrar finalităților Cartei; pe de altă parte, **evoluția generală a instituțiilor internaționale și regionale, de la multilateralism la globalism**, este o ipoteză care, în condițiile globalizării și ale presiunilor din partea noilor actori, ar constitui o amenințare serioasă la adresa suveranității și a întregului „*acquis onusian*” pe care statele au obligația să îl respecte și să îl integreze în ordinea

lor națională, prin încorporarea în legislația internă (teoria dualistă).

Fiind diferită de organizațiile internaționale prezente – dacă vom conveni să privim Uniunea Europeană ca o formă de integrare statală regională caracteristică globalizării -, ONU nu a constituit o ordine internațională legală specifică, așa cum statele europene au creat ordinea comunitară.

Astfel, nu poate fi găsit nici un efect direct în aplicarea „normelor ONU” în ordinea internă a statelor-națiune, nici o implementare imediată sau obligatorie a acestora pe teritoriul statelor membre, precum în zona UE. Această absență a unei veritabile ordini juridice universale este un deficit pentru această organizație care doar își respectă propriile limite, fixate în statutul său (rezumându-se a fi un forum de cooperare interstatal).

„Ordinea internațională”, dacă vom conveni să o numim astfel, nu este un rezultat al supranaționalismului onusian, ci o producție de reguli și norme adoptate direct de către state (considerând că organele principale ale ONU, precum Adunarea Generală sau Consiliul de Securitate, nu țin de o organizație de integrare, prin urmare nefiind organe supranaționale, cu o forță obligatorie distinctă provenind dintr-o competență exclusivă a organizației în domenii specifice, precum organele comunitare în cadrul UE). Dacă vom admite că **ONU rămâne o organizație de cooperare**, ce nu pune în discuție calitatea de entitate suverană a statelor membre și care nu pretinde transfer de suveranitate de la state pentru a-și construi propriul domeniu de competență exclusivă, atunci „ordinea internațională” **nu** va fi una formată din trei dimensiuni (una rezervată statelor suverane, una presupunând exercițiul comun de competențe între state și organizație, una alcătuită din competențele exclusive ale organizației) precum în Uniunea Europeană.

Ca un cadru de cooperare, ONU a stat însă la baza prezentei concepții asupra ordinii internaționale; mai precis, **statele**, bazându-se pe suveranitatea lor legitimă, au decis să sfârșească o perioadă istorică de relații internaționale caracterizate de preeminența forței asupra dreptului, de reglementările conflictelor prin război și să înceapă o nouă eră, a cooperării internaționale, fundamentată pe principiile dreptului și păcii.

La aceste obiective decise de state a reprezenta direcția generală viitoare a mediului politic internațional, ONU a adăugat importanța **muncă**

de codificare și de dezvoltare a dreptului internațional⁶. Astfel, nu putem vorbi despre ONU ca un subiect de drept internațional normal, tipic, ca un creator de norme (ceea ce este caracteristic doar statelor), însă nu se poate estima sau trece cu vederea (de către cei care doresc să considere această organizație doar ca o formă de cooperare pasivă, ineficientă, chiar caducă, depășită de revoluționarele forme de integrare de tipul UE) nici contribuția sa în materializarea și consolidarea, într-o formă juridică și universal acceptată, a ordinii legale internaționale.

În anumite domenii, precum obligațiile statale de menținere a păcii și securității, ONU a dezvoltat o strategie complexă și mecanisme bazate pe prevederile Cartei: operațiunile de tip peacekeeping, peacemaking, peacebuilding; reconstrucția postconflict; lupta împotriva sărăciei; rezolvarea altor probleme globale – domenii din care alte organizații, practic, s-au inspirat, – dacă este să ne referim la atribuțiile OSCE și la operațiunile de menținere a păcii, la NATO, ca alianță militară reformată, dorindu-se a se implica în eradicarea conflictelor de pe glob și în reconstrucția postconflict, la UE, interesată după momentul Nisa să își dezvolte o nouă strategie în a se afirma ca o forță unitară în relațiile internaționale, incluzând dezvoltarea dimensiunilor legate de peacekeeping, a unei forțe armate multinaționale în cadrul pilonului de politică externă și de apărare comună. ONU s-a convertit, astfel, într-un mare model pentru celelalte organizații doritoare să se identifice cu formula de succes, de a reprezenta „un gardian al dreptului internațional”, pe care ONU a creat-o pentru sine, în timp.

Bazat pe ideea cooperării între state suverane, ONU nu s-a convertit într-o guvernare globală⁷ (în ciuda presiunilor globale de a fi declarat într-un impas fatal), forțat fie să își reformeze structura într-una cu competențe mult mai puternice sau chiar obligatorie, fie să dispară laolaltă cu statele. Departe de ideea de a dicta statelor o direcție specifică sau de a le impune normele sale⁸ (dictate de organe supranaționale și sancționate, în cazul violării acestora sau al neimplementărilor, de agenți supranaționali), **ONU nu reprezintă un suprastat**, iar organele sale, concepute de fondatori ca instrumente utile în a asigura eficacitatea **cooperării interstatale**, nu sunt nici supranaționale, nici federale, precum tendințele actuale din sistemul UE.

Cel mai important argument pentru absența caracterului supranațional al ONU este **însăși natura coordonatoare a dreptului internațional**. Ca un rezultat al aplicării principiilor internaționale proclamate în art. 2/Carta ONU și a obiectivelor ONU (art. 1), dreptul internațional a devenit, după 1945, o etapă distinctă a unei transformări radicale în percepția statelor: a apărut o nouă ordine de drept, bazată pe principiile consacrate de Carta ONU, inițial pentru a fi respectată de organizație și de membrii săi. Odată cu procesul de creștere a importanței ONU în relațiile internaționale, comunitatea de state s-a transformat într-o comunitate de drept bazată pe obiectivele și principiile furnizate de Carta ONU. În mod progresiv, viața internațională a fost dirijată spre a fi în conformitate cu Carta, în paralel cu o proliferare a statelor doritoare a fi membre ale organizației și de a participa la o nouă ordine a păcii și securității, a dialogului între națiuni.

Caracterul universal al ONU este în mod organic legat de calitatea de entitate suverană a statelor membre, deoarece doar o organizație care respectă suveranitatea statelor poate reprezenta, în mod legitim, comunitatea internațională – care se bazează în același timp pe o comunitate de state și de drept. Astăzi, **ONU se confundă, practic, cu comunitatea internațională**, datorită faptului că imensa majoritate a statelor a primit statutul de membru și, în consecință, obiectivele, principiile ONU, atribuțiile și competențele organelor ONU s-au extins asupra aproape tuturor statelor și teritoriilor lor⁹, chiar și asupra celor care nu au primit statutul de membru ONU (art. 35, paragr. 2/Carta ONU).

Acordurile regionale încheiate de state sau crearea organizațiilor regionale de integrare cu atribuții în menținerea păcii și securității la nivel internațional și fiind concepute a acționa regional sunt recunoscute de ONU ca viabile și legitime doar dacă sunt în concordanță cu Carta, art. 52.

În acest mod, Carta ONU poate fi considerată ca o expresie condensată a dreptului internațional contemporan, iar ONU ca o expresie condensată a multilateralismului statal bazat pe respectarea suveranității.

ONU și entitățile statale care au creat această organizație sunt produsul unei anumite viziuni asupra lumii internaționale. Această viziune acordă un rol esențial pe plan internațional statelor suverane, ca unice structuri dotate cu legitimitatea

de a reprezenta națiunile lor și de a lua decizii în numele lor. Statul, așa cum e prezentat în concepția ONU, este perceput ca fiind principalul actor în toate domeniile vieții internaționale. Alți actori sunt neglijați sau nu sunt considerați ca parteneri viabili și egali pentru state¹⁰, în consecință, statutul de subiect de drept internațional pentru acești actori este respins sau recunoscut în anumite limite.

ONU reprezintă construcția statelor suverane acționând legal pentru națiunile lor, pe baza normelor internaționale elaborate de state, într-un cadru bilateral sau multilateral, fără nici o altă autoritate superioară care să conteste sau să-și impună normele supranaționale.

ONU recunoaște doar **egalitatea între state**, deoarece viziunea sa este stato-centrică, nu și egalitatea juridică între state și alți actori, precum organizațiile internaționale, ONG-urile globale, companiile transnaționale, cultele religioase, indivizii, în ciuda influenței lor crescute în lumea statelor.

Prin asocierea câtorva dintre acești actori globali, precum ONG-urile sau companiile transnaționale la strategiile sale de rezolvare a problemelor globale – protecția drepturilor omului, dezvoltarea țărilor sărace, combaterea încălzirii globale, protecția și prezervarea patrimoniului cultural al umanității, protecția mediului înconjurător, impunerea unor limite morale și legale anumitor inovații științifice precum tehnicile de clonare umană-, **nu înseamnă că ONU se convertește într-o guvernare globală¹¹ sau că proclamă ineficacitatea statelor în gestionarea provocărilor globale**. ONU poate fi privită ca o adaptare necesară a unei organizații clasice și universale la realitățile complexe și globale, la un nou mediu, **o structură dinamică¹²**, nu una istorică, depășită. ONU se dovedește o structură deschisă către state – art. 4/ Carta ONU, însă vocația sa universală statală inițială devine o vocație heterogenă, de a asocia actorii globali diferiți, precum companiile transnaționale sau ONG-urile la lucrările sale, pentru a-și demonstra mai bine caracterul eficient și flexibil în epoca globalizării. În această viziune, **ONU rămâne o structură consacrand formula statului-națiune** dotat cu suveranitate, cu deplină capacitate de decizie și cu liberă capacitate de acțiune exercitată în limitele legale. Pentru ONU, statele continuă să reprezinte principalul actor al relațiilor internaționale și unicul subiect de drept cu deplină capacitate

juridică de a-și asuma drepturi și obligații pe plan internațional¹³.

Această viziune nu contestă capacitatea ONU de a se schimba în noile condiții ale globalizării, însă consideră că reforma ONU trebuie să fie văzută ca o consecință implicită a necesității statelor de a-și reforma structura, de a-și mări eficiența atât pe plan intern, cât și pe plan internațional. Această reformă va fi una decisă de state, gestionată de state și având ca finalitate mărirea forței multilaterale în rezolvarea problemelor globale. Nu este o reformă ce neagă calitatea de entitate suverană a statelor, în consecință, nici legitimitatea ONU, nici o reformă ce proclamă declinul acestei organizații.

Dacă ONU dispare, ca o consecință a unui eșec general al statelor de a răspunde provocărilor globalizării, întregul drept internațional bazat pe principiile imperative ale ONU și pe obiectivele imperative pentru state va rămâne fără subiecții săi de drept - fără ONU și fără state - ca subiecți necesari pentru a-i asigura respectarea.

În ipoteza prăbușirii ONU, ca o consecință a unei decăderi generale a modelului statal, nici un alt actor nu ar avea voința politică, strategia, legitimitatea și capacitatea concretă de a înlocui funcțiile ONU și de a lucra simultan, atât ca o organizație internațională complexă și universală, precum ONU, cât și ca stat.

Dacă ONU se prăbușește, celelalte organizații internaționale bazate pe acte constitutive ce reafirmă principiile și valorile Cartei ONU vor cădea, de asemenea, deoarece, în lumea noilor valori ale actorilor globali, vor fi lipsite de legitimitate - ne referim la cea de tip statal, având la bază respectarea de către state a principiilor ONU-, aceasta nemaiaivând relevanță.

Dacă vom admite că ONU reprezintă un **factor de schimbare**, o structură gata să accepte tendințele globalizării și care să se lase să fie transformată dintr-o formă interstatală de cooperare într-o formă globală, două variante trebuie în principal să fie notate: natura dinamică a ONU va duce această organizație către un **tip de structură supranațională¹⁴**, dacă nu către o **autoritate globală¹⁵**, în care statele sunt principalul motor al transformării; cea de a doua alternativă este conversia ONU dintr-o structură servind interesele națiunilor, legal reprezentate de state, într-o structură dedicată exclusiv intereselor globale ale actorilor transnaționali.

O ipoteză moderată poate susține ideea

unei reforme a ONU ca un proces fără efecte covârșitoare, o reformă doar concentrată să mărească eficiența regulilor sale existente, a instituțiilor și mecanismelor, de a adăuga câteva noi organe și de a reduce birocrăția excesivă, de a asigura un proces mai democratic de luare a deciziilor și o participare crescută a țărilor în curs de dezvoltare în organe cu rezonanțe istorice, închise, precum Consiliul de Securitate.

Prima concepție nu renunță să mențină preeminența suveranității și actorii statali. Statul este privit, datorită capacității sale unice, multifuncționale și experienței istorice, ca fiind cel mai indicat actor în a trata cu provocările globale și în a gestiona o uriașă organizație precum ONU către schimbări radicale și de sistem al comunității internaționale. Aceste schimbări presupun că ONU se convertește într-o formă de **gubern mondial**, în care egalitatea între state să devină formală și absolută, iar **suveranitatea marilor puteri să beneficieze de o valoare absolutizată**¹⁶, în comparație cu alte state. Ca **autoritate superioară** pentru state, ONU va începe să realizeze o ordine internațională unică, integrată, precum cea comunitară. Cu un cadru instituțional unic, distinct de cel al statelor membre, cu propriile resurse financiare, cu agenții săi, cu funcții legislative proprii, executive și administrative, ONU va deveni, în această ipoteză, o **organizație de integrare**, primind de la state competențe și creându-și câmpuri specifice de competență exclusivă. Este un scenariu care consideră că, sub presiunea globalizării, doar cea mai adaptată organizație internațională va rezista, prin schimbarea formulei interguvernamentale cu aceea a integrării și a supranaționalismului, și că modelul Uniunii Europene va fi urmat cu succes de către ONU, ce va încorpora, într-o a doua fază, alte organizații regionale similare. În acest mod, se va crea o **ierarhie între organizații**: ONU, ca o supremă autoritate pentru alte organizații internaționale și pentru state, o **ierarhie între actorii politici**, având în vârful piramidei ONU, apoi statele care și-au transferat suveranitatea către vârful ierarhiei, o **ierarhie între normele internaționale** – cele elaborate de ONU având preeminența asupra normelor naționale și, de asemenea, asupra normelor comunitare. Efectul direct al legislației onusiene obligatorii sau cu valoare de recomandare nu va fi evitat și protecția acestor norme, în caz de contradicție cu regulile

naționale, va fi întărită.

Cu ONU transformat în secolul XXI în organizație de integrare - transfer de suveranitate de la state în anumite arii specifice, un unic set de instituții, preeminența dreptului onusian asupra legii naționale - poziția statului va fi afectată. Chiar dacă, în aparență, preeminența statului se va menține, aceasta este doar o strategie de a asigura succesul organizației create de state și integrând competențele acestora în scopul de a rezolva mai bine problemele globale și de a se asigura că nici un alt actor decât statul nu va fi capabil să dețină controlul asupra globalizării, implicit, asupra actorilor nonstatali. Într-o altă accepțiune, pentru **state**, transformând ONU într-o organizație de integrare, înseamnă să se realizeze o **efectivă guvernare globală a acestora**¹⁷, și nu o guvernare a globalizării asupra ordinii internaționale. Făcând, în această ipoteză, **dreptul internațional preminent** în anumite materii în care a operat transferul de competențe către ONU asupra legislației naționale, acest aspect este privit ca o manifestare a dorinței suverane a statului de a administra mai ferm și într-o formulă integrată, fenomenul globalist.

Tendenței transnaționale i se poate răspunde doar cu o universală, consolidată organizare a statelor decise să își acorde tradiționala competență către un nivel superior, atât pentru a controla noii actori și noile fenomene, cât și pentru a limita impactul lor negativ asupra ordinilor lor naționale. Este o întrebare ce ține doar de aprecierea suverană a statelor, aceea dacă statele decid să creeze un stat federal universal sau o federație. A da o formă de stat Organizației Națiunilor Unite sau a acționa împreună - pentru state -, într-o ordine comună, însă distinctă -, comparativ cu nivelurile naționale de competență și cu ordinea comunitară, **este doar alegerea statelor membre, nu a actorilor globali**. Decizând, într-un cadru multilateral, a progresa și a se adapta într-o nouă epocă a cooperării, este o **problemă de competență statală, și nu a ONU, ca actor global**.

A doua ipoteză pleacă de la ideea unei organizații care a încetat să mai reprezinte interesele statelor-națiune și **care începe să întruchipeze interesele globale ale anumitor actori transnaționali**¹⁸. Pentru a accepta această viziune, înseamnă a reduce în mod drastic capacitatea ONU, în actuala formă, de a-i evidenția gradul de specializare în unul sau două sectoare majore, precum cele ținând de

relațiile cu FMI sau cu Banca Mondială; protecția drepturilor omului, realizată de ONG-urile globale sau chiar de companiile transnaționale, eventual în parteneriat cu organele ONU; operațiile de peacekeeping, strategiile de dezvoltare pentru țările nedezvoltate. Dacă în prezent aceste atribuții ale ONU sunt îndeplinite prin intermediul statelor, în ipoteza dominată de influența actorilor globali este posibil ca statutul de membru ONU să rămână unul formal și eficiența măsurilor ONU să fie realizată datorită capacităților **noilor actori**. Aceasta este o viziune extremă asupra posibilităților ONU de a fi reformat sub presiunile globale, o reformă care ar putea să consacre un rol formal pentru stat, ca subiect înzestrat cu o suveranitate istorică, ineficientă.

Aparența de legalitate este păstrată, iar dreptul internațional clasic bazat pe principiile ONU, proclamând egalitatea statelor, nu este pus în discuție. Capacitatea reală a ONU de a gestiona problemele globale, în această variantă globalistă, a unui ONU dependent de decizia actorilor globali, este acum asigurată de acești actori. ONU este transformat într-un **instrument de influență de către actorii globali**, organizația începând să garanteze interesele private ale forțelor transnaționale, sub o aparență de status-quo legal (lumea statelor-națiune). Aceasta este o ipoteză foarte periculoasă pentru capacitatea statelor de a controla ONU și, în consecință, pentru a-și asuma monopolul relațiilor internaționale.

Însă, pentru începutul secolului XXI, se poate spune că statul va rămâne încă principalul actor în politica internațională și unicul subiect cu deplină capacitate juridică în dreptul internațional, cu condiția să își mențină controlul asupra ONU și, prin urmare, asupra dreptului internațional, ca un corp de reglementări create de state și dedicate, în principal, respectării de către state. Prezenta tendință de reformă în cadrul ONU este înscrisă în ipoteza suveranistă, prin menținerea supremației statelor în a decide principala direcție de orientare a reformei și **prin a nu pune în discuție aspecte capitale pentru lumea statelor și pentru credibilitatea dreptului internațional - precum egalitatea, suveranitatea și alte principii de drept**.

Din această perspectivă, **doctrina politică a apărării preventive**, lansată oficial după 11 septembrie 2001, creează un precedent ilegal periculos pentru stabilitatea și credibilitatea lumii

statelor, deoarece nu este acceptat de ONU ca atare, nici de statele membre și nu are vreo bază legală înscrisă în art. 2/Carta ONU ce consacră principiile de **ius cogens**; acest precedent¹⁹ constă în a considera anumite state ca fiind suverane și membre ale comunității internaționale legale, în timp ce altele sunt privite ca rebele și în consecință, susceptibile de a-și vedea suveranitatea relativizată sau de a nu aparține comunității internaționale guvernate de principiile imperative de drept.

Această doctrină încearcă să acrediteze ideea discriminatorie că există o clasificare politică între „**state civilizate**” și „**state rebele**”, ceea ce afectează în mod direct egalitatea, suveranitatea statelor și alte principii, datorită interdependenței dintre ele.

Întreaga lume internațională devine instabilă și pusă în discuție sub aspectul legitimității membrilor săi. Carta ONU nu are nimic în comun cu această doctrină politică și militară, deoarece finalitățile și principiile consacrate în art. 1-2 /Cartă sunt foarte clare, nu suportă derogări unilaterale; recurgerea de către un stat la faimosul capitol VII este strict limitată și plasată sub autoritatea Consiliului de Securitate, ca organ ONU creat să asigure menținerea și restabilirea păcii și securității internaționale. Capitolul VII nu poate fi utilizat împotriva prevederilor art. 1-2/Carta ONU, care constituie atât dispoziții imperative ale actului constitutiv al ONU, cât și fundamentul întregii ordini legale internaționale.

Tendința de reformă a ONU a obținut un program concret în 1997, odată cu Raportul Secretarului General, intitulat „Reînnoind Națiunile Unite”/ Document ONU A/51/1950, ca o contribuție atât la reducerea crizei instituționale a ONU, cât și pentru a reprezenta un compromis între diferitele interese dintre statele din Nord și cele din Sud. Dacă Raportul apare pentru prima categorie de state ca fiind un succes, țările în curs de dezvoltare consideră că propriile lor temeri și viziuni nu sunt întotdeauna suficient de hotărâtoare pentru a influența Clubul închis al statelor din Nord. În acest mod, un Comentariu la Raport a fost pregătit de Centrul Sudic, la cererea Grupului celor 77, orientând abordarea reformei către câteva puncte majore de discuție: rolul ONU, principiile reformei ONU, comentarii asupra propunerilor specifice conținute în Raport, concluzii.

Printre **problemele importante care creează tensiuni între Nord și Sud** se situează și unele

precum: posibilitatea excluderii ONU dintr-o poziție semnificativă de pe plan internațional, pe motivul considerării ONU ca o organizație simbolică, cu rol formal, abstractă, fără vreo reacție pragmatică la adresa provocărilor globale; alternativa ONU de a fi transformată într-un instrument controlat de cele mai puternice state și promovând interesele lor geopolitice și economice; dilema mandatului ONU, a finanțării și a echipării sale pentru a încarna o adevărată organizație pluralistă și democratică, pentru a îndeplini complexitatea de atribuții înscrise în Carta sa; chestiunea capacității ONU de a identifica, a gestiona și rezolva problemele globale.

Inspirația democratică a ONU, care a stat la originea formării sale, bazate pe egalitatea suverană a statelor membre, trebuie să fie conservată împotriva tendințelor contradictorii și a presiunilor de a proclama organizația ineficientă și caducă. Menținerea spiritului democratic al ONU este o condiție necesară pentru a asigura că democratizarea vieții internaționale nu este afectată de presiuni unilaterale efemere.

Țările în curs de dezvoltare consideră ONU ca **afându-se la baza întregii ordini internaționale**, această poziție de importanță majoră fiind un tip de garanție că ONU nu va suferi reducerea priorităților sale sau că elemente cruciale de pe agenda sa vor fi declarate ca nefiind funcționale sub presiunile statelor din Nord. În Raport persistă o falsă impresie, că ONU ar trebui să acționeze ca o instituție precum FMI sau Banca Mondială pentru a apăra sacralitatea și invulnerabilitatea paradigmei liberale, status-quo-ul global bazat pe paradigma economică și că va adopta un comportament de neintervenție în lupta pentru reducerea discrepanțelor între Nord și Sud. Există, de asemenea, un risc pentru ONU de a deveni o organizație de specialitate, cu un rol minim, sau fără nici un rol, în domeniile majore economice pe care natura globalizării le-a adus pentru comunitatea statelor-națiune.

Cu alte cuvinte, ONU nu ar fi capabilă să reprezinte o structură globală, adaptată să reacționeze la deciziile economice afectând națiunile sărace, ci este privită ca formalizând democrația internațională și egalitatea între state datorită marilor sciziuni economice nerezolvate între Nord și Sud. Abandonând abordarea multilaterală, va însemna pentru ONU să nu fie capabilă să garanteze respectarea principiilor

internaționale, îndeplinirea obiectivelor sale și vocația universală: organizația va fi nevoită fie să devină formală, fie să dispară.

Critici majore au fost enunțate privind prerogativele ONU de a gestiona Sudul sau procesul numit de către țările din Sud „**pierdere asimetrică de suveranitate**” - înțeles ca fiind format din măsuri de întărire a instrumentelor de a trata cu urgențele în domeniul umanitar și în domeniul protecției drepturilor omului, interpretate de țările în curs de dezvoltare ca o încercare a Nordului de a interveni arbitrar în guvernarea internă a statelor din Sud care au greșit sau nu s-au comportat cum trebuie, astfel provocând eroziunea suveranității lor, prin inițiative luate sub acoperirea ONU. Suveranitatea statelor din Nord, în interpretarea critică a statelor din Sud, nu este pusă în discuție de către politicile privind o guvernare bine-condusă sau de către necesitatea de a respecta drepturile omului, această implementare discriminatorie a măsurilor ONU adâncind, în consecință, asimetria în cadrul organizației.

Tema-cheie a Raportului subliniază ideea că, în sectorul privind securitatea și pacea, măsurile ONU trebuie să fie mai eficiente, în ceea ce privește îmbunătățirea capacității ONU de planificare, de conducere și de management al operațiunilor de peacekeeping.

Organizației Națiunilor Unite i se cere în Raport, din partea grupului de state sudice, să se focalizeze pe prevenirea situațiilor generatoare de conflict, luând în considerație politicile și acțiunile statelor puternice, precum și factorii economici globali creatori de tensiune. Țările în curs de dezvoltare insistă pe aspectul democratic al participării globale și multinaționale la operațiunile de peacekeeping, care nu trebuie desfășurate doar de către statele „având capacitățile potrivite”, deci, de cele nordice. Este, de asemenea, criticată tendința de a utiliza împotriva statelor din Sud - considerată de sudici o implementare discriminatorie - prerogativa ONU de a impune sancțiuni economice.

Asupra propunerilor de reformă în domeniul **dezarmării și al reglementării războiului**, Raportul prevede metode de a consolida competențele secretariatului, prin fondarea unui nou Departament de Dezarmare și Reglementări asupra Armelor. Probleme speciale precum dezarmarea nucleară, armele de distrugere în masă, noile tehnologii în domeniul armelor, incluzându-le și pe cele desfășurate în spațiul cosmic, sunt

priorități majore pentru munca ONU și primesc și acestea cadrul instituțional necesar.

În domeniul **afacerilor economice și sociale**, ONU îndeplinește funcții specifice, precum: gândire inovativă, creare a consensului, analiză, activitate normativă. În ciuda acestor funcții explicite, Raportul nu menționează direcțiile de politică, negocierea, emiterea de norme, a căror absență poate provoca un fenomen de negare pentru statele din Nord a capacității ONU de exercițiu în ariile majore economice. Mediul înconjurător, habitatul și dezvoltarea durabilă sunt sectoare ilustrând o sarcină tradițională pentru ONU de a înfrunta aceste provocări, prin impulsivitatea Adunării Generale de a dezvolta și propune noi măsuri pentru întărirea Fondului de Mediu și de Habitat al UNEP, la inițiativa Grupului celor 77, considerat el însuși ca un grup de țări afectate de fragmentarea și dispersia cadrului instituțional multilateral în acest sector.

În **domeniul afacerilor umanitare**, văzute ca una dintre prioritățile agendei ONU, acestea sunt incluse în Raport însoțite de măsuri specifice pentru întărirea capacității ONU de a reacționa în mod potrivit la o criză umanitară, inclusiv la urgențele de tip complex. Din contra, țările în curs de dezvoltare manifestă anumite reticente în domeniul protecției drepturilor omului, un sector privit ca o problemă de răscruce, indicând un potențial crescut pentru intruziunea statelor din Nord în sfera națională de competență a țărilor sudice.

De asemenea, este de remarcat noua misiune de a reconstitui Consiliul de Tutelă, capabil să exercite o tutelă colectivă asupra bunurilor comune și mediului global, precum oceanele, atmosfera, spațiul cosmic, un Consiliu care ar trebui să reprezinte o metodă de a conecta ONU și societatea civilă la managementul acestor arii de interes.

În **materie de dezvoltare**, ONU trebuie să își sporească rolul și funcțiile, sub conducerea Adunării Generale, pentru a realiza obiectivele sociale și economice menționate în Carta ONU. Țările în curs de dezvoltare insistă ca sarcinile de dezvoltare ale ONU să nu fie tratate ca secundare față de funcțiile ONU în domeniul umanitar, al peacekeeping și al protecției drepturilor omului. De asemenea, este recomandat să se întărească mandatul ONU în aria economică și socială, cu reintroducerea problemelor economice vitale printre prioritățile agendei ONU. Nevoia ca toate

reforme să confere un efect mai mare principiilor privind transparența, pluralismul și democrația este de asemenea, evidențiată în comentariul țărilor în curs de dezvoltare, împreună cu reforma procesului de luare a deciziilor al Instituțiilor de la Bretton-Woods, pentru a acumula o mai mare universalitate, transparență și democrație.

Aceste propuneri ale Raportului constituie un stadiu necesar al unei negocieri reale între Nord și Sud, cu privire la obiectivele, funcțiile și structura ONU, pentru a preveni transformarea ONU într-un instrument formal și unilateral, pentru a evita compromiterea vocației sale de universalitate și de a fi un gardian al dreptului internațional, printr-o reformă discriminatorie sau superficială, care ar păstra istoricul monopol al țărilor din Nord asupra direcției generale a relațiilor internaționale.

NOTE:

1 Criticile acestor state au fost condensate într-un rezumat politic realizat de Centrul Sudic, la cererea Grupului celor 77, ca un Comentariu la adresa Raportului Secretarului General, raport intitulat „Reînnoind Națiunile Unite. Un program pentru reformă”, Document ONU A/51/950.

2 Câțiva autori definesc ONU, din perspectiva scopului său principal și printr-un criteriu istoric, ca fiind organizația mondială de asigurare a păcii și securității, destinată să acționeze pentru prevenirea agresiunilor, pentru eliminarea pericolului de război, în scopul de a realiza o cooperare strânsă și permanentă între toate statele lumii, pentru progresul economic, social și cultural al tuturor statelor. Cf. Dumitra POPESCU et alii, **Drept internațional public**, Ed. Șansa, București, 1994, p. 241. Tot astfel, printre scopurile principale enunțate în art. 1/ Carta ONU, sunt explicit menționate cooperarea internațională, în anumite aspecte similară cu aceea utilizată în tratatul de la Maastricht, care proclamă Uniunea Europeană. Această „uniune fără încetare mai strânsă între popoarele Europei”, care apare în tratatul de la Maastricht, este o formulă vagă, care permite evoluția unei organizații internaționale de la un profil clasic de cooperare până la o dimensiune federală sau chiar supranațională. Atât Uniunea Europeană, care este o organizație internațională atipică, având un ritm constant de creștere a schimbărilor instituționale, cât și ONU – consacrată de doctrina și actul constitutiv ca fiind o organizație de cooperare -, sunt entități a căror dinamică nu poate fi neglijată. În ciuda apariției lor într-o etapă istorică specifică, la fel ca și statele, organizațiile internaționale de orice tip nu pot fi constrânse să rămână conservatoare în instituțiile lor, nu pot fi marginalizate pe motivul că nu sunt capabile să răspundă noilor realități

și riscuri. Dimensiunea dinamică a IGO-urilor nu poate fi neglijată, nici capacitatea statelor de a evolua. În cazul ONU, **doi mari viziuni** continuă să provoace o periculoasă ezitare a acestei entități, cauzând, de asemenea, pierderea de credibilitate și neimplicarea în materiile internaționale date în competența sa. Prima tendință este **conservatorismul**, dorind să păstreze ONU în forma istorică specifică perioadei de după al Doilea Război Mondial, să mențină status-quo-ul și o concepție de democrație internațională care împresoară clubul închis al membrilor permanenți în Consiliul de Securitate, viziune susținută de statele având această calitate în Consiliu. Cealaltă tendință este cea **reformistă**, susținută de statele doritoare să lărgescă conceptul de democrație internațională în cadrul ONU, să deschidă Consiliul pentru noile puteri, ridicate în perioada de după Războiul Rece, un multilateralism care încă exercită presiuni pentru ca organizația internațională să arate o față credibilă a principiului universalității, să accepte ca legale și universal recunoscute alte noi puteri, cu efecte precum lărgirea Clubului Atomic ca fiind format din state având dreptul legitim de a păstra arma atomică în interesul național și nu atât pentru asigurarea păcii internaționale.

O sarcină suplimentară va apărea, în acest fel, pentru puterile atomice legitime, al căror status-quo, care menține pacea internațională și care este garantat de cadrul instituțional și convențional de tip ONU, este pus în pericol de **fricțiunile suplimentare** între puterile clasice și cele nou apărute. Astfel, **tensiunea dintre realism**, susținut implicit de puterile atomice, care păstrează armele nucleare ca mod ultim de apărare a intereselor lor și a ascendentului acestor state asupra comunității internaționale și **idealism** - dacă admitem că ONU reprezintă o încarnare a aspirațiilor umanității în materie de pace și securitate - **va crește**. ONU rămâne încă o **formulă de compromis** între tendința conservatoare și aspirațiile idealiste către o democrație internațională credibilă. ONU consacră hegemonia anumitor state deținând arma nucleară, asupra relațiilor internaționale, într-un cadru multilateral construit în jurul ideii participării tuturor statelor la obiective universale, precum menținerea păcii și securității internaționale.

3 Prima organizație internațională cu vocație universală a fost creată după al doilea Război Mondial, prin pactul din 1919 adoptat la conferința de pace de la Versailles; este vorba de Societatea Națiunilor, care, deși a numărat într-un anumit moment al existenței sale 62 de membri, nu a realizat niciodată universalitatea. Cf. **Dicționar de Drept Public**, coord. Ionel CLOȘCĂ, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, pp. 272-273.

4 **Cooperarea în cadrul ONU** începe să fie privită nu ca un caracter rigid al organizației, fixat de fondatori în 1945, ci ca o formulare permițând o constantă

adaptare a entității la schimbările internaționale. Această dinamică are ca principal motor dorința statelor de a spori implicarea organizației în anumite sectoare precum dezvoltarea, sectorul umanitar, protecția drepturilor omului, dar, într-o mai mare măsură, în domeniul păcii și securității internaționale. Reforma ONU este un proiect care implică statele și, de asemenea, actorii globali. Împreună, aceștia pot schimba statutul prezent al ONU de organizație clasică de cooperare interstatală, **extinzând acest concept la cooperarea între state și actorii nonstatali** și, în același timp, adâncind nivelul de instituționalizare, de la cooperare la integrarea în domenii specifice, precum în UE. Este doar voința politică a statelor, ca subiecte principale de drept internațional, de a decide dacă ONU va avea un profil federalist, prin transfer de competențe în arii de interes comun, sau dacă autonomia sa funcțională va fi mărită până la o completă separare de state într-o ordine superioară, distinctă. Carta ONU nu fixează explicit profilul organizației, însă scopurile sale, în special, de a fi un forum de armonizare a acțiunilor națiunilor, pot forma baza pentru o nouă etapă de evoluție în istoria ONU. O nouă formă de cooperare universală între state, decise să acționeze ca o comunitate internațională unitară în fața riscurilor globalizării și să reafirme preeminența intereselor umanității asupra intereselor private ale actorilor globali sau ale statelor individuale.

5 Însă Carta ONU rămâne **documentul de bază în relațiile internaționale**, prin dimensiunea universală a scopurilor sale și prin competențele acordate instituțiilor sale unice, de asemenea, prin faptul că încă este documentul ratificat de aproape întreaga comunitate internațională a statelor. În Carta ONU sunt proclamate principalele obiective ale comunității internaționale, printre care trebuie notată abținerea de la recurgerea la forță sau la amenințarea cu forța în relațiile internaționale. Acest obiectiv al membrilor ONU și al organizației pentru garantarea păcii și securității internaționale a devenit un adevărat principiu de drept internațional, recunoscut de întreaga comunitate internațională și consacrat ca un principiu imperativ cu opozabilitate *erga omnes*. Acest principiu cunoaște o dezvoltare necesară a ideii de la baza sa, prin principiul juridic al reglementării pe cale pașnică a diferendelor internaționale. Chiar sub presiunile globalizării, Carta ONU încă își păstrează importanța și actualitatea, încercând să rezolve problemele globale într-un cadru multilateral și utilizând forme consolidate de cooperare între state și actori globali precum, ONG-uri și organizațiile internaționale.

6 În această muncă de codificare a dreptului internațional, un organ subsidiar permanent fondat în 1947 de Adunarea Generală, **Comisia de Drept Internațional**, a adus contribuții esențiale în domenii specifice precum: dreptul mării, dreptul tratatelor, succesiunea statelor la bunuri, arhive, datorii și

tratate; dreptul diplomatic și consular etc. Instituțiile specializate ale ONU, precum UNESCO, pentru educație și cultură, OACI, pentru navigația aeriană civilă, OMPI, pentru protecția proprietății intelectuale, UPU, pentru comunicații și poșta au avut o directă contribuție în a determina statele să încheie mai multe convenții în sectoare esențiale de cooperare sub egida ONU. A se vedea Ion ANGHEL, **Subiectele de drept internațional**, Editura Lumina Lex, Buc., 2002, pp. 352-353.

7 Înțeles ca un concept și ca un scop asociat cu conducerea relațiilor internaționale din perioada de după Războiul Rece, sfera de cuprindere a conceptului este largă, **guvernarea globală** fiind privită ca un proces global și dinamic de luare a deciziilor în mod interactiv, bazat pe ideea unei descentralizări, a unei puternice participări la deciziile politice cu implicații globale a actorilor nonstatali, de tipul ONG-urilor, a companiilor transnaționale, a mișcărilor de cetățeni, a mass-media mondiale, a piețelor globale de capital. Cf. Graham EVANS, Jeffrey NEWNHAM, **Dicționar de Relații Internaționale**, trad. Anca Irina IONESCU, Editura Universal Dalsi, 2001, p. 210. **Guvernarea globală**, fondată deci pe ideea descentralizării și a eliminării stato-centrismului în relațiile internaționale, nu se confundă cu ideea centralistă a guvernului mondial, în care ONU să ia forma unei structuri de tip suprastatal, decizând singur, prin acte cu valoare imperativă și fără concursul nici al statelor membre, nici al actorilor globali.

8 Într-o anumită măsură, Curtea Internațională de Justiție a recunoscut pentru deciziile Consiliului de Securitate un **efect normativ superior**, consacrat în art. 103/Carta ONU. Tot astfel, efectul *erga omnes* a fost recunoscut de CIJ pentru anumite decizii ale Adunării Generale și pentru Consiliul de Securitate, în avizul CIJ pentru Namibia /1971 sau în afacerea Lockerbie/1992. Dar validitatea acestor norme depinde de respectarea principiului specializării, care este condiția necesară a fi îndeplinită de o IGO cu o personalitate juridică distinctă și cu capacitatea de a edicta propriul său drept, cunoscut ca dreptul organizațiilor internaționale. A se vedea Nguyen Quoc DINH, Patrick DAILIER, Alain PELLET, **Droit international public**, LGDJ, Paris, 1992, p. 552. ONU trebuie, în aceste condiții, să respecte **preeminența interstatismului voluntar, bazat pe suveranitate, asupra capacității sale de a edicta norme pentru funcționarea internă a organizației**. Este o ierarhie între normele juridice edictate de state ca principali subiecți de drept internațional tipici, normali și normele unor subiecte de drept secundare, precum IGO-urile. Această ierarhie este respectată de toate organizațiile internaționale cu profil de cooperare ca ONU sau cu un profil comunitar distinct, precum UE. Natura interstatală a actualului drept internațional face ca normele edictate de state pe plan internațional,

chiar într-un cadru multilateral precum ONU, să aibă prioritate și forța obligatorie pentru alți actori și asupra normelor acestora. Doar profilul supranațional al unei IGO va pune în cauză ierarhia normativă și va concura cu poziția preeminentă pe care o are actualul drept internațional interstatal. Aceasta se poate întâmpla datorită convertirii dreptului IGO-urilor într-un drept aplicabil unei ordini juridice superioare și distincte, precum în ipoteza avansată a integrării europene. Odată cu căderea statelor și cu ridicarea actorilor globali, va fi un **proces de reversie a ierarhiilor prezente** – printre alte consecințe, va fi posibil ca IGO-urile să își cucerească statutul de subiect de drept internațional principal, iar dreptul emis de state și aplicabil IGO-urilor să fie detronat în favoarea dreptului emis de IGO-uri, în prezent cunoscând doar un stadiu limitat, funcțional.

9 În 2003, ONU avea 19 state membre, ca o organizație orientată spre universalitate și fiind pe punctul de a atinge sfârșitul procesului istoric, consacrand ca universală formula însăși a multilateralismului. A se vedea Alioune SALL, *L'Etat souverain dans l'ordre international*, în **Manuel de formation des forces armées et de sécurité. Lutte contre la prolifération des armes légères en Afrique de l'Ouest**, coord. Anatole AYSSI, Ibrahime SALL, PCASED/UNIDIR, 2003/13, Institut des Nations Unies pour la recherche sur le désarmement/ Suisse, p. 11. Bazată pe limitarea voluntară de suveranitate de către statele membre, ONU rămâne la acest nivel de cooperare, neîncepând procesul de transfer definitiv și irevocabil de suveranitate spre un nivel instituțional unic, superior și distinct față de dimensiunea statelor, precum în cazul organizațiilor de integrare.

10 Anumiți autori consideră că nimic nu interzice organizațiilor internaționale să fie deschise nu doar statelor, ci în mod egal și actorilor nonstatali, precum alte organizații internaționale - OMC/GATT sau CE/UE; teritoriile nesuverane sau autoritățile politice reprezentând temporar aceste teritorii; mișcărilor de eliberare națională sau organele având în sarcină să reprezinte populația teritoriilor ocupate- ca OEP, SWAPO sau Consiliul Națiunilor Unite pentru Namibia. A se vedea Nguyen Quoc DINH, **op. cit.**, p. 559. Dar alți actori nonstatali ridicați de globalizare, precum ONG-urile transnaționale, partidele politice, rețelele teroriste, cultele religioase, companiile transnaționale, indivizii sunt încă obiect de controversă, datorită naturii lor distincte și al scopului lor. Avizul consultativ al CIJ privind câteva condiții de admitere a noilor membri în ONU, din 1947, a păstrat intenția clasică, conservatoare, deoarece niciodată nu este pusă în cauză posibilitatea ca actorii nonstatali să devină membri ONU, limitându-se a analiza cazul intrării **statelor** în organizație.

11 Unii autori consideră că o dimensiune importantă a acestei **guvernări globale** este ideea de reformare a ONU, plecând de la două aspecte: un crescut accent pe

intervenția umanitară și implicarea ONU în răspândirea valorilor democratice - de exemplu, organizarea și monitorizarea de către ONU a întregului proces electoral în Namibia/1989, monitorizarea alegerilor din Nicaragua și Haiti/1990, Angola/1992, Cambodgia/1993, El Salvador, Africa de Sud și Mozambic/1994, fostele republici sovietice/ după 1995. Acordarea de asistență electorală unui număr de peste 55 de state este considerată un domeniu în creștere în cadrul ONU și o contribuție importantă la guvernarea globală. A se vedea Graham EVANS, **op. cit.**, p. 210.

12 În Declarația Mileniului/ Rezoluția AGNU 55/2, 8 Sept. 2000, este reafirmată voința statelor membre de a da un impuls concret reformei ONU. Sub presiunea globalizării, ONU devine cea mai indicată entitate să coordoneze eforturile statelor de a rezolva problemele globale precum: dezvoltarea tuturor popoarelor lumii, lupta împotriva foametei, a sărăciei, a analfabetismului, a bolilor, a nedreptății, a violenței, a terorismului și crimei, lupta împotriva biodegradării. ONU rămâne instituția centrală, concentrând esența multilateralismului, care necesită, pentru o mai bună implementare a strategiilor sale globale, o îmbunătățire a cooperării cu alte organizații regionale și globale, precum FMI, OMC, Banca Mondială, până la nivelul național al reprezentării democratice a popoarelor lumii - parlamentele naționale.

13 Însă, odată cu ridicarea noilor actori globali și cu transformarea dreptului internațional într-un drept transnațional, care nu se bazează într-o măsură atât de mare pe suveranitatea statală, **ONU se poate converti în ultimul bastion de apărare al dreptului internațional interstatal sau se poate transforma, din contra, într-o organizație universală apărând interesele transnaționale.** Este o dilemă care depinde de cât de puternic va lupta statul pentru a păstra suveranitatea, natură intrinsecă a relațiilor internaționale. **Nu putem considera că UE este un tip de amenințare globală,** datorită trăsăturilor sale federaliste sau supranaționale și nici că aceasta poate provoca o generală dispariție a formulei statului-națiune. Voințele și interesele statelor nu coincid și nici abilitatea lor; nu poate fi extrapolată conjunctura istorică europeană, pentru a considera că toate organizațiile internaționale vor fi transformate în organizații de integrare sau că întreaga comunitate internațională va lua forma unor state federale regionale, doar pentru că UE este o formulă de succes. Statele au diferite interese și nevoi, sunt plasate în medii politice și economice diferite și capacitatea lor suverană de a accepta astfel de transformări este exercitată în afara Europei și nu urmărește modelul european. Nu putem fi de acord că acesta este un proces general de transformare a statului doar pentru că anumite manifestări regionale ale acestei suveranități acceptă să fie transferate către un nivel suprastatal. A se vedea Dominique CARREAU, **Droit international,**

Paris, Pedone, 1991, p. 25. ONU încă se menține ca fiind cea mai răspândită formulă a multilateralismului statal suveran, concurând, în anumite aspecte, cu integrarea europeană, în a demonstra capacitatea de a controla globalizarea. În prezent, statele lansează o dublă provocare globalizării: una prin clasicele unelte de cooperare, care poate susține reforma într-un fel specific - prin ONU, și, de asemenea, cealaltă variantă, prin organizația de integrare capabilă să susțină formula de stat într-o dimensiune mai centralizată. Dacă **ONU reprezintă forma condensată a multilateralismului statal, putem, de asemenea, spune despre UE că încarnează formula condensată a suveranității statale într-o ordine integraționistă distinctă.**

14 **Guvernarea globală,** în sensul de a fi realizată prin consimțământ și cooperare, sub forma unei organizații internaționale cu vocație universală precum ONU și nu prin cuceriri militare, după modelul Imperiului Roman. A se vedea definiția dată guvernării globale de Graham EVANS, **op. cit.**, pp. 586-587.

15 Anumiți autori avertizează, că în prezent, reforma ONU, orientată spre a transforma ONU într-un tip de **autoritate globală,** nu ar crea o ordine juridică superioară, distinctă, nici nu ar schimba natura interstatală a dreptului internațional. Maurice BOURQUIN, **L'Etat souverain et l'organisation internationale,** Manhattan Publishing Company, NY, 1959, p. 32. Aceasta deoarece nu ar fi o adevărată ordine supranațională, ci o ierarhie între o superputere/o mare putere - de ordin statal, nu ca organizație suprastatală sau alt actor nonstatal - și restul participanților statali la viața internațională. Folosim aici sintagma de autoritate globală, pentru a nu o confunda cu **guvernarea globală** ce implică o unică și supremă autoritate în relațiile internaționale. **Autoritatea globală** admite cooperarea și la nivelul actorilor globali, nu crearea unei suprastructuri, în ciuda rezonanței sale centraliste. A se vedea Graham EVANS, **op. cit.**, p. 210.

16 Anumiți autori insistă pe ideea că ONU nu reprezintă un club dominat de statele puternice impunându-și voința pe plan internațional. Esența ONU este de a evita discriminările între state, de a evita consacrarea sciziunii în state iubitoare de pace și în state rebele, în a menține egalitatea între membrii săi și respectarea principiilor de drept internațional în modalitățile legale menționate de Carta ONU. A se vedea Robert M. MACIVER, **The Nations and the United Nations,** Manhattan Publishing Company, NY, 1959, p. 55.

17 În Rezoluția AGNU 57/274 și în alte Rezoluții (55/2 din 8 sept. 2000, 53/169 din 15 dec. 1998, 54/231 din 22 dec. 2000, 56/209 din 21 dec. 2001) se subliniază rolul ONU în promovarea dezvoltării în contextul globalizării și al interdependenței, ca o probă implicită de adaptare a acestei organizații la schimbările globale. De asemenea, este de remarcat importanța pe

care ONU și statele membre o dau misiunii ONU de a dezvolta comunitatea de drept internațional, în special prin întărirea dimensiunii protecției drepturilor omului. A se vedea Rezoluția AGNU 57/221, din 27 febr. 2003.

18 Alți autori – a se vedea Erskine CHILDERS, Brian URQUHART, *Renewing the United Nations System*, Dag Hammarskjold Foundation, Uppsala, Sweden, 1994, pp. 19-20, consideră că ONU are o natură ambivalentă, reflectând inviolabilitatea suveranității statale, dar, în același timp, fiind instrumentul pentru promovarea unei gândiri și cooperării de tip transnațional. Diferența de nuanță este fundamentală, deoarece ONU este privit ca nepromotor al intereselor transnaționale ale actorilor **nonstatali**, ci ca evidențiind capacitatea **statelor** de a acționa și de a concepe strategii de supraviețuire într-un context global și împotriva câtorva actori transnaționali

orientați să distrugă suveranitatea de tip statal. Nu este o organizație abandonată de state incapabile, ci un cadru de supraviețuire a statelor în epoca globalizării.

19 Criza sistemului internațional este revelată odată cu războiul din Irak/2003, demonstrând incapacitatea ONU de a apăra legitimitatea internațională a oricărei operațiuni militare împotriva unui stat suveran. În concepția lui Kofi Annan, actualul sistem de securitate internațională bazat pe Carta ONU necesită o reformă, **prin acceptarea unei doctrine ONU a intervenției cu mijloace militare**, în cazuri de urgență, în situații de conflict, prin formarea așa-numitelor corpuri de dezarmare sau corpuri ale drepturilor omului, cum a sugerat, de altfel, ministrul francez al afacerilor externe, Dominique de Villepin. A se vedea *Le Monde*, Samedi, 2 Aout 2003, „L'ONU cherche à sortir de son impuissance militaire”.

Mădălina-Virginia ANTONESCU este expert în relații internaționale în cadrul Institutului Român de Studii Internaționale “Nicolae Titulescu” și doctorand în drept european în cadrul Universității București, Facultatea de Drept. A absolvit masteratul în domeniul „Relații internaționale și integrare europeană” din cadrul SNSPA, ca șefă de promoție. A absolvit, de asemenea, Colegiul Juridic Româno-Francez de Studii Europene, obținând diploma Universității Europene Paris I – Pantheon- Sorbona. Este autoare a trei cărți: Regimul juridic al străinului, persoană fizică în România, Uniunea Europeană -un imperiu al secolului XXI ? Spre o civilizație unională, Uniunea Europeană – un imperiu modern ? Studiu comparativ asupra vechilor și noilor tipuri de imperii.

CARTA NAȚIUNILOR UNITE ȘI GESTIONAREA PĂCII ȘI SECURITĂȚII INTERNAȚIONALE

Alin BODESCU

„Noi, popoarele Națiunilor Unite, hotărâte să izbăvim generațiile viitoare de flagelul războiului care, în cursul unei vieți de om, a provocat de două ori omenirii suferințe nespuse, să ne reafirmăm credința în drepturile fundamentale ale omului, în demnitatea și valoarea persoanei umane, în egalitatea în drepturi a bărbaților și femeilor, precum și a națiunilor mari și mici”.

Carta Națiunilor Unite, Preambul, 26 iunie 1945

S-au împlinit 60 de ani de când, la 26 iunie 1945, la San Francisco, 44¹ de state semnavă Carta Națiunilor Unite, document fundamental al jurisdicției păcii mondiale. Asemenea contemporanilor aceluia eveniment, nimeni nu se îndoiește, nici astăzi, de bunele intenții ale gânditorilor ei. Foarte expresivă este următoarea apreciere: *Carta Națiunilor Unite este un document foarte scurt, scris de experți în teoria conflictului și care aveau în suflete și minți lecțiile celui mai proaspăt și mai sângeros război din istorie. Oamenii de stat care purtaseră acel război știau ce scriau și nu aveau nevoie să-și impresioneze colegii sau vreun electorat, ei au scris adevărul și au vorbit din inimă*².

Fundamentul sistemului Cartei Națiunilor Unite este reprezentat de încercarea acesteia de normare a intervenției prin forța armată³. Art.2 stabilește orientarea contemporană pentru a distinge între intervenția ilegală și cea legală⁴. Art.2(7) consideră non-intervenția regula cu următoarea excepție: *„acest principiu nu va trebui să prejudicieze aplicarea măsurilor de impunere conform cap. VII”.*

Capitolul VII al Cartei prevede acțiunea Consiliului de Securitate la *„amenințarea păcii, violarea păcii sau la un act de agresiune”* (art.39) și pentru *„legitima apărare individuală și colectivă”* (art.51). Articolul 51, ca excepție la art.2(7), permite statelor să se angajeze într-o intervenție legală prin folosirea forței armate pe

teritoriul altui stat, dacă aceasta nu este interzisă de art.2(4).

Art.2(4) conține principiul Cartei referitor la abținerea folosirii sau amenințarea cu forța. Acesta prevede că *„statele membre se vor abține, în relațiile internaționale, de la amenințarea sau folosirea forței, împotriva integrității teritoriale sau independenței politice a unui stat sau în orice altă manieră neconformă cu scopurile Națiunilor Unite.”*

Carta asigură un cadru legislativ pentru eforturile internaționale de a soluționa pericolele aduse păcii și securității. Există două zone majore în care Carta devine relevantă în contextul operațiilor de pace, se arată în documentele unui seminar de specialitate⁵:

a) *Autorizare și Competență*. Carta oferă baze „constituționale” pentru înzestrarea și susținerea forței de pace cu o puternică autoritate legală.

b) *Capacități operaționale*. Carta oferă forței de pace un statut internațional, reguli de bază și principii de responsabilitate, care ghidează acțiunile forței de pace și componentele acesteia.

Deși nu există nici un „guvern mondial”, Carta Națiunilor Unite formează baza legală de acțiune. Anumite clauze ale Cartei dau Națiunilor Unite autoritatea legală de a lua decizii. Cu toate acestea, ca urmare a accentuării noțiunilor de suveranitate națională, de neamestec în politica internă, unele state pot considera acțiunile Națiunilor Unite ca fiind „nelegitime”. Astfel, ele se vor considera victime ale „agresiunii” Națiunilor Unite. Din această cauză, deciziile Națiunilor Unite, luate prin procesul descris în Cartă, trebuie să reflecte legitimitatea *de facto*, bazată pe suportul popular. Susținerea deciziilor doar cu legitimitatea strict legală s-ar putea să nu fie suficientă⁶.

Carta Națiunilor Unite instituie un sistem de rezolvare pașnică a diferendelor internaționale, care prezintă o anumită gravitate și a căror prelungire

în timp pune în pericol pacea și securitatea internațională. Dintre organele principale ale ONU sunt competente să acționeze pentru soluționarea pașnică a diferendelor internaționale: Consiliul de Securitate, Adunarea Generală și, în anumite condiții, Secretariatul General al Organizației.

Adunarea Generală a ONU este în măsură doar să pună în discuție și să facă recomandări cu privire la soluționarea unui diferend internațional și numai cu privire la procedurile de aplanare pașnică a acestuia.

Secretariatul General al ONU este competent să atragă atenția Consiliului de Securitate asupra oricărei probleme legate de apariția unui diferend. De asemenea, el poate îndeplini misiuni de *bune oficii* sau *mediere*⁷.

Rolul Adunării Generale în sistemul de securitate mondial

În sistemul Națiunilor Unite, conform art.7 al Cartei Națiunilor Unite, Adunarea Generală este organ principal⁸, ocupând o poziție centrală. Prin poziție și alcătuire⁹, Adunarea Generală are o vocație universală; în genere, aceasta poate discuta orice probleme sau chestiuni la care se referă Carta sau care privesc puterile și funcțiile oricărui organ al Națiunilor Unite și poate face recomandări membrilor O.N.U. sau Consiliului de Securitate în orice chestiuni similare¹⁰.

Principial, conform Cartei și altor acte constitutive, acțiunile Adunării Generale în domeniul reglementării pașnice, la fel ca și cele ale Consiliului de Securitate, înscriindu-se în cadrul diplomației multilaterale, nu au forță juridică obligatorie, ci numai valoare moral-politică. În acest sens, funcțiile și puterile Adunării Generale au numai un caracter deliberativ și de recomandare.

Caracterul deliberativ al competenței Adunării Generale poate viza examinarea principiilor de colaborare pentru menținerea păcii și securității internaționale, inițierea de studii în vederea încurajării și dezvoltării progresive a dreptului internațional.

Recomandarea se înscrie ca o continuare firească a dezbaterii diferitelor probleme și este prevăzută în diverse articole ale Cartei, 10, 11, paragrafele 1 și 4. Recomandări se pot face atât statelor membre și nemembre ale Organizației Națiunilor Unite, în ceea ce privește mijloacele de reglementare pașnică¹¹ la care statele trebuie

să recurgă, precum și soluțiile concrete, cât și Consiliului de Securitate, când este vorba de un diferend.

Rezultă, deci, că puterea Adunării Generale în reglementarea diferendelor internaționale, ca, de altfel, și în alte probleme ale vieții internaționale, este foarte redusă. Războiul din Coreea, început în 1950, și absența URSS din Consiliul de Securitate la votarea rezoluțiilor destinate acestui conflict au reprezentat un prim pas în exploatarea drepturilor conferite de Cartă și interpretarea extensivă a acesteia, conform intereselor marilor puteri. Astfel, la 3 noiembrie 1950, Adunarea a fost sesizată de SUA, cu un proiect de rezoluție cunoscut sub denumirea de Rezoluția Acheson sau „*Uniți pentru pace*”. Acest proiect prevedea că „*în toate cazurile în care pare că există o amenințare iminentă contra păcii, o violare a păcii sau un act de agresiune și unde, din cauza faptului că unanimitatea nu a putut să se realizeze printre membrii permanenți, Consiliul de Securitate fiind lipsit de posibilitatea de a se achita de responsabilitatea sa principală în menținerea păcii și a securității internaționale, Adunarea Generală va examina imediat problema în scopul de a face membrilor recomandările necesare asupra măsurilor colective ce trebuie luate, inclusiv folosirea forței armate în cazul unei violări a păcii sau unui act de agresiune, pentru a menține sau restabili pacea și securitatea internațională. Dacă Adunarea Generală nu se află în misiune în acel moment, ea va putea să se reunească în sesiune extraordinară de urgență în următoarele 24 de ore, la cererea prezentată în acest scop. O asemenea sesiune extraordinară de urgență va fi convocată la cererea, fie a Consiliului de Securitate [...], fie a majorității membrilor ei*”¹².

Rezoluția 377(V), *Uniți pentru menținerea păcii*, a fost considerată în literatura de specialitate¹³ o tentativă a SUA de a face din Adunarea Generală un organ echivalent Consiliului de Securitate în gestionarea securității colective. Această modificare a spiritului Cartei a fost controversată, încă de la început, din motive politice și juridice. Nici astăzi n-a fost tranșată definitiv de către organizație.

Competența Consiliului de Securitate în soluționarea diferendelor internaționale

Conform concepției care a stat la baza Cartei

Națiunilor Unite, de a asigura o preponderență în cadrul organizației marilor puteri învingătoare în cel de-al doilea Război Mondial, Consiliul de Securitate, organ cu participare restrânsă, i-a fost încredințată misiunea cea mai importantă, legată de însuși scopul fundamental al organizației – menținerea păcii și securității internaționale¹⁴. Totodată, el a fost investit și cu misiunea de a veghea la respectarea principiului reglementării pașnice a diferendelor și de a sancționa orice atingere adusă principiului nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forța.

Într-un sistem în care străvechiul drept la război nu mai există, Consiliul de Securitate ar fi trebuit să joace un rol primordial: răspunderea principală în menținerea păcii și securității (art. 24); acceptarea și executarea de către state a rezoluțiilor sale (art. 25); constatarea existenței amenințărilor contra păcii (art. 39); invitarea părților interesate să se conformeze măsurilor provizorii (art. 40); deciderea de măsuri care nu implică folosirea forței armate (art. 41); întreprinderea oricăror măsuri necesare cu forțe armate (art. 42); obligația statelor de a-i pune la dispoziție forțe armate (art. 43); asistarea Consiliului de Securitate de către un Comitet de Stat Major în toate problemele militare (art. 47); asocierea statelor pentru executarea măsurilor hotărâte de Consiliul de Securitate (art. 49). În fapt, remarcă Ion M. Anghel¹⁵, doar o parte a acestui sistem a putut fi pusă în practică, iar astăzi reconsiderarea sistemului universal de securitate colectivă este cerută tot mai insistent, mutațiile survenite în cei șaiszeci de ani de existență făcând necesară o nouă ordine politică și juridică mondială, adaptată realităților și amenințărilor mileniului al treilea.

Precizând categoriile de diferende care pot face obiectul competenței Consiliului de Securitate, sub raportul gradului de pericol pe care-l prezintă pentru pacea și securitatea internațională, Carta Națiunilor Unite stabilește atât limitele în care acesta poate acționa, precum și măsurile pe care le poate lua pentru soluționarea lor. Prima categorie de diferende pe care Consiliul este competent să le soluționeze este prevăzută la articolul 34 și vizează „*orice diferend sau orice situație care ar putea duce la fricțiuni între națiuni sau ar putea da naștere unui diferend*”, iar cea de-a doua este prevăzută de art. 37 paragraful 2 și se referă la diferendele a căror prelungire „*ar putea primejdui menținerea păcii și securității internaționale*”.

Mijloacele de care dispune Consiliul de Securitate pentru soluționarea acestor diferende sunt gradate, în raport cu gravitatea diferendului pe care-l are de soluționat. Astfel, prima măsură la care recurge Consiliul de Securitate când are de soluționat un diferend, de categoria celor prevăzute în articolul 33 din Cartă, este aceea de a-l trimite părților pentru ca ele să încerce să-l reglementeze prin mijloace convenite de ele. Această măsură, care are caracterul unui îndemn, al unui apel, corespunde unei categorii de diferende, în a căror soluționare bunăvoința părților este apreciată ca suficientă. Următoarea treaptă de acțiune este *recomandarea*. Ea intervine în situația în care apar dificultăți în începerea negocierilor între părți, precum și atunci când Consiliul constată lipsa de voință în reglementarea diferendului. Cea mai simplă formă de recomandare este aceea în care Consiliul indică părților câteva mijloace care, după părerea sa, ar fi cele mai indicate, lăsând la aprecierea acestora alegerea celui considerat cel mai adecvat¹⁶. Dacă Consiliul apreciază că este necesar să exercite un control asupra evoluției unui diferend, el poate acționa direct, exercitând o presiune nuanțată asupra părților, făcându-le o recomandare concretă asupra modului de soluționare. Astfel, poate recomanda procedura sau metodele de aplanare corespunzătoare sau chiar condițiile concrete de rezolvare, această ultimă măsură fiind apreciată drept cea mai energică intervenție a Consiliului în reglementarea diferendelor internaționale. Consiliul poate, de asemenea, să *facă părților recomandări combinate*¹⁷. El poate oferi, totodată, *bunele sale oficii sau mediațiunea sa*, putând îndeplini, în cadrul unui diferend, oficiul de anchetator sau conciliator. Consiliul poate face și o recomandare *in judicio*, de a recurge la procedura arbitrară sau la Curtea Internațională de Justiție.

Carta Națiunilor Unite, în capitolul VII, „*Acțiunea în caz de amenințări împotriva păcii, de încălcări ale păcii și de acte de agresiune*”, împuternicește Consiliul de Securitate ca, pentru a-și eficientiza deciziile, să recurgă la o serie de măsuri, precum: întreruperea completă sau parțială a relațiilor economice sau a legăturilor pe calea ferată, pe mare, poștale, telegrafice, radio sau prin alte mijloace, ruperea relațiilor diplomatice.

În cazul în care Consiliul consideră că asemenea măsuri nu ar fi adecvate, ori s-au dovedit neadecvate, poate decide o serie de măsuri care implică folosirea forței în temeiul articolului 42 din

Cartă. Consiliul poate întreprinde, cu forțe aeriene, navale sau terestre, orice acțiune pe care o consideră necesară pentru menținerea sau restabilirea păcii și securității internaționale. Astfel de acțiuni pot cuprinde demonstrații, măsuri de blocadă și alte operațiuni executate de forțe aeriene, maritime sau terestre ale membrilor Națiunilor Unite (art.42). Toți membrii Națiunilor Unite, spre a contribui la menținerea păcii și securității internaționale, se obligă să pună la dispoziția Consiliului, în conformitate cu acordurile speciale în materie, forțe armate, asistență și înlesniri necesare, inclusiv dreptul de tranzit, necesare menținerii păcii.

În sfârșit, capitolul VII mai prevede competența Consiliului de Securitate de a recurge, când este cazul, la măsuri care implică utilizarea forței armate (art.44).

Deși cu largi competențe, rolul său în practica vieții internaționale a fost destul de limitat. În cei 60 de ani de existență a Organizației Națiunilor Unite, Consiliul de Securitate, din cauza folosirii abuzive a dreptului de veto, nu a putut soluționa decât un mic număr de diferende. El nu a reușit să imprime rezoluțiilor sale forța politico-morală necesară, fiind pus adeseori în situația de a privi cu pasivitate și neputință la violarea sau neîndeplinirea lor. În majoritatea cazurilor, a fost împiedicat să ia o hotărâre, iar atunci când a reușit să o facă, numai rareori această hotărâre a fost respectată de părți. Acțiunea sa a avut mai mult succes în chestiuni procedurale decât în cele de fond.

Dreptul internațional poate fi criticat, susține Guicherd¹⁸, pentru că devine efectiv doar atunci când relațiile dintre cei cinci membri permanenți sunt bune. Bradshaw consideră, însă, că tocmai acesta este punctul forte al relațiilor internaționale și se opune propunerii lui Guicherd, ca numărul membrilor permanenți să crească, iar dreptul de veto să fie înlocuit cu un sistem de vot cu majoritate calificată. Argumentul său este că, atunci când se pune problema ca oamenii să moară, ar fi imoral să se decidă cu majoritate și că, cel puțin pentru moment, sistemul este satisfăcător, adică dacă e să moară oameni, decizia trebuie să fie unanimă.

Eșecul tentativei Consiliului de Securitate de a soluționa un diferend nu este echivalent cu abandonarea căilor de reglementare a lui. În această situație există posibilitatea sesizării Adunării Generale ori recurgerea la alt mijloc pașnic.

Recunoașterea Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite ca organism suprem în domeniul

gestionării păcii mondiale a fost reiterată și în Conceptul Strategic al NATO lansat la Washington în 1999: „*Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite are responsabilitatea fundamentală pentru menținerea păcii și securității și, în consecință, joacă un rol crucial în contribuția la securitatea și stabilitatea în zona euro-atlantică.*”

Principalele acțiuni armate ale Organizației Națiunilor Unite

În conflictul coreean (1950-1953), rezoluțiile Consiliului de Securitate, constatând că a fost comisă o violare a păcii, au recomandat statelor membre acordarea de asistență autorităților sud-coreene și au stabilit un Comandament unificat al Organizației Națiunilor Unite.

În situația statului Congo (1960-1964), acțiunile Consiliului de Securitate (rezoluțiile din 14 și 22 iulie și 9 august 1960) au constat în acordarea de asistență militară cu scopul de a se menține starea de drept și ordinea în legătură cu retragerea trupelor belgiene. După retragere, Forța Națiunilor Unite a fost menținută în Congo pentru aceleași motive și, în special, în scopul de a preveni izbucnirea unui război civil și de a reduce luptele între triburi. Sensul acțiunii Consiliului de Securitate a fost legat de pericolul ca luptele interne din Congo să se deterioreze, transformându-se într-o amenințare la adresa păcii internaționale¹⁹.

În perioada *Războiului Rece*, din cauza veto-ului de care a abuzat în mod sistematic fosta URSS, capitolul VII din Cartă, și anume articolele 42 și 43, nu a putut fi aplicat, deși au existat confruntări militare în Asia și Africa²⁰.

Odată cu încetarea Războiului Rece și a bipolarității, ca urmare a transformărilor ce au dus la abolirea totalitarismului comunist, Consiliul de Securitate a devenit un factor important în luarea de măsuri cu caracter militar. Consensus politic între membrii Consiliului de Securitate a avut ca rezultat recurgerea, pentru prima dată în istoria Organizației Națiunilor Unite, la utilizarea directă și sistematică a ansamblului prevederilor Cartei, în scopul de a pune capăt folosirii forței și amenințării cu forța. Astfel, în rezoluțiile nr. 660 din 2 august 1990 și nr. 661 din 6 august 1990 privind agresiunea Irakului împotriva Kuweitului, agresiunea și agresorul sunt identificate, iar în Rezoluția nr. 662 din 9 august 1990 este respinsă orice valoare juridică a anexării Kuweitului de

către Irak, declarată nulă. Irakul a acceptat toate condițiile puse în Rezoluția nr. 687 din 3 aprilie 1991, pentru intrarea în vigoare a încetării focului. Rezoluțiile nr. 661 și 662 prevăd și măsuri de embargo. În cele 15 rezoluții ale Consiliului de Securitate privitoare la conflictul din Kuwait (660-662, 664-667, 669, 670, 674, 676, 678, 686-688) se fac referiri la capitolul VII din Cartă.

Unii autori consideră că Rezoluția nr. 678, autorizând folosirea forței în cazul în care Irakul nu s-ar fi retras din Kuwait, nu a fost adoptată în temeiul articolului 42, reprezentând cel mult o abilitare dată Consiliului de Securitate de către statele membre, de a recurge la forță în scopul de a restabili ordinea internațională.

După încheierea ostilităților, Consiliul de Securitate și-a extins acțiunea dincolo de prevederile capitolului VII din Cartă. Prin Rezoluția nr. 687 se impun Irakului condițiile păcii, iar prin Rezoluția nr. 688 se autoriza o intervenție umanitară pe teritoriul irakian. Rezoluția nr. 705 a avut ca obiect indemnizarea victimelor abuzurilor irakiene față de populația Kuweitului prin acte de prădare, indemnizare care s-a desfășurat sub controlul direct al Organizației Națiunilor Unite. În acest fel se constată o nouă evoluție în folosirea forței de către organizație, ieșirea din stagnarea neaplicării capitolului VII al Cartei. Este o evoluție pozitivă de combatere, prin mijloace având girul Organizației Națiunilor Unite, a numeroase amenințări recente contra păcii și a actelor de agresiune.

Guicherd²¹ aduce critici Consiliului de Securitate în tendința sa de a profita de un „*drept la intervenție*”, însă nu așa cum ar trebui. Consiliul de Securitate are un drept de intervenție, după cum acesta consideră potrivit, atât timp cât decizia este luată de Consiliul de Securitate ca un întreg. Aceasta oferă o serie de exemple interesante. Așa cum aminteam, Rezoluția Consiliului de Securitate 688 din 5 aprilie 1991 a autorizat o operațiune de ajutor umanitar în Irak, care declara o serie de enclave umanitare, le-a protejat, a lansat operațiunea *Provide Comfort*, dar nu a autorizat vreun atac împotriva unei părți. Rezoluția 770 din august 1992 pentru protejarea Bosniei-Herțegovina împotriva sârbilor, a fost interpretată în spiritul protejării unui stat suveran nou creat, dar nici aceasta nu a permis folosirea forței. Rezoluția 794 din decembrie 1992, în cazul Somaliei, a prevăzut intervenția în sprijinul obiectivelor umanitare și a condus la Operațiunea *Restore Hope*, desfășurată

de SUA. Aceasta, aparent, a fost un reviriment față de interpretările anterioare ale Cartei Națiunilor Unite și prima impusă Adunării Generale de către SUA. Pe de altă parte, însă, a fost o mare greșală, nefuncționând, a inflamat situația și nu a determinat îmbunătățirea securității din zonă. Rezoluția 929 din iunie 1994 a autorizat Franța să conducă operațiunea *Turquoise* și să intervină în Ruanda și Zairul de Est, dar aceasta a implicat o interfață între două state suverane și problema unui mare număr de refugiați. Rezoluția 940 din iulie 1994 a condus SUA în Haiti; din nou, o operațiune slab organizată, cu repercusiuni nefericite, incluzând-o aici și pe cea a percepției Națiunilor Unite ca fiind, încă o dată, o scuză dominată de SUA pentru anumite politici externe americane și ca un intermediar între SUA și Rusia. În această afacere, acordul Rusiei de a nu-și folosi dreptul de veto fusese cumpărat cu prețul declarației că toate trupele rusești aflate în afara teritoriului Federației Ruse erau trupe de menținere a păcii ale Organizației Națiunilor Unite. Trupele rusești din Tadjikistan, care bombardau în acel moment Afghanistanul, au expediat imediat către Națiunile Unite o factură cu contravaloarea proiectilelor pe motiv că, dacă tot erau considerate trupe ONU, Organizația Națiunilor Unite trebuia să le deconteze muniția [*sic*].

Rezoluția 1101 din martie 1997 a mandatat Italia să desfășoare operațiunea *Alba*, al cărei scop declarat a fost de ajutor umanitar acordat albanezilor dar, de fapt, era, în principal, destinată să stopeze aflulul de albanezi care solicitau statutul de refugiat, în Italia, din motive economice.

Guicherd a urmărit, prin aceste exemple, să sublinieze cum, pe parcursul ultimilor 10-15 ani, s-a permis o folosire crescândă a forței în sprijinul a ceea ce se apreciază a fi operații în baza Capitolului VII. Mai departe, experta reclamă că acestea nu au fost simple greșeli, situații în care Organizația Națiunilor Unite s-ar fi abătut de la drumul normal sau au fost manipulate, ci sunt chiar momente-cheie în dezvoltarea unui tip de precedent legal, ce ar permite Națiunilor Unite să sancționeze folosirea unei asemenea forțe. De asemenea, s-a apreciat că acesta poate fi chiar un precedent care poate fi folosit de NATO în asumarea folosirii forței, chiar înainte ca Națiunile Unite să emită o asemenea rezoluție.

Faptul că aprecierile autoarei citate au fost îndreptățite este susținut și de cazul operației *Iraqi Freedom*, în care Rezoluția Consiliului de Securitate

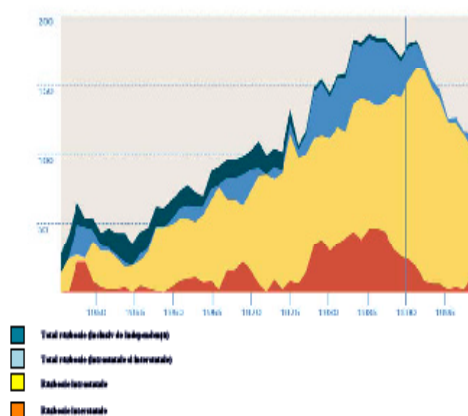
nr. 1546, adoptată în 8 iunie 2004, a completat cadrul juridic pentru acțiunea de stabilitate din Irak, celelalte două rezoluții fiind 1483 din 22 mai 2003 și 1511 din 16 octombrie 2003. Această Rezoluție statuează, în preambul, constituirea UNAMI (Misiunea de Asistență a ONU în Irak) și afirmă că Organizația Națiunilor Unite va avea un rol important de jucat în sprijinirea poporului și guvernului irakian, precum și în formarea unui guvern reprezentativ. Se legitimează, astfel, *a posteriori*, intervenția armată anglo-americană și operațiunile ulterioare.

În ultima frază a preambulului, Consiliul de Securitate proclamă desfășurarea misiunilor în baza capitoului VII al Cartei Națiunilor Unite. Mai mult, în cadrul rezoluției Consiliul de Securitate decide că: „*Forța Multinațională trebuie să aibă autoritatea de a lua toate măsurile necesare pentru a contribui la menținerea securității și stabilității în Irak, în conformitate cu scrisoarea anexată prezentei rezoluții care exprimă, printre altele, cererea irakiană pentru continuarea prezenței forței multinaționale care să contribuie la prevenirea terorismului.*” Se plasează, astfel, responsabilitatea eventualelor acte ofensive în responsabilitatea autorităților irakiene, care au invitat trupele coaliției să rămână și să *sprijine* reconstrucția țării.

Din nefericire, cei 60 de ani de existență ai Organizației au continuat să fie marcați nu numai de violența *clasică*, între state, ci și de transferarea acestui flagel în interiorul statelor, aglomerând graficele statisticilor în mod amenințător. În raportul dintre numărul conflictelor, în creștere, și capacitatea ONU de a gestiona eficient crizele, aceasta din urmă a fost, aproape în permanență, cu o etapă în urma primelor, astfel că atunci când o soluție era identificată, un alt gen de criză apărea, fiind nevoie de un nou ciclu decizional pentru contracararea noii amenințări.

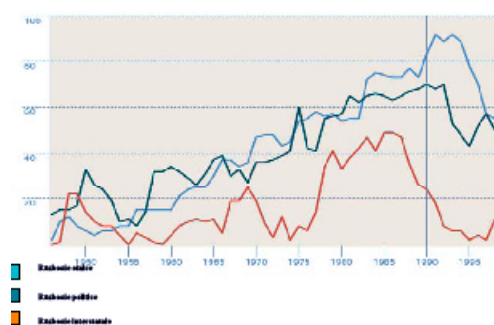
Cât de multă ostilitate a existat în interiorul statelor și între state de la înființarea ONU și până aproape de vremurile noastre și care este dimensiunea acestei stări de tensiune, în ultima perioadă de timp, sunt întrebări la care a răspuns un institut de cercetări privind dezvoltarea și gestionarea conflictelor de la Universitatea Maryland, SUA.²² Valoarea maximă a conflictelor violente (figura 1), a crescut din anii '50 și până în anii '80, pentru ca apoi să scadă brusc, după sfârșitul Războiului Rece, în 1991.

Figura 1
EVOLUȚIA GLOBALĂ A CONFLICTELOR VIOLENTE 1946-1999

Războaiele interstatale au cunoscut un vârf în anii '80 datorită războaielor de amploare din Vietnam și Cambodgia, Israel și Liban, precum și cel dintre Iran și Irak. Componenta principală a evoluției, remarcă studiul citat, nu este reprezentată de conflictele interstatale, ci o creștere pe termen lung, cu căderi scurte ale conflictelor intrastatale (sociale). Războaiele coloniale de independență au reprezentat o mică componentă a evoluției pe termen lung. Conflictele intrastatale (figura 2) au reprezentat, în mare, de trei ori valoarea conflictelor interstatale în ultima jumătate de secol și au crescut chiar de șase ori între anii '50 și prima parte a ultimei decade a secolului XX.

Figura 2
EVOLUȚIA GLOBALĂ A CONFLICTELOR VIOLENTE POLITICE ȘI ETNICHE 1946-1999

Pe o scară de la 1 la 10 (unde 1 înseamnă scop limitat și pagube minore și 10 distrugere totală), fiecare conflict din istorie a primit o notă, ținând cont de pierderi, refugiați și pagube. Genocidul

din Ruanda este apreciat cu nota 7 pe această scară, războiul etnic din Kosovo a primit nota 4, iar campania aeriană a SUA și Marii Britanii împotriva Irakului din 1998-1999, nota 1. Suma notelor primite de fiecare conflict este reprezentată pe axa „y” a fiecărui grafic.

Toate aceste evenimente și neîmpliniri din ultimii ani – și, mai ales, după evenimentele din Kosovo, în care Organizația Națiunilor Unite a manifestat o pasivitate ce i-a dezamăgit pe mulți – au determinat intensificarea criticilor la adresa organizației. Dezbaterile celei de-a 54-a sesiuni a Adunării Generale din 1999 au marcat confruntarea între apărătorii principiilor fundamentale pe care se întemeiază organizația și adepții legalizării dreptului de intervenție la scară planetară. În mod surprinzător, cel mai înalt funcționar al organizației – chemat să-i aperse concepția și idealurile –, Secretarul General Kofi Annan, a făcut afirmația că principiul tradițional al suveranității „nu mai corespunde aspirațiilor popoarelor de a se bucura de libertățile fundamentale”²³. Dar nu numai Kofi Annan a făcut aceste afirmații, ci și Madeleine Albright, în martie 1998, când afirma că America nu mai recunoaște acea parte a Cartei Națiunilor Unite cu referire la suveranitatea internă a statelor - art.2 (1,7) - n.a. Acest aspect avea să fie reiterat, în iunie același an, și de Tony Blair, primul ministru al Marii Britanii²⁴.

Mai mult decât atât, la 21 septembrie 2004, cu ocazia alocuțiunii în fața Adunării Generale, Secretarul General Kofi Annan a accentuat din nou problema suveranității, atrăgând atenția că pentru îndeplinirea responsabilităților de a proteja civili nevinovați de genocid, de crime împotriva umanității și crime de război, conceptul de suveranitate națională nu mai poate fi întrebunțat ca o scuză la neintervenție. Iar pentru faptul că întreaga Cartă a Națiunilor Unite este construită pe respectul suveranității naționale, aceasta pare să fie cel puțin o abordare interesantă a spiritului Organizației Națiunilor Unite, dacă nu chiar o totală respingere a sa²⁵.

Totuși, opinia generală este că Organizația Națiunilor Unite are și va continua să aibă un rol important pentru sistemul de securitate internațional, pentru că „întreaga ordine mondială depinde de faptul ca organizațiile originale să nu fie înlocuite imediat ce acestea devin incomode”²⁶.

NOTE:

¹ Inițial, au fost 45 de națiuni invitate la Conferința de la San Francisco. Una din acestea, Polonia, nu a participat din cauza faptului că s-a anunțat târziu compunerea guvernului. În acel moment al Conferinței, nu exista un guvern polonez recunoscut internațional, dar la 28 iunie s-a anunțat constituirea unui asemenea guvern, iar la 15 octombrie 1945, Polonia a semnat Carta, devenind, astfel, unul din membrii fondatori, cf. www.un.org/aboutun/sanfrancisco/

² N.F. BRADSHAW, *The legality of NATO's attack on Serbia*, Centrul de Cercetare a Studiilor privind Conflictul, Academia Militară Regală a Marii Britanii, Sandhurst, 1999, p 2, www.csrc.ac.uk/PDFs/G76-nfb.pdf

³ Richard J. ERICKSON, *Legitimate Use Of Military Force Against State-Sponsored International Terrorism*, <http://permanent.access.gpo.gov/websites/dodandmilitaryejournals/www.maxwell.af.mil/au/aupress/books/erickson/erickson.pdf>

⁴ Ibidem. Autorul folosește doi termeni care, în limba română, au aceeași traducere dar, aici, în context, diferă prin referirea la legalitatea lor - Intervention/interposition.

⁵ *Aspecte legale ale operațiunilor de pace*, Institutul Apărării Pentru Studii de Drept Internațional, Seminar “Operațiuni Interne”, Brașov, 23-27 August 1999.

⁶ Ibidem.

⁷ Marcela RAD, *Drept Internațional Public, capitolul 6, Mijloace pașnice de rezolvare a conflictelor*; <http://idd.euro.ubbcluj.ro/interactiv/cursuri/MarcelaRad>

⁸ Alături de Consiliul de Securitate, Consiliul Economic și Social, Consiliul de Tutelă și Curtea Internațională de Justiție și Secretariatul.

⁹ Adunarea Generală este alcătuită din toți membrii Organizației care erau, la sfârșitul anului 2004, în număr de 191.

¹⁰ Carmen GRIGORE, Ion SUCEAVĂ, Ionel CLOȘCĂ, **Dreptul Internațional Public**. vol. II, Editura VIS Print, București, 2001, p. 356.

¹¹ Adunarea Generală poate face recomandări asupra tuturor diferendelor cu excepția prevăzută în articolul 2, paragraful 7 din Cartă.

¹² Rezoluția 377/V crea o comisie pentru observarea păcii și o comisie de măsuri colective.

¹³ Carmen GRIGORE, Ion SUCEAVĂ, Ionel CLOȘCĂ, **op. cit.**, p. 358.

¹⁴ Idem., p. 360.

¹⁵ Ion M.ANGHEL, Revista „Dreptul”, nr. 1/2002, p. 39.

¹⁶ În diferendul dintre Olanda și Indonezia, după ce invită cele două părți să înceteze ostilitățile, le recomandă, la 1 august 1947, să-și reglementeze diferendul dintre ele, recurgând la arbitraj sau la orice alt mijloc pașnic și să informeze Consiliul în legătură cu

progresele înregistrate.

¹⁷ Dacă părțile au dat curs recomandării Consiliului, de a începe negocierile directe, însă, dintr-un motiv sau altul, ele treneză sau rezultatele sunt nesatisfăcătoare, el poate recomanda continuarea lor.

¹⁸ Fost adjunct al Secretarului General pentru coordonarea politicilor la Adunarea Parlamentară NATO, Catherine GUICHERD, *International Law and the War in Kosovo*, în *Survival*, Jurnalul trimestrial al IISS, 1999, apud. N.F. BRADSHAW, *op. cit.*

¹⁹ Alexandru BOLINTINEANU, Adrian NĂSTASE, Bogdan AURESCU, **Drept Internațional Contemporan**, Editura Allbeck, București, 2000, p. 87.

²⁰ Ibidem.

²¹ Catherine Guicherd, *op.cit.*

²² Ted Robert GUR, M.G. MARSHALL, Deepa KHOSLA, *Peace and Conflict, 2001. A global survey of Armed-Conflict, Self-Determination Movements and Democracy, 2001*, pp 7-8, www.cidcm.umd.edu/peace.htm

²³ Victor DUCULESCU, *Instituții internaționale în schimbare și transformare*, în **Instituții de drept public și relații internaționale în dinamică**, Editura Lumina Lex, București, 2002, p. 435.

²⁴ N.F. Bradshaw, *op. cit.*, p.3.

²⁵ Ibidem.

²⁶ Ion ANGHEL, *op. cit.*

Locotenent-colonel Alin BODESCU este instructor superior la Cursul de Brigadă în cadrul Centrului Regional de Pregătire NATO-PfP. Absolvent al Facultății de Drept de la Universitatea din Lugoj, a participat la misiuni în Irak.

GLOBALIZARE ȘI EFECTE ALE PROIECTĂRII ACESTEIA ÎN MEDIUL DE SECURITATE REGIONAL

Eduard VITALIS

Globalizarea, termen utilizat tot mai des de persoane cu profesii diferite, de fapt un termen „în consecință a modernității”, incită prin complexitatea proceselor și fenomenelor ce le induce în toate domeniile de activitate.

Bineînțeles că mediul de securitate regional și global sunt atinse de efectele globalizării, deoarece statul-națiune, suveran, independent, riscă să se piardă în imensul conglomerat de interese politice, financiare și economice, denumit general de sociologi „satul planetar”.

Drumul dificil printre efecte și consecințe trebuie să devină o prioritate în mediile de cercetare socială sau științifică, politicului revenindu-i sarcina deosebită de a ști și a alege alianțele potrivite.

1. Globalizare, glosar de definiții

Globalizarea este un termen care incită, dă speranțe sau, dimpotrivă, produce angoase. Utilizat tot mai des de persoane cu profesii diferite, termenul are tot atâtea opinii referitoare la încercarea de definire a conceptului. Joseph Konlic îl numește „o consecință a modernității”, Philippe Delmas „un ansamblu de concepții ideologico-politice, având ca numitor comun analiza dimensiunilor planetare pe care le-au căpătat problemele politice, tehnologice, economice și sociale cu care se confruntă omenirea în prezent”, dar nici o definiție nu este mai cuprinzătoare decât cea indusă de binecunoscuta sintagmă sociologică a „satului planetar”. În satul „planetar”, indivizii și societățile nu mai sunt protejați, oprți și constrânși de granițe, ceea ce înseamnă că oamenii, mărfurile sunt eliberate de contextul geografic.

Una dintre cele mai utilizate definiții ale conceptului este: „Globalizarea reprezintă procesul prin care distanța geografică devine un factor tot mai puțin important în stabilirea și dezvoltarea relațiilor transfrontaliere de natură economică, politică și socioculturală. Rețelele de relații și

dependențele dobândesc un potențial tot mai mare de a deveni internaționale și mondiale”. Iată, deci, că toate cele trei cauze principale ale globalizării - tehnologică, politică și economică - au declanșat un proces în care distanța geografică a devenit un factor neesențial în stabilirea și susținerea legăturilor transfrontaliere, a relațiilor economice, politice și socioculturale internaționale.

Caracteristicile globalizării cuprind o internaționalizare tot mai accentuată a producției, o nouă diviziune internațională a muncii, un nou mediu competitiv care generează aceste procese, dar și noi mișcări migratoare dinspre sud spre nord, precum și internaționalizarea statului. Toate acestea fac, din state, agenții ale așa-numitului „sat planetar”.

Globalizarea, după Emanuel Richter, este rețeaua globală care a adunat laolaltă comunități de pe această planetă, altădată dispersate și izolate, într-o dependență mutuală și o unitate ale „unei singure lumi”.

Analiza proceselor și fenomenelor economice pe plan mondial nu reușește, totuși, să ne dezvăluie întreaga “grandoare” a procesului de globalizare. François Perroux, în contrast cu teoreticienii care au încercat să ignore rolul jucat de relațiile militare și de putere pe scena internațională, a subliniat că națiunea, statul și puterea politică sunt factorii activi în societatea umană și în procesele decizionale pe plan național, regional sau mondial.

Este confirmată teza lui Myrdal, că politica a devenit suverană în relațiile internaționale, în contextul în care evoluția economiei planetare este condiționată de întărirea sau slăbirea relațiilor politice și militare dintre noile puteri ale lumii.

Este adevărat că soarta unor regiuni depinde de oscilațiile valutare, dar acestea nu au o existență în sine, ci sunt, în mare măsură, influențate de raportul de forțe sau de focarele de criză regionale.

Frământările secolului XX, cel mai sângeros din istoria umanității, cu două războaie mondiale, presărat din plin cu conflicte regionale, cu o perioadă grea, cea a războiului rece, unde eforturile principale erau destinate pentru înarmare, au dus la apariția

și dispariția unor alianțe și tratate de cooperare militară dirijate, atât de interesele politice, cât și cele economice. Această realitate și-a pus din plin amprenta asupra relațiilor internaționale, generând neîncredere și suspiciune, dar și o nevoie acută de gestionare a tensiunilor, crizelor și conflictelor.

După încetarea celui de-al doilea război mondial, „tortul” planetar fusese împărțit în două lumi, care nu precupețeau nici un efort în a-și arăta și demonstra reciproc superioritatea. Lumea capitalistă, condusă de Statele Unite ale Americii, și lumea socialistă, unde pionul forte era Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice, au creat o balanță a puterii, dar cu efect extrem de primejdios, de acumulare a unor posibilități de distrugere enorme.

Pentru atingerea obiectivului - acela de a avea drepturi asupra regiunilor, dar și de a-l descuraja pe celălalt - s-au creat cele mai mari alianțe cunoscute în istorie: NATO și Tratatul de la Varșovia. Bineînțeles, cele două blocuri militare proclamau caracterul defensiv și de menținere a păcii, ca obiective majore ale activității lor, dar, în realitate, fiecare căuta să fie superior celuilalt, înarmându-se continuu. Așadar, în numele păcii, s-au cheltuit astfel 20.000 miliarde de dolari pentru înarmare.

După dezintegrarea URSS și obligarea SUA de a trece tot mai mult în postura de „jandarm planetar” (care, deși pare a avea unele avantaje, nu este un privilegiu, ci o responsabilitate), procesul de globalizare a început să fie apelat uneori ca „americanizare” sau ca o nouă ordine care, după unii, înseamnă o nouă colonizare masivă, iar după alții, o stare de haos în vederea reconfigurării noilor centre de putere și de influență.

Supremația SUA se înscrie între coordonate distincte, dar de cu totul altă factură decât cele ale dictatului marilor puteri de odinioară; NATO, ca sistem colectiv de securitate, APEC, NAFTA, ca sistem de cooperare economico-regională, FMI și OMC. În aceste sisteme, se distinge clar diferența față de statul colonialist de tip clasic și predominanța sistemului de adaptare la exigențele valorilor democratice, în sensul că elaborarea deciziilor se face prin consens.

Procesul de globalizare nu este un act subiectiv de voință, chiar dacă așa ar părea la prima vedere. Globalizarea este o necesitate a epocii moderne, întrucât numai printr-un astfel de proces pot fi reduse vulnerabilitățile create de tehnologizare și informatizare accelerată, de adâncirea falțiilor strategice dintre lumea civilizată și gravele ei efecte de marginalizare a unor populații, regiuni și chiar

continente, de combatere a amenințărilor de toate felurile și gestionare a crizelor și conflictelor.

Dincolo de aceste speranțe, globalizarea are, însă, și o mulțime de alte efecte, inclusiv negative, în planul securității globale, regionale și naționale.

2. Efectele globalizării asupra securității României

Alăturarea României la NATO oferă cadrul posibil și necesar de implementare a valorilor Alianței, în sistemul de securitate românesc, iar aderarea la UE apropie țara noastră de valorile spațiului continentului european. Fără îndoială, aceste două căi vor asigura protecția și stabilitatea necesare proceselor de transformare a societății românești.

Statutul de membru UE va avea efecte benefice în conceptul politic și strategic care vor duce, inevitabil, la o modernizare și o adaptare oportună și eficientă la procesul obiectiv de globalizare.

Garantarea securității de către NATO „a impus României reconsiderarea conceptului de securitate, care era sinonim cu cel al apărării naționale, și înțelegerea acestuia ca o stare generală a societății, în care libertățile și drepturile fundamentale ale cetățenilor, democrația constituțională și interesele fundamentale ale statului sunt asigurate și garantate”¹.

Luând în considerare disponerea noastră geografică, nu putem să nu observăm că „România devine punctul estic extrem al Alianței, de unde se proiectează interesele acesteia către o nouă Rusie și de unde se deschid direcții strategice importante de extindere a stabilității și cooperării NATO peste spațiul Mării Negre, către Asia Centrală și Orientul Mijlociu”².

România, înscrisă definitiv pe coordonatele dezvoltării democratice, membră a celei mai puternice alianțe din istorie, conștientizează că securitatea națiunii nu mai poate fi concepută decât ca parte a securității globale. Instituțiile naționale concepute, altele modificate, trebuie să fie în consens cu cele internaționale, dar nu doar formal și „pe val”, ci pentru că numai în acest fel pot fi, astăzi, promovate și apărate interesele naționale fundamentale, atât timp cât națiunea va exista (nimeni nu a dovedit până acum că națiunea nu va mai exista).

Totuși, în condițiile actuale, mediul global de securitate este invocat și statele-națiune trebuie să-și unească eforturile, deoarece, în societatea

contemporană, care se găsește în plin proces de globalizare, există, în primul rând, riscuri la adresa securității naționale și abia apoi și doar implicit la cea a securității zonale și globale. Aceste riscuri și amenințări specifice sunt: acțiunile teroriste, pericolul deținerii de către teroriști a unor arme de distrugere în masă (componente ale acestora), proliferarea conflictelor etnice pe bază religioasă, inegalități ale dezvoltării zonale și apariția de conflicte de interese economice, proliferarea rețelelor și activităților internaționale de contrabandă cu mijloace militare și a celor de crimă organizată transfrontalieră, amenințări ecologice, care ar produce pagube majore în regiune etc.

Paradoxal, globalizarea înseamnă acordul tutu-ror statelor lumii și adaptarea la un model socio-uman global, fără impuneri și fără constrângeri și, ca urmare, sistemele militare ar trebui să-și diminueze rolul actual. Ar fi însă o utopie să credem așa ceva, devreme ce continua frământare internațională este generată și generatoare de conflictualitate, iar armele și mijloacele de distrugere, în pofida acordurilor de dezarmare, continuă să se perfecționeze. De altfel, nu există nici un semn că s-ar dori sau că ar fi posibilă renunțarea la scenariul militar, atât pentru a impune democrația, cât și pentru a eradica tensiunile, crizele, amenințările și conflictualitatea. Factorul militar va continua des să joace un rol foarte important în procesul de globalizare, în sensul asigurării securității și stabilității, prin descurajare sau prin cooperare, a statelor, regiunilor și lumii întregi.

România are, în contextul securității europene și globale, o poziție geografică destul de bună, care o face și dorită, după cum reiese din cuvintele lui Gh. I. Brătianu: „Noi trăim aici la o răspântie de drumuri, la o răspântie de culturi și, din nefericire, la o răspântie de năvăliri și imperialisme. Noi nu putem fi despărțiți de întregul complex geografic care, cum veți vedea, ne mărginește și ne hotărăște destinul, între cele două elemente care îl stăpânesc, muntele și marea”²³.

România este prinsă în centrul posibilelor evoluții și dimensionări ale mediului de securitate regională și continentală. Ultima extindere a NATO ne implică activ în concentrarea eforturilor de stabilitate în spațiul balcanic și în cel al Mării Negre, în diminuarea și lichidarea efectelor negative induse de război în spațiul fost iugoslav, implicarea în acțiunile de eradicare a rutelor est-europene ale traficului de droguri și crimei organizate. De asemenea, trebuie să devenim un factor

militar stabilizator în relație cu problemele specifice zonei și să ne aducem contribuția la dezvoltarea și punerea în operă a Politicii Europene Comune pentru Securitate și Apărare.

Prin aderarea la Uniunea Europeană, în viitorul apropiat, ne revine și sarcina de securizare a principalei granițe de est a Uniunii, sarcină deosebit de dificilă și de costisitoare.

În prezent, mediul de securitate sud-est european este diferit de cel al altor regiuni, având o șansă de a demonstra că se poate integra politic, economic, bazându-se pe asumarea unor responsabilități comune în idealuri și valori similare, în pofida dificultăților pe care le întâmpină procesul de adoptare a Constituției Europene. Semnalul care rezultă de aici este acela că nu se poate trece peste valoarea, forța, realitățile și interesele națiunilor, ceea ce ponderează în oarecare măsură entuziasmul oamenilor și recentrează atenția asupra oamenilor și națiunilor.

România, integrată în structurile politice, economice, de securitate europene și euro-atlantice, prin apartenență, în viitorul apropiat, la UE și ca membră NATO, are șansa de a se afirma într-o zonă centrală față de Europa occidentală, Federația Rusă și Balcani, putând să reprezinte o adevărată verigă de legătură regională, dacă realizează și valorifică un astfel de potențial. Desigur, depinde de noi să găsim calea favorabilă pentru a promova și a ne păstra interesele naționale.

În concluzie, putem afirma că procesul globalizării nu cere și nu impune o reconsiderare majoră a rolului geopolitic și geostrategic al României, cu un potențial ridicat în arena politicului, culturii și diplomației, cu o relansare și dezvoltare economică perpetuă, asigurată de un segment militar bine definit și instruit, pentru a spera că vom putea atinge, în timp util, pragul unui real și necesar factor de coeziune a spațiului european și euroasiatic, în zona de falie și de confluență a Mării Negre, în continuarea rolului deosebit pe care îl avem în stabilitatea și securitatea regiunii.

NOTE:

1 **Tratat de doctrină militară, vol.III**, Editura U.N.Ap., București, 2004, p.28.

2 Aron Liviu DEAC, Ion IRIMIA, **Securitatea României la răscruce de milenii**, Editura A.I.S.M., București, 2000, p.7.

3 Gh.I. BRĂTIANU, *Chestiunea Mării Negre*, curs 1941-1942, pp.11-12.

Locotenent-colonel Eduard Vitalis este Șef Birou de Stat Major în cadrul Universității Naționale de Apărare. Absolvent al Facultății de Sociologie și Psihologie din Cadrul Universității de Vest Timișoara.

PERSPECTIVELE APROPIATE ALE RELAȚIILOR ROMÂNIEI CU UNIUNEA EUROPEANĂ

Dr. Iulian POPA

Principala prioritate a politicii externe românești în 2005 și 2006 este integrarea în Uniunea Europeană. Deși toate partidele politice susțin eforturile în această direcție, acest deziderat nu este ușor de atins, pentru că apar obstacole atât interne cât și externe, care presupun abilitate și consecvență pentru depășire.

Articolul prezintă succint eforturile sporite ale țării pentru a depăși izolarea internațională în care se afla în 1989. Apoi sunt prezentate neprevăzutele probleme apărute în relațiile cu Franța și Germania în 2005, tocmai cu țările considerate „motorul Uniunii Europene”. La aceste dificultăți externe se adaugă capcanele ce pot apărea pe plan intern, datorită configurației politice echilibrate între cei doi principali poli ai scenei politice românești.

Puțină lume știe că România a fost prima țară din partea de est a continentului care a semnat un acord de colaborare cu Comunitatea Europeană, încă din perioada comunistă. Este vorba de un acord de colaborare în domeniul textilelor, semnat în 1973. Ironia sorții face acum ca România să fie codașa țărilor foste comuniste care se integrează în Uniunea Europeană, la 1 ianuarie 2007, sau – Doamne ferește! – la 1 ianuarie 2008. Spunem „Doamne ferește!”, pentru că a doua variantă ar aduce imense prejudicii țării noastre, atât materiale, cât și de imagine, de prestigiu.

Pierderile materiale se referă la sumele de bani – nerambursabile – pe care România le-ar pierde prin amânarea integrării, iar cele de imagine au în vedere faptul că țara noastră ar fi privită cu mai multă reținere de investitori și de oamenii politici occidentali, dacă s-ar aplica acea clauză de amânare cu un an înaintea integrării noastre în Uniunea Europeană. Aceasta devine și mai îngrijorător, dacă ținem cont de faptul că România a muncit și plătit din greu pentru a-și recâștiga încrederea în fața comunității internaționale. Toate celelalte țări

foste comuniste au avut un traseu mult mai ușor spre structurile europene și euro-atlantice. De pildă, Cehia, Polonia și Ungaria au beneficiat de anulări foarte importante ale datoriilor externe acumulate înainte de 1989. Sau, țările baltice au fost evident sprijinite de Germania și – în general – de țările nordice, datorită afinităților multiple. România și-a plătit datoria până la ultimul bănuț, fiind singură – asemenea unui copil orfan – în fața suspiciunilor adunate în timp în fața comunității internaționale, a oamenilor de afaceri, a pieței financiare. De regulă, încrederea se câștigă foarte greu și se pierde foarte ușor, iar acest lucru este cu atât mai valabil, mai evident, în relațiile internaționale.

De aceea, este foarte important ca România să aibă un comportament ireproșabil, astfel încât „cârcotașii” occidentali să nu aibă nici un motiv să apeleze la activarea *clauzei de salvagardare*. Chiar și denumirea în sine a acestei clauze poate fi considerată disprețuitoare, jignitoare, umilitoare. Adică Europa trebuie să se apere, să se salveze de România (și Bulgaria). Ce rău ar putea produce România Europei, de care țara noastră are atâta nevoie, din toate punctele de vedere?

În privința comportamentului României, a politicii sale externe, se poate remarca un oarecare paralelism între situația de acum și cea premergătoare dobândirii calității de membru al NATO. Ba mai mult chiar, atunci (în 1997), deși România îndeplinise toate criteriile cerute („Criteriile Perry”, după numele fostului secretar de stat american), tot nu a primit invitația de a adera la Alianța Nord-Atlantică, datorită dorinței de a se menține un echilibru între flancul nordic și cel sudic al Alianței, precum și datorită opoziției ferme a Rusiei. Ori acum, în actualul context european, când votul popular din Franța și Olanda a fost majoritar împotriva constituției europene, este de așteptat ca exigența liderilor europeni, a Comisiei Europene, să sporească față de îndeplinirea criteriilor de către România și Bulgaria, ca o de reacție la votul populației, din

care publicul larg să înțeleagă faptul că voința lor a fost corect recepționată de liderii politici.

În ceea ce privește modalitatea aleasă pentru aprobarea tratatului constituțional, se pare că elitele politice din Franța și Olanda nu au putut anticipa faptul că există o firească diferență între opinia și optica liderilor politici, cu caracter vizionar, spre un proiect ambițios, acela al unei Europe unite, ca viitor actor important la nivel global, și atitudinea publicului larg, care nu are cunoștințele necesare pentru a putea vota în cunoștință de cauză, având la îndemână toate elementele și argumentele. Pentru comparație, la o scară mai redusă, este ca și cum în comisia de finanțe – de exemplu – a unui parlament s-ar afla și ar discuta proiecte de legi (pentru domeniul financiar) ingineri, medici, avocați, profesori, orice, numai economiști nu. Chiar dacă acești oameni sunt cu studii superioare și de bună credință, ei nu au cunoștințele de specialitate necesare pentru a elabora o lege din domeniul financiar-bancar. La fel și în cazul referendumului popular pentru votarea constituției. Populația, în ansamblu, nu are cunoștințe de politică externă sau de relații internaționale. Prin urmare, nu are cum să înțeleagă un asemenea proiect european ambițios. De aceea, se poate aprecia că strategia adoptată privind modul de ratificare a constituției europene a fost greșită.

Evident, acest lucru nu se va recunoaște deschis de către orgolioșii lideri politici francezi și olandezi, dar realitatea dovedește pe deplin acest lucru, acela că s-a ales eronat modalitatea de aprobare a constituției europene. Se vede, prin urmare, că un exces de democrație poate deveni contraproductiv (ca orice exces), dar în acest domeniu consecințele sunt greu de estimat. Probabil Franța a vrut să își confirme percepția ca liderul politic al Europei. Rezultatul a fost jenant. Spre deosebire de Jacques Chirac, premierul britanic Tony Blair s-a adaptat din mers, rapid, la realitățile vieții și a anunțat că Marea Britanie nu va mai organiza un referendum pentru aprobarea constituției europene, ci aceasta va fi aprobată de către Parlament.

Foarte dur, Vitali Tretiakov, un cunoscut demnitar rus, scria recent în *Rossiiskaia Gazeta* următoarele: „Ciudat cum, după 50 de ani de construire atentă și cugetată a uniunii statelor europene, super-precizii strategii vest-europeni au greșit într-un mod atât de grosolan, prostesc și scandalos. Franța – cea mai europeană dintre țările europene, se poate spune însuși simbolul Europei,

a spus nu.”

Dacă ne referim la mențiunea privind o „Europă creștină” (de care s-a discutat dacă să fie menționată sau nu în constituția europeană), să amintim că Franța a fost în fruntea taberei laice (care se opunea includerii acestor prevederi în document), alături de Belgia și țările scandinave. Despre condițiile în care a ajuns Franța (de-a dreptul penibilă), se poate spune că divinitatea nu a ajutat-o, pentru că i s-a opus acesteia (divinității).

Ținând cont de aceste elemente, politica externă a României, pe coordonata europeană, trebuie să fie extrem de prudentă, sensibilă, atent promovată, utilizând „vectori” (persoane) dintre cele mai competente, mai cu seamă în capitalele importante ale Europei, precum: Paris, Berlin, Londra, Roma, Madrid, Varșovia. De asemenea, echipa de consilieri prezidențiali ar trebui să pregătească mai atent declarațiile publice ale președintelui, în sensul de evitare în a se angaja – fără a fi solicitat – prin declarații excesiv de „atlanticiste” (în tenis, acestea se numesc greșeli neprovocate). Actuala prioritate a României – pe linie de politică externă – este integrarea în Uniunea Europeană, iar dacă luăm în calcul răceala instalată de câțiva ani între politicienii americani și cei europeni, putem deduce faptul că asemenea declarații sunt contraproductive, cu consecințe extrem de serioase.

Din păcate, avem și un exemplu recent, prezentat de presa românească după vizita președintelui României la Berlin, unde s-ar fi auzit replici ironice ale cancelarului german cu privire la „potența” axei București – Londra – Washington. Regretabil este și faptul că replica Germaniei nu s-a rezumat doar la replici ironice (care, în limbaj diplomatic, sunt foarte îngrijorătoare – ca mesaj), ci a trecut spre acțiuni concrete. Astfel, creștin-democrații germani, conduși de Angela Merkel, au anunțat că vor bloca integrarea României și Bulgariei în Uniunea Europeană (în contextul în care este foarte probabil să ajungă la putere, după alegerile anticipate ce sunt programate pentru septembrie 2005). Ulterior, aceștia au revenit și au nuanțat declarațiile, după ce juriștii i-au tras de mânecă, amintindu-le că - prin semnarea tratatului de aderare, la 25 aprilie 2005 – Europa s-a angajat în mod oficial să primească cele două țări cel mai târziu la 1 ianuarie 2008. Din punct de vedere etimologic, se cuvine să facem o precizare, care, la prima vedere, nu pare foarte semnificativă. Este bine să evidențiem faptul că în cazul alăturării la

NATO, utilizăm termenul de *aderare la NATO*. Când ne referim la Uniunea Europeană, se folosește termenul de *integrare în Uniunea Europeană*. De ce? Pentru că, în primul caz, România era invitată să se alăture NATO, aceasta neimplicând acomodări complicate și sofisticate la organismele interne ale Alianței. Era, pur și simplu, o alăturare. În cazul Uniunii Europene, România se integrează, pentru că trebuie să respecte un set amplu și complex de legi interne, numite în ansamblu *acquis comunitar (AQ)*, care înseamnă circa 100.000 de pagini cu documente (legi, directive, recomandări etc.), pe marginea cărora s-a negociat îndelung, iar acum România se străduiește să îndeplinească niște criterii (în principal, referitoare la justiție și afaceri interne, corupție, concurență, mediu, capacitatea de a face față competiției pe piața europeană etc.). Este un proces mult mai complicat, care înseamnă, practic, schimbarea întregii societăți românești, a mentalității de muncă și de existență.

De aceea, revenind la relația cu Germania, trebuie să se înțeleagă că *Germania este forța* în Uniunea Europeană, inclusiv – sau mai ales – în privința contribuției la bugetul comunitar. Este un motiv în plus de nevoie de prudență și îngrijorare în relațiile cu Germania, dacă avem în vedere și faptul că în luna iunie 2005 s-a discutat proiecția bugetară a Uniunii Europene pentru perioada 2007-2013. Sperând că, din 2007, vom fi și noi membri ai Uniunii Europene, suntem interesați în mod direct de acest buget, cu speranța că vom obține o „felie” cât mai mare din acest „tort”. Și cum Germania este principalul contributor la acest buget, se înțelege un motiv în plus pentru precauție deosebită în relația cu Berlinul.

Parcă pentru a ne demonstra, o dată în plus, că nu suntem pe drumul cel bun, la începutul lunii iunie 2005, ambasadorul Germaniei la București, Wilfried Gruber, declara că „România trebuie să depună eforturi serioase în domeniul organizațional”. În context, diplomatul german afirma că atitudinea României față de spațiul european trebuie să fie participativă, nu selectivă (aluzia este la axa Londra – Washington). De asemenea, ambasadorul german sugera că România „ar trebui să fie mai precaută în menționarea unor noi candidați pentru aderarea rapidă la Uniunea Europeană” (cu trimitere la încercarea președintelui român de a fi protectorul Georgiei, Ucrainei sau Republicii Moldova, în drumul lor spre Uniunea Europeană, deși acestea nici nu au început negocierile de aderare).

Nici relațiile cu Franța (cealaltă componentă a „axei europene”) nu par a fi, în prima parte a anului 2005, într-o zodie prea bună. Motivele sunt mai multe. În primul rând, Parisul a fost mult prea preocupat cu organizarea referendumului privind tratatul constituțional și cu încercarea de a convinge populația să voteze pentru preconizata constituție europeană. Apoi, au venit declarațiile mai puțin inspirate ale președintelui român, care – neprovocat – declara că „Nu trebuie ca Franța să mai dea lecții României”. Această scăpare a condus la jenanta situație că președintele francez nu găsește spațiu în agendă pentru a se întâlni cu noul președinte al României, în condițiile în care relațiile economice dintre cele două țări sunt la cote foarte înalte. Este, deci, aparent, un paradox. În al treilea rând, nici ambasada noastră de la Paris nu dă semne de dezmoșnire, parcă urmare a letargiei instalată acolo de pe vremea când ambasador era Oliviu Gherman.

Această răceală instalată în relațiile diplomatice dintre România și Franța poate fi oarecum justificată și de relațiile bune ale României cu Marea Britanie. Cu siguranță, nu a scăpat neobservată vizita președintelui român la Londra, destul de repede organizată – după alegerile prezidențiale. Tocmai în această primă parte a anului 2005, discuțiile franco-britanice se concentrau pe tema bugetului. Franța solicita Marii Britanii să-și sporească contribuția la bugetul comunitar și – în acest fel – să dea dovadă de bunăvoință (să nu uităm că Franța este una dintre beneficiarele cele mai importante ale bugetului comunitar, pentru fermierii săi).

Premierul britanic a replicat imediat foarte tăios că, și în formula actuală, Marea Britanie plătește de 2,5 ori mai mult decât Franța la bugetul Uniunii Europene. Și dacă ne gândim că în urmă cu circa un an președintele francez îi spunea lui Blair că „este prost crescut”, aceasta ne îndeamnă și mai mult la reflecție pe marginea relațiilor dintre Franța și Marea Britanie, precum și al locului României în acest joc european.

În privința relațiilor României cu celelalte țări europene, acestea sunt în limitele normale. Păcat este că problemele au apărut tocmai în relațiile cu Franța și Germania, considerate „motorul” european, cele care au o influență aproape decisivă în adoptarea marilor decizii ale comunității europene (cele considerate liderul politic – Franța – și liderul economic – Germania). Pentru a încerca să deslușim șansele pe care le mai are constituția europeană pentru a fi adoptată (și, implicit,

perspectivele respectării calendarului României pe drumul european), să trecem în revistă modul cum și-au propus țările europene să aprobe acest document.

Prin referendum se vor exprima (sau au făcut-o deja) următoarele țări: Irlanda, Danemarca, Luxemburg, Portugalia, Spania, Danemarca, Cehia, Polonia, Olanda (în total - 9).

Prin intermediul parlamentului se vor exprima (sau au făcut-o): Belgia, Marea Britanie, Germania, Austria, Suedia, Finlanda, Estonia, Letonia, Lituania, Italia, Malta, Grecia, Cipru, Slovenia, Ungaria, Slovacia (în total - 16).

Tehnocrații de la Bruxelles încearcă acum să identifice formule prin care să salveze situația tratatului constituțional. Formula găsită pare a fi cea care se referă la posibilitatea ca documentul să fie aprobat de cel puțin 20 de țări, din cele 25 de țări membre. Dacă se va întâmpla acest lucru, și dacă România va îndeplini toate condițiile, atunci sunt șanse să fie respectat acest calendar.

Dacă vorbim de necunoscutele și posibilele piedici pe care România le poate întâmpina în drumul său european, putem spune că acestea pot fi și de natură internă. Sau poate chiar acestea pot fi mai grave, mai importante. Printre aceste capcane, pot fi amintite ca posibile:

- Neîndeplinirea reformelor în justiție.
- Neîndeplinirea condițiilor din domeniile concurență, afaceri interne, mediu.
- O criză politică sau organizarea de alegeri anticipate.

Justiția este capitolul cel mai cu năbădăi dintre toate. Se pare că sistemul juridic a ajuns într-o stare foarte îngrijorătoare, mergând mână în mână cu corupția. Nu se pune problema utopică de a lichida corupția, pentru că acest lucru nu s-a reușit în nici o țară, dar, cel puțin, să se limiteze acest fenomen, care s-a apropiat de vârful sistemului politic românesc. Probabil că raportul de țară din toamna lui 2005 va avea ca punct central această problemă, a justiției. În funcție de reușitele din acest domeniu va fi și verdictul final. La acestea să adăugăm și starea de nervozitate existentă acum la nivel european, care va conduce la o exigență

sporită pentru România și Bulgaria.

Capitolele referitoare la concurență, afaceri interne (împreună cu justiția) și mediu au fost printre cele mai dificil de negociat. Ele sunt și dificil de pus în practică, pentru că necesită resurse umane, financiare, materiale cu totul peste posibilitățile țării. De exemplu, pentru mediu, vor fi necesare în următorii ani peste 35 de miliarde de Euro. Este posibil ca estimarea progreselor din aceste sectoare să fie realizată cu alte criterii, poate, de angajare sau de voință politică, pentru că este dificil de identificat alte unități de măsură.

O criză politică internă nu este exclusă, având în vedere fragilitatea actualei coaliții de guvernare din România. O idee vehiculată este aceea a alegerilor anticipate, cu scopul de a limpezi situația din Parlament și de a obține un sprijin parlamentar mai consistent. Aici pot apărea două aspecte majore.

În primul rând, nu se știe cine câștigă aceste alegeri, pentru că adesea cine le declanșează le pierde. În al doilea rând, dacă se vor organiza, aceasta înseamnă o campanie electorală ce cel puțin 30 de zile, în care, practic, țara va lua vacanță. Aceasta pentru că știm că în asemenea împrejurări, care generează instabilitate, apare o anumită nesiguranță și instituțiile aproape că se blochează. Este exact ce nu ar trebui României în acest an de o importanță crucială pentru țară.

Prin urmare, ca o concluzie generală, se poate aprecia că – pentru a-și maximiza șansele de integrare în Uniunea Europeană la 1 ianuarie 2007 – România trebuie să acționeze, pe plan intern, consecvent și energic, pentru îndeplinirea criteriilor și cerințelor instituției în timp util. Pe plan extern, va trebui să se acționeze cu atenție, cu discreție și profesionalism, pentru a încerca să amelioreze relațiile cu Franța și Germania, precum și pentru a menține la parametri optimi relațiile cu celelalte țări membre ale Uniunii Europene. Nu va fi un moment ușor de depășit, dar, cu siguranță, nu va fi imposibil, pentru că și alte țări au reușit. Este adevărat, conjunctura nu ne este favorabilă, dar, cu un lobby constant și susținut în centrele importante de decizie, România poate să reușească.

Ililian POPA este doctor în Științe Politice, specializarea Relații Internaționale. Este director general al Departamentului pentru Armamente din cadrul Ministerului Apărării Naționale și consilier pe probleme politico-militare al Secretarului de Stat, șeful departamentului. De asemenea, este cadru didactic universitar asociat la Facultatea de Științe Politice (Școala Națională de Studii Politice și Administrative), Facultatea de Management Politic și Științe Politice (Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”) și la Centrul de Studii NATO din București.

REFORMA SISTEMULUI MILITAR DIN ROMÂNIA ÎN PERSPECTIVA INTEGRĂRII EUROPENE

Dr. Constantin IORDACHE

Obiectivul României de aderare la Alianța Nord-Atlantică a fost atins, iar participarea la procesul decizional al NATO va conferi țării noastre un nou statut în planul relațiilor internaționale, ceea ce va reprezenta un atu important în negocierile privind integrarea în Uniunea Europeană. Atingerea suveranității naționale, apărarea spațiului aerian, securizarea căilor de comunicații și de transport reprezintă priorități pentru integrarea României în UE. Procesul de reformă a sistemului militar național nu poate fi complet fără transformări fundamentale în toate componentele sale, inclusiv în domeniul achizițiilor, al tehnologiilor utilizate și al logisticii. Modernizarea managementului achizițiilor pentru apărare, în vederea armonizării practicilor și metodelor utilizate cu cele existente în țările membre ale NATO și ale UE, a presupus implementarea unui pachet de acte normative care să asigure gestionarea unitară și coerentă. Pentru viitorul sigur al Europei, se impune dezvoltarea cooperării, în deplină armonie, între UE și NATO, dar și eliminarea disensiunilor apărute între SUA și unele state europene.

România are ca obiectiv politico-strategic aderarea la Uniunea Europeană la 01.01.2007.

Revizuirea Constituției, în anul 2003, prin armonizarea textului cu legislația statelor membre ale Uniunii Europene, va compatibiliza valorile fundamentale românești cu instituțiile similare europene. Eforturile pentru integrarea armatei naționale în structurile de securitate euro-atlantice au determinat alinierea instituțiilor juridice militare la standardele occidentale, cu trecerea de la o armată de masă (sistemul clasic – defensiv cu încorporarea obligatorie) la o armată modernă profesionistă. În procesul de aderare la instituțiile de securitate euro-atlantice, au fost necesare reorganizarea și re tehnologizarea forțelor armate, pentru interoperabilitatea cu structurile NATO

(UE), adaptarea cadrului național legislativ, în vederea realizării flexibilității necesare luării deciziilor de participare a forțelor și mijloacelor la misiuni în afara teritoriului național.

În Constituția României, art.118, se stipulează: „în condițiile legii și ale tratatelor internaționale la care România este parte, armata contribuie la apărarea colectivă în sistemele de alianță militară și participă la acțiuni privind menținerea sau restabilirea păcii”, prevăzându-se, în continuare, că „pe teritoriul României pot intra, staționa, desfășura operațiuni sau trece trupe străine numai în condițiile legii sau ale tratatelor internaționale la care România este parte”.

În urma acestor modificări de text constituțional, Ministerul Apărării Naționale a promovat proiectul de Lege privind participarea forțelor armate la misiuni în afara teritoriului statului român, fiind adoptată Legea nr. 42/2004. Dispozițiile acestui act normativ simplifică procedurile care permit deplasarea trupelor românești în afara granițelor țării și prevăd posibilitatea ca structurile specializate ale Ministerului Apărării Naționale să realizeze acorduri tehnice privind participarea concretă în teatrul de operații.

Legea 42/2004 are ca principal obiectiv eficientizarea actului de decizie, în sensul creșterii operativității trimiterii forțelor armate în misiuni internaționale.

Creșterea rolului Președintelui României în luarea deciziei a fost necesară pentru asigurarea operativității în îndeplinirea misiunilor. Președintele nu poate trimite forțe armate în afara teritoriului național decât dacă obligația rezultă din tratatele internaționale la care România este parte, acte care sunt ratificate de Parlament. Fondurile necesare pregătirii și trimiterii de unități militare la misiunile internaționale se aprobă de Parlament. În art.7, din prezenta lege, se stipulează obligația președintelui de a informa Parlamentul despre decizia de a trimite forțe în afara granițelor

naționale.

Prima misiune cu componentă militară a Uniunii Europene în spațiul balcanic este Acțiunea comună 2004/570/PESC privind operațiunea militară a Uniunii Europene în Bosnia-Herțegovina, adoptată de Consiliul Uniunii Europene la 12 iulie 2004.

Tratatele de la Maastricht și Amsterdam au introdus instrumente de acțiuni politico-diplomatice, militare și de securitate, potrivit Politicii Externe de Securitate Comună (PESC).

În cadrul Consiliului European s-a stabilit că Uniunea trebuie să creeze mecanismele necesare preluării în întregime a contribuțiilor de prevenire a conflictelor și gestionare a crizelor definite de Tratatul asupra Uniunii Europene, denumite și misiunile Petersberg, prin dezvoltarea capacităților civile și militare pe care aceasta le are la dispoziție. În gestionarea crizelor regionale, Comisia Europeană are un rol esențial, ca organ executiv.

Misiunea ALTHEA a Uniunii Europene în Bosnia-Herțegovina a debutat la 2 decembrie 2004 și a preluat responsabilitățile misiunii SFOR a NATO. Baza juridică a participării României la această operațiune a reprezentat-o Acordul semnat la data de 22 noiembrie 2004. Ordonanța de urgență a Guvernului nr.117/2004 relevă ratificarea Acordului dintre România și Uniunea Europeană privind cadrul general de participare a trupelor române la operațiunile UE de gestionare a crizelor. Concomitent cu acest Acord, România a semnat „Declarația oficială de renunțare, în limita prevederilor legale naționale, la orice pretenții împotriva unui alt stat participant la o misiune de gestionare a crizelor condusă de Uniunea Europeană, pentru daunele produse prin rănirea sau moartea personalului său ori pentru distrugerea sau pierderea bunurilor din proprietatea statului român, puse la dispoziția Uniunii Europene, dacă această rănire, moarte sau pagubă a fost cauzată de personalul respectiv în exercitarea atribuțiilor oficiale în legătură cu operațiunea de gestionare a crizelor condusă de UE”.

Prin semnarea Acordului, România contribuie la executarea operațiilor de gestionare a crizelor sub egida Uniunii Europene. Dacă Uniunea Europeană utilizează în gestionarea unei crize bunuri și capacități NATO, România poate să solicite participarea la operațiunea respectivă.

Acordul cuprinde prevederi referitoare la

statutul personalului participant, aspectele financiare, soluționarea diferendelor pe căi diplomatice, protecția informațiilor clasificate.

S-a elaborat cadrul juridic, compatibil cu standardele NATO, în domeniul protecției informațiilor secrete clasificate. Prin Ordonanța Guvernului nr.4/2004 (aprobată prin Legea 77/2004) se permite extensia sistemului de comunicare și informare NATO în România.

Statutul personalului misiunii ALTHEA va fi același cu cel avut de personalul militar care a participat la IFOR/SFOR.

Constituția Uniunii Europene conferă noi competențe în domeniul cooperării: administrative, militare și de afaceri interne (este prevăzută crearea unui Parchet European). Pe lângă redenumirea politicii europene de securitate și apărare (PESA) în politică de securitate și apărare comună (PSAC), Constituția UE consacră principiul solidarității statelor membre în fața riscurilor de securitate regională.

Clauza de „apărare reciprocă” relevă că, dacă unul din statele membre va face obiectul unei agresiuni armate, celelalte state au obligația să-i ofere asistență prin orice mijloace (inclusiv militare). Această clauză exprimă, pentru prima dată, o „solidaritate militară” proprie statelor membre UE și distinctă de cea conferită de art. 5 din Tratatul Nord-Atlantic.

Uniunea Europeană poate executa misiuni specifice pentru lupta împotriva terorismului, misiuni de prevenire a conflictelor și misiuni de stabilizare post-conflict. Uniunea Europeană se va baza pe forțele naționale sau multinaționale, puse la dispoziție de către statele membre.

Liderii UE au semnat, la 29 octombrie 2004, Tratatul de instituire a unei noi Constituții pentru Europa, într-un cadru solemn, la Roma, stabilindu-se o perioadă de doi ani pentru ratificarea acestuia de către guvernele statelor membre.

În Constituția UE sunt prevăzute instituții cu competențe specifice domeniului politico-juridico-militar, capabile să se conecteze la nivelul european (național) pentru asigurarea spațiului de securitate și apărare comună. UE respectă identitatea națională a statelor membre, structurile fundamentale constituționale și funcțiile esențiale ale statului în planul asigurării integrității teritoriale statale pentru menținerea ordinii publice interne.

Impactul legislativ va face din Constituția

României un fel de Regulament constituțional de aplicare a Constituției Europei în România. Probabil va fi revizuită Constituția României, vor fi adoptate codurile și legile naționale în spirit european.

Conform art.188 aln.1/Constituția României, „Armata este subordonată exclusiv voinței poporului pentru garantarea suveranității, a independenței și a unității statului, a integrității teritoriale a țării și a democrației constituționale. În condițiile legii și ale tratatelor internaționale la care România este parte, armata contribuie la apărarea colectivă în sistemele de alianță militară și participă la acțiuni privind menținerea sau restabilirea păcii”.

Consiliul Suprem de Apărare a Țării, care, conf. art. 119 din Constituție, „organizează și coordonează unitar activitățile de apărare a țării și cele de participare la misiuni internaționale”, va trebui să aibă noi atribuții pentru o eficiență conlucrare cu noile instituții europene, precum Comitetul Politic de Securitate și Agenția Europeană pentru Armament, Cercetare și Capabilități Militare (activează sub autoritatea Consiliului de Miniștri al UE).

Această agenție europeană are ca principală misiune identificarea obiectivelor de capacitate militară ale statelor membre și evaluarea respectării angajamentelor de capacități puse la dispoziție de către statele membre ale UE.

Spațiul juridic unic european asigură protecția drepturilor omului, dezvoltarea economică în România, precum și nevoia de securitate și integritate teritorială. Uniunea Europeană, conform Constituției sale, duce o politică externă comună bazată pe dezvoltarea solidarității reciproce a statelor membre, pe identificarea problemelor de interes general. Uniunea Europeană respectă obligațiile care decurg din Tratatul Atlanticului de Nord pentru statele membre, care consideră că apărarea lor comună se realizează în cadrul NATO. Pentru punerea în aplicare a politicii de securitate și de apărare comune, statele membre pun la dispoziția UE capacități civile și militare cu care să contribuie la obiectivele definite de Consiliul de Miniștri. Statele membre sunt obligate, conform Constituției Europene, să-și îmbunătățească progresiv capacitățile militare.

România va trebui să identifice necesitățile operaționale, să promoveze măsurile necesare satisfacerii lor și să contribuie la întărirea bazei

industriale și tehnologice în sectorul de apărare.

Uniunea Europeană mobilizează toate resursele militare în vederea: prevenirii amenințărilor teroriste pe teritoriul statelor membre, protejării instituțiilor democratice și a populației civile de un eventual atac terorist. Managementul situațiilor de criză, în domeniul securității naționale, capătă valențe noi, în funcție de nevoile de securitate ale NATO sau ale UE la momentul respectiv.

Legislația militară românească trebuie să devină suplă, dinamică și capabilă să răspundă exigențelor politicii militare NATO și UE.

România a ratificat Statutul Curții Penale Internaționale – Roma 1997 – prin adoptarea Legii 111/2002. La articolul 33, paragraful 1, din acest instrument de drept internațional, se stipulează că „o persoană care a comis o crimă de război care ține de competența Curții Penale Internaționale, la ordinul unui superior militar sau civil, nu este exonerată de responsabilitatea penală”.

Armata română trebuie să elaboreze strategii, un complex de măsuri, pentru prevenirea unor abordări care ar determina prejudicii majore securității și apărării naționale în context european, sau ca membru NATO, pe plan internațional.

Decidenții politico-militari români vor analiza și vor acționa în favoarea interesului național, în misiunile gestionate de NATO și în misiunile întreprinse sub egida Uniunii Europene (ex. misiunea din Balcani – ALTHEA).

Elaborarea unui sistem de legi organice militare pe timp de pace trebuie să răspundă exigențelor NATO și ale UE. Aderarea României la NATO, în anul 2004, reprezintă o garanție pentru securitatea națională și permite accesul la procesul de luare a deciziilor majore în planul securității euro-atlantice. S-au realizat restructurarea forțelor armate române și o dotare tehnologică capabilă să asigure interoperabilitatea cu structurile alianței militare.

Obiectivul României de aderare la Alianța Nord-Atlantică a fost atins și va reprezenta un atu important în procesul de integrare în Uniunea Europeană. Asigurarea suveranității naționale, apărarea spațiului aerian și securizarea căilor de comunicație reprezintă priorități pentru România în vederea aderării la Uniunea Europeană. Procesul de reformă a sistemului militar național nu poate fi complet fără transformări fundamentale în toate componentele sale, inclusiv în domeniul achizițiilor, al tehnologiilor utilizate și al logisticii.

NATO ȘI UNIUNEA EUROPEANĂ: POLITICI, STRATEGII, ACȚIUNI

Modernizarea managementului achizițiilor pentru apărare, în vederea conștinării practicilor și metodelor utilizate cu cele existente în țările membre ale NATO, a presupus implementarea unui set de acte normative care să asigure gestionarea unitară și coerentă.

Revizuirea Constituției României, în anul 2003, pentru armonizarea cu legislația statelor membre ale Uniunii Europene, a urmărit să compatibilizeze valorile fundamentale românești cu instituțiile similare europene. În acest sens poate fi relevat noul alineat (13) al art. 23 din Constituție, conform căruia „sanțiunea privativă de libertate nu poate fi decât de natură penală”. Textul este în conformitate cu Convenția Europeană pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului – Roma, 1950.

După adoptarea Legii nr. 345/2004 pentru aprobarea retragerii rezervei formulate de România la art.5 din Convenția pentru Apărarea Drepturilor

și Libertăților Fundamentale ale Omului, a fost eliminată pedeapsa disciplinară cu arestul pentru militarii români.

Se poate aprecia, pentru situațiile de război sau criză internă (internațională), necesitatea corelării acțiunilor militare cu potențialul și nevoile populației civile, prin intermediul (sprijinul) autorităților publice centrale (locale). Adaptarea conceptuală și acțională a sistemului militar românesc la cerințele actuale ale instituțiilor de securitate euro-atlantică și europeană trebuie să confere cooperării civili-militari (CIMIC) o nouă dimensiune pentru acțiunile militare.

În procesul de aderare al României la Uniunea Europeană se vor analiza cerințele relevate în textul Constituției Europei pentru promovarea intereselor naționale, a celor care decurg din calitatea de stat membru NATO, precum și cele de natură militară, în perspectiva integrării europene.

Colonel conf.univ.dr. Constantin IORDACHE este șeful Comisiei de drept public la Catedra de Securitate și Apărare Națională din Universitatea Națională de Apărare. A absolvit în anul 2003 cursul internațional de drept umanitar de la San Remo, Italia. A publicat numeroase cărți, cursuri și articole în mai multe reviste și buletine de specialitate.

EUROPA LĂRGITĂ, POLITICA EUROPEANĂ DE VECINĂTATE ȘI SPAȚIUL COMUN DE SECURITATE EXTERNĂ

Dr. Paul DUȚĂ

Articolul se concentrează pe conceptele Europei Lărgite, Politicii Europene de Vecinătate (PEV) și Spațiului Comun de Securitate Externă. Analizează implicațiile Politicii Europene de Vecinătate pentru țările noncomunitare din UE. După o scurtă prezentare a standardelor europene, se identifică influențele PEV asupra instrumentelor juridice și asupra instituțiilor UE, după care se prezintă scopul PEV. Se analizează impactul PEV asupra principalelor grupuri de țări învecinate și ce trebuie să facă acestea. Noua realitate, cea de după lărgire, necesită o scurtă comparație între procesul de integrare al țărilor din Europa Centrală și de Est și PEV. Există câteva întrebări legate de PEV, dar nu se oferă răspunsuri, pentru că nu aceasta a fost intenția autorului. Dar răspunsurile la aceste întrebări vor decide succesul ulterior al PEV. Studiul include câteva considerații referitoare la absența perspectivei de a deveni state membre ale Uniunii Europene pentru țările noncomunitare. Ultima parte a studiului este o analiză sintetică a Spațiului Comun de Securitate Externă.

Structura studiului

Obiectivele-cheie al principalului document¹ al Politicii Europene de Vecinătate (PEV) urmăresc satisfacerea mai multor deziderate: promovarea unei dezvoltări economice și sociale susținute în spațiul granițelor², activitatea comună pentru provocările comune, în domenii cum ar fi mediul, sănătatea publică, prevenirea și lupta împotriva crimei organizate, asigurarea eficientă și sigură a granițelor³.

„Relațiile privilegiate cu vecinii, definite prin PEV, vor avea la bază o asociere consimțită. Ea va fi bazată pe valori comune, incluzând democrația, supremația legii, buna guvernare și respectul pentru drepturile omului, principiul economiei

de piață, comerțul liber și dezvoltarea susținută, precum și reducerea sărăciei. Valori substanțiale vor fi, de asemenea, avute în vedere, în special cele care interesează UE în privința acțiunilor externe, respectiv lupta împotriva terorismului, neproliferarea armelor de distrugere în masă și eforturile îndreptate spre rezolvarea pașnică a conflictelor regionale, precum și cooperarea în domeniul justiției și afacerilor interne”⁴.

Prezentul studiu este structurat pe concepția deciziei Adunării Generale pentru Relațiile Externe a miniștrilor afacerilor de externe ai UE⁵. În plus, după o scurtă prezentare a standardelor europene și a modalităților de acțiune în cadrul PEV, sunt identificate influențele instrumentelor PEV asupra instituțiilor UE, precum și câteva considerații referitoare la absența perspectivei de a deveni state membre ale UE pentru statele noncomunitare.

Ultima parte a studiului prezintă Spațiul Comun de Securitate Externă.

Standardele UE

Valorile comune. Comunicatul asupra „Europei lărgite”⁶ solicită acordarea unei atenții deosebite drepturilor omului, democrației, bunei guvernări și supremației legii, ca obiective ale desfășurării relațiilor cu partenerii mediteraneeni, avansând un număr de propuneri concrete în acest sens. Propunerile privesc o abordare sistematică specială în cadrul tuturor contactelor UE cu partenerii, în vederea promovării unei perspective organizate de evaluare a progreselor realizate; o legătură mai strânsă cu statele mediteraneene pentru urmărirea progreselor în aceste domenii, prin stabilirea unor grupuri de lucru formate din oficiali din partea UE și a partenerilor; încurajarea semnării, ratificării și implementarea instrumentelor internaționale relevante; recunoașterea rolului societății civile.

PEV, lansat odată cu lărgirea UE spre est,

nu oferă suficiente atracții⁷. Se consideră că efectul PEV este „prosperitatea și stabilitatea în Europa”, prin crearea „unui cerc de prieteni” în jurul granițelor externe ale UE⁸. Ideea de bază este următoarea: UE oferă vecinilor săi un acces mai ușor la piața sa de 10 triliarde de USD și legături politice bilaterale mai puternice⁹. La rândul său, UE cere statelor vecine implementarea de reforme politice și economice. Pașii concreți ai reformelor sunt precizați în „planuri de acțiune” stabilite în comun de către fiecare stat vecin împreună cu UE¹⁰.

Promovarea democrației. Situația respectării drepturilor omului și a democrației în spațiul mediteranean reprezintă un motiv de îngrijorare. Cu excepția Ciprului și a Maltei, nici un partener mediteranean nu se situează la un nivel satisfăcător. În primul rând, există diferențe între statele partenere ale UE, iar în unele cazuri, situația chiar se deteriorează, în loc de a se îmbunătăți. Astfel, UE constată cu îngrijorare că au loc o serie de abuzuri: arestarea sau reținerea fără respectarea procedurilor judecătorești, tratamentul nesatisfăcător al prizonierilor, eșecul controlării actelor de violență ale grupurilor extremiste, restricții serioase legate de libertatea de exprimare și de asociere, ignorarea supremației legii și a egalității între sexe¹¹.

Un aspect comun al rapoartelor de țară ale Ucrainei, Moldovei, Marocului, Tunisiei, Iordaniei și Israelului este folosirea unui cadru standard de evaluare privind îndeplinirea cerințelor referitoare la democrație, supremația legii și drepturile omului, a performanțelor economice și constatarea dorinței acestor state de a se integra cu piața unică europeană. Documentele strategice observă performanțele individuale ale statelor europene și constată asumarea de obligații viitoare față de Consiliul european, iar pentru statele mediteraneene obligația aderării la convențiile ONU privind drepturile omului.

Supremația legii. Un sistem legislativ, obiectiv, funcțional și independența justiției sunt factori decisivi pentru procesul de democratizare, realizarea unei bune guvernări și respectarea drepturilor omului.

Protecția drepturilor omului solicită un sistem legislativ capabil să îndeplinească câteva cerințe fundamentale:

- guvernarea trebuie să își exercite puterile în conformitate cu legea;
- trebuie să existe un sistem judecătoresc

independent;

- sistemul trebuie înzestrat cu dreptul constituțional de a investiga și superviza exercițiul realizării puterilor în stat.

Egalitatea în fața legii implică accesul neîngrădit la sistemul judecătoresc și tratamentul egal, indiferent de statutul social al petentului.

Împreună, acești factori constituie supremația legii. Realizarea supremației legii solicită crearea de agenții oneste de înfăptuire a legii, a punerii în executare a hotărârilor instanțelor judecătorești și ale celor administrative, în mod expeditiv și la costuri rezonabile.

În plus, la problemele legate de injustiție și inechitățile curente, ineficiența sistemului legal, absența celerității și întârzierile soluționărilor cauzelor, se adaugă și problemele legate de creșterea costurilor lansării afacerilor, de descurajarea investitorilor și obstrucționarea dezvoltării.

Sistemul legal nu poate fi îmbunătățit fără existența unor solicitări semnificative venite din interior. Îmbunătățirile efective sunt strâns legate de alte elemente referitoare la participare, democrație și bună guvernare¹².

UE și partenerii săi mediteraneeni au la dispoziție un impresionant inventar de mijloace care le permite să realizeze obiectivele comune referitoare la promovarea supremației legii, democratizare și respectarea drepturilor și libertăților cetățenești. Au fost identificate zece direcții de acțiune¹³:

- o adâncire și o concentrare mai susținută pe dialog politic, drepturile omului și democratizare la toate nivelurile;

- creșterea nivelului de cunoștințe și expertiză împărtășite partenerilor mediteraneeni privind drepturile omului și democratizarea în regiune;

- o coordonare mai bună între delegațiile Comisiei Europene (CE) și ambasadele statelor membre UE privind acțiunile în statele partenere legate de drepturile omului și problematica democratizării;

- contacte regulate între delegațiile CE, în coordonare cu ambasadele statelor membre UE, cu societatea civilă din statele partenere;

- dezvoltarea de planuri naționale privind drepturile omului și democratizarea cu partenerii interesați;

- stabilirea unui plan regional de acțiune privind drepturile omului și problematica democratizării pe obiective concrete cu partenerii MEDA;

– creșterea importanței drepturilor omului și problematicei democratizării în documentele strategice de evaluare a statelor vecine de către CE și acordarea de facilități speciale pentru progresele realizate în baza programelor naționale de indicatori;

– concentrarea mai accentuată pe problematica drepturilor omului și democratizării în documentele strategice regionale ale CE și în programele naționale de indicatori;

– complementaritatea mai mare între programele MEDA și inițiativele europene pentru democrație și drepturile omului;

– creșterea eforturilor, la toate nivelurile, pentru îmbunătățirea cadrului electoral național al statelor partenere.

Buna guvernare. Conceptul de „guvernare” este complex. Termenul este folosit în conformitate cu definiția Băncii Mondiale, pentru a caracteriza folosirea autorității politice și exercitarea controlului în societate, în relație cu managementul resurselor sale, pentru dezvoltarea economică și socială. Această definiție generică include rolul autorităților publice în stabilirea mediului în care operatorii economici funcționează și în determinarea distribuției și a beneficiilor, precum și natura relațiilor dintre conducători și conduși.

Cel mai adesea se disting trei aspecte ale guvernării:

- forma regimului politic;
- procesul prin care se exercită autoritatea în managementul resurselor economice și sociale ale statului;
- capacitatea guvernului de a formula și implementa politici și a îndeplini funcțiile guvernamentale¹⁴.

Buna guvernare și promovarea democrației sunt identificate de către comunitatea internațională, inclusiv UE, ca factori critici în realizarea obiectivelor de dezvoltare ale mileniului¹⁵. Cadrul politic al UE privind guvernarea, edificarea capacității instituționale și supremația legii prevede modalități de acțiune pentru diferite situații (de exemplu, dificultăți de parteneriat, situațiile postconflict și parteneriatul efectiv)¹⁶.

UE a adoptat o linie politică astfel ca populația să nu plătească slaba performanță a conducătorilor săi, aplicând criteriul „bunei performanțe” pentru stabilirea cuantumului ajutorului de acordat. CE susține solidaritatea dintre UE și statele partenere, chiar și în condițiile performanțelor slabe ale

conducătorilor acestor state, prin alternative de cooperare, pentru continuitatea acordării ajutorului pe termen lung, în loc de retragerea totală din aceste state.

Antrenarea și cooperarea cu societatea, pentru implicarea cetățenilor în edificarea viitoarelor instituții și politici, de la organizații neguvernamentale la sindicate profesionale sau comunități religioase. Societatea civilă este un cadru favorabil de discuții asupra schimbărilor de orientări politice privind societatea și asupra rolului Europei într-o Europă lărgită. Implicarea societății civile în promovarea principiilor bunei guvernări, a controlului și a deschiderii implică și o responsabilitate sporită din partea acesteia¹⁷.

În esență, dimensiunile importante ale bunei guvernări sunt: supremația legii, managementul, controlul corupției și reducerea cheltuielilor militare excesive.

Respectarea drepturilor omului. Declarația de la Barcelona din 28 noiembrie 1995¹⁸, care inițiază parteneriatul euro-mediteranean, este fondată pe principiile democrației reprezentative, respectarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale omului.

Drepturile omului și libertățile fundamentale constituie corpul esențial al cadrului relațiilor dintre UE și partenerii mediteraneeni, atât în cadrul contextului regional al procesului Barcelona privind parteneriatul euro-mediteranean, cât și al acordurilor bilaterale de asociere încheiate de UE cu statele mediteraneene.

Strategia comună a UE privind spațiul mediteranean adoptată în iunie 2000¹⁹ reafirmă aceste principii. Sunt propuse zece recomandări concrete, care să ducă la îmbunătățirea dialogului între UE și partenerii săi mediteraneeni, precum și susținerea financiară de către UE a cooperării privind drepturile omului. Implementarea se va face prin trei canale complementare:

- prin dialog politic și asistență financiară;
- prin cooperarea programelor MEDA și Inițiativa europeană pentru democrație și drepturile omului;
- prin cooperarea programelor naționale cu cele regionale.

Statele mediteraneene țintă ale strategiei UE sunt cosemnatarea Declarației de la Barcelona și care nu sunt în curs de aderare sau în poziția de candidați la aderare. Acestea sunt: Algeria, Egipt, Israel, Iordania, Liban, Maroc, Siria, Tunisia și Autoritatea Palestiniană.

Carta privind drepturile fundamentale din decembrie 2000 de la Nisa stabilește că Uniunea este fondată pe principiile libertății, democrației, supremației legii și respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului²⁰.

În general, implementarea normelor și standardelor internaționale referitoare la drepturile omului în regiunea mediteraneană este nesatisfăcătoare. Promovarea democrației și a drepturilor omului este complicată de faptul că extremismul religios reprezintă o alternativă politică posibilă. Există o tensiune între preocupările de securitate interne, pe de o parte, și promovarea precum și protecția drepturilor omului, pe de altă parte; această tensiune poate induce consecințe negative în termenii drepturilor omului, în special prin exploatarea rațiunilor de a fi ale „războiului împotriva terorismului” declanșat după 11 septembrie 2001, folosit ca o umbrelă tocmai pentru ascunderea încălcărilor drepturilor omului. Libertatea de expresie și de asociere este frecvent omisă, în principal prin continuitatea stării de urgență. Apărătorii drepturilor omului și avocații organizațiilor neguvernamentale active în domeniul drepturilor omului sunt supuși la constrângeri administrative și frecvent marginalizați și uneori chiar oprimați²¹.

Principiul economiei de piață - comerțul liber. Unul din obiectivele fundamentale ale PEV este extinderea avantajelor pieții interne a UE la statele vecine, de a le oferi atracții pentru realizarea de către acestea a stabilității macroeconomice și îndeplinirea reformelor structurale²². Prin accesul la piața internă extinsă, statele vecine au posibilitatea de a obține beneficii. În plus, se oferă avantaje prin asistența financiară și tehnică din partea UE, monitorizare (prin rapoarte periodice), prin inducerea de presiuni (presiunea politică poate fi exercitată și de către un stat membru vecin, dacă un stat „cade în nas”) și bineînțeles prin relații economice strânse cu UE. Toate aceste avantaje „soft” încurajează creșterea economică atât în mod direct, cât și indirect²³.

Efectul economic cel mai mare al integrării Europei cu vecinii săi va fi rezultanta creșterii numărului de preferințe comerciale, creșterea asistenței financiare acordate statelor vecine, iar din 2007, dezvoltarea unei infrastructuri interconectate (în special în domeniul transporturilor și al energiei). Statelor care nu au o speranță de a adera la UE pe termen scurt sau mediu le este oferit

un ajutor sporit și facilități de comerț, precum și posibilitatea încheierii de acorduri de asociere și parteneriat pe diferite domenii.

Un alt efect pozitiv al extinderii pieții interne a UE la statele vecine (statele non-europene care nu pot să își îmbunătățească infrastructura, cu un venit pe cap de locuitor scăzut și cu niveluri de dezvoltare economică diferite) îl reprezintă dezvoltarea considerabilului lor potențial în vederea obținerii de avantaje economice, în special pentru statele cele mai sărace.

Statele vecine vor constata o creștere a volumului comerțului (de exemplu, exporturile plus importurile vor avea un procent sporit în cadrul produsului național brut). Scăderea numărului de bariere protecționiste împotriva migrației capitalului și a persoanelor va induce o creștere a factorului de migrație între statele vecine și UE. Va apărea comerțul specializat, statele vor produce și exporta bunuri și servicii pentru care ele posedă deja un plus de performanță. În consecință, producția va deveni mai puțin diversificată în statele vecine. Adâncirea sincronizării ciclice este probabil să se realizeze. Economia europeană va încuraja creșterea afacerilor în statele vecine, când ciclul economic este ascendent, și va încetini creșterea, atunci când Europa funcționează mai încet. În sfârșit, ceea ce se cheamă „politica întretesută” va oferi atractivități pentru guverne spre a adopta o mai mare responsabilitate în politicile economice și a încuraja creșterea economică.

Aceste modificări în domeniul economic vor avea impact asupra „libertăților celor patru piețe”: libertatea de a comercializa bunurile, serviciile, capitalul și munca.

Liberalizarea comercializării bunurilor. Diminuarea barierelor de comerț pentru bunurile industriale va avea un efect pozitiv semnificativ asupra bunăstării generale a statelor vecine din est, în timp ce atunci când statele mediteraneene vor primi acces la facilitățile de comerț liber pe piața europeană, peste 25 de ani, avantajele vor fi mai puțin pronunțate.

Oricum, scăderea barierelor non-tarifare, cum ar fi reglementările tarifare, va fi benefică pentru statele din est și sud. Privitor la beneficiile legate de comerțul agricol, trebuie să fie formulată o perspectivă pe termen lung, odată ce politica protecționistă a UE în acest sector va rămâne ridicată. Sectorul agricol are o contribuție semnificativă la PNB în statele vecine, iar și o

diminuare modestă a barierelor protecționiste conduce la o creștere a exporturilor și, pe cale de consecință, la o creștere a PNB²⁴.

Liberalizarea comerțului cu servicii. Acest sector se prezintă ca o sursă promițătoare de creștere economică, la ora actuală el reprezentând 50% din PNB mai multor state mici. De regulă, serviciile sunt considerate în mod tradițional dificil de comercializat. Schimbările tehnologice induc o modificare a perspectivei asupra potențialului acestui sector. O dificultate este legată de reglementarea cuantificării volumului mare de muncă încorporat în produs, cum ar fi cazul serviciilor financiare, fiind notoriu faptul că reglementările industriale nu oferă cadrul potrivit pentru acest gen de comerț.

Liberalizarea migrației capitalului. Este considerată cea mai periculoasă libertate din cele patru. Deocamdată, apelându-se la teoriile economice potrivit cărora stabilitatea macroeconomică ar fi amenințată, se manifestă rezerve serioase față de o deschidere prematură a migrației capitalului. Totuși, o implementare graduală a PEV poate să reducă semnificativ riscul de instabilitate al pieții.

Liberalizarea mobilității forței de muncă. Această mobilitate este neclar formulată. Creșterea pe termen lung a flexibilității în domeniul pieții muncii induce implicații pozitive specifice pe diferite piețe ale muncii, imigrației și structurii populației europene. Cu toate acestea, limbajul CE este foarte precaut²⁵.

Dezvoltarea susținută și reducerea sărăciei. Statele vecine au în general un venit scăzut-mediu, derivând dintr-o stare nedefinită macroeconomic. Toate statele au un indice pozitiv de creștere a PNB, o rată a inflației moderată și finanțe publice în curs de însănătoșire. De asemenea, cele mai multe au o circulație financiară bună și serioase rezerve de valută liber convertibile. Totuși, rata mare a șomajului rămâne în continuare o problemă macroeconomică constantă. În ceea ce privește reforma structurală, există o diferență semnificativă între UE și statele vecine și, din acest motiv, potențialul pentru reforme structurale se prezintă a fi considerabil.

Influența PEV asupra instrumentelor legale și a instituțiilor UE

Instituțiile și politicile UE continuă să reflecte

mai mult realitățile trecute, și nu să se prezinte ca fiind proiectate pentru viitor. UE are nevoie de noi mecanisme flexibile și adaptabile la specificurile integrării, fără a crea diferențieri în abordarea relațiilor cu un candidat față de altul²⁶.

Dacă statele candidate au relații asimetrice cu UE, existând posibilitatea utilizării de mijloace coercitive de influențare a procesului de luare a deciziilor politice interne²⁷, cum va putea fi definită latura coercitivă a relațiilor dintre UE și statele vecine care nu au perspectiva integrării?

Nu este intenția noastră de a răspunde la toate problemele legate de PEV, dar considerăm că se impune să le semnalăm pe cele mai importante:

- interacțiunea dintre PEV și alte instrumente legale care guvernează relațiile cu statele membre;

- intențiile declarate de obținere a calității de membru ale unor state vecine²⁸; Moldova²⁹ și Ucraina s-au opus vehement ideii de a încheia acorduri specifice PEV, ele fiind interesate de a semna acorduri prin care să se recunoască aspirațiile lor de a deveni membre UE, solicitând încheierea de acorduri asemănătoare celor încheiate între UE și statele din centrul și estul Europei (acordurile europene) sau cu cele încheiate cu statele din vestul Balcanilor (acordurile de stabilizare și asociere);

- adaptarea principiului diferențierii. Se impune ca politicile să fie adaptate la nevoile și capacitățile specifice ale respectivului stat. Politicile adaptate se transpun în planurile de acțiune, instrument de implementare a PEV;

- viabilitatea și intensitatea politicii de condiționalitate a UE;

- dezvoltarea politicii de securitate UE spre și în cadrul regiunii;

- dacă structurile proiectate vor fi funcționale, în absența stimulentei reprezentat de obținere a calității de membru UE?

- dacă intenția de unificare și întărire a PEV poate genera o multiplicare a inițiativelor, în loc de obținerea unei simplificări a acestora?

- îmbunătățirea folosirii clauzei de condiționalitate ar putea să devină o condiționalitate restrictivă, care să devină aplicabilă în mod mult mai larg.

- conceptul legăturii unei condiționalități pe niveluri corespunzătoare domeniilor urmărite în relațiile UE cu statele vecine (cum ar fi preferințele comerciale autonome, asistența financiară, relațiile contractuale);

- stabilirea unui număr general de condiții aplicabile tuturor statelor și condițiile specifice impuse fiecărui stat;

- PEV și integrarea în UE (procesualități diferite): dinamica problemei-țintă, problema dublului standard, evaluarea și consistența problemei, de pildă³⁰.

Pentru a maximiza acest potențial, decidenții politici trebuie să acorde o atenție specială problematicii politicilor deschise: cum poate fi asigurată implementarea lor efectivă?, ce parte din cadrul aquis-ului comunitar este esențială?, care e cel mai potrivit cadru macroeconomic în care să fie realizată politica?, ce măsuri punctuale trebuie să fie luate?

Bineînțeles, pentru fiecare stat vecin va exista un răspuns diferit la aceste probleme. De aceea, dacă există o recomandare politică universală, aceasta privește continuarea aplicării principiului diferențierii.

Economiile integrate ale statelor vecine, în mod inerent, vor implica și apariția de noi riscuri pentru piața internă a UE. Pentru PEV, aceste riscuri privesc:

- diversitatea comercială (experiența NAFTA legată de reorientarea comerțului);

- specializarea secțiunii de aprovizionare (expunerea economiilor vulnerabile la șocuri negative);

- exportul și importul în monede diferite (creșterea volatilității PNB);

- „riscurile sociale” (cum ar fi îmbogățirea orora în detrimentul altora).

- cel mai important risc rezidă în faptul că nimeni nu cunoaște ce politică este importantă și valoroasă și care este inutilă. Suprareglementarea va duce la nevoi suplimentare privind procedurile birocratice pentru statele vecine. Pe de altă parte, o reglementare insuficientă poate avea efecte negative pentru UE, cum ar fi nesiguranța produselor pe piețele ei sau crearea de avantaje incorecte pentru statele vecine.

Absența perspectivei de a deveni stat membru al UE

„Politica de vecinătate este distinctă față de largire. Nu înseamnă nici pregătire pentru largire și nici un proces care să ducă la așa ceva în viitor. Pentru perioada următoare, primirea acestor state nu este pe agenda noastră”³¹. Dacă un stat atinge standardele necesare de integrare, acesta este mai

aproape de UE și acest lucru este posibil și fără a fi membru UE³².

Pentru UE, principala problemă va fi cum să își exercite influența asupra statelor vecine în mod comparabil cu influența exercitată în deceniul trecut în Europa Centrală și de Est, respectiv, de a aplica politica de condiționalitate în corelație cu posibilitatea de a deveni stat membru. A aparține Europei largite și a se asocia UE sunt realități și procese distincte, care pot coincide în termenii politici și ai identității, dar care rămân separate, cel puțin pe termen scurt³³.

UE și Rusia sunt de acord, în principiu să creeze câteva „domenii politice comune”, în special privind economia, educația și cercetarea, justiția și afacerile interne și securitatea externă³⁴. Există o multitudine de organizații internaționale care promovează conceptul de Europă largită (Consiliul Europei, OSCE, NATO, BERD), dar și câteva inițiative regionale de interes direct pentru Rusia³⁵ (pentru Marea Baltică, Marea Barents și Marea Neagră). Întrebarea fundamentală este dacă există voința politică de a investi mult mai serios în conceptul de Europă largită din partea instituțiilor multilaterale, bazate pe valori și proceduri politice comune³⁶.

Neacceptarea de către UE a Ucrainei, ca potențial membru al Uniunii, este adesea interpretată ca un rezultat al unor sentimente antiucrainiene³⁷ în cadrul UE și domină discuțiile privitoare la PEV, în cadrul căreia Ucraina este unul din principalii parteneri. Reproșul legat de lipsa perspectivei în obținerea calității de membru al UE (considerat un obiectiv strategic de politică externă începând din 1998) reprezintă un subiect proeminent al dezbaterilor interne. De remarcat faptul că, în trecut, totuși, asemenea afirmații nu erau urmate de schimbări semnificative în politica externă a Ucrainei, ba chiar au existat intenții de apropiere de Rusia și CSI³⁸.

Moldova a adoptat o atitudine mai puțin entuziastă față de PEV. Începând din 1999, guvernele moldovenești au susținut că Moldova este un stat sud-est european și că trebuie tratat în același fel ca și celelalte state din regiune afectate de conflicte interne³⁹. Intenția sa este de a semna un acord de stabilizare și asociere cu UE în 2007-2008, perioadă deosebit de importantă pentru acest stat. În primul rând, România va deveni membru al UE și, în consecință, Moldova va deveni vecin direct cu UE, și, eventual, va câștiga un sprijin din interior mai puternic prin România. În al doilea

rând, acordul de parteneriat și cooperare încheiat între UE și Moldova va expira în 2008.

Viitorul PEV se va proiecta pe trei scenarii posibile:

- o abordare pragmatică a problematicii granițelor UE împreună cu statele vecine;
- o invitație a statelor vecine la transformări politice, economice și sociale potrivit standardelor UE;
- constituirea, într-un cadru viitor, a relațiilor cu statele vecine.

Spațiul comun al securității externe

UE, prin statutele sale, recunoaște posibilitatea integrării tuturor democrațiilor europene în structura sa⁴⁰, dar „*vecinii care sunt angajați în conflicte violente, statele în care crima organizată este ridicată, statele cu disfuncționalități ale societății lor sau creșterea explozivă a populațiilor la granițele sale constituie probleme pentru Europa*”⁴¹. La ora actuală, nu se pune problema primirii de noi membri, deoarece procesul de trecere de la o structură cu 15 state la o structură cu 27 de state, în 2007 (prin primirea României și Bulgariei), este formidabil.

UE este divizată la ora actuală de răspunsul la întrebarea privind o viitoare extindere, iar adevăratul test va fi Turcia, și nu Ucraina. În prezent, mesajul strategic privind extinderea UE este foarte confuz⁴². Atractivitatea PEV este serios afectată de absența expresiei magice „*perspectiva obținerii calității de membru al UE*”, chiar și pe

termen lung.

Uniunea Europeană și Rusia⁴³ împart responsabilitatea pentru ordinea internațională bazată pe multilateralism efectiv, cooperarea în scopul întăririi rolului central al ONU, OSCE și Consiliului Europei, precum și a respectării și aplicării prevederilor tratatelor care au o importanță majoră pentru o lume mai dreaptă și mai sigură.

Cooperarea și dialogul se desfășoară în următoarele direcții principale: securitate, managementul crizelor, terorism, proliferarea ANM, conflictele locale și regionale existente și potențiale, în special cele din zonele adiacente granițelor UE și Rusiei.

Zone prioritare:

- întărirea dialogului și cooperării pe scena internațională;
- lupta împotriva terorismului;
- neproliferarea ANM și a mijloacelor de transport, întărirea controlului asupra regimului exporturilor și a dezarmării;
- cooperarea în managementul crizelor;
- cooperarea în domeniul protecției civile.

Scopul acestui concept este promovarea securității și stabilității bazate pe dreptul internațional și respectarea principiilor democratice, precum și a drepturilor omului, prin: dialog pe teme politice și de securitate, întărirea ordinii internaționale bazate de multilateralism efectiv și sprijinirea rolului central al ONU, promovarea prevenirii și rezolvarea conflictelor prin cooperare mutuală (prin sistemul de avertizare preventivă, prevenirea conflictelor, acțiuni de management al crizelor, acțiuni de reabilitare postconflict), schimburi de poziții privind inițiative noi și posibila folosire de instrumente legate de securitate și stabilitate.

Un alt scop al Spațiului Comun de Securitate Externă privește prevenirea și combaterea terorismului în conformitate cu dreptul internațional, în special cu respectarea drepturilor internaționale ale omului, ale refugiaților, precum și ale dreptului umanitar.

Cooperarea practică în managementul crizelor este concentrată pe pregătirea condițiilor pentru inițiative comune în rezolvarea pașnică a conflictelor regionale, *inter alia*, și din regiunile adiacente granițelor UE și Rusiei. Următoarele domenii sunt prioritare:

- Schimburi de puncte de vedere la nivel de experți privind procedurile de răspuns la situațiile de criză ale UE și ale Rusiei, inclusiv privind

„lecțiile învățate” pentru îmbunătățirea înțelegerii mutuale a respectivelor proceduri și a conceptelor și explorarea posibilităților pentru percepții comune. Acest schimb de vederi poate conduce la dezvoltarea de principii și modalități pentru percepții comune în managementul crizelor;

- concluzii privind cadrul legal și financiar necesar facilitării cooperării în operațiile de management al crizelor;

- concluzii privind un acord referitor la protecția informațiilor;

- schimburi de puncte de vedere la nivel de experți pe anumite domenii - logistica operațiilor de management al crizelor, cooperarea forțelor navale în sfera navigației și hidrometeorologiei, exploatarea subacvatică pentru asigurarea siguranței navigației, hidrometeorologia și avertizarea preventivă a dezastrelor, cooperarea Centrului UE de Sateliți cu Rusia.

Cooperarea în domeniul protecției civile este concentrată pe promovarea unei abilități comune pentru a răspunde la dezastre și situații de urgență, inclusiv în managementul situațiilor de criză în următoarele direcții prioritare: folosirea capacităților relevante, protecția civilă și asistența în răspunsul la dezastre naturale și situațiile de criză pentru schimburi de informații privind „lecțiile învățate” asupra atacurilor teroriste, asistență mutuală în operațiile de salvare și recuperare a submarinelor, vaselor și avioanelor în situații de urgență.

NOTE:

1 Vezi Joe BORG, membru al Comisiei Europene, *Enlargement and the European Neighbourhood Policy, Friends of Europe*, în “European Policy Summit on EU Enlargement”, Brussels, 13 May 2004.

2 „Există două propuneri de principii pentru PEV – inclusivitatea privind obiectivul final și diferențierea.” Vezi Joe BORG, op.cit.

3 “*Wider Europe – Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours*”, COM (2003) 104, 11 March 2003.

4 General Affairs and External Relations Council conclusions on European Neighbourhood Policy - 14 June 2004.

5 GAER Council conclusions on European Neighbourhood Policy - 14 June 2004.

6 “*Wider Europe – Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours*”, COM(2003) 104, 11 March 2003.

7 „Belarus, Moldova și Ucraina sunt la distanță mare

de Bruxelles atât geografic, cât și politic, instituțional și economic. Excluderea obținerii statutului de membru poate fi permanentă”, conform Heather GRABBE, Centre for European Reform, *The Implications of EU Enlargement*, în „Developments in Central and Eastern European Politics 3”, editată de Stephen WHITE, Paul LEWIS and Judy BATT, Palgrave, 2003, p.5.

8 „Există — în ciuda unor semnale pozitive care vin de la Reuniunea Consiliului European de la Tampere — încă un risc distinct legat de dezvoltarea regimului UE în justiție și afaceri interne, pe de o parte, a impunerii aquis-ului tuturor partenerilor europeni și o excludere mai accentuată a statelor non-membre, pe de altă parte.” Vezi, Jorg MONAR, *Justice and Home Affairs in a Wider Europe: The Dynamics of Inclusion and Exclusion*, Centre for European Politics and Institutions, Department of Politics, University of Leicester, University Road, Leicester LE1 7RH, UK ESRC ‘One Europe or Several?’ Programme Working Paper 07/00.

9 „Odată cu lărgirea din 2004 este prea devreme să concluzionăm dacă UE este obosită de lărgire. Este cu siguranță prea devreme pentru a trage concluzii referitoare la lărgire ca provocatoare de indigestii.” Vezi dr. David PHINNEMORE, ‘*And not forgetting the rest ...: EU(25) and the Changing Dynamics of EU Enlargement*’, European Consortium of Political Research – Standing Group on the European Union, 2nd Pan-European Conference on EU Politics: Implications of A Wider Europe: Politics, Institutions and Diversity, 24-26 June, 2004, Bologna, Italy, Panel 242: Accession Negotiations Paper 280.

10 *EU Common Strategy on Russia*, adopted by the European Council at Cologne, 4 June 1999; *EU Common Strategy on Ukraine*, adopted by the European Council at Helsinki, 11 December 1999; *EU Common Strategy on the Mediterranean Region*, adopted by the European Council at Feira, 19-20 June 2000. Vezi Kataryna WOLCZUK, *Ukraine’s European choice*, CER Policy Brief, October 2004; vezi și Heather GRABBE, ‘*How the EU should help its neighbours*’, CER Policy Brief, June 2004.

11 The Commission’s Communications for the 4th Euro-Mediterranean Conferences of Ministers in Marseilles (15-16 November 2000), “*Reinvigorating the Barcelona process*” 6/09/00, COM (2000) 497 final and 5th Euro-Mediterranean Conferences of Ministers in Valencia (22-23 April 2002), Valencia Communication (SEC (2002) 159 final, 13/2/02).

12 *Participatory Development and Good Governance, Development Co-operation*, guidelines series, Organisation for Economic Co-operation and Development, 1995, p.16.

13 *Reinvigorating EU actions on Human Rights and democratisation with Mediterranean partners*, Strategic guidelines, Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, Brussels, 21.05.2003 COM(2003) 294 final, p.19.

14 Development Co-operation, guidelines series, Organisation for Economic Co-operation and Development, 1995, *op. cit.*, p.15.

15 Commission Communication on Governance and development, COM (2003)615 final, para 3.

16 Annual Report 2004 on EC Development Policy and External Assistance, Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, Brussels, 29.07.2004 COM(2004)536 final {SEC(2004)1027,p .8.

17 Vision of the Government of Romania on the Future of the European Union.

18 Human Rights and Democracy in the Barcelona Declaration (1995).

19 OJ L 183 of 22.7.2000.

20 *Reinvigorating EU actions on Human Rights and democratisation with Mediterranean partners*, Strategic guidelines, Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, Brussels, 21.05.2003 COM(2003) 294 final.

21 Ibidem.

22 Joe BORG, *op. cit.*

23 Michaela DODINI, DG ECFIN, European Commission, Marco FANTINI, Desk Officer for Russia, Moldova and Belarus, DG ECFIN, European Commission, *The European Neighbourhood Policy: Implications for Economic Growth and Stability* at a CEPS, September 2004.

24 Ibidem.

25 Ibidem.

26 Katinka BARYSCH, Heather GRABBE, *Who's ready for EU enlargement?*, Centre for European Reform, London, November 2002, pp.41-43.

27 Heather GRABBE, Centre for European Reform, *Europeanisation Goes East: Power and Uncertainty in the EU Accession Process*, în K. FEATHERSTONE and C. RADAELLI (eds.) (2002), **The Politics of Europeanisation**, Oxford, Oxford University Press, pp.12-14.

28 Carl BILDT, *If Europe is to keep growing, it must think big*, Financial Times, 27 October 2004.

29 Vezi, *Letter of Andrei Stratan to the Foreign Minister of Republic of Ireland Briand Cohen*, 2 June 2004, unpublished, apud. Nicu POPESCU, *EU's Moldavian Neighbouring*.

30 *Report on Political Dimensions of the Accession Criteria*, No 1 in a Series of Workshops 'Assessing the Accession Criteria' (European Research Institute, the University of Birmingham, 30 November 2002).

M.A. VACHUDOVA, *The Leverage of International Institutions on Democratizing States: the Eastern Europe and the European Union*, EUI Working Paper RSC No. 2001/33, IUE, Florence.

31 Commissioner VERHEUGEN, *The European Neighbourhood Policy*, Prime Ministerial Conference of the Vilnius and Visegrad Democracies: "Towards a Wider Europe: the new agenda", Bratislava, 19 March 2004, SPEECH/04/141.

32 Romano PRODI, *A Wider Europe – A Proximity Policy as the key to stability*, discurs ținut la cea de-a șasea conferință mondială a ECSA, Bruxelles, 5-6 December 2002, SPEECH/02/619.

33 Judy BATT, Dov LYNCH, Antonio MISSIROLI, Martin ORTEGA, Dimitrios TRIANTAPHYLLOU, *Partners and Neighbours: A CFSP for a Wider Europe*, EU Institute for Security Studies, Paris, Chaillot Papers No 64, September 2003.

34 Michael EMERSON, *The EU-Russia-US Triangle*, CEPS Policy Brief, No. 52/June 2004, Centre for European Policy Studies. p.9.

35 Ibidem, p.11.

36 Ibidem, p.12.

37 „Ucraina s-a săturat să aștepte. Nimeni, nici chiar un birocrat mărunt, nu a spus că vor ca Ucraina să fie în UE. Iar eu le spun celor care se grăbesc, că, dacă ar fi să mi se ceară să intrăm în UE astăzi, aș refuza.”, Leonid KUCHMA, 30 September 2003.

38 Marius VAHL, *Is Ukraine turning away from Europe?*, CEPS Policy Brief, No. 57/October 2004, p.1.

39 Nicu POPESCU, *op. cit.*

40 William WALLACE, *Looking after the Neighbourhood: Responsibilities for the EU-25*, Policy Papers N°4, July 2003, p.27.

41 Javier SOLANA, *A Secure Europe in a Better World*, S0138/03.

42 Dr. David PHINNEMORE, 'And not forgetting the rest ...': *EU(25) and the Changing Dynamics of EU Enlargement*, European Consortium of Political Research – Standing Group on the European Union, 2nd Pan-European Conference on EU Politics: Implications of A Wider Europe: Politics, Institutions and Diversity, 24-26 June, 2004, Bologna, Italy, Panel 242: Accession Negotiations Paper 280, p.18.

43 The 15th EU-Russia Summit under the Partnership and Cooperation Agreement, *Road Map for the Common Space of External Security*, 10 May 2005, Moscow.

Dr. Paul Duță este cercetător principal I în cadrul Institutului Român de Studii Internaționale. Cele mai importante cărți publicate: Acțiunea militară la granița dintre milenii, Legitimitatea acțiunilor militare altele decât războiul, Operațiile Națiunilor Unite în spațiul african (vol.I și II). Premiile Revistei Gândirea Militară Românească, pentru Acțiunea militară la granița dintre milenii (2002) și pentru Legitimitatea acțiunilor militare altele decât războiul (2002).

IMPACTUL RATIFICĂRII CONSTITUȚIEI EUROPENE ASUPRA INTEGRĂRII ROMÂNIEI ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

Mirela ATANASIU

Pentru a deveni stat membru al Uniunii Europene, România trebuie să îndeplinească criteriul de a accede de la Copenhaga și să se alinieze cu legislația și așa-numitele politici ale „acquis-ului comunitar”.

Negocierile de aderare au stabilit condițiile conform cărora este îndeplinit acquis-ul comunitar în România, înainte și după aderare și modul în care România va participa în instituțiile și la bugetul Uniunii.

Tendențele intervenite după referendumurile din Franța și Olanda finalizate cu votul negativ al acestora cu privire la ratificarea Constituției au crescut numărul îndoielilor statelor membre asupra prevederilor acesteia. Cetățenii țărilor mai bogate au început să contrazică politicile statelor lor promovate până acum în noua Constituție Europeană.

Tratatul de aderare la Uniunea Europeană este menit să asigure premisele politice și juridice care să readucă România în marele concert european de civilizație și cultură, după nedreapta suspendare din Europa, suferită în perioada comunistă. România a avut întotdeauna o autentică vocație europeană, nu doar prin poziție geografică și inserție economică, dar, mai ales, prin valorile respectate și promovate, prin acțiunea politică și culturală, prin solidaritatea manifestată, de-a lungul întregii sale istorii, față de modelul și „lumea” europeană.

Europeanismul României este unul structural, profund axiologic, deși nu a fost declarat în mod emfatic și conjunctural. El a reieșit întotdeauna din atitudini, acțiuni, contribuții concrete și permanente la marele fluviu de civilizație și cultură europeană.

1. Ratificarea Tratatului pentru stabilirea Constituției Europei

La 29 octombrie 2004, șefii de stat sau guvern ai celor 25 state-membre și ai celor trei țări candidate au semnat Tratatul de stabilire a unei Constituții pentru Europa, care a fost adoptat în unanimitate, la 18 iunie, în același an. Acest tratat putea intra în vigoare doar în momentul în care a fost adoptat de toate țările semnatare, potrivit propriilor proceduri constituționale, prin ratificarea sa de către statele-membre. În funcție de tradițiile legale și istorice, procedurile utilizate în acest scop în fiecare stat diferă și pot include următoarele metode:

- cea parlamentară, în care textul este adoptat conform votului Camerelor Parlamentului statului respectiv;

- referendumul, în care textul Tratatului este supus direct votului cetățenilor.

Pot exista variante sau combinații ale acestor metode, în funcție de stat sau de alte cerințe, când ratificarea Tratatului face necesară o anumită ajustare la Constituția națională respectivă, datorită conținutului. Odată Tratatul ratificat, și acțiunea dată oficial publicității de către statele semnatare, acesta poate intra în vigoare și deveni activ, în principiu, la 1 noiembrie.

Situația ratificării Constituției Europei în prezent:

a) Țări ce au ratificat-o deja: **Lituania** (11 noiembrie 2004), **Letonia** (2 iunie 2005), **Belgia** (19 mai 2005), **Germania** (27 mai 2005), **Slovacia** (11 mai 2005), **Austria** (25 mai 2005), **Ungaria** (20 decembrie 2004), **Slovenia** (1 februarie 2005), **Italia** (6 aprilie 2005), **Spania** (18 mai 2005), **Grecia** (19 aprilie 2005).

b) Țări ce au votat „nu”: **Franța** (29 mai 2005 – referendum, 54,8%), **Olanda** (1 iunie 2005 –

referendum, 61,7%, urmează votul Parlamentului în cele două Camere).

c) Țări ce încă nu au votat: **Finlanda** (proponerea de ratificare va fi înaintată Parlamentului în toamna lui 2005, va fi luată o hotărâre cel târziu la începutul lui 2006), **Suedia** (decembrie 2005, prin vot parlamentar), **Estonia** (nu s-a stabilit încă, mai degrabă se preconizează un vot al Parlamentului decât referendum), **Danemarca** (27 septembrie 2005 – referendum), **Irlanda** (vot parlamentar urmat de referendum – octombrie-noiembrie 2005), **Marea Britanie** (ratificarea este așteptată la jumătatea anului 2006, în două etape, prin votul Parlamentului în cele două Camere și referendum), **Portugalia** (octombrie 2005, referendum, odată cu alegerile locale), **Polonia** (9 octombrie 2005, probabil un referendum, odată cu alegerile prezidențiale), **Cehia** (iunie 2006 - referendum, posibil odată cu alegerile naționale), **Cipru** (30 iulie 2005 – vot în Parlament), **Luxemburg** (primul vot al Camerei va fi la mijlocul lunii iunie, referendum pe 10 iulie 2005 și apoi al doilea vot al Camerei), **Malta** (votul Parlamentului, așteptat în iulie 2005).

2. Implicațiile votului negativ al Franței și Olandei asupra Constituției Europene

Conform sondajului la ieșirea de la urne, Franța, membru fondator al Uniunii Europene, a respins cu 55% din voturi proiectul privind Tratatul Constituției Europene. În discursul său, președintele Jacques Chirac a afirmat că acceptă decizia suverană a poporului francez, dar că Franța își va onora în continuare angajamentele europene. Președintele Chirac susține că, la referendum, de fapt, francezii și-au exprimat nemulțumirea față de cei de la guvernare.

Jean-Claude Juncker, premierul țării care deține președinția semestrială a Uniunii Europene, Luxemburg, a afirmat că, în ciuda respingerii de către Franța, ratificarea proiectului constituțional trebuie să continue în celelalte țări ale Uniunii Europene. În același timp, președintele Comisiei Europene, José Manuel Barroso, a subliniat că, deși rezultatul votului arată că UE se confruntă cu „vremuri grele”, este convins că europenii vor depăși momentul.

Cetățenii Olandei, ca și cei din Franța, au ales să spună „nu” ratificării Tratatului Constituțional. Este o alegere pe care trebuie să o respectăm.

În Declarația Unită, din 2 iunie 2005, Președintele Parlamentului European - Josep Borrell Fontelles, Președintele Consiliului European - Jean-Claude Juncker și Președintele Comisiei Europene - José Manuel Barroso, în urma rezultatelor referendumului din Olanda asupra Tratatului stabilirii Constituției Europene, declarau: „*Rămânem convinși că această Constituție a Europei face Uniunea Europeană mai democratică, mai eficientă și mai puternică, iar membrii statelor membre trebuie să se exprime asupra proiectului Tratatului*”.

Președinția Uniunii Europene a hotărât ca, pe 16-17 iunie 2005, Consiliul Europei să realizeze o analiză colectivă a situației.

Vicepreședinta Comisiei Comisionarilor pentru Relații Instituționale și Strategie de Comunicare, Margot Wallström, declara că: „*I-am întâlnit pe câțiva dintre cei care au spus ‘nu’ la referendum, dar care cred în integrarea europeană. Ei nu cred că această Constituție este soluția, dar ei vor ca integrarea europeană să continue și cred în proiectul european (...) este necesară o mai bună comunicare cu cetățenii*”.

Principalele puncte sensibile pentru care francezii și olandezii au negat Constituția sunt cele referitoare la temerile lor cu privire la fenomenul imigrației, forța de muncă venită din Est mai ieftină, care să le facă competiție, mutarea investițiilor din statele lor în state care oferă mai multe oportunități de afaceri și chiar ajutorul pe care trebuie să-l ofere statele lor noilor membre pentru a-și consolida economia.

3. Implicațiile votului negativ al Franței și Olandei asupra integrării României

Acordarea avizului conform al Parlamentului European pentru Tratatul de aderare a României la Uniunea Europeană, pe 13 aprilie 2005, și semnarea acestuia, la 25 aprilie 2005, de către guvernele statelor membre au reprezentat un semnal clar al interesului și dorinței Uniunii Europene și ale statelor membre pentru finalizarea extinderii programate pentru „cei 12” (dintre care 10 au aderat deja la 1 mai 2004) cu România și Bulgaria.

Semnarea Tratatului semnifică posibilitatea, din punct de vedere politic și juridic, a apartenenței cu drepturi depline a României la Uniunea Europeană, conform calendarului de aderare convenit – 1

ianuarie 2007. Dar, pentru ca acest moment istoric să se producă, este nevoie de două lucruri extrem de importante:

a) *îndeplinirea punctuală, la termen și la standardele cerute, a angajamentelor asumate de România în procesul de negociere a aderării;*

b) *ratificarea Tratatului de aderare de către toate statele membre în ceea ce privește îndeplinirea angajamentelor asumate.*

Odată cu semnarea Tratatului, România a căpătat statutul de observator în Consiliul Uniunii Europene și în grupurile de lucru și comitetele Comisiei Europene. Statutul de observator activ îi permite României să fie implicată în procesul de luare a deciziilor în Uniunea Europeană, fără însă a avea dreptul de vot, ce aparține doar statelor cu statut de membru deplin. Îndeplinirea angajamentelor de negociere este îndeaproape monitorizată de Comisia Europeană, în cooperare cu Guvernul român. Un raport cuprinzător va fi realizat de Comisia Europeană în toamna acestui an.

După accedere, România va beneficia de o perioadă de tranziție pentru câteva probleme specifice stabilite în opt capitole: Libera circulație a serviciilor; Libera circulație a capitalului; Politica concurențială; Agricultură; Politica de transport; Taxe; Energie și Mediu. Dar, până acolo, mai avem un drum greu de străbătut, care e posibil să devină tot mai greu, odată cu reducerea fondurilor de finanțare datorate voturilor Franței și Olandei, care, probabil, își vor micșora sau sista contribuțiile pentru țările în curs de aderare.

4. Concluzii

Eșecul Constituției a declanșat deja cereri de înghețare a procesului de extindere, care vor fi amplificate, probabil, de campania electorală din Germania. Există riscul ca România și Bulgaria să fie primele victime ale acestei crize, mai ales dacă se constată întârzieri importante în pregătirile lor de aderare.

Jonathan Scheele, șeful delegației Comisiei Europene la București, a nominalizat domeniile care prezintă riscul de activare a clauzei de amânare a aderării României la Uniunea Europeană, dacă nu se vor depune mai multe eforturi de rezolvare a problemelor. Domenii pentru care, a reamintit domnul Scheele, va trimite României scrisori de avertizare: *„Dreptul proprietății intelectuale, regulile achizițiilor publice, ajutoarele de stat și concurența, combaterea corupției, controlul frontierelor și mediu, un domeniu în care trebuie să se și aplice volumul mare de legi transpus din legislația Uniunii Europene”*.

Domnul Gerhard Schroeder consideră că nu este oportună reanalizarea deciziei de extindere a UE și nici a negocierilor de aderare, în cazul României și Bulgariei. *„Există voci care cred că trebuie să fie discutată decizia adoptată în legătură cu România și Bulgaria sau să fie reanalizate negocierile. Sunt un adversar hotărât al acestei idei”*, a declarat cancelarul german.

Comisia Europeană nu a luat însă o decizie privind România și Bulgaria, așteptând mai întâi rezultatul discuțiilor între reprezentanții celor 25 de state membre, care tocmai au primit tabelele de monitorizare. Pe ansamblu, însă, concluzia Comisiei este pozitivă, apreciind că ambele țări sunt pe calea cea bună privind respectarea angajamentelor la majoritatea capitolelor. Este prima etapă a procesului de monitorizare, care va continua cu publicarea rapoartelor anuale în toamnă, moment în care Comisia va decide dacă să recomande sau nu amânarea aderării cu un an.

BIBLIOGRAFIE:

www.mie.ro;
www.mae.ro;
www.europeana.ro;
www.ue.int;
www.cnn.co.uk;
www.arena.uio.no.

Mirela ATANASIU este referent în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate.

RĂZBOIUL ASIMETRIC: METODĂ VECHE, PREOCUPARE NOUĂ

Vladi SOFRONIEV

Perioada Războiului Rece s-a distins printr-o linie clară de demarcație între Est și Vest. Amenințarea sovietică și riposta americană au creat o lume bipolară: două superputeri încleștate într-o confruntare continuă, în care multe alte țări s-au alăturat coalițiilor create de acestea.

Astăzi, lucrurile s-au schimbat. Noul mileniu, început sub semnul globalizării, a schimbat lumea radical și a făcut ca mediul în care trăim să fie extrem de diferit, nou și imprevizibil, odată cu căderea Zidului Berlinului, scenariul defnirii facile a inamicului a dispărut. Lumea globalizată, mișcarea liberă a persoanelor, bunurilor și capitalurilor, a valorilor democrației liberale au determinat noi provocări. Amenințările la adresa acestui nou sistem internațional nu mai sunt clare și unidimensionale, ci multipolare și difuze. Ele se exprimă la diferite niveluri și prezintă grade diferite de intensitate. Vorbim acum de amenințări multiple, amenințări de joasă intensitate. Există un consens, printre specialiști, cum că aliaților Occidentului (noile democrații din Europa de Est) le este mult mai dificil să le facă față acestora.

Îl septembrie 2001, trenurile aruncate în aer din Madrid, Istanbul, teatrul din Moscova și cele două avioane prăbușite în Rusia au demonstrat că terorismul internațional se extinde în toate regiunile geografice și devine o amenințare majoră.

Lucrarea de față încearcă să analizeze opiniile diferite legate de această amenințare contemporană importantă și să prezinte măsurile și activitățile preliminare care ar trebui întreprinse.

Definiții

Strategii definesc războiul asimetric ca fiind un conflict deviat de la normă sau o abordare indirectă, pentru a afecta un contrabalans al forței. Cu siguranță, un astfel de război nu e nou. De-a

lungul timpului, combatanții au căutat permanent să neutralizeze sau să evite puterea celuilalt, în timp ce își testau puterea pe slăbiciunile inamicului. Războiul asimetric este cel mai bine înțeles ca strategie, tactică sau metodă de ducere a războiului sau de desfășurare a unui conflict. Datorită faptului că nici un grup sau stat nu poate înfrunta aliații NATO într-un război convențional, adversarii democrației occidentale își îndreaptă atenția spre strategiile asimetrice. De aceea, trebuie să înțelegem războiul asimetric și să îi putem riposta ca atare.

Cu toate acestea, experții militari au subliniat de-a lungul timpului că forțele de rezistență, precum cele din Cecenia, au dus un alt tip de război, în care apărătorii luptă în termenii stabiliți de ei, și nu în cei ai inamicului – bombe cu petrol împotriva tancurilor, de exemplu. Acestui tip de război i s-a dat denumirea de **război asimetric** de către experții în contraterorism, un termen folosit de la începutul anilor 1990. Astfel, o forță relativ redusă numeric și ușor echipată atacă punctele slabe ale unui inamic, altfel mai puternic decât el, prin mijloace neortodoxe. Activitatea de gherilă, în special terorismul urban, se încadrează în această definiție.

Războiul asimetric este un termen militar care descrie războiul în care doi beligeranți sunt inegali din punctul de vedere al capacităților militare sau al metodelor de angajare. Puterea dezavantajată militar trebuie să își scoată în evidență avantajele speciale sau să exploateze eficient punctele slabe ale inamicului, dacă dorește să obțină victoria.

O altă definiție, potrivit lui Metz și Jonson, afirmă că războiul asimetric înseamnă a acționa, gândi, a organiza diferit față de oponent pentru a-ți crește avantajele sau a exploata slăbiciunile inamicului, a avea inițiativă sau o mai mare libertate de acțiune. Acestea derivă din dislocarea, de către una din părți, a unor noi capacități pe care forța inamică nu le percepe sau nu le înțelege. Capabilitățile convenționale le contracarează pe cele ale inamicului sau vorbim de capacități noi

care reprezintă metode total noi de atac sau apărare sau o combinație a acestora.

Deși există numeroase exemple de asimetrie în secolul 20, utilizarea sa nu a fost niciodată mai evidentă ca astăzi. Războaiele se duceau, în principal, între națiuni-state cu capacități de luptă echilibrate, convenționale. Când s-a recurs la metodele asimetrice, de obicei sub forma manevrei sau a avantajului tehnologic, ele au avut un efect devastator.

Exemple de acțiuni asimetrice

Exemple proeminente de acțiuni asimetrice care au contrabalansat forțele sunt:

- Tactica de asalt *Sturmtrupp*, care a introdus tranșeea și războiul tridimensional, ca rezultat al atacurilor aeriene în cursul primului război mondial;
- *Blitzkrieg*-ul în Franța celui de-al doilea război mondial;
- *Inițiativa Strategică de Apărare*, care a pus capăt cursei înarmării nucleare dintre SUA și Uniunea Sovietică;
- Atacurile Al Qaeda împotriva Statelor Unite, de la 11 septembrie 2001, ce au demonstrat că terorismul internațional poate reprezenta o amenințare strategică la adresa securității internaționale.

Tipurile de strategii și tactici asimetrice remarcate în războiul din Vietnam au fost denumite război de gherilă. Aceste acțiuni asimetrice, totuși, nu au produs efecte dramatice similare celor pe care le-am remarcat de la căderea Zidului Berlinului încoace, în special în atacurile de la 11 septembrie 2001.

Realitatea mediului operațional

Astăzi suntem martorii unei lumi ambigue, cu persoane, grupuri și guverne care urmăresc scopuri complexe. S-au estompat granițele dintre guverne și oameni, armată și populație, public și privat. Noii *luptători de generația a patra*, grupuri nonnaționale și transnaționale, bazate pe ideologie, religie, trib, cultură, fanatism și activități economice ilegale, au împins multe regiuni ale lumii în anarhie.

Rusia este răvășită de luptele care se dau în statele musulmane din regiunea, bogată în petrol, a Mării Caspice. Balcanii, deși stabiliți într-

o oarecare măsură, au uriașe probleme legate de corupție, fără să se întrevadă în termen scurt o pace reală. S-a intensificat războiul împotriva drogurilor în Columbia și Mexic. Israelul, Orientul Mijlociu, Coreea de Nord și Taiwanul sunt în continuare „butoaie cu arsenal”. Lumea islamică s-a dovedit incapabilă să se adapteze la modernizare și globalizare și, astfel, rămâne împotmolită în stagnare, sărăcie și represiune. Acestea duc la frustrare, resentimente, furie și terorism. Dar, în loc să încerce să schimbe cultura care a determinat acest eșec, radicali, precum cei din Al Qaeda, încearcă să îi înfrângă pe cei care au reușit într-o lume globalizată, în special Statele Unite și statele occidentale. Nu e o coincidență că țintele Al Qaeda sunt economiile americană și occidentală, pentru că prăbușirea lor ar diminua golul dintre Statele Unite și lumea islamică și, astfel, ar reduce apelurile zilnice potrivit cărora cultura islamică, în forma sa actuală, nu poate oferi baza unor state moderne, puternice, democratice.

Acest mediu periculos, la care se adaugă creșterea folosirii instrumentelor militare pentru a menține echilibrul de securitate în diferite zone ale lumii, a determinat o extindere a utilizării tacticilor asimetrice pentru a anula capacitățile convenționale.

Amenințarea

Culturile democratice separă războiul și pacea; majoritatea inamicilor noștri nu fac acest lucru. Osama bin Laden și Al Qaeda în Afghanistan și Irak, „Armata lui Mohammed” în Yemen, Mișcarea Wahhabi în Cecenia, Hamas în Israel, diferite regimuri dictatoriale nu sunt decât câteva grupuri care amenință lumea civilizată și stabilitatea globală. Majoritatea sunt actori non-statali (organizații teroriste, internaționale, transnaționale sau insurgenți), care au o gândire diferită de a noastră, considerând că se află într-un război continuu și violența este un mod de viață. Ei știu că violența este un instrument excelent împotriva unui popor democratic care se teme de orice amenințare la adresa propriului stil de viață. Profitând de avantajele erei informaționale, adversarii noștri pot să ne arate zilnic, pe micile ecrane, atrocități, abuzuri și distrugeri.

Acești inamici de generația a patra sunt adepții tacticilor asimetrice în războiul informațional – lansând atacuri cyber, folosind Internetul ca mijloc

de diseminare și promovare a intereselor lor, și chiar ca un sistem de comandă și control, întrerupând rețelele comerciale și militare. Ei manipulează media scrisă și radio, distorsionează imagini pe care le difuzează pe posturile de televiziune globale și blochează accesul la Internet. *Infosfera* a devenit un nou câmp de luptă, adecvat atacurilor asimetrice, de oriunde de pe glob. Președintele Miloșevic a fost un expert în a folosi media ca armă care să înșele și să dezinformeze comunitatea internațională. Al Qaeda face același lucru astăzi, în toată lumea.

Saddam Hussein a convins cea mai mare parte a populației irakiene, o multitudine de state occidentale și lumea arabă, că sancțiunile ONU-SUA sunt îndreptate împotriva poporului, și nu a regimului său tiranic. Timp de 10 ani, prin intermediul unor acțiuni asimetrice, el s-a folosit de nenumărate vase, trupe și avioane, fără să permită accesul inspectorilor internaționali.

Chinezii au făcut progrese uriașe în strategia de luptă pe care s-o aplice în conflictele viitoare. Nu numai că și-au îmbunătățit constant arsenalul convențional cu inovații din domeniul high-tech, dar au văzut ce efect pronunțat au avut acțiunile asimetrice asupra Statelor Unite și a aliaților lor în ultimii 10 ani.

Acțiunile adversarului

Cele mai utilizate acțiuni asimetrice sunt: războiul fără restricții/terorismul (11 septembrie 2001); doborârea avioanelor/elicopterelor; atacarea distrugătoarelor cu vase rapide (USS Cole); slăbirea moralului populației interne (Vietnam, Irak, Cecenia), datorită numărului ridicat de răniți; crearea taberelor de refugiați; bombardarea ambasadelor și asasinarea oficialilor de rang înalt; războiul urban; țintirea infrastructurii civile; folosirea media; hacking, atacuri economice și susținerea criminalității.

Exemplele recente de acțiuni asimetrice abundă în întreaga lume. Revoltele planificate de lideri de facțiuni, alcătuite din non-comatanți și manipulate de poliție, au fost eficiente împotriva trupelor NATO trimise în Bosnia să mențină pacea. Sârbii au putut să disloce trupe speciale de poliție în Kosovo, distrugând vieți și infrastructură, în timp ce puterea aeriană, fără precedent, a NATO a fost incapabilă să îi oprească.

Un grup de palestinieni a redirecționat fonduri

britanice alocate pentru programe de educație pentru promovarea idealurilor de toleranță, respect mutual și pace, în loc să folosească banii pentru a-i trimite pe copii la școli de pregătire de gherilă, pentru ca apoi să-i pună să lupte pe străzile din Israel. Aceasta a fost o înșelare de succes a generozității guvernului britanic. Una din forțele insurgente din Columbia a amenințat, la nivel național, fiecare milionar columbian și fiecare director executiv de corporație, pentru a plăti o taxă de protecție. De asemenea, acești insurgenți au forțat guvernul columbian să cedeze o parte din țară controlului lor, care să fie separată de o zonă demilitarizată recunoscută și acceptată.

Rebelii ceceni din Rusia și-au demonstrat, de atâtea ori, eficiența prin acțiuni asimetrice împotriva forțelor convenționale, prin capitalizarea sprijinului local, război informațional, teroare, întreruperea liniilor importante de aprovizionare și prin utilizarea zonelor urbane pentru a face irelevantă superioritatea forțelor armate ruse.

Expectativa democratică a unui conflict high-tech, fără răniți, este provocată, de exemplu, de impertinența unor state, obstacole negociate de lorzii războiului din Mogadishu și atacuri teroriste precum cele asupra USS Cole și ambasadelor din Tanzania și Kenya. Lumea civilizată a fost forțată să se retragă, plină de teamă, schimbându-și eficiența operațională în întreaga lume.

Țintirea vulnerabilităților

Asimetria nu este o chestiune nouă. De-a lungul istoriei, toată lumea a încercat să-și exploateze punctele tari, pe cele slabe ale inamicului și viceversa. Terorismul a fost întotdeauna asimetric, pentru că el caută punctele noastre slabe într-un mod neconvențional. Adversarul asimetric ne evită punctele tari și își îndreaptă atenția spre vulnerabilitățile noastre. Doar printr-o înțelegere a amenințărilor ne putem apăra. Iată câteva dintre metode, în termenii vulnerabilităților și ai unora dintre mijloace – care pot fi susținute de exemple istorice recente:

- Mijloace și vulnerabilități;
- Interese;
- Dorință – una dintre părți își asumă riscurile, iar cealaltă este restricționată din motive juridice sau care țin de morală;
- Timp - răbdare/gândire strategică;

- Valori – valorile lor pot fi diferite;
- Folosirea tehnologiei;
- Organizaționale – suntem conservatori și lenți.

Țintirea asimetrică a moralului adversarului și a domeniilor organizaționale, în locul unei abordări tipice, predictibile și standardizate, împotriva puterii fizice, oferă o înfrângere mai rapidă și mai eficientă. Esența asimetriei constă în mijloace și se remarcă atunci când un atacator poate produce mai multe pagube decât tine, cu toate costurile și riscurile pe care le implică.

Războiul asimetric și terorismul – război „prin împuternicire”

Acolo unde războiul asimetric este dus de actori non-guvernamentali (în general sub acoperire) care au legătură sau simpatizează cu un anumit interes al unei țări (“stat-actor”), se poate vorbi de *război prin împuternicire*. Acest lucru se face pentru a nega autoritatea statului-actor. Această negare poate fi importantă pentru a împiedica statul-actor să fie afectat de anumite acțiuni, să permită acestuia să negocieze, aparent, cu bună credință, susținând că nu sunt responsabili de acțiunile părților care simpatizează cu ei sau să evite să fie acuzat de acțiuni beligerante sau crime de război.

Un exemplu de război „prin împuternicire” a fost sprijinul acordat de Germania de Est Facțiunii Armatei Roșii (RAF), care era activă din 1968 și efectuase o serie de atacuri teroriste în Germania de Vest în cursul anilor 1970 și cu o mai mică intensitate în anii 1980. După reunificarea Germaniei, în 1990, s-a aflat că RAF primise sprijin financiar și logistic de la STASI, organizația de securitate și informații secrete a Germaniei de Est.

Războiul dintre mujahedini și Armata Roșie, în cursul invaziei sovietice din Afghanistan, a fost un război asimetric clasic. Ajutorul acordat de SUA mujahedinilor, pe parcursul războiului, a fost unul desfășurat sub acoperire doar la nivel tactic; administrația Reagan era mult prea încântată de rezultate, ca să spună lumii că această acțiune era un pas spre eliberarea oamenilor din Afghanistan. Dintre toate războaiele „prin împuternicire” duse de SUA împotriva URSS în cursul Războiului Rece, acesta a fost cel mai eficient din punct de vedere al costului și un succes politic, în timp ce pentru URSS a fost cea mai umilitoare înfrângere militară, una care a contribuit din plin la implozia

comunismului sovietic.

Un alt exemplu de „război prin împuternicire” este prezența multinațională a Al Qaeda, acuzată de atacurile de la 11 septembrie 2001 din Statele Unite și multe alte atacuri teroriste din lume. Organizația își avea sediul central (și s-ar putea și în prezent să fie la fel) în Afghanistan, dar are membri și operațiuni în multe alte țări.

Structura militară în secolul 21

Războiul asimetric a avut o influență directă asupra structurii strategice a multor țări moderne. Înainte de prăbușirea Uniunii Sovietice, strategia militară principală era de tipul armată blindată vs. combatanți (tancuri blindate și artilerie), în care metodologia principală ținea de calitatea occidentală vs. calitatea estică.

Prăbușirea Uniunii Sovietice a produs o schimbare a paradigmei, în care statele estice nu se mai puteau baza pe o puternică supremație care să le susțină. Astăzi, structura strategică din Vest este, îndeosebi, alcătuită din puternice componente militare hi-tech (cu un mai mare accent pe superioritatea aeriană și armele avansate cu rază lungă de acțiune și mai puțin pe tancuri și transportoare blindate), în timp ce Estul utilizează mai mult tactici de gherilă (unități mici de comando) și își îmbunătățește platformele militare din dotare, în loc să achiziționeze unele noi.

Riposta – ce putem face?

Riposta la acțiunile asimetrice a constat, de obicei, într-o reacție ce a implicat decizii defensive, panicante, de modă veche; în unele cazuri, s-a ripostat ineficient cu atacuri aeriene sau cu rachete de croazieră, rănind necombatanți sau având un efect advers în media.

Decepția, operațiile psihologice, războiul cyber, „războiul soft” de dezinformare, toate acestea sunt instrumente care se găsesc în „cutiile cu scule” ale luptătorilor de generația a patra, care, în schimb, ar trebui utilizate împotriva lor.

Trebuie să se înțeleagă că puterea relativă este situațională; se bazează pe timp, viteză, locație și condiții. Aceste lucruri intangibile sunt dificil de definit și oferă putere în circumstanțe diferite. Partea care este mai slabă din punctul de vedere al resurselor sau cu un sistem complex de comandă și control poate ajunge la un echilibru

prin inteligență superioară, un bun moral, o atitudine ofensivă, securitate, surpriză, flexibilitate și o structură organizațională adaptată misiunii. Trebuie să preîntâmpinăm acțiunile asimetrice ale inamicului, atacându-i coeziunea și fluxul ciclului operațional.

Un adversar trebuie să planifice, să câștige sprijin, să se miște, să acționeze, să atace și să se regroupeze în cursul unei operațiuni sau pentru susținerea unei cauze. Îl putem face să eșueze oricând în cursului acestui proces – ideal ar fi înaintea fazei sale de atac. Nu e decât o chestiune de a câștiga un avantaj pozițional, mintal sau fizic, în fața unui inamic. Adversarii noștri sunt adepții avantajului pozițional, pe care îl obțin printr-o acțiune asimetrică împotriva moralului nostru sau

a zonei organizaționale. Îi putem opri, folosind și noi aceleași tactici.

Țintirea asimetrică (anihilează, distruge, subminează, degradează) a moralului inamicului și a zonei organizaționale, folosită în schimbul abordării tradiționale, previzibile, standard, convenționale împotriva puterii fizice, oferă o victorie mai rapidă, eficientă. Împiedicându-ne indirect inamicul să domine populația locală, a nu permite acestor organizații să folosească zone sigure, subminându-le resursele financiare și alte resurse, anihilându-le utilizarea eficientă a media, prezentând corupția din rândurile lor, disprețuindu-le conducerea, întrerupându-le relații de putere, toate acestea îi vor pune pe adversarii noștri în defensivă și îi vor dezechilibra.

Major Vladi SOFRONIEV activează în cadrul Statului Major General al armatei Bulgariei.

O NOUĂ VIZIUNE ASUPRA SECURITĂȚII ÎN SPAȚIUL EUROPEAN, EURO-ATLANTIC ȘI ÎN LUME

Dr. Constantin-Gheorghe BALABAN

Evenimentele din interiorul spațiului euro-atlantic din ultima decadă a secolului XX și de la începutul secolului XXI au contribuit la desființarea sistemului de securitate bipolar și au condus la reconstrucția unui nou sistem de securitate. În cadrul acestei noi structuri de securitate, pericolul unui conflict militar generalizat a dispărut, dar au apărut alteriscuri și amenințări la adresa securității. Sfidărilor provocate de procesul globalizării, cât și de tendințele spre regionalizare și fragmentare – care generează un spectru larg de tensiuni și amenințări – trebuie să li se răspundă prin forme de solidaritate noi, prin care să se prevină și să se anihileze crizele sociale de identitate, instabilitatea politică a unor zone, traficul de droguri, arme, materiale radioactive și ființe umane. Mai mult, pe plan internațional, lumea traversează o situație fără precedent, fiind profund marcată de acțiunile iraționale ale unor forțe ce promovează terorismul ca mijloc de divizare a comunității internaționale și de slăbire a stabilității mondiale, în general.

Aceste fenomene și procese au dus la creșterea complexității relației dintre procesele interne și cele externe ale securității naționale, ceea ce complică și mai mult calea spre identificarea cauzelor evoluțiilor negative din mediul de securitate și a modalităților de „tratare” a acestora.

1. Mediul de securitate în spațiul european - oportunități, responsabilități, noi provocări

După căderea regimurilor comuniste din centrul și estul continentului european, urmările în planul securității la nivel regional au fost profunde și, deopotrivă, pozitive și negative.

Drept urmare, mediul de securitate a fost marcat de căderea zidului Berlinului și reunificarea Germaniei, dezintegrarea Uniunii Sovietice și a RSF Iugoslavia – procese care au determinat modificări profunde în planul reconfigurării raportului de forțe la nivel global și regional,

apariția dar și dispariția de pe arena internațională a unor state, redesenarea unor frontiere etc. Europa a intrat, astfel, într-o nouă eră. O eră marcată, însă, de incertitudine și instabilitate, din cauza apariției și proliferării de noi provocări, riscuri și amenințări în materie de securitate, generate nu numai de dezintegrarea fostei URSS, ci și a glacis-ului său central european.

Războiul din Golf și războiul civil din Iugoslavia au spulberat starea inițială de „euforie pacifistă” a perioadei care a urmat războiului rece. În locul acestuia, lumea a fost confruntată cu un număr tot mai mare de conflicte, multe dintre ele neprevăzute – escaladarea acestora depășind estimările și conferindu-le o anvergură „internațională”. Mai mult, au lipsit „mijloacele abordării eficiente” a acestor conflicte.

Organizațiile internaționale ce au apărut în Europa în anii conflictului Est/Vest și care au contribuit la gestionarea acestuia sunt, îndeobște, instituții care reacționează. Ele s-au văzut obligate fie să-și redefinească scopurile, obiectivele și strategiile, fie să dispară, așa cum a fost cazul Tratatului de la Varșovia sau cel al CAER-ului. Căderea Cortinei de Fier și, implicit, a împărțirii pe din două a Europei a pus problema delimitării zonei de responsabilitate și de acțiune atât a organizațiilor și instituțiilor internaționale interguvernamentale europene, care au supraviețuit în epoca post-bipolară, cât și ale celorlalte organizații create în ultimul deceniu al secolului XX - *Comunitatea Statelor Independente (CSI)* și alte organizații din spațiul central și est-european, ca de exemplu: *Grupul Vișegrad, Organizația de Cooperare Economică la Marea Neagră, Consiliul Baltic, Inițiativa de Cooperare în Europa de Sud-Est (SECI)* - proiect destinat să încurajeze dialogul și cooperarea în spațiul balcanic și soluționarea pe cale pașnică a litigiilor, prin susținerea unor proiecte de cooperare economică și comercială de tip „transfrontalier” și „subregional” și să faciliteze

integrarea țărilor din zonă în structurile europene, apărut în toamna anului 1996)¹, *Inițiativa Central Europeană* (ICE)² etc.

Ca atare, vechile organisme și organizații internaționale interguvernamentale din Europa, care au rezistat cutremurului geopolitic din anii 1989, 1990 și 1991, între care: *NATO* (North Atlantic Treaty Organization - pact militar între principalele state necomuniste din Europa, Statele Unite ale Americii și Canada, creat în 1949, în conformitate cu articolul 51 al Cartei ONU, pentru apărarea comună împotriva agresiunii contra unuia din statele membre)³, *Uniunea Europei Occidentale* (UEO – ale cărei prerogative și atribuții, incluzând și reprezentanții statelor candidate la admitere în UE, indiferent dacă erau sau nu membre NATO, au fost transferate Uniunii Europene la sfârșitul lunii noiembrie 2000), *Uniunea Europeană, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa* (OSCE, fostă Conferință asupra Securității și Cooperării în Europa, la început un proces de consultare politică la care participau țări din Europa, Asia Centrală și America de Nord)⁴, *Consiliul European* (prima organizație interguvernamentală europeană postbelică, înființată la 5 mai 1949, identificată ca organism de promovare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului) etc. -, au fost *constrânse să se angajeze rapid în procesul de adaptare la noile exigențe ale situației geopolitice și geostrategice din Europa*.

Și, complementar acestui efort, a apărut și problema redistribuirii sarcinilor și responsabilităților între ele, concomitent cu perfecționarea mecanismelor lor de funcționare – necesitate determinată de schimbările intervenite în mediul de securitate.

Or, amănările succesive în tranșarea acestei chestiuni, într-un mediu saturat de aranjamente și cadre de cooperare în dome-niul securității, au dus la o nedorită concurență interorganizațională cu efecte uneori nefaste pentru securitatea și siguranța statelor și cetățenilor din spațiul central și est european⁵.

De asemenea, odată cu sfârșitul Războiului Rece s-a sperat că Organizația Națiunilor Unite (ONU) va renaște și își va asuma, după decenii de blocaj datorat veto-urilor superputerilor, în mod real, rolul visat de fondatorii săi în activitățile pentru menținerea păcii și securității internaționale – activitatea în mediul internațional de securitate fiind, în prezent, mult mai periculoasă⁶ și mai

pretențioasă decât cea inițială, pentru care ONU a fost creată. Lumea în care trăim este supusă, în continuare, altor numeroase amenințări, alături de foamete, decalaje economice și inegalități sociale⁷. Necesitatea eficientizării activității organizației și a creșterii rolului său pe plan internațional este acum mai necesară ca oricând, pentru a contribui la crearea unui sistem mai coerent și eficient de gestionare a crizelor și conflictelor, de prevenire a războiului devastator⁸. Cu atât mai mult, dacă se au în vedere transformările preconizate în Irak, interacțiunea ONU – organizații regionale în stabilizarea postconflict, în problemele Orientului Mijlociu și Africii, ale Bosniei-Herțegovina, Kosovo și Georgiei-Abhaziei, în adaptarea la sfidările și oportunitățile lumii contemporane.

Proliferarea riscurilor globale impune generarea unor soluții de securitate globală și dezvoltarea unor noi tipuri de solidaritate internațională. Problema – așa cum se menționează și în unele lucrări de specialitate - este simultan atât una intrinsec procesuală (vizând detectarea și stimularea tendințelor care converg spre securitatea globală), cât și una de proiecție instituțională (de angajare a instituțiilor internaționale existente, eventual, de articulare a unor noi edificii instituționale în măsură să asigure suportul practic al securității globale).

Investigațiile de teren permit unor analiști⁹ și câteva observații pertinente și, credem, sugestive pentru viitor. O primă observație ar fi aceea potrivit căreia potențialul de generare a unor soluții de securitate globală ale mecanisme-lor instituționale și al structurilor din sistemul ONU s-a dovedit, cel puțin până acum, limitat¹⁰. Și, o a doua observație – structurile regionale de securitate și cooperare, articulate în diverse contexte în ultimele decenii, fie și-au diminuat forța acțională, fie se află încă în etapa începuturilor. În acest sens, avem în vedere atât OSCE - organizație pan-europeană cu implicare nord-americană, cât și mecanismele de securitate ale UE, aflate încă în faza proiecției inițiale și a primelor teste de teren.

Dincolo de ezitățile inerente începuturilor, forța potențială a structurilor regionale de securitate, mai ales în ceea ce privește UE, ar putea fi una semnificativă.

2. Noi modalități de abordare a riscurilor asimetrice și nonconvenționale. Evaluarea provocării

Evenimentele din interiorul spațiului euro-atlantic din ultima decadă a secolului XX și de la începutul secolului XXI au contribuit la desființarea sistemului de securitate bipolar și au condus la reconstrucția unui nou sistem de securitate¹¹. În cadrul acestei noi structuri de securitate, pericolul unui conflict militar generalizat a dispărut, dar au apărut alte riscuri și amenințări la adresa securității. Sfidărilor provocate de procesul globalizării¹², cât și de tendințele spre regionalizare și fragmentare – care generează un spectru larg de tensiuni și amenințări trebuie să li se răspundă prin forme de solidaritate noi, prin care să se prevină și să se anihileze crizele sociale de identitate, instabilitatea politică a unor zone, traficul de droguri, arme, materiale radioactive și ființe umane. Mai mult, pe plan internațional, lumea traversează o situație fără precedent, fiind profund marcată de acțiunile iraționale ale unor forțe ce promovează terorismul ca mijloc de divizare a comunității internaționale și de slăbire a stabilității mondiale – în general¹³. Aceste fenomene și procese au dus la creșterea complexității relației dintre procesele interne și cele externe ale securității naționale, ceea ce complică și mai mult calea spre identificarea cauzelor evoluțiilor negative din mediul de securitate și a modalităților de „tratare” a acestora. Amenințările pot apărea atât pe plan intern, cât și extern și, în termeni generali, pot fi descrise ca fiind asimetrice și nonmilitare. Ele se manifestă sub o varietate de forme, cum ar fi terorismul, dezastrele, secătuirea resurselor etc., și își fac tot mai mult simțită prezența la nivel global, regional și subregional - amenințările actuale relevând tot mai mult vulnerabilitățile statelor¹⁴, ceea ce impune, în mod firesc, un proces de regândire a conceptelor referitoare la problematica securității și a demersurilor practice de realizare a acestora.

Desigur, amenințările, pericolele, riscurile și vulnerabilitățile pot fi conștientizate în mod diferit, iar definirea lor, inclusiv a incertitudinilor, este în primul rând o problemă de percepție. În literatura de specialitate se face tot mai mult referire la faptul că sensibilitățile generate de problemele istorice deschise, nivelul de dezvoltare economică, puterea militară, ambițiile hegemonice, interesele naționale, apartenența sau nu la o alianță militară

funcțională pot da percepției sensuri diferite, cu nuanțe și particularități naționale sau de grup¹⁵. Se poate chiar afirma că amenințările actuale nu pot fi sesizate în totalitate, întrucât unele dintre acestea, apreciate a fi dominante în cadrul percepției, ar putea fi ne semnificative în realitate. Or, acest punct de vedere face necesară departajarea între amenințările care pot aduce daune serioase securității națiunii și cele care fac parte din familia cotidiană a incertitudinilor, proprii competițiilor economice¹⁶.

În viziunea României, riscurile apariției unei confruntări militare tradiționale pe continentul european s-au diminuat semnificativ, deși - așa cum se menționează în *Carta Albă a securității și apărării naționale* - mai persistă, încă, fenomene de instabilitate și criză la nivel subregional și tendința de fragmentare, marginalizare sau izolare a unor state¹⁷. Interesele și obiectivele de securitate ale statelor europene nu sunt însă generatoare de stări conflictuale, iar mediul de securitate este influențat pozitiv atât de procesele de integrare europeană și euro-atlantică, cât și de extinderea comunității statelor care împărtășesc și promovează valorile democrației și economiei de piață, de adâncirea colaborării regionale¹⁸.

Principalii factori de risc externi la adresa securității naționale a României, noile provocări și vulnerabilități în situația internă sunt dezvoltate în *Strategia de securitate națională a României* adoptată de Parlamentul României prin Hotărârea nr. 36 din 18 decembrie 2001 și, mai recent, în *Carta Albă a securității și apărării naționale*.

Se consideră, însă, că România va trebui să gestioneze, în continuare, o serie de vulnerabilități generate de procesul de tranziție structurală internă - reforma justiției, lupta împotriva corupției și reforma administrației, integrarea socială, existența unor disparități economice la nivel local etc., care, așa cum se evidențiază în documentul elaborat de Guvernul României, „în anumite circumstanțe, pot contribui la creșterea impactului acestor surse de risc asupra securității naționale”¹⁹.

3. O nouă viziune asupra securității. Securitatea individuală și noile dimensiuni ale securității

Securitatea se realizează la toate nivelurile de organizare socială – individ, grup, stat, alianțe, se manifestă în toate domeniile vieții sociale - și se

realizează de către puterea politică. În același timp, securitatea trebuie să îndeplinească cumulativ mai multe condiții: să fie o acțiune a statului desfășurată pe baza unui sistem normativ; să fie de competența unor instituții; puterea politică să fie legitimă și să primeze supremația legii; întemeierea acțiunilor pe un sistem de valori acceptate de către societate; respectarea drepturilor omului în conformitate cu reglementările internaționale la care statul este parte; și, nu în ultimul rând, să nu producă insecuritate altor entități.

În proiectarea și realizarea securității naționale este necesar să se identifice factorii mediului de securitate (politici, economici, sociali, demografici, militari, ecologici etc.), care generează conflicte, violențe sau războaie, pentru ca statele să fie pregătite să răspundă la pericole iminente existenței lor. Cadrul actual și dinamica evenimentelor politico-militare evidențiază cu claritate că securitatea și, implicit, apărarea depășesc sfera de responsabilitate a unei singure țări, determinând o implicare mai mare a statelor democratice și a organismelor internaționale specializate în protejarea și promovarea lor. El nu se mai limitează doar la apărarea pur militară, ci include și aspectele non-militare. Cu alte cuvinte, în definirea conceptului de securitate s-a conturat tot mai clar o nouă tendință – dimensiunea mili-tară a acestuia pierde din importanță în fața unor noi dimensiuni.

Amenințarea militară externă la adresa integrității statului național este înlocuită acum de noi amenințări neconvenționale, așa cum sunt terorismul, traficul de droguri și deșeurile nucleare ori conflictele etnice – fenomen ce va produce extinderea conceptului de securitate. Cu atât mai mult cu cât acestora li se adaugă gravele probleme economice și discrepanțele sociale, problemele de mediu și, nu în ultimul rând, dezastrele umanitare.

Securitatea națională presupune, deci, în mod obiectiv, luarea în considerare, pe lângă dimensiunea militară și a altor dimensiuni, de ordin economic, social, cultural, ecologic, informațional, psihologic etc., a căror pondere, după cum se constată, este în permanentă creștere. O stare de fapt conștientizată oportun și la nivelul Organizației Tratatului Atlanticului de Nord (NATO), care, la 8 noiembrie 1991, deja adopta o nouă concepție strategică – document prin care erau identificate noi provocări și riscuri la adresa securității internaționale. Principalul risc pentru NATO avea să-l constituie nu

amenințarea unui atac simultan, pe scară largă, pe fronturile sale europene ca în trecut, ci „consecințele adverse ale instabilității ce poate apărea ca urmare a dificultăților economice, sociale și politice și rivalitățile etnice și disputele teritoriale”²⁰.

Barry Buzan - unul din teoreticienii importanți din perioada post-război rece care au încercat să remodeleze conceptul de securitate - a identificat cinci domenii esențiale, în care securitatea este relevantă pentru considerațiile de politică mondială (societatea, economia, politica, mediul și domeniul militar) și a explicat ce se înțelege prin aceste domenii. Astfel, domeniul societal se referă la relațiile de identitate colectivă; domeniul economic include relații economice, de producție și finanțe; domeniul politic constă în relații de autoritate, guvernare și recunoaștere; domeniul mediului este dat de interacțiunea dintre activitatea umană și biosferă, în timp ce domeniul militar se bazează pe o relație de coerciție. La fel și la nivelul ONU, într-un Raport realizat în cadrul Progra-mului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (Raport privind Dezvoltarea Umană)²¹, se identificau șapte dimensiuni ale securității internaționale, existente la toate nivelurile de venituri și dezvoltare națională: securitatea economică; securitatea hranei; securitatea mediului; securitatea personală; securitatea comunității și securitatea politică. Ca noutate, Raportul explica termenul de securitate individuală (human security), pe care îl definea mai întâi ca „siguranța față de amenințări cronice, precum foametea sau bolile și represiunea” și apoi ca „protecție în fața modificărilor bruște și dureroase ce afectează viața de zi cu zi – fie la domiciliu, fie la locul de muncă sau în comunități”.

Un punct de vedere similar avea să fie exprimat, în anul 2000 și de Kofi Annan, secretarul general al ONU – securitatea internațională nemaiputând fi înțeleasă în termeni puri militari. Mai degrabă, menționa înaltul funcționar ONU, securitatea trebuie să cuprindă „dezvoltarea economică, justiția socială, protecția mediului, democratizarea, dezarmarea și respectul pentru drepturile omului și normele de drept”.

În aceste condiții, se pot evidenția două aspecte principale. Pe de o parte, *diversitatea și complexitatea concepțiilor de securitate colectivă și de securitate națională*, iar pe de altă parte, *amplificarea eforturilor tuturor statelor de a se integra în procesul de dialog și cooperare*, ca alternative viabile la vechile politici de confruntare,

de menținere a echilibrului prin înarmare, de promovare a intereselor marilor puteri prin forță și dictat. Secolul XXI consacră formula structurilor și organizațiilor de securitate interconectate.

4. Dezvoltarea unor mecanisme de asigurare a securității naționale, subregionale, regionale și globale bazate pe prevenirea conflictelor, creșterea rolului modalităților diplomatice și a capacităților de management al crizelor

Dacă situația geopolitică și geostrategică a cunoscut la început de secol XXI transformări profunde, cu urmări esențiale asupra stării de securitate a tuturor statelor, asupra capacității acestora de a-și promova și proteja interesele naționale ori ale coalițiilor din care fac parte, și lumea a devenit tot mai complexă și mai interdependentă, iar fenomenul globalizării este ireversibil, atunci succesul acțiunilor de securitate va fi generat numai prin cooperarea multidimensională a comunității internaționale, prin dialog în cadru organizat și prin afirmarea reală și posibilă a acțiunilor organizațiilor internaționale interguvernamentale.

Rezultă, așadar, că între politica externă și cea de securitate trebuie să existe o foarte strânsă legătură, atât în ceea ce privește obiectivele lor (promovarea intereselor generale ale comunității), cât și mediul în care acționează, fapt demonstrat, de exemplu, de existența în cadrul Uniunii Europene a unui pilon de „politică externă și de securitate comună” (pilonul 2), chiar dacă, la nivel statal, există ministere distincte ale afacerilor externe și ale apărării naționale. Ele se potențează și se sprijină reciproc, în sensul că o politică externă eficientă face să crească garanțiile de securitate, iar o politică de securitate eficace determină într-o mare măsură valoarea deciziilor și acțiunilor externe ale comunității.

Riscurile de securitate și stabilitatea pot fi, astfel, sensibil diminuate prin integrarea în sisteme de securitate colectivă, prin legarea securității interne de cea externă, de aranjamentele regionale și internaționale. Iar în viitor, proiecția stabilității pe plan regional va ține tot mai mult de dinamica folosirii cadrului de securitate prin cooperare reprezentat de multiplele aranjamente regionale de securitate la care statele sunt parte²². Astăzi, mai mult decât altă dată, politica de securitate și

apărare se bazează pe relații bi și multilaterale ale statelor, conducând la formarea de coaliții și alianțe militare, adevărate structuri internaționale de securitate colectivă. Ele n-au însă numai semnificația unui import de securitate, ci și pe aceea a obligației exportului de securitate în sensul participării la apărarea celorlalte state membre ale organizației respective, ca și la operațiunile umanitare și de sprijinire a păcii, în scopul demonstrării solidarității internaționale²³.

O caracteristică importantă și constantă a evoluției comunităților umane la începutul acestui secol este globalismul (una din consecințele globalizării se regăsește în impactul direct pe care evoluții și procese transnaționale îl au asupra securității naționale, precum și în propagarea într-un efect de cascadă a amenințărilor neconvenționale la nivel internațional), iar politica externă nu mai este apanajul statelor naționale²⁴. Până și securitatea, atât de „intim legată încă de ideea națională”, manifestă în ultimii ani „o accentuată tendință de globalizare”, politica internațională de securitate și dezvoltare aflându-se, la nivel mondial, în competența exclusivă a Națiunilor Unite, care se pot sprijini pe activitatea diferitelor organizații internaționale regionale, chiar dacă rolul ONU rămâne incert în continuare²⁵.

În actuala conjunctură internațională, politica externă și de securitate globală trebuie să găsească „modalitățile de a menține integritatea tuturor comunităților umane existente”, asigurând, în același timp, „coeziunea și integrarea lor”. În acest proces de „onusizare” a lumii, un rol important trebuie să-l aibă dreptul internațional, căci „fără legitimitate și legalitate nu există nici o comunitate, iar fără justiție internațională am putea recădea în barbarie”²⁶.

Diferitele reprezentări ale statelor în raport cu domeniul securității națiunii sunt consecința directă a varietății modelelor teoretice utilizate în investigarea și interpretarea stării de securitate.

NOTE:

1 State participante: Albania, Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, Croația, Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, Grecia, Republica Moldova, România, Slovenia, Turcia, Ungaria și Uniunea Serbia – Muntenegru.

2 Formă flexibilă și pragmatică de cooperare interzonală și interregională, care reunește 10 state din Europa de Sud-Est (Albania, Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, Croația, FYROM, Moldova, România, Slovenia, Ucraina și Uniunea Serbia-

Munteșu), cinci state din Europa Centrală (Austria, Cehia, Polonia, Slovacia și Ungaria), Italia și Bielorusia. Deciziile ICE (documente politico-economice, declarații și recomandări) sunt adoptate prin consens în cadrul reuniunilor șefilor de guvern și miniștrilor de externe. Domenii prioritare: agricultură, transporturi, energie, crimă organizată, mediu, întreprinderi mici și mijlocii, turism etc.

3 Organizație internațională în care țările membre își păstrează suveranitatea și independența. Activează, încă de la crearea sa, pentru instaurarea unei ordini juste, pașnice și durabile în Europa. Supraviețuind războiului rece, NATO și-a schimbat politica, adoptând un nou concept strategic, fără a-și modifica tratatul original, prin îndeplinirea unor noi misiuni (misiuni non-art.5). După Summit-ul de la Praga, din noiembrie 2002 și, Istanbul, iunie 2004, adaptarea NATO la noile realități și condiții ale secolului XXI continuă. Se adoptă politica de securitate în afara spațiului euro-atlantic.

4 A devenit organizație începând cu ianuarie 1995.

5 M. VASILE-OZUNU, I. MUNTEANU, T. IULIAN, G. CIASCAI, **Geopolitică și geostrategie. Studii**, București, 2002, pp. 79-84.

6 Amenințarea teroristă, problema proliferării armelor de distrugere în masă, amploarea traficului de arme, droguri și ființe umane; instabilitate financiară la nivel național, ca urmare a circulației fluctuante a capitalului în lume; conflicte etnice care au dus la schimbarea unor granițe statale recunoscute inițial de ONU etc.

7 Jumătate din populația globului încă trăiește cu mai puțin de 2 euro pe zi, iar în fiecare an 45 de milioane de oameni mor de foame și malnutriție – realități ce impun rezolvarea prin cooperare a marilor probleme cu care se confruntă omenirea.

8 Conform *Strategiei europene de securitate*, după 1990, peste patru milioane de oameni și-au pierdut viața în conflictele militare, iar peste zece milioane și-au părăsit căminele sau țările.

9 Col. (r.) prof.univ.dr. Dumitru IACOB, Universitatea Națională de Apărare, dr. Maria IACOB, Academia Tehnică Militară, *Corelații posibile între securitatea națională, securitatea regională și proiecția globală a securității, Sesiunea anuală de comunicări științifice „România, NATO și securitatea Europei”*, București, Cercul Militar Național, 26.11.2003.

10 Prezentă pe teren în zona „marilor conflicte” ale post-războiului rece, ONU nu reușește, cel puțin nu încă, să genereze soluții instituționale eficiente atât în situațiile preconflict, cât și mai ales în cele postconflict. Vocația universală și valențele democratice ale acțiunii ONU sunt valori care se cer a fi recuperate și revigorare.

11 Prin sisteme de securitate se înțelege un ansamblu de principii și norme adoptate de un grup de state, precum și instituțiile prin care se verifică și, la nevoie, se impune respectarea acestora. Pentru detalii se poate consulta *Curs de doctrine politico militare, Partea a IV-a, Politici și strategii de securitate*, Ed. Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2003, p. 105.

12 În raportul *Secolul global – globalizare și securitate națională*, publicat de Universitatea Națională de Apărare din Washington D.C., se precizează că: „Globalizarea descrie era începută după războiul rece. Această eră este caracterizată de o economie energetică alimentată de ritmul accelerat al transferului telecomunicațiilor și tehnologiei informațiilor. În mare, globalizarea este procesul creșterii activității internaționale în multe domenii, ceea ce creează legături mai strânse, interdependente, posibilități și vulnerabilități mai mari pentru toți. De aceea, secolul XXI va fi cu adevărat primul secol global”.

13 *Strategia de Securitate Națională a României*, București, 2001, p. 3.

14 Îndeosebi după evenimentele de la 11 septembrie 2001, din Statele Unite, și 11 martie 2004, de la Madrid. Și, mai recent, dubla catastrofă aeriană din Rusia, urmată de operațiunea comandoului pro cecen la școala din Beslan – loc al unei sângeroase luări de ostateci, la începutul lunii septembrie 2004, în Osetia de Nord.

15 Vezi col.dr. Gr. ALEXANDRESCU, „Amenințări, pericole și riscuri. Percepții actuale, delimitări conceptuale”, în *Impact Strategic* Nr.3/2004, pp.81-84.

16 Dr. Francisc TOBĂ, **Decizia politică și securitatea națiunii**, Ed. Licorna, 2003, pp.28-29.

17 *Carta Albă a securității și apărării naționale*, Guvernul României, București, 2004, p. 2.

18 *Strategia de securitate națională*, București, 2001, p. 14.

19 Ibidem, p. 3.

20 *The Alliance's Strategic Concept agreed by the Head of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council*, Roma 1991 Nato Basic Texts, <http://www.nato.int/docu/basicxt/>

21 United Nations Development Programme (U.N.D.P.), **Human Development Report 1994**, New York, Oxford University Press, p. 23.

22 Un exemplu edificator este proiecția stabilității la nivelul Europei de Sud-Est, post-aderare.

23 Vezi și, I. DRAGOMAN, C. MILITARU, C. PANDURU, **Relații internaționale actuale: generarea securității, păcii și războiului în secolul XXI, minimizarea dezordinii și creșterea solidarității internaționale, umanizarea afacerilor globale în mileniul al treilea**, Ed. Intergraf, Reșița, 2004, pp. 140-151.

24 A se vedea, în acest sens, cooperarea dintre Statele Unite și Rusia cu ONU și UE în elaborarea planului de pace în criza israelo-palestiniană și garantarea aplicării „foii de parcurs”, care prevede crearea unui stat palestinian până în 2005.

25 Dispariția bipolarismului a determinat Statele Unite, unica superputere rămasă în arena mondială, să ignore organizația mondială și să acționeze fără ONU, atunci când nu se putea obține consensul membrilor permanenți ai Consiliului de Securitate.

26 I. DRAGOMAN, C. MILITARU, C. PANDURU, **op. cit.**, p.143.

General de brigadă (r.) prof. univ. dr. Constantin-Gheorghe BALABAN este profesor consultant în cadrul Universității Naționale de Apărare.

TEHNOLOGIA ACȚIUNII MILITARE

Dr. Eugen SITEANU
Dr. Sorin TOPOR

Complexitatea mijloacelor tehnice contemporane ne conduce spre caracteristica de bază rezultată din implementarea majorității realizărilor de vârf ale științei teoretice și aplicate. Cunoașterea tehnologică, analizată sub cele două aspecte, ca știință și ca activitate practică, reprezintă cunoașterea despre modul de a produce bunuri sau servicii. Considerăm că pregătirea personalului miliar pe specialități reprezintă un aspect extrem de important pentru a dezvolta performanța în domeniul militar. Rezultatele confruntărilor militare contemporane au depins de performanțele comandamentelor (a echipelor de specialiști) și nu de comandanții care se considerau unici și atotștiutori. De aceea, în sistemele militare, mai este nevoie de personal uman specializat.

Astăzi, tot mai mult, se utilizează, în mediile academice și nu numai, sintagme precum „societate informatică”, „societate informațională”, „cunoaștere” și „tehnologie”. Aparent, nimic nu este nou, însă considerăm că este extrem de important, pentru a găsi noi interpretări, să fie înțeles sensul corect al acestora. Între știință și filozofie, dar și între tehnologie și știință, există interrelații numeroase, unele dintre ele fiind prezentate în continuare.

Astfel, complexitatea mijloacelor tehnice contemporane ne conduce spre caracteristica de bază, rezultată din implementarea majorității realizărilor de vârf ale științei teoretice și aplicate. De aceea, putem afirma, cu real temei, că acest progres al științei, în general, se bazează pe dezvoltarea tehnologică, prin care vom înțelege acel proces de a produce un bun oarecare sau un serviciu. Cunoașterea tehnologică reprezintă cunoașterea despre modul de a produce bunuri sau servicii.

Conceptul de tehnologie poate fi analizat sub două aspecte: 1) ca știință și 2) ca activitate practică. Ambele aspecte vor interrelaționa permanent și se vor completa reciproc. Transformările în domeniul cunoașterii științifice

vor genera permanent inovații și invenții. Însă, oricare inovație sau invenție ar fi rămas la nivel de studiu aprofundat, dacă nu ar fi fost testate și îmbunătățite prin aplicații practice.

Domaniul militar, fiind un produs social, se înscrie pe deplin în această idee. Înțelegerea, explicarea și stimularea progresului tehnologic, în condițiile revoluției științifice și tehnice actuale, și ale revoluției în domeniul militar ridică importante probleme epistemologice și, ca atare, în continuare, vom încerca o nouă abordare a ceea ce reprezintă știința militară, tehnologia acțiunii militare și care sunt relațiile dintre acestea. Toate reprezintă forme ale întregului proces tehnologic militar.

Pentru conceptul general de „tehnologie” se cunosc mai multe definiții, dintre care le vom prezenta doar pe cele ce sunt cel mai des uzitate:

Tehnologie - 1. știință a metodelor și a mijloacelor de prelucrare a materiilor prime, a materialelor și a datelor; 2. ansamblul proceselor, al metodelor, operațiilor etc., pentru realizarea unui anumit produs (<fr. *technologie*), potrivit Dicționarului de neologisme.

Tehnologie – 1. Știință care se ocupă cu studiul procedurilor și mijloacelor de prelucrare a materialelor. ~a metalelor; 2. Ansamblu de procedee și de metode folosite în scopul obținerii unui produs¹.

„Tehnologia nu este exact știință aplicată, ci implică forme de cunoaștere și stiluri de activitate fundamental diferite – iar acest lucru poate fi o descoperire majoră pentru istoricii tehnologiei, dar este puțin probabil să fie o surpriză pentru oamenii de știință și inginerii maturi care și-au acordat timpul de a gândi cu grijă asupra acestei discuții”². Așa cum „știința nu este numai cunoaștere, ci și practicarea științei, căutarea de noi legități, de noi proprietăți ale materiei, la fel și tehnologia nu este numai cunoaștere, ci și practică”³. „Tehnologia este o extindere a organelor omului, în special a mâinii, ca arhetip al tuturor artefactelor, un mijloc de progres cultural, moral și intelectual”⁴.

Practica tehnologiei este știință aplicată.

În secolul trecut, cu ajutorul matematicii aplicate, al informaticii, al fizicii etc., științe care conțin procedee specifice, s-au putut crea unele instrumente care, ulterior, le-au permis oamenilor să gândească tehnologic și să ajungă astfel la cunoașterea propriu-zisă a fenomenelor. De aceea, considerăm că, și pentru domeniul militar, pornind de la o gândire tehnologică, se poate ajunge la o mai corectă și completă cunoaștere a fenomenelor militare propriu-zise. Aceasta se explică prin faptul că, în trecut, se pornea de la procesul de cunoaștere, pentru a se ajunge la cel tehnic, iar astăzi se produce trecerea de la tehnică și tehnologie la procesul de cunoaștere. De exemplu, rachetele de croazieră, tancurile, navele sau aeronavele de luptă multifuncționale etc. au impus folosirea proceselor tehnice de mare complexitate, proprii obiectivelor lor, generând o nouă tehnologie a conflictelor, de tip asimetric, pe spații ample, fără o delimitare precisă, cu implicații nu numai sub aspect pur fizic, al bătăliei clasice, ci și cibernetic, moral, electronic etc. Astfel, la cumpăna dintre milenii, s-a modificat relația știință-tehnologie, întrucât științele fundamentale impun, cu necesitate, în profunzimea lor, utilizarea de noi tehnici și tehnologii pentru a evidenția realitatea și fenomenul militar.

Prin producerea schimbărilor radicale ale reprezentării Cosmosului, vieții, gândirii, intervenția tehnologiei în fundamentarea științei militare a devenit elementul specific al acestui secol. Tehnologia va ajuta progresele științei militare în studiul luptei armate, tacticii, artei operative, strategiei și nu numai.

Considerăm ca o cerință esențială enunțarea primordială a sistemului referențial față de care se definește tehnologia.

Tehnologia militară poate fi și știință militară, și aplicație militară reflectată atât în tehnici, procedee și proceduri militare, cât și în dispozitive acționale specifice desfășurărilor de forțe militare în sine. Tocmai de aceea, motivul care s-a situat la baza elaborării acestui studiu a constat din necesitatea înțelegerii principalelor trăsături ale progresului tehnologic militar actual, întrepătrunderea indisolubilă a științei militare cu practica specifică, precum și înțelegerea mecanismelor logice care se creează în cadrul legăturii virtuale dintre aceste două elemente. Este ușor de înțeles că mutațiile sociale care caracterizează perioadă contemporană, în mod implicit, au produs schimbări și în domeniul militar.

Noul val al revoluției tehnologice, considerat de către Alvin Toffler „*singurul izvor al schimbării în societate*”⁵, a indus și în domeniul militar un fenomen inedit, reprezentat de digitalizarea câmpului de luptă. Prin implementarea celor mai noi metode și tehnici ale electronicii și ciberneticii, prin miniaturizarea și robotizarea echipamentelor militare, nu putem decât să recunoaștem cât de importantă este tehnologia militară și să formulăm cu mai multă claritate consecințele implementării sau ignorării proceselor tehnologice ale viitoarelor tipuri de acțiuni, tehnici și arme.

Prin urmare, *tehnologia acțiunii militare reprezintă știința aplicată a îmbinării metodelor și mijloacelor de prelucrare a informațiilor despre un potențial adversar sau despre un sistem de luptă inamic, de realizare a manevrelor în vederea neutralizării forțelor luptătoare ale inamicului, în vederea impunerii unei decizii cu caracter politico-militar într-un anumit context și spațiu geografic bine delimitat*. Produsul obținut prin acțiuni militare este, prin urmare, un element coercitiv de corectare a unui curs de evoluție a politicilor militare la o tendință de evoluție firească. Nivelul de dezvoltare economico-tehnologic al forței militare va fi cu atât mai mare cu cât va crește ritmul implementării descoperirilor și inovațiilor tehnice pentru domeniul militar.

Este ușor de observat că o analiză a tehnologiei nu poate fi abordată în afara unui sistem. De aceea, putem spune că ansamblul tehnologiilor dintr-o anumită perioadă de timp formează, fără îndoială, un sistem, în cadrul căruia putem stabili legături pe orizontală, în natura materiilor prime și mijloacele utilizate pentru prelucrarea lor, între cantitățile, dimensiunile produselor și randamentele cu care ele sunt realizate. Oricare dezechilibru apărut conduce la o schimbare a sistemului, ca urmare a proprietăților de autostabilizare și autoorganizare care, de regulă, determină progresul domeniului sub aspectul performanței.

Complexul cunoștințelor, mijloacelor și procedurilor organizate în scopul prelucrării unor materii prime, într-un context local și în condiții economic avantajoase, pentru realizarea produsului dorit, este asimilat noțiunii de proces tehnologic. Această definiție confirmă existența a trei elemente definitorii și anume: 1) Cunoștințe, 2) Proceduri și 3) Mijloace, prezentate în figura nr. 1.

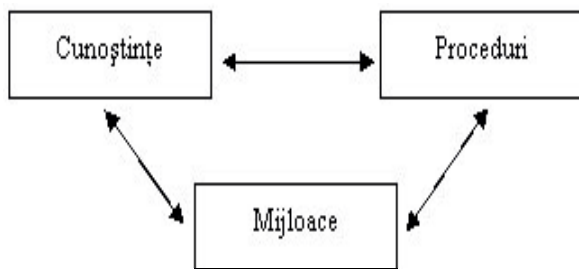

Figura nr. 1 – Relația între elementele definitorii ale unui proces tehnologic

1) Cunoștințele reprezintă totalitatea informațiilor pe care le deține cineva pentru transformarea unor materii prime într-un produs finit. Ele pot fi din diverse domenii ale științei, adiacente acestui proces, spre exemplu, din: matematică, fizică, meteorologie, știința materialelor etc.;

2) Mijloacele reprezintă elementele materiale care efectuează transformarea materiilor prime în produsul finit;

3) Procedurile reprezintă modul în care trebuie exploatate mijloacele pentru a se obține rezultatele dorite, în condițiile determinate, cu pierderi minime. De regulă, noțiunii de procedură i se atribuie și cea de know-how.

Trebuie bine înțeles că aceste trei elemente nu funcționează în mod independent, ci interacționează și se intercorelează prin fluxuri tehnologice.

Similar acestor noțiuni generale ale procesului tehnologic vom defini prin **proces tehnologic al acțiunii militare** un ansamblu complex de cunoștințe, proceduri și tehnici, organizat cu scopul de a realiza distrugerea unor mijloace sau neutralizarea inamicului, pornind de la cunoștințele furnizate de senzorii proprii (umani sau electronici), bazele de date proprii și extrase din experiența lecțiilor învățate, în condițiile realizării de pierderi minime.

Prin urmare, în cadrul unei acțiuni militare, **tehnologia** înseamnă un ansamblu complex de cunoștințe, armament și tehnică specifică, precum și proceduri organizate în cadrul unui sistem de luptă (figura 2), în scopul învingerii adversarului electronic, într-un context concret și cu pierderi proprii minime.

În cadrul oricărei acțiuni militare se pot identifica un proces și un flux tehnologic specific doar acesteia. Lupta, din punct de vedere sistemic, poate fi reprezentată ca o confruntare dintre două sisteme antagonice. Finalitatea confruntării o

reprezintă intrarea sistemelor într-o stare optimă de funcționare, prin anularea relațiilor antagonice, ceea ce presupune fie distrugerea totală a unui sistem, fie doar neutralizarea relațiilor antagonice dintre sisteme, fie o nouă relaționare, care nu mai presupune existența unor relații antagonice.

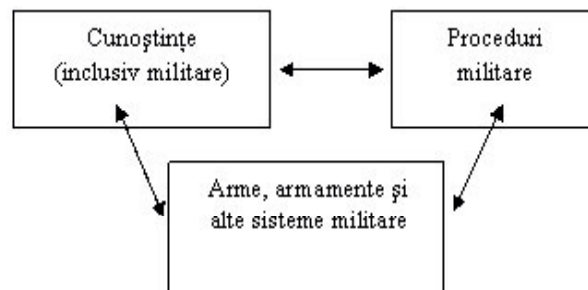

Figura 2 – Elementele definitorii

Într-un spațiu de luptă ideal, sistemul de luptă al fiecărui actor, înțelegând prin acest termen o forță armată de oricare nivel și compunere, va căuta ca, într-un timp relativ extrem de scurt, să se adapteze la cel al adversarului, odată cu descoperirea parametrilor tehnico-tactici și psihosociali ai acestuia.

Apariția altor factori perturbatori, determinați de contextul geopolitic al spațiului de conflict, impune generarea de forme suplimentare de autoreglare și adaptare imediată și, prin urmare, consumarea unui timp în care un inamic abil poate realiza, cu un efort și consum energetic minim, efecte dezastruoase sistemului de luptă al adversarului.

Acestea nu vor putea fi compensate, prin modernizări „hard”, reprezentate de programe de construcție și design al platformelor de luptă (tancuri, tunuri, avioane, nave etc.), dotare cu tehnică și arme noi, sporirea vitezei etc., sau „soft”, reprezentate de tactici și strategii tradiționale de abordare a operațiilor, fără implementarea celor mai noi descoperiri în știință și în domeniul războiului informațional.

Tehnologia specifică războiului informațional trebuie implementată și adaptată la cerințele contemporane și previzibile, pentru dezvoltarea forțelor luptătoare, spre a permite atât o acțiune imediată, caracterizată de dinamica luptei, cât și acțiuni pe timp mediu și lung, prin crearea decalajului tehnologic.

Nu o să mai conteze că, în cadrul unui sistem de luptă, există cel mai bine pregătit personal

În domeniul cercetării de luptă, al observării spațiului de luptă prin mijloace electronice, al radionavigației, al ingineriei motoarelor, al mentenanței armamentului etc., elemente vitale ale ansamblului sistemului de luptă, acesta autodesființându-se prin lipsa posibilităților de răspuns la factorii determinați de acțiunea în mediul electronic (electromagnetic, acustic și hidroacustic), cu amenințări extrem de rapide asimetrice și multispectrale.

În înțelegerea acestui tip de proces tehnologic trebuie pornit de la ideea că importanța elementelor componente ale tehnologiei acțiunilor militare este practic egală: *cunoștințele militare* (formate din ansamblul informațiilor militare, al cunoștințelor teoretice specifice armelor, al regulilor de angajare, a experienței practice, stabilității și antrenamentului pentru obținerea performanței etc.), *procedurile (know-how-ul) militare* (cunoaștere, doctrine, concepții, procedee, descrieri), precum și *instrumentele pentru desfășurarea acțiunilor de luptă* (platforme de luptă, stații și alte dispozitive care facilitează desfășurarea acțiunilor militare cu pierderi minime), corelația dintre acestea fiind prezentată în figura nr. 2.

Cunoașterea trebuie să fie atât precisă, cât și extensivă, pentru că au apărut științe noi, precum biochimia, bioenergetica, biotehnologia etc. Din cauza fragmentării pronunțate a științelor, se impune o gândire interdisciplinară a comandanților și statelor majore, fără de care, în viitorul apropiat, nu se mai poate obține victoria. Aceasta se explică prin creșterea fără precedent a complexității proceselor și fenomenelor militare, în contextul globalizării și al mondializării conexiunilor. Așadar, numai interdisciplinaritatea ar mai putea să atenueze și să ajute gândirea militară să aducă corectarea unor erori provocate de aceste fragmentări ale științei care au repercusiuni negative în știința și practica militară.

Comandanții sunt influențați negativ de această fragmentare a științei care-și pune pecetea pe modul de a gândi al acestora. Remediul constă într-o gândire integratoare, care să păstreze unitatea științei, într-o gândire care să înmănușeze părțile analizate (studiate) într-un întreg, căci specializarea duce inevitabil la separarea în părți a științei, în general, și a științei militare, în special.

Vasile Cândea afirma cu real temei că „*interdisciplinaritatea poate fi o metodă, nu o știință nouă, pentru că nu există știință*

interdisciplinară, ci un mod de abordare a interconexiunilor și interrelațiilor, o componentă filosofică ce consideră știința ca un întreg”⁷⁶. Din aceste motive, considerăm că interdisciplinaritatea ar putea și trebuie să facă parte din acele proceduri ale figurii nr. 1 sau din procedurile militare ale figurii nr. 2. Și, pentru că reintegrarea cunoștințelor reprezintă și un domeniu al cunoașterii părților ca întreg, interdisciplinaritatea ar trebui să fie inclusă și în cunoștințele (inclusiv militare) prezentate în figura nr. 2. Reintegrarea părților este necesară în conducerea acțiunilor militare pentru obținerea unei reprezentări mai corecte a rezultatelor din analiza situației operative și deschiderea a noi orizonturi de aplicare a rezultatelor. Acesta este încă un exemplu de gândire aristotelică integrativă.

Cunoștințele teoretice, exprimate prin pregătirea personalului de specialitate, stau la baza transformărilor pe timpul proceselor de instrucție și educație, vizând elemente de teoria războiului, cunoștințe de cercetare operațională, istorie, geografie, fizică, alte domenii ale științelor reale care au impact asupra acțiunilor de luptă. Tehnica de război este reprezentată de cumulum elementelor materiale care permit efectuarea transformării intențiilor de distrugere sau neutralizare a sistemului inamic în produsul dorit, adică incapacitarea acestuia pentru luptă. Concepția operației reprezintă modul în care trebuie folosită tehnica de război pentru transformarea informațiilor specifice spațiului de luptă (*fizic* – terestru, aerian, cosmic, naval - și *electronic* – electromagnetic, hidroacustic), în rezultatele dorite, adică incapacitarea inamicului electronic aero-naval și terestru de a acționa în condițiile oferite de teatrul de acțiune.

Trebuie bine înțeles cum se realizează distincția dintre cunoștințele militare și cunoașterea militară.

Am conturat anterior câteva aspecte privind cunoștințele militare.

Cunoașterea militară va depinde de informații, dar reprezintă mult mai mult. Suntem unanim de acord cu concepția potrivit căreia datele provin direct din măsurarea unor variabile, iar informațiile sunt date care au fost prelucrate, organizate sau structurate într-un anumit fel. Astfel, informațiile prezintă starea sistemului în mod integral sau a unor componente ale acestuia. Cunoașterea, însă, caută să înțeleagă procesul de elaborare a lor, să producă asociații cauzale și, cel mai important pentru domeniul militar, să facă predicții și să

fundamenteze decizii prescriptive. Cunoașterea reprezintă un amestec de experiență și inspirație specific numai oamenilor (de inteligență aplicată), manifestată de regulă în procese de conducere. De aceea, într-un sistem militar, oricât de performant, nu se poate renunța definitiv la oameni.

În operațiile moderne se impune creșterea performanțelor în activitățile de conducere, prin intermediul rigorii științifice și al informaticii, care a devenit principalul instrument de aplicare a modelelor matematice ale cercetării operaționale, pentru determinarea rapidă a celor mai eficiente și eficace variante de acțiune. Aceasta impune folosirea personalului cu specializare înaltă, metode științifice de evaluare și modele adecvate (prin aplicarea de tehnici matematice și simbolice).

Pentru că un sistem militar se caracterizează prin ample procese de conducere, cunoașterea militară devine baza generării de principii care vor ghida activitatea tuturor componentelor tehnologice. Cunoașterea militară nu poate fi măsurată, oricâte păreri s-ar emite sau instrumente s-ar crea în acest sens. Pot fi cuantificate doar efectele ei.

Cunoașterea militară presupune o extindere și o aprofundare a cunoașterii științifice în domeniul militar, a adevărului tehnologic despre noutăți și inovare. Diseminarea cunoașterii către tot personalul unui sistem militar reprezintă o cerință pentru sistemele militare contemporane, ceea ce presupune facilitarea și utilizarea de mijloace moderne de comunicare. De aceea, modificările și accelerările revoluției științifico-tehnice în domeniile comunicațiilor, transporturilor și mijloacelor informaționale au activat tendința generală a desfășurării tuturor activităților militare și, implicit, a desfășurării luptei.

Într-o altă ordine de idei, tehnologia acțiunii militare depinde de un cumul de condiții, printre care menționăm:

A. *Disponibilitatea sau indisponibilitatea armamentului și tehnicii militare pentru acțiuni de luptă.* Spre exemplu, pentru a putea fi utilizat un mijloc de foc (tun, rachetă etc.) sau o stație terestră de bruijaj, este necesară respectarea condiției esențiale de a avea ținta în parametrii de neutralizare eficientă a lor. În situația în care nu se respectă această condiție, proiectilul lansat nu va atinge ținta, oricât de sofisticate ar fi sistemele sale de dirijare, sau executarea bruijajului va fi ineficientă, indiferent de puterea semnalului de bruijaj. De asemenea, dacă în cadrul unui sistem de arme nu

sunt incluse dispozitive de selectare a semnalului țintei pe fondul altor semnale și neutralizarea celor perturbatorii (inclusiv a celor de bruijaj), acele echipamente vor fi extrem de vulnerabile, indiferent de nivelul ridicat de performanță pentru oricare tip de tragere.

B. *Costul „pregătirii de specialitate a personalului”.* Tendința de robotizare a proceselor executate în condiții de război se menține, în special în cadrul armatelor care consideră foarte scumpă pregătirea personalului pe specialități. Prin nealocarea unor resurse permanente și suficiente pentru pregătirea personalului, în toate specialitățile militare, se va obține, în timp, o deprofesionalizare și o neadaptare la cerințele mediilor de luptă moderne, oricât de bine ar fi pregătit personalul din structurile de conducere în domeniul managementului militar.

C. *Cunoașterea tradiției, moralei, legilor și a altor teorii de război* de către tot personalul din cadrul unei structuri militare. În armatele moderne, spre exemplu, există cursuri de prezentare și specializare în formele de bază ale războiului informațional, pe diferite specializări ale armelor, fapt care asigură utilizarea corectă și optimă a tuturor activităților cu implicații profunde pentru specificul desfășurării acțiunilor militare. Astfel de programe de pregătire sunt executate și în academiile militare ale categoriilor de forțe din Marea Britanie, Germania, Grecia, Spania etc. sau alte țări membre NATO, precum și în Rusia, Ucraina etc.

D. *Funcționarea cu pierderi minime.* Principalul element care trebuie luat în considerare, pentru a respecta această cerință, îl reprezintă organizarea corectă și utilitatea acțiunii de luptă ce urmează a fi desfășurată. Spre exemplu, dacă aceasta se execută în palierul acțiunilor terestre de către inamic sau efortul de localizare a dispozitivului acestuia este foarte mare, datele rezultate sunt materializate în informații fără relevanță pentru factorii de conducere în luarea deciziei, iar executarea acțiunilor specifice necesită un timp prelungit. Dacă nu sunt realizate într-o concepție unică și eficientă în ansamblul desfășurării acțiunilor de luptă de către întreaga grupare de forțe luptătoare, atunci procesul tehnologic al acțiunilor militare nu prezintă interes și practic nici nu are sens să fie abordat, el neproducând nimic util. Din această cauză, probabil, unii comandanți minimalizează efortul unor componente mai noi de luptă în

favoarea celor tradiționale, cum ar fi războiul electronic și neutralizarea capacităților luptătorilor prin microunde sau alte arme neletale, afirmând că nu pot lupta împotriva sistemelor sofisticate și „inteligente” de lovire ale adversarului, prin urmare, neaplicând nici o măsură din clasa destul de largă a componentelor de protecție fizică și informațională.

Considerăm necesar de prezentat faptul că la dezvoltarea proceselor tehnologice ale acțiunii militare participă, într-o oarecare măsură, toate sferile cunoașterii științifice. În acest sens pot fi date exemple de domenii științifice, aparent independente de cerințele militare, precum electronică, cibernetică, inteligență artificială, construcții de mașini, sociologie etc., care au un impact major asupra tehnologiei acțiunilor militare. Numai dacă analizăm proliferarea roboților și a altor mașinării inteligente în domeniul armelor și sistemelor militare, putem observa performanțele acestora, altădată de neimaginat, conducând la momente „bizare” ale câmpului de luptă modern, în care omul devine prizonierul robotului. Facem referire la mult mediatizatele imagini ale unor soldați irakieni care, pe timpul operațiunii *Iraqi Freedom*, au fluturat fanioane albe în semn de predare, atunci când sesizau prezența avioanelor fără pilot de tip Predator.

Tehnologia acțiunilor militare presupune folosirea unor proceduri sistematice și logice cu ajutorul calculatoarelor, care să asigure obținerea unor variante de soluții cu mare probabilitate de atingere a scopului propus (obiectivului).

De aceea, conchidem prin ideea că un aspect extrem de important pentru tehnologia acțiunilor militare îl reprezintă fundamentarea și conducerea științifică a acțiunilor militare, formă de desfășurare a cunoașterii militare. Informatizarea masivă a structurilor de conducere a avut la bază două cerințe: 1) creșterea vitezei de elaborare și transfer a deciziilor, a rapoartelor sau altor informații consultative și 2) optimizarea performanțelor acționale ale mijloacelor de luptă.

În acest context, unii teoreticieni militari caută să justifice reducerile masive de personal din structurile armate prin faptul că rolul omului a scăzut direct proporțional cu creșterea performanțelor sistemelor tehnice de luptă. Totul ar fi corect dacă analizele s-ar limita doar la o situație conflictuală directă și concretă, simetrică sau asimetrică, dintre sisteme tehnologice performante, la care factorul

de reacție este esențial. În această situație, posibilitățile limitate ale vitezei de reacție umane pot fi influențate, în mod real, de stările emoționale umane, de alți factori perturbatori, de stres etc., fapt ce ar conduce la micșorarea vitezei de prelucrare a informațiilor. Un sistem automatizat, în funcție de cunoștințele implementate, va găsi una sau mai multe soluții, dintre care o va propune spre executare pe cea analizată a fi optimă. Însă, până a se ajunge la aceste performanțe ideale, în colectivele de cercetare, testare și producție se desfășoară extrem de multe procese specifice cunoașterii. De aceea considerăm că pregătirea personalului pe specialități prezintă un aspect care nu trebuie ignorat, mai ales în domeniul militar, iar pentru a avea performanță în acest sens este nevoie de multă pregătire în timp îndelungat. Rezultatele confruntărilor militare contemporane au depins de performanțele comandamentelor (ale echipelor de specialiști) și nu de comandanții care se considerau unici și atotștiutori. De aceea, în sistemele militare, mai este nevoie de personal uman, însă cu specificația că acesta trebuie *foarte bine* specializat.

Nu știm ce ne rezervă viitorul, dar considerăm că această prezentare a tehnologiei acțiunilor militare va genera unele luări de poziție care, cu certitudine, vor întări baza viitoarei societăți a cunoașterii militare. Așteptăm cu interes opiniile dumneavoastră, pentru a le analiza și valorifica într-un viitor studiu mai amplu și aprofundat, pe adresa de e-mail: sorin_topor@yahoo.com

BIBLIOGRAFIE:

DEX, ediția a II-a, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998.

John STANDENMAIER, apud. ANGHELOIU I., **Automatizarea și informatizarea în domeniul militar**, Editura Militară, București, 1986.

Mihai DRĂGĂNESCU, apud. ARDELEAN Gh., MIHALCEA Al., **Electronică și informatică**, Editura Militară, București, 1986.

Ernst KAPP, apud. ARDELEAN Gh., MIHALCEA Al., **ibidem**.

Alvin TOFFLER, **Șocul viitorului**, Editura Antet, București, 2000.

Vasile CÂNDEA, *Știința la sfârșit de mileniu*, articol publicat în volumul dedicat lucrărilor congresului organizat cu ocazia aniversării a patru

decenii de la înființarea Asociației Oamenilor de Știință din România, București, 22-24 mai 1996, Academia Oamenilor de Știință din România, 1997

Mircea MUREȘAN, Gheorghe ILIE, Vasile GRAD și Alexandru MIHALCEA, **Tehnologiile de vârf și domeniul militar**, Editura Militară, București, 1995.

NOTE:

1 **DEX**, ediția a II-a, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998.

2 John STANDENMAIER, apud. ANGHELOIU I., **Automatizarea și informatizarea în domeniul**

militar, Editura Militară, București, 1986.

3 Mihai DRĂGĂNESCU, apud. ARDELEAN Gh., MIHALCEA Al., **Electronică și informatică**, Editura Militară, București, 1986.

4 Ernst KAPP, apud. ARDELEAN Gh., MIHALCEA Al., ibidem.

5 Alvin TOFFLER, **Șocul viitorului**, Editura Antet, București, 2000.

6 Vasile CÂNDEA, *Știința la sfârșit de mileniu*, articol publicat în volumul dedicat lucrărilor congresului organizat cu ocazia aniversării a patru decenii de la înființarea Asociației Oamenilor de Știință din România, București, 22-24 mai 1996, Academia Oamenilor de Știință din România, 1997, p. 4.

Colonel (r) prof.univ.dr. Eugen SITEANU este cercetător științific gr. III în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate. A publicat numeroase lucrări de specialitate în următoarele domenii: management, mentenanță, securitate națională, strategie militară.

Căpitan-comandor dr. Sorin TOPOR este instructor superior la Catedra de sisteme informaționale militare și informații pentru apărare din cadrul Facultății de Comandă și Stat Major a Universității Naționale de Apărare. A publicat lucrări în domeniul informațiilor militare, războiului electronic și războiului informațional.

STRATEGIE NAȚIONALĂ ȘI STRATEGIE DE ALIANȚĂ

Repere conceptuale

Dr. Gheorghe VĂDUVA

În general, conceptele cu care se operează în domeniul strategiei – înțeleasă ca modalitate de punere în operă a deciziei politice – nu s-au schimbat. Desigur, conținutul lor s-a îmbogățit și se îmbogățește mereu, dar nu în afara sistemului care le generează. Într-un stat democrat, puterile se separă și se intercondiționează. În ceea ce privește însă securitatea națională, există o concepție unitară și o strategie unitară, de sinteză. Unii numesc aceasta marea strategie, definind-o ca modalitate de desfășurare a politicii generale a țării, alții îi zic strategie națională, strategie a guvernului sau strategie de securitate. Desigur, între aceste concepte există diferențe, însă, pentru tema de față, ele nu sunt importante. Așadar, în această viziune, marea strategie ține de conducerea politică, este o strategie politică generală pe care se construiesc, dinamic, strategiile economice, culturale, informaționale și militare. Tot în cadrul acestei strategii generale intră și strategiile politice, strategiile diplomatice, strategiile de dezvoltare, strategiile educaționale etc.

Acesta este, desigur, un model teoretic simplificat, valabil oricând și oriunde. Orice stat de pe lumea aceasta are o politică generală și o strategie de punere a ei în aplicare. Strategia înseamnă în esență concepere, generare, pregătire și întrebuintare a forțelor și mijloacelor pentru realizarea obiectivului sau obiectivelor politice propuse. Strategia este înțeleasă ca o dialectică a voințelor care se confruntă în vederea rezolvării diferendului dintre ele (Beaufre). Dar strategia mai este înțeleasă și ca nivel al acțiunii umane, ca nivel de ierarhizare a competențelor.

În ce constă caracterul național al strategiei? Cum se particularizează principiile generale ale strategiei la constrângerile și cerințele naționale? În ce măsură tendința spre internaționalizarea strategiilor de securitate și chiar a strategiilor

militare și a armatelor influențează funcția națională a strategiei? Caracterul național al strategiei rezultă din caracterul național al politicii pe care o deservește. Ea oferă politicii instrumentele teoretice, practice și metodologice pentru realizarea scopurilor și obiectivelor politice. Suntem în etapa suveranității statului de drept și, ca atare, politica statului trebuie să opteze pentru o strategie adecvată. Strategia este, deopotrivă o teorie, o metodă și un sistem de abilitați prin care se concepe, se pregătește, se planifică și se desfășoară o acțiune de valoare strategică.

Potrivit Legii planificării apărării, Strategia națională de apărare a României cuprinde: definirea intereselor și obiectivelor naționale de securitate, evaluarea mediului internațional de securitate, identificarea potențialelor riscuri, amenințări și vulnerabilități, direcțiile de acțiune și principalele modalități pentru asigurarea securității naționale a României în cadrul Alianței.

Strategia are un orizont de acoperire pe termen mediu de 5 ani și conține și prevederi pe termen lung pentru realizarea obiectivelor naționale și colective de securitate și apărare.

Pe baza Strategiei naționale de apărare, a Cartei albe a apărării și a Directivei ministeriale NATO, Ministerul Apărării Naționale elaborează Strategia militară, care cuprinde: evaluarea mediului internațional de securitate din punct de vedere strategico-militar, identificarea potențialelor riscuri și amenințări militare, definirea obiectivelor militare naționale, stabilirea conceptelor strategice și operaționale pentru îndeplinirea acestor obiective și a misiunilor armatei.

Strategia are funcții evaluativ-cognitive, intuitive, creativ-prospective (prognoză, prevedere, proiectare, adică planificare), configurative, executive, generative și regenerative. Strategia pune în aplicare o politică de generare a forței și mijloacelor pe care le folosește în acțiunea umană și

proiectează, creează, configurează această acțiune. Este un proces dinamic, foarte complex, care cere sisteme dinamice, foarte receptive și sensibile la variația condițiilor și a împrejurărilor.

Or, astfel de entități care să genereze forțe, mijloace, structuri și acțiuni unitare nu pot fi decât statele. Ele sunt cele care configurează scopurile și finalitățile acțiunii umane și tot ele sunt cele care creează și instruiesc structurile generative de strategii pe măsură.

Așadar, în această etapă a dezvoltării societății omenești, nu pot exista strategii viabile în afara unor politici viabile și nu pot exista politici viabile în afara unor state puternice, mature și stabile. Statele naționale sunt cele care au creat ceea ce numim strategie integrală, care unesc în aceleași concepte acțiuni diverse, care fixează pentru ele scopuri și obiective unitare.

Toate statele din lume procedează astfel, inclusiv Statele Unite ale Americii. Strategia națională de securitate a Americii este o strategie de tip integral. Mari sau mici, puternice sau mai puțin puternice, naționale sau federale, statele creează politici unitare care generează strategii

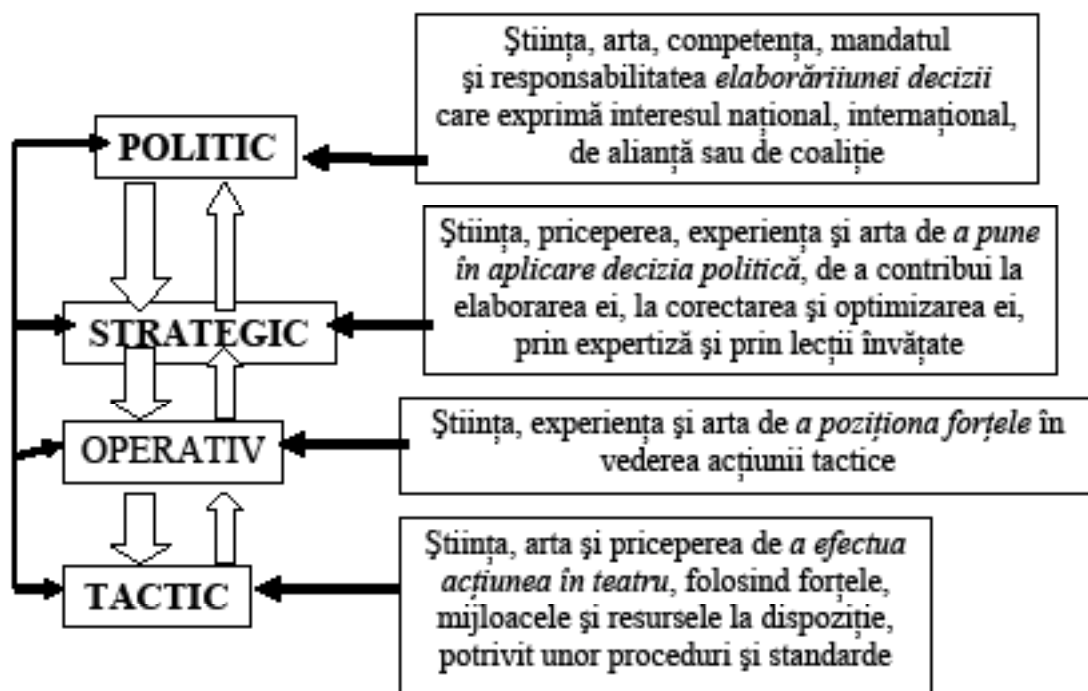
unitare pentru punerea lor în operă.

Școala strategică europeană, ca și cea asiatică sau americană, cultivă același integralism strategic, același spirit unitar de reunire, în aceleași concepte, a domeniului politic, a celui cultural, a celui informațional, a celui economic și a celui militar. Din ce în ce mai mult, acțiunea devine o acțiune de tip integrat, iar strategia – indiferent de domeniul în care se aplică – trebuie să răspundă acestei exigențe.

Inclusiv războiul bazat pe rețea este un concept care răspunde acestei strategii de tip integral.

Începem să trăim o nouă epocă pe care îndrăznim s-o numim epoca epistemologică, o epocă a strategiilor integrate, mai exact, epoca strategiei integrale. Desigur, strategia, în speță strategia militară, înseamnă coerență, unitate de concepție și de acțiune, proiecție integrală și integrată a unei acțiuni de amploare, în funcție de obiectivele stabilite de factorul politic. Epoca modernă accentuează însă interdependențele, astfel încât, în viitor, strategia va fi cu adevărat integrală.

NIVELURI ALE ACȚIUNII

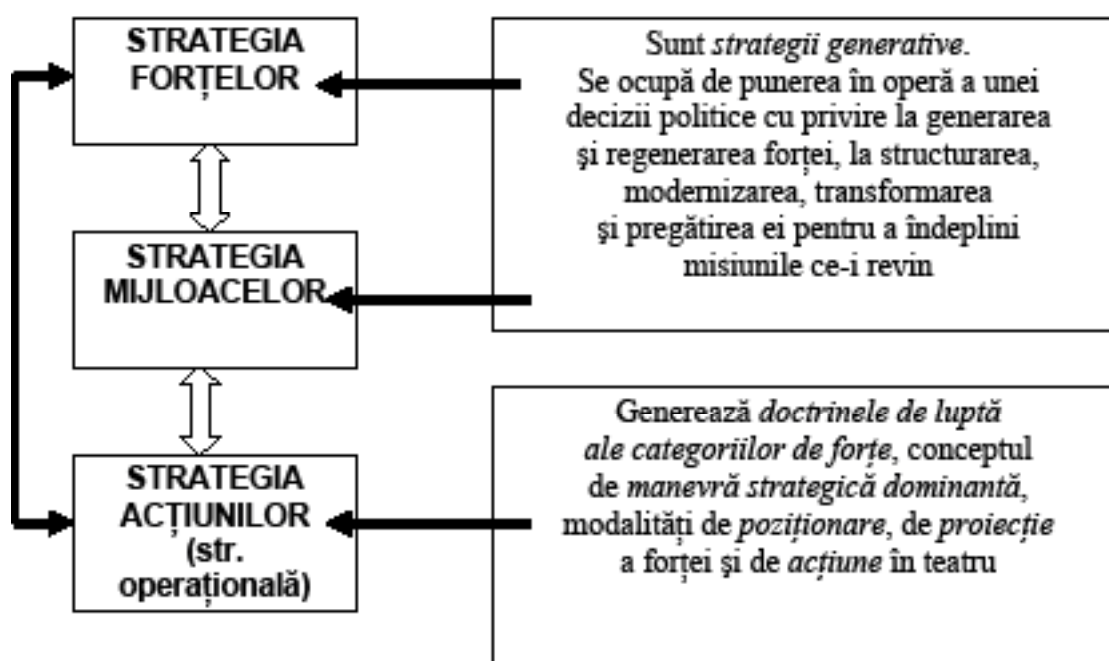

COMPONENTE ALE STRATEGIEI

1. Teoria strategiei
2. Practica strategică
3. Artă strategică

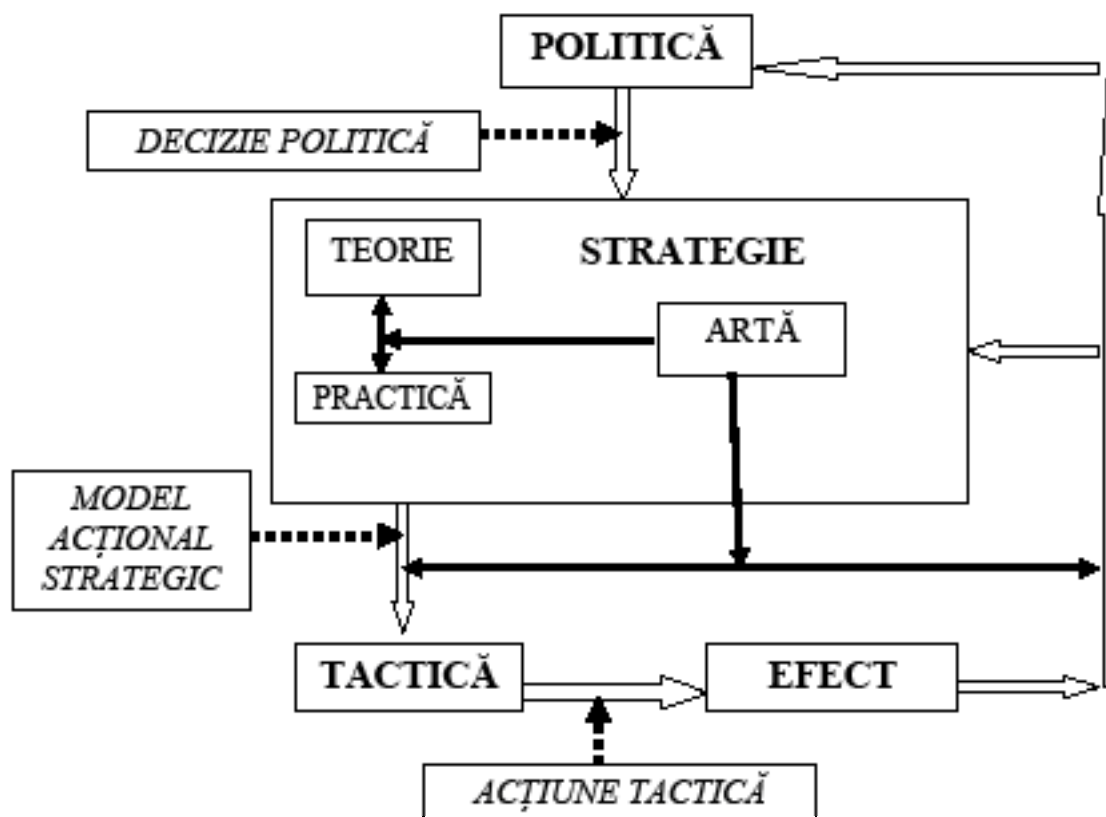
DOMENII ALE STRATEGIEI

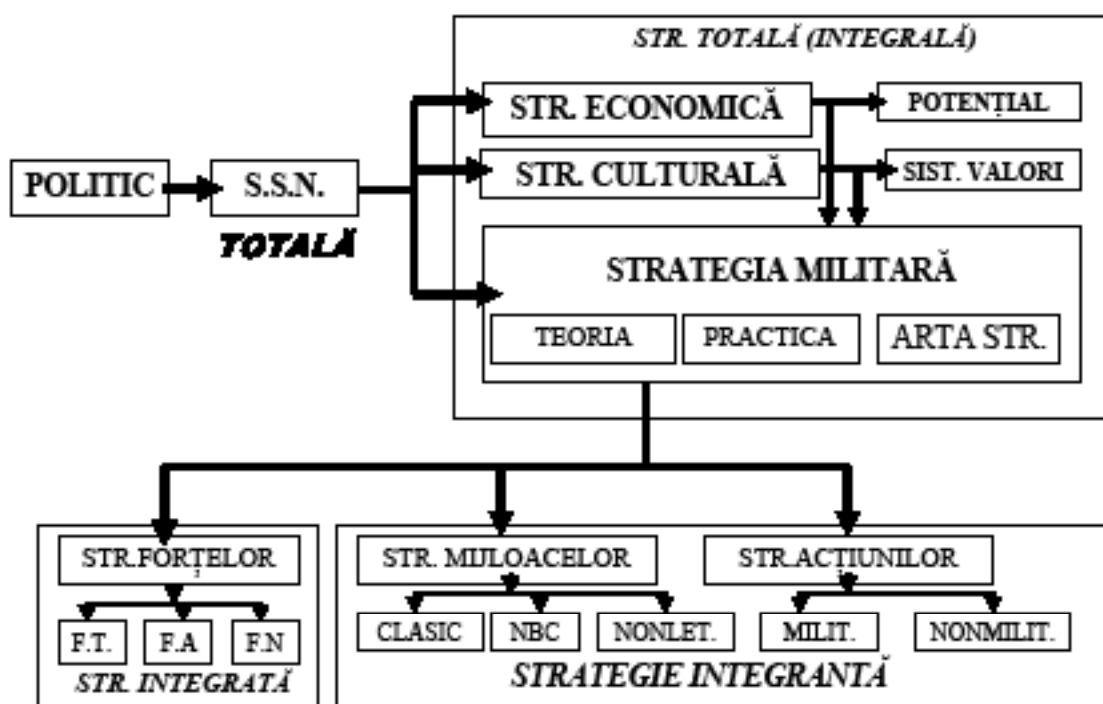
FUNȚII ALE STRATEGIEI

- COGNITIVĂ
- EVALUATIVĂ
- INTUITIVĂ
- PREDICTIVĂ (prognoză, prevedere, proiectare, planificare)
- CONFIGURATIVĂ
- EXECUTIVĂ
- GENERATIVĂ ȘI REGENERATIVĂ

CONDIȚIONAREA STRATEGIEI

AMPLOAREA STRATEGIEI

STRATEGIE NAȚIONALĂ

- Nu există, propriu-zis, o strategie națională, așa cum nu există matematică națională sau fizică națională; există însă o modalitate națională de folosire a teoriei strategiei, a praxisului strategic și artei strategice, în cadrul strategiei naționale de securitate, strategiei economice, culturale, informaționale și, respectiv, strategiei militare;
- Strategia este, în cele din urmă, o metodă, iar metoda strategică se aplică totdeauna în funcție de cadrul național, în parametrii de alianță sau de coaliție.

STRATEGIE DE ALIANȚĂ

- Strategia de alianță se definește pe intersecția strategiilor naționale (a modalităților naționale de folosire a științei, artei și practicii strategice);
- Strategia de alianță devine un întreg care, la rândul lui, condiționează comportamentul strategic național;
- Între cele două tipuri de strategie există numeroase intercondiționări și interdeterminări.

Strategia de alianță ar putea fi modelată de următoarea ecuație:

$$S_{AL} = \{S_1\} \cap \{S_2\} \cap \dots \cap \{S_n\}$$

Să presupunem că o alianță este alcătuită din cinci țări cărora li se pot asocia strategiile A, B, C, D, E. Aceste strategii au următorul conținut:

- a – apărarea națională armată;
- b – apărarea armată a intereselor naționale oriunde în lume;
- c – gestionarea conflictelor și crizelor;
- d – accesul nelimitat la resursele planetare;
- e – combaterea terorismului;
- f – apărarea democrației;
- g – combaterea extremismului etnic;
- h – asigurarea, inclusiv prin forță, a stabilității interne a statului;
- i – întregirea teritorială a statului;
- j – lupta împotriva mafiei;
- k – acțiunea rapidă în urgențe civile și militare;
- l – apărarea (protecția) militară a piețelor;
- m – instaurarea unei noi ordini mondiale.

Deci:

$$\begin{aligned} A &= \{a, b, c, d, e, f, k, l, m\} \\ B &= \{a, f, e, g, h, i, k\} \\ C &= \{a, c, d, e, f, g, j, k\} \\ D &= \{a, e, f, g, h, k\} \\ E &= \{a, c, e, f, j, k, l\} \end{aligned}$$

Strategia de alianță a celor cinci țări ar putea avea următoarea configurație:

$$S_{AL} = \{a, e, f, k\}$$

Aplicând această formulă a intersecției strategiilor naționale ale țărilor care s-au hotărât să alcătuiască o alianță, strategia lor comună de alianță ar urma să aibă un conținut definit pe mulțimea celor patru caracteristici. Acest lucru ar însemna că strategia de alianță a celor cinci țări ar consta în:

- a – apărarea națională armată, care, în context aliat, devine apărare colectivă;
- e – combaterea terorismului;
- f – apărarea democrației;
- k – acțiunea rapidă în urgențe civile și militare.

CONCLUZII

1. Națiunile reprezintă cele mai stabile și mai puternice entități umane generatoare de politici și strategii;

2. Strategiile de alianță se definesc pe intersecția strategiilor naționale, dar, în același timp, devin ele însele un întreg care influențează foarte puternic strategiile naționale;

3. În societatea epistemologică, crește semnificativ interdependența dintre națiuni, astfel încât, la orizontul primelor decenii ale acestui secol, am putea vorbi și de o integrare internațională a strategiilor naționale.

General de brigadă (r) dr. Gheorghe VĂDUVA este cercetător științific gr. I la Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din cadrul Universității Naționale de Apărare

CENTRUL-PILOT DE E-LEARNING AL UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE

Dr. Ion ROCEANU

Universitatea Națională de Apărare a inițiat un ambițios proiect, intitulat „Centrul-Pilot de e-Learning”. Elementul de bază al acestui proiect este Laboratorul de e-Learning. Acesta ne va ajuta să ducem la îndeplinire cel puțin trei scopuri importante:

1. Cum poate îmbunătăți LMS (Learning Management System - Sistemul de Management al Învățării) difuzarea cunoștințelor pentru a îndeplini obiectivele educaționale?

2. Ce trebuie să facă profesorii pentru o trecere adecvată de la conținutul clasic la cel digital? Putem genera un ghid pentru această operațiune?

3. Care sunt reacțiile studenților și cum le influențează nivelul de cunoștințe acest nou model de învățare?

Introducere

De-a lungul timpului, tehnologia a avut un efect profund asupra proceselor de predare și învățare. Cea mai mare parte a eforturilor s-a concentrat pe ceea ce putea oferi tehnologia pentru educație, pentru a înlocui rolul primordial al profesorului în difuzarea cunoștințelor și pentru a diminua nevoia prezenței umane. Efortul de îmbunătățire a educației a fost, mai degrabă, determinat de tehnologie decât de găsirea unei soluții. Această chestiune nu este legată de ce poate face tehnologia, ci de ceea ce trebuie să facem noi cu tehnologia, pentru a eficientiza procesul de învățare.

În era tehnologiei informației și comunicațiilor, suntem întotdeauna tentați să căutăm o soluție tehnologică. Tot mai des citim afirmații precum „E-Learning înlocuiește total instructorul. Reprezintă o mai bună investiție în viitorul educației”¹ sau „Tehnologia este o bună investiție și aduce în toate domeniile plusvaloare”. Nu e nici pe departe adevărat că tehnologiile de tip e-Learning

vor înlocui sistemul actual de învățământ; vor deveni cel mult complementare. Din acest motiv, întrebarea fundamentală nu este legată de ceea ce poate face tehnologia, ci:

- Ce trebuie să facem pentru a eficientiza învățarea?

- Există tehnologii care ne pot ajuta?

- Care este modelul care stă la baza procesului de învățare?

- Dacă schimbăm acest sistem, noul model este în concordanță cu cunoștințele, instrumentele, abilitățile și experiența personalului instituției noastre?

Se pare că doar simpla integrare a tehnologiei în procesul de învățare nu va produce cele mai bune rezultate.

Tehnologia bazată pe învățare cere o regândire fundamentală a ceea ce înseamnă învățarea și a rolului instituției în acest sens.

I. Programul de cercetare e-Learning al Universității Naționale de Apărare

Universitatea Națională de Apărare este cea mai importantă instituție de învățământ superior din armată și, totodată, parte integrantă a sistemului educațional militar. De aceea, joacă un rol important în procesul de transformare a forțelor militare, ca urmare a noului mediu de securitate și a statutului României de membru NATO.

Rolul Universității Naționale de Apărare este orientat spre două direcții principale:

1. A pregăti lideri și experți militari și civili, selecționați pentru posturi de conducere și expertiză, în domeniul securității și apărării naționale;

2. A elabora studii științifice cerute de structurile cu responsabilități în domeniul securității și apărării naționale.

Totodată, UNAp joacă un rol important în Planul de Modelare și Simulare al Forțelor Armate, iar în acest sens a fost preconizată crearea unui Centru-Pilot e-Learning, bazat pe principiile proiectului Advanced Distributed Learning- ADL (Învățare Avansată Distribuită)

De aceea, Universitatea Națională de Apărare trebuie să îndeplinească atât standardele militare, cât și cele civile, care acoperă sistemul de învățământ la distanță. Astfel, am considerat că este necesar să dezvoltăm un sistem e-Learning compatibil cu ambele sisteme de învățământ.

Suntem convinși că sistemul de e-Learning este tendința viitorului în domeniul educației și, mai devreme sau mai târziu, va fi prezent la nivel mondial, atât în sisteme de învățământ militar, cât și în cele civile, și vrem să fim pregătiți pentru acest pas. Este adevărat că în acest moment nimeni nu e cu adevărat pregătit să folosească instrumentele pe care le oferă e-Learning. De aceea, prin acest program de cercetare, încercăm să îi familiarizăm pe profesori și studenți cu expertiza și instrumentele acestui nou domeniu.

II. Programul de cercetare

Scop

Programul de cercetare, intitulat „Centrul-Pilot e-Learning”, reprezintă baza ghidului de implementare în sistemul Forțelor Armate a ADL. Va permite cercetarea a cinci componente ale sistemului e-Learning:

1. *Resursa umană, studenți și profesori.*
2. *Instrumente și obiective educaționale prin instrumentele și obiectivele e-Learning.*
3. *Conținut e-Learning vs. conținut clasic.*
4. *Sistemul de Management al Învățării.*
5. *Infrastructura tehnică, hardware și sistemul de comunicații.*

Acest program va acoperi atât stadiul actual în domeniu, cât și viitorul e-Learning, gândind și lucrând în limitele inițiativei ADL, dar lăsând ușa deschisă și altor inițiative universitare.

Speranțele noastre sunt orientate spre: stabilirea unei metodologii pentru dezvoltarea unui sistem de e-Learning în cadrul UNAp; generarea strategiilor de dezvoltare pentru a extinde sistemul de e-Learning la nivelul Ministerului Apărării Naționale; crearea unui ghid pentru profesori, în calitatea lor dublă de creatori și promotori ai conținutului.

Direcții de cercetare

Proiectul are trei direcții de cercetare:

1. Generarea cunoștințelor legate de sistemul e-Learning și componentele sale și instrumentele folosite pentru dezvoltarea conținutului. Acest obiectiv va fi atins prin demonstrații, conferințe și schimburi de experiență.

2. Informarea profesorilor și a celor care dezvoltă conținutul în legătură cu e-Learning. Unul dintre cele mai importante obiective în această încercare este de a crea un cadru adecvat pentru testarea conținutului cursurilor, în scopul de a vedea dacă acestea sunt compatibile cu noile metode de învățare.

3. Transmiterea informațiilor legate de instrumentele e-Learning, atât sincron, cât și asincron. Pentru început, vom încerca să creăm o modalitate opțională de învățare. Studentul va avea posibilitatea de a studia în modul clasic, asistat de profesor, sau va încerca să învețe singur, folosind LMS din laborator și asistat de computer. Evident, acest lucru va fi posibil pe baza unui plan minuțios generat de profesori, în concordanță cu obiectivele parțiale și finale ale cursului.

Primele două obiective ale acestui program au început acum doi ani, se desfășoară și în prezent și vor deveni o sarcină permanentă. Considerăm că utilizatorii, atât profesori, cât și studenți, sunt esența acestei noi metode, iar eforturile noastre trebuie să se canalizeze spre ei.

Structura Centrului-Pilot de e-Learning

1. Laborator e-Learning.
2. Sistemul de Management al Învățării/INTUITEXT furnizat de compania Softwin.
3. Cursuri cu conținut digital, compatibil cu standardul SCORM 2004, dezvoltat de către compania Softwin: *Comunicare și Relații Publice și Managementul Crizelor.*
4. Cursuri cu conținut digital, necompatibil cu SCORM 2004, dezvoltat de propriul departament de IT: *Drept Umanitar; Sisteme C4I; Terminologie militară (limba engleză).*
5. Bibliotecă virtuală.
6. Infrastructură Internet și Intranet.

III. Modelul de e-Learning al Universității Naționale de Apărare

Pornind de la imaginea generală a sistemului de e-Learning, care are trei componente esențiale – infrastructură hardware și de comunicații-, platformă e-Learning și conținut digital, am creat un model, prezentat în figura 1. Modelul nostru are trei niveluri. Fiecare dintre ele acoperă un segment din cadrul general al e-Learning. Acest model este foarte important, pentru că am înființat trei echipe pentru studii și cercetări – implementare tehnică, eficiența învățării și dezvoltarea conținutului specific. Fiecare echipă va monitoriza segmentul de care este responsabilă, va face corecțiile de rigoare, va compara rezultatele și va genera viitoarele cerințe. Toate rezultatele vor fi incluse într-o lucrare de cercetare, care va fi trimisă departamentelor centrale din MAPN, în special Direcției Comunicații și Informatică și Direcției Doctrină și Instrucție. Pe de altă parte, rezultatele ne vor ajuta să creăm un sistem propriu de e-Learning, care va avea capacitatea de a susține procesele de învățământ la distanță, ce vor începe odată cu anul de învățământ 2006-2007.

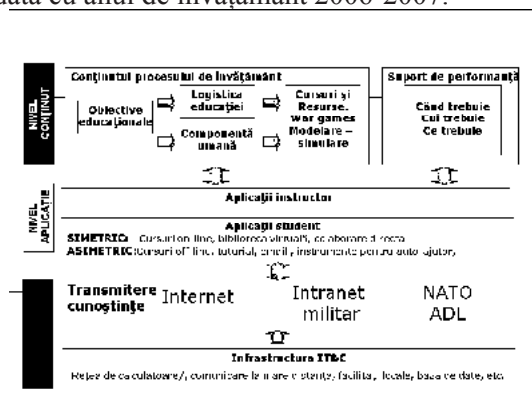

Figura 1 – Modelul de e-Learning în UNAp

Nivelul de infrastructură

Programul de cercetare a fost inițiat pentru a deveni o bază a viitorului sistem de învățământ la distanță al Universității Naționale de Apărare și, probabil, și pentru programul de Învățare Avansată Distribuită al Ministerului Apărării Naționale. De aceea, nivelul infrastructurii are un rol important: dacă pornim greșit, întregul edificiu va fi eronat sau foarte scump. În acest caz, am înființat Laboratorul de e-Learning, cu următorii parametrii:

- Server IBM xSeries 236 Xeon 3.0GHz, Intel

Xeon Processor 3GHz / EM64T / 800MHz FSB, L2 internal cache 1MB;

- Stații de lucru Pentium IV, furnizate de MBL Computers;

- LAN, Ethernet 10/100, Broadband Internet connections Fiber Channel, 2 Mbps

- Echipament de stocare de rețea tip NAS (Network Attached Storage).

Laboratorul e-Learning Laboratory va fi dezvoltat în trei faze:

Faza I – aprilie – octombrie 2005. Laboratorul e-Learning va fi folosit de către dezvoltatorii de software, profesori și echipele de cercetare, în vederea scopurilor specifice.

Faza II – începând cu 1 octombrie, laboratorul va fi folosit în primul curs-pilot de „Comunicare și relații publice”, doar în sistem sincron. Este posibil să lansăm și primele cursuri în sistem asincron, deschise oricui, dar nu mai devreme de începutul anului viitor.

Faza III – din semestrul II al anului de învățământ 2005-2006, vor fi lansate și alte cursuri, atât în mod sincron, cât și asincron.

Informații complete privind cursurile pe care le vom lansa vor fi disponibile pe site-ul UNAp începând din luna septembrie.

În figura 2 este reprezentată schema finală a proiectului, care se ghidează după principiul deja cunoscut al sistemelor e-Learning, „oriunde și oricând”.

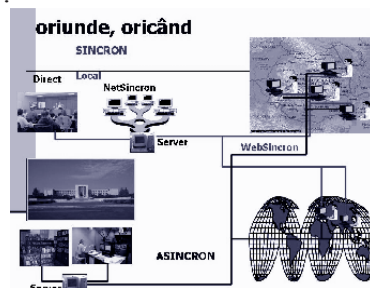

Figura 2 – Nivelul infrastructurii proiectului de e-Learning al UNAp

Nivelul Sistemului de Management al Învățării (LMS)

Folosim LMS comercial, INTUITEXT, dezvoltat de compania Softwin. Această platformă de e-Learning este o aplicație software care reușește interacțiunea dintre student și curs și dintre student și profesor. Această aplicație este

divizată în două module, în funcție de tipul de învățare (sincron sau asincron).

Funcții generale:

ÎNREGISTRARE: Înscrierea studenților la un curs.

MONITORIZARE PROCES DE ÎNVĂȚARE : Urmărește progresele făcute de către studenți, temele parcurse, ritmul învățării etc.

TESTARE: Permite testarea și înregistrarea rezultatelor examenelor.

PROGRAMARE: Permite programarea cursurilor și a programelor.

DIFUZARE CONȚINUT: Permite vizionarea on-line a cursurilor de către studenți.

COMUNICARE: Permite comunicare prin chat, forumuri și/sau acces reciproc la imaginea de pe ecran.

Parametri sincron:

Asistență acordată profesorilor.

Prezentări on-line.

Chat, forum.

Audio & Video în timp real.

Întrebări și răspunsuri on-line.

Acces reciproc la imaginea de pe ecran (de ex., Net meeting).

Oferă drepturi de schimbare a parametrilor învățării (ca profesor, poți să atribui controlul clasei altcuiva, atât timp cât acea persoană ține o prezentare).

Înregistrarea cursului – studentul poate participa la curs (sau doar la o parte a acestuia).

Posibilitatea ca studentul să intre în sistem după începerea cursului – sincronizarea conținutului.

Testarea studenților în timpul cursului sau ulterior.

Analiza imediată a rezultatelor testelor studenților.

Statistici per student/timp/note.

Parametri asincron:

Funcțiile generale sunt disponibile în aceleași condiții ca în modul sincron.

Toate cursurile sunt disponibile pentru studenți, oricând, oriunde.

Conectarea se face prin Internet, în prima etapă, prin Intranetul Universității sau cel al Ministerului Apărării Naționale, în etapa a doua.

Studentul poate opta fie pentru a studia individual, fie pentru a se înscrie într-o clasă virtuală. În acest caz, el trebuie să respecte

programul stabilit de îndrumător (în special în privința ordinii cursurilor).

Chat, forumuri cu alți colegi.

Un forum programat, on-line, cu îndrumătorii și profesorii.

Conținut

Așa cum s-a menționat anterior, dezvoltăm două tipuri de cursuri: compatibil sau necompatibil cu standardul SCORM. Cursurile dezvoltate în cadrul SCORM vor fi folosite pentru a transmite informații atât sincron, cât și asincron. În plus, ele vor face obiectul și subiectul dezvoltării conținutului de către echipa de cercetare și vor fi folosite în procesul de „educare a educatorilor”. Cadrele universitare implicate în transformarea conținutului clasic într-unul digital au două misiuni: prima se referă la transformarea conținutului, iar cea de-a doua se referă la acumularea experienței, pentru a-i instrui, ulterior, pe ceilalți profesori, în cursul dezvoltării proiectului și a extinderii programei de e-Learning a Universității Naționale de Apărare.

Considerăm că cea mai mare provocare o reprezintă resursele umane, în special educatorii, și nu tehnologia. În încercarea noastră de a rezolva în bune condiții această chestiune, s-a luat decizia instituirii unei echipe profesionale, care are sarcina de a se familiariza cu know-how-ul și de a-l disemina ulterior. Cu toate acestea, apare întrebarea: „Cine ar putea transmite know-how-ul?” Legătura dintre obiectivele educaționale și obiectivele e-Learning este în discuție de ani buni.

În crearea și autorizarea cursului, echipa trebuie să rezolve o serie de chestiuni educaționale, care apar ca rezultat direct al adoptării abordării learning object (obiectul e-Learning). Acestea pot fi rezumate după cum urmează:

- Asigurarea unui suficient material de studiu adaptat nivelului conținutului cursului.

- Echilibru și flexibilitate între interacțiunea dintre student și modelele de studiu.

- Echilibru între varietatea de obiecte și nevoia unei abordări coerente și continue, în raport cu obiectivele didactice.

- Progresia academică.

Cursurile cu conținut digital necompatibil cu standardul SCORM sunt dezvoltate de echipa noastră de software, sub coordonarea specialiștilor de la Softwin. Urmărim să obținem cât mai multe informații despre metodologie și instrumentele soft care ne vor permite să creăm un conținut digital

compatibil SCORM 2004.

În procesul de dezvoltare a conținutului, încercăm să urmărim câteva principii de bază, potrivit teoriei lui Gagne²:

Atrage atenția: apel la interesul celui care învață.

Afirmă obiectivele: spune celui care învață ce tip de performanță poate atinge prin acea învățare.

Stimulează rememorarea vechilor metode de învățare: noua metodă de învățare se combină cu cele vechi.

Oferă materiale stimulative: conținut care trebuie învățat.

Oferă asistență: cel care învață trebuie să descopere, nu să i se spună ce să facă.

Performanță educativă: cei care învață trebuie să dovedească că știu ce au de făcut.

Oferă feedback: corectitudinea și gradul de corectitudine al performanței celui care învață.

Evaluează performanța: indicația imediată că s-a produs învățarea dorită.

Îmbunătățește memoria și transferul: fixează un context plin de sens pentru conținut recent învățat.

IV. Așteptări la sfârșitul cercetării

Programul de cercetare bazat pe acest proiect-pilot se va încheia în iulie 2006. Până atunci, laboratorul de e-Learning va furniza educație computerizată la mai mult de 100 de studenți, atât în mod sincron, cât și asincron. Dacă vom fi capabili să conducem eficient aceste cursuri, vom avea un set de rezultate pozitive, proiectul nostru de cercetare va deveni un sistem de e-Learning funcțional, iar Universitatea Națională de Apărare va putea lansa planuri și programe de învățământ pentru anul universitar 2006-2007.

Așteptările noastre sunt:

1. Dezvoltarea competențelor didactice, tehnice și de dezvoltare de conținut digital.

2. Îmbunătățirea încrederii profesorilor în noul model de pregătire și educare.

3. Obținerea competenței tehnice în implementarea noilor tehnologii didactice informaționale.

Locotenent-colonel Ion ROCEANU este profesor la catedra de Sisteme Informaționale Militare și Informații pentru apărare de la Facultatea de Comandă și Stat Major din cadrul Universității Naționale de Apărare. Membru asociat al Academiei Oamenilor de Știință din România (secția Științe Militare), este autor a numeroase lucrări în domeniul C4I, e-Learning.

4. Generarea și dezvoltarea competențelor didactice în noul mediu educațional pentru a obține și transmite "know-how"-ul în transformarea conținutului.

La sfârșitul acestui proiect de cercetare vom avea rezultate concrete care ne vor ajuta să emitem unele raționamente referitoare la:

1. Cum poate îmbunătăți Sistemul de Management al Învățării transmiterea informațiilor astfel încât să se atingă obiectivele educaționale?

2. Cum funcționează legătura dintre profesori și dezvoltatorii de conținut pentru a genera un ghid practic?

3. Care sunt reacțiile studenților și cum le influențează nivelul de cunoștințe acest nou model de învățare?

BIBLIOGRAFIE:

1. GAGNE, R.M., BRIGGS, L.J., WAGER, W.W., **Principles of Instructional Design**, Fourth Edition, HBJ, 1992

2. *Advanced Distributed Learning (ADL)*, Sharable Content Object Reference Model (SCORM®), 2nd Edition, 2004

3. WOOLF, B.P., REGIAN, J.W., **Knowledge-based training systems and the engineering of instruction, Training and Retraining: Handbook for Business, Industry, Government, and the Military**, New York: Macmillan Reference, 2000

4. *The International Relations and Security Network's e-Learning Project*, Swiss Federal Institute of Technology Zurich, 2003, www.isn.ethz.ch

NOTE:

1 *Planning for E-learning Success: Strategies that Work*, <http://www.futurelearning.com/page 19.html>

2 GAGNE, R.M., BRIGGS, L.J., WAGER, W.W., **Principles of Instructional Design**, Fourth Edition, HBJ, 1992.

PERSPECTIVA PAN-ARABĂ *VERSUS* PERSPECTIVA ISLAMICĂ ASUPRA SECURITĂȚII ÎN ORIENTUL MIJLOCIU

Ionuț APAHIDEANU

În contextul lărgit al discuțiilor mai mult sau mai puțin științifice privind o „amenințare islamică” globală și al interpretării predominante a Orientului Mijlociu ca regiune căreia i se aplică prin excelență teoria realistă clasică a relațiilor internaționale, diverși actori au întreprins numeroase încercări de a rezolva problemele de securitate ale regiunii. Din varietatea unor astfel de perspective de securitate, tributare unor surse filosofice și strategice diferite, articolul de față discută comparativ perspectivele „pan-arabă” și „islamică” – singurele abordări endogene, construite „de jos în sus”, ale securității regionale. Chiar și în cazul neacceptării, simpla lor înțelegere poate oferi imagini interne valoroase, utile în combinarea cu perspectivele externe, construite „de sus în jos”, în scopul furnizării de soluții alternative viabile pentru securitatea regională în Orientul Mijlociu. Din punct de vedere metodologic, demersul comparativ de mai jos se bazează pe cadrul analitic triadic propus de „Școala de la Copenhaga” - al subiectului, obiectului și amenințării de securitate de referință, aplicat la diferite niveluri de analiză diverselor dimensiuni de securitate – militară, politică, economică, societală și de mediu.

Perspectiva pan-arabă

Perspectiva pan-arabă asupra securității în Orientul Mijlociu s-a dezvoltat gradual după al doilea Război Mondial, pe de o parte, ca reacție față de crearea statului Israel, iar pe de altă parte, ca alternativă „de jos în sus” la abordările externe americană și sovietică, considerate local un eufemism pentru securizarea sferelor lor de influență¹. Pentru naționaliștii pan-arabi, însăși eticheta „Orient Mijlociu” este considerată fie a submina presupusa substanță „arabă” a regiunii (în această perspectivă, regiunea neincluzând

statele nonarabe Turcia, Israel și Iran), fie a „sfâșia” „unitatea distinctă” a vetrei strămoșești arabe². În replică, susținătorii și adepții perspectivei pan-arabe presupun că securitatea regională este corect înțeleasă și abordată numai prin adresarea holistă a arabilor și a statelor lor, drept subiect de referință al securității.

O analiză mai atentă însă a conceptului-cheie „arab”, în diversele sale interpretări regionale, evidențiază existența a două perspective arabe de securitate distincte, diferite tocmai prin modul exact de definire a subiectului de referință al securității. Prima dintre ele s-a cristalizat în perioada interbelică și s-a impus după al doilea Război Mondial, *pari passu* cu dezvoltarea naționalismului arab ca mișcare politică importantă, cu un program în trei puncte: descriptiv - statua existența unei națiuni arabe unice, transgresând frontierele statale, și compusă din toți vorbitorii limbii arabe, din Mauritania până în Yemen (uzul limbii arabe constituind, împreună cu autoidentificarea, esența a ceea ce înseamnă identitate arabă); normativ - enunța că națiunii arabe, fragmentate de frontiere arbitrare, impuse din exterior, i-ar fi destinată o unitate politică unică³; prescriptiv - se referea la necesitatea dezvoltării unei conștiințe colective a membrilor națiunii că această unitate trebuia să călăuzească acțiunile politice și că sarcina supremă a statelor arabe era întărirea legăturilor lor economice, culturale și politice, pentru a potența coeziunea și unitatea comunității arabe (*al-Alam al-Arab* sau *ummah arabă*). Transpusă în termeni de securitate, această idee a fost îmbrățișată de autori precum Eddin Hillal Dessouki și Jamal Mattar, care, considerând o „societate a statelor arabe” ca subiect de referință al securității, au imputat abordărilor Războiului Rece escamotarea faptului că adevăratele surse de amenințare la adresa arabilor erau reprezentate de cele trei state regionale nonarabe și de intruziunea

puterilor externe⁴, interesate numai de securizarea aprovizionării lor cu petrol din regiune.

Prin contrast, a doua perspectivă, dezvoltată în perioada decolonizării regionale și urmărind ca obiectiv conceptul-cheie „securitate națională arabă”, tolerează frontierele statale intra-arabe și abordează mai mult preocupările de securitate ale actorilor societali, diferite între ele, în funcție de statutul socio-economic: câtă vreme beneficiarii unui statut social mai înalt urmăresc obiective precum democratizarea și respectarea drepturilor omului (securitate societală și politică), cei de la baza piramidei societale sunt preocupați de probleme imediate, precum siguranța locului de muncă, sănătate și inegalități în venit⁵ (securitate economică și umană).

Dacă cele două perspective au coexistat într-un tipar de rivalitate pentru o bună perioadă de timp, majoritatea analiștilor par a fi de acord că, după Războiul de șase zile, a doua perspectivă a avut câștig de cauză în practica politică a statelor arabe, din cel puțin trei motive interconținute: perceperea tot mai larg împărtășită regional a unificării politice pan-arabe, ca obiectiv îndepărtat și iluzoriu, mai ales după trei războaie arabo-israeliene pierdute; respingerea de către mulți lideri politici arabi a constrângerilor inacceptabile exercitate de pan-arabism asupra lor; specularea de liderii politici a status quo-ului, în contextul acoperirii depline a complexului regional de securitate de către SUA și URSS, fiecare acordând variate recompense sau concesiuni regimurilor aliate și făcând astfel starea de fapt mai atractivă.

Consecutiv, ca posibilă mărturie a faptului că liderii arabi au acceptat finalmente realitatea structurii stat-centrice a regiunii, ultimele decenii au consemnat o semnificativă diminuare a susținerii pan-arabe acordate cauzei palestiniene⁶. În fapt, într-o privire de ansamblu, este edificatoare ineficiența vizibilă a diverselor instituții pan-arabe, active în diferite sectoare de securitate. Cea mai relevantă dintre ele, Liga Arabă (oficial Liga Statelor Arabe), a fost concepută ca o organizație de apărare comună, dublată ulterior de un pact de securitate colectivă, și a reprezentat de departe, atât prin obiective, cât și prin *membership*⁷, cea mai ambițioasă încercare de punere în practica de securitate a ideii de *ummah* arabă. Ca rezultate, însă, Liga a eșuat în a soluționa favorabil problema palestiniană, aflată în topul agendei politice pan-arabe vreme de decenii, iar pe fond ea a fost

permanent incapacitată funcțional de pozițiile divergente ale statelor membre față de implicarea în regiune a SUA. Simplul fapt că actualul plan de reformă ONU propus de Kofi Annan nu rezervă nici un loc permanent în CS al ONU unei țări arabe este de natură să chestioneze influența Ligii asupra procesului decizional politic internațional.

Cazul Ligii Arabe, ca mărturie a eșecului instituționalismului pan-arab, nu este nicidecum singular, el putând fi acompaniat, într-o enumerare neexhaustivă, de exemplele Organizației Țărilor Arabe Exportatoare de Petrol (OAPEC) sau al Consiliului de Cooperare din Golf (GCC), instituții adresate unor sectoare non-militare de securitate. GCC, fondat în 1981 și urmărind ca obiectiv generos dezvoltarea unor „mijloace pentru realizarea coordonării, integrării și cooperării” dintre cele șase state membre în probleme „economice, sociale și politice”⁸, a fost revitalizat în activitatea sa mai degrabă de parteneriatul multilateral cu UE (în cadrul mai largului „proces Barcelona”), decât de eforturi sau preocupări din interior. OAPEC, menită să promoveze și protejeze interesele statelor arabe exportatoare de petrol, a rămas mult mai puțin cunoscută decât OPEC. Mai mult chiar, considerând un „nucleu tare” al instituționalismului pan-arab ca fiind compus din cele patru state membre simultan în GCC, OAPEC, OPEC și Liga Arabă - Arabia Saudită, EAU, Kuweit și Qatar - , este ușor observabil că politicile petroliere ale acestor state au contravenit în nenumărate rânduri pozițiilor și intereselor celorlalte state membre, în tiparul unui comportament mai degrabă de tip „free rider” decât pan-arab.

Dincolo însă de eșecul instituționalist, care ține finalmente strict de liderii politici, mult mai relevantă în contextul unor inițiative și abordări actuale precum, „Greater Middle East” (sau „Parteneriatul pentru Progres și un Viitor Comun cu Guvernele și Popoarele din Orientul Mijlociu Lărgit și Africa de Nord”, propus la summit-ul G8 din iunie 2004), este o altă observație: deși favorizând cert a doua perspectivă pan-arabă de securitate și adoptând practici de securitate stat-centrice, liderii politici arabi ai ultimelor decenii au acordat o atenție crescândă preocupărilor de securitate non-militare avansate „de jos în sus” de actorii societali, într-o distincție evidentă față de strategii americani și sovietici din perioada Războiului Rece. Mărturiile posibile de adus în acest sens sunt multiple, de la toleranța manifestată

de liderii arabi față de uriașele manifestații de protest împotriva intervenției americane în Irak în 2003 (într-o manieră radical diferită, de pildă, de expulzarea militanților OEP din Iordania în urmă cu câteva decenii) la refuzul autorităților de la Al Riyadh de a susține logistic intervenția militară americană, sau de la abandonarea în 1997 de către Hussein al Iordaniei a planului de a se alătura așa-numitului “Peace Camp” la presiunea unei opinii publice extrem de ostile față de trădarea „consensului arab”, la recenta extindere a dreptului de vot decisă în Kuwait. În sfârșit, în exact acest spirit al preocupării pentru securitatea nonmilitară, președintele egiptean Mubarak lansa în iunie 2004 „Inițiativa de la Alexandria”, după ce, cu o lună înainte, summit-ul Ligii Arabe proclamase nevoia „stabilirii ferme a unei baze democratice” în țările membre.

Conchizând preliminar, perspectiva pan-arabă, în ambele ei variante, se cuvine privită ca un progres față de abordările clasice „de sus în jos” ale Războiului Rece, sub cel puțin două aspecte. În primul rând, construită „de jos în sus”, ea surprinde cu o mai mare acuratețe preocupările de securitate ale populației regionale și, în consecință, accentuează chestiuni de securitate nonmilitară, în special societale, extrem de relevante în calculele de securitate, de vreme ce problemele nonmilitare reprezintă adesea cauza autentică, profundă, a problemelor militare – principiu care fundamentează diferența generică de abordare a conflictelor dintre UE și SUA. În al doilea rând, implementarea ei evidențiază o distincție extrem de utilă formulării de succes a strategiilor de securitate, cea dintre lideri și opinia publică.

Perspectiva islamică

Perspectiva islamică asupra securității în Orientul Mijlociu a devenit obiectul unor controverse extreme, mai ales în perioada recentă în care *al-Qai'da* pare să fi pervertit, cel puțin pe agenda politică și de securitate americană, sensul ei și al termenului „islamic” în general. În acest spirit folosim aici termenul „perspectivă islamică”, și nu „islamistă”, diferența de sufix determinând diferența de abordare. Inclusiv pentru a elucida asemenea confuzii, se cuvin clarificate trei aspecte de securitate asociate perspectivei în discuție: varietatea practicilor islamice de securitate; aplicarea intra-islamic a indicatorului

binom al ceea ce în științele sociale se numește „instituționalizare”; cadrul general subiect-obiect-amenințare de referință.

Primul punct de analiză face o trimitere implicită la deja clasică problemă a translatării în realități locale specifice a unor concepte și teorii de origine occidentală. Lipsa universalității instrumentelor analitice, inadecvarea extinderii conceptelor și a metodelor de cercetare bazate pe teorii exogene asupra unor realități străine de înaltă specificitate nu reprezintă o noutate pentru cercetătorii de pe întreg mapamondul. Însă ele par a se aplica prin excelență Orientului Mijlociu, în particular, și lumii islamice, în general, mai ales în privința unor concepte și realități corespondente, precum „islamizare”, „*ummah*” sau „democrație religioasă”.

Definită, din perspectiva unui scolar al religiilor, ca „reafirmare globală a Islamului”, „islamizarea” reprezintă un fenomen contemporan afectând sferele culturală, socială, politică și chiar economică a vieții islamice de zi cu zi și sistematizat de Jean Delumeau în trei faze și forme corespunzătoare de manifestare: *a)* prima, manifestată „de sus în jos”, între sfârșitul anilor '70 și începutul anilor '80, a fost caracterizată de implementarea unor politici publice mai mult sau mai puțin islamice, așa cum a fost cazul Revoluției Islamice din Iran (1979), al proclamării „islamice” a republicilor Algeria (1976) și Pakistan (1977) și al destabilizării ulterioare a regimurilor din Afghanistan, Siria, Egipt și Indonezia; *b)* a doua fază, cu evoluție „de jos în sus”, s-a manifestat între sfârșitul anilor '80 și începutul anilor '90, consemnând renașterea practicilor islamice la nivel bazal și proiectarea lor asupra elitei politice, așa cum a fost cazul Algeriei (unde, în 1990, o populație saturată de experimente ideologice și economice a determinat câștigarea alegerilor de către Frontul Salvării Islamice), al Turciei (*Refah*, 1995), Sudanului (1989, Frontul Salvării Islamice), Egiptului și Palestinei (Intifada din 1987); *c)* ultima fază, a „islamismului înarmat”, a debutat în ultimul deceniu cu intensificarea atacurilor teroriste și a loviturilor militare de inspirație islamistă - acesta ar fi cazul Egiptului (1992, ofițerii integriști), al atentatelor de la Dahrhan (1996), WTC (1993), Mogadiscio (1993) sau al celui asupra lui Hosni Mubarak (1995).

Neinsistând asupra posibilității facile a extinderii taxonomiei de mai sus până la

momentul prezent (cu o suprapunere cronologică a fazelor a doua și a treia¹⁰), în acest punct se cuvine observată diversitatea extremă a actorilor, instrumentelor și obiectivelor, nefericit reunite de unii analiști occidentali sub umbrela terifiantă a termenului „islamism”; diferența dintre, pe de o parte, fundamentalismul orientat extern și de esență militară, care a condus la evenimente precum 11 septembrie, și, pe de altă parte ONG-urile islamice orientate spre interiorul societății și active în domeniul asistenței sociale este nu doar crucială pentru înțelegerea realității, ci și extrem de utilă în elaborarea unor strategii de securitate de succes.

În lumina acestei distincții, ceea ce înțelegem prin „securitate islamică” se referă la primele două tipuri de islamizare definite de Delumeau. Ca atare, fenomenul este unul veritabil global, transgresând frontierele Orientului Mijlociu sub cel puțin două aspecte: acoperirea de către lumea islamică a unei semnificative porțiuni a globului, cu o suprafață în creștere datorită dezvoltării numerice a comunităților de imigranți musulmani din Europa de Vest, America de Nord, Australia și Noua Zeelandă; mai important decât discuția geografică, fenomenul este unul global(ist), prin implicațiile principiului organizatoric fundamental al *ummah*, care, după căderea comunismului, a rămas singura idee-precept de reorganizare a lumii pe altă bază decât cea stat-centrică. Traductibil simultan din limba arabă prin „unitate”, „națiune”, „comunitate” sau „comuniune”, termenul *ummah* denumește faptic subiectul de referință al securității în perspectiva islamică și semnifică prescriptiv și normativ coeziunea socială, politică, economică și culturală a întregii lumi musulmane. Consecutiv, raportarea la *ummah* fundamentează tradiționala distincție dintre *Dar al-Islam* („Casa Păcii”, a credincioșilor) și *Dar al-Harb* („Casa Războiului”, a necredincioșilor).

A enunța aprioric validitatea recunoașterii în realitate a *ummah* ar constitui însă o generalizare hazardată. Parte din motivele diversității percepțiilor și practicilor de securitate islamică, recognoscibile, de pildă, în ciocnirile interne din Irak, este generată de clivajele religioase intra-islamice. „Marea Discordie” din anul 661, provocată de dispute asupra puterii politicii și asupra successorului legitim al lui Hussein, a fragmentat lumea islamică în patru grupuri, fiecare subdivizat în diverse ramuri confesionale: sunniți (circa 85%

din musulmani), šiiti (circa 15), kharijiți (0,2%) și diverse alte confesiuni considerate sectante (Bahai, Sikh etc.).

Dincolo de aceste linii confesionale de diviziune cu implicații majore asupra legitimării autorităților politice, în raport cu cele religioase, pluralitatea de preocupări de securitate este cauzată și de factori geografici, sociali și economici, care sugerează o „agendă de securitate islamică” mai degrabă dezbinată decât coezivă; așa cum s-a sugerat, pe bună dreptate¹¹, este cel puțin discutabilă măsura în care, de exemplu, musulmanii din Maroc se pot adresa eficient problemelor de securitate ale malaezienilor, sau kurzii din Germania cauzei palestinene, la fel cum pakistanezii din Marea Britanie par mai degrabă interesați să-și învingă țara adoptivă la cricket decât de luptele de gherilă din Bagdad.

Practic, dincolo de obligația comună a respectării celor cinci „stâlpi” ai religiei islamice (*fara'id*), singura trăsătură comună a lumii islamice ar rămâne un mai mult sau mai puțin pronunțat sentiment antiamerican, înrădăcinat în convingerea asupra existenței unei așa-numite *al-Mu'amarah al-Taghrib* („conspirația occidentalizării”). Ca atare, pot fi, de fapt, decelate multiple sub-perspective islamice de securitate, al căror element comun este reprezentarea triadică a *ummah* ca subiect, a stilului de viață Islamic tradițional ca obiect și respectiv a oricăror influențe non-islamice ca amenințare de referință ale securității.

Similitudini și diferențe

O comparație *in nuce* a perspectivelor pan-arabă și islamică ilustrează patru diferențe și șase similitudini. Ca primă diferență, câtă vreme perspectiva islamică operează o reprezentare globală (*Dar al-Islam* versus *Dar al-Harb*), cea pan-arabă își asumă un subiect de referință mai bine ancorat geografic și populațional. În al doilea rând, criteriul definirii subiectului de referință în perspectiva islamică este religia (subiectul fiind scindat intern de multiple clivaje etnice, rasiale, culturale și confesionale), în timp ce identificarea în celălalt caz este seculară¹² și bazată strict pe uzul limbii arabe. În al treilea rând, în timp ce, pentru arabi, lumea islamică se centrează spiritual, politic și strategic pe Orientul Mijlociu, pentru ceilalți 5/7 musulmani non-arabi, folosind în special argumentul mărimii populației, regiunea Orientului

Mijlociu nu reprezintă altceva decât sanctuarul orașelor sfinte Mecca, Medina și Ierusalimul de Est.

Cât privește similitudinile, se cuvine observat, în primul rând, că ambele perspective, construite „de jos în sus” și endogen, au rivalizat cu succes cu perspectiva americană/sovietică din Războiul Rece și a ceea ce este perceput ca atavismul lor - “Greater Middle East”. Apoi, ambele consideră statele implanturi artificiale impuse de colonizatori. În al treilea rând, ambele accentuează aspecte de securitate nonmilitară. Mai mult, nici una din cele două *ummah* nu are un stat lider care să agrege, articuleze și promoveze interesele de securitate ale comunității; în al cincilea rând, în versiunile lor extreme, ambele incriminează în discursul „securizării” o pretinsă „conspirație” îndreptată împotriva lor de un Occident decadent moral și spiritual. În sfârșit, nucleul comun este reprezentat de vorbitorii de limbă arabă de religie musulmană, în vreme ce diferența specifică este dată de arabii creștini, în primul caz, și de musulmanii non-arabi, în al doilea. Relevant în privința nucleului populațional comun, se cuvine precizat că, în ciuda diferenței organice de interpretare, atribuire și recunoaștere a legitimității, mișcările pan-arabă și islamică au manifestat frecvent o convergență doar aparent paradoxală: în perioada colonială, apărarea Islamului s-a suprapus eliberării naționale; în perioada recentă, mișcări islamiste precum HAMAS or *hizb’Allah*¹³ poartă război în numele islamului, dar sunt la fel de preocupate de eliberarea pământurilor arabe Palestina și Liban; similar, ca altă mărturie a simbiozei islam-pan-arabism, obiectivul retragerii trupelor coaliției este comun, în Irakul de astăzi, fundamentalistilor islamici, naționaliștilor pan-arabi foști membri ai partidului Ba’ath și *mujahedinilor* veniți din alte țări musulmane.

Conchizând, ambele perspective se dovedesc superioare celor externe construite „de sus în jos”, în funcție de calculele strategiilor nonregionali, în special prin preocuparea pentru

dimensiunile nonmilitare de securitate, precum cele societale și economică. De fapt, exact în acest tipar interpretează majoritatea școlărilor islamici termenul „Jihad” – ca „război sfânt” împotriva „violentei structurale” și de esență social-economică, și nu militară. În plus, extrem de relevant, dincolo de diferența semnificativă a reprezentării subiectului de referință, ele au convers în multiple cazuri într-o simbioză arab-islamică orientată împotriva Occidentului. Din acest ultim unghi de vedere se ilustrează, de altfel, și principala lor deficiență, aceea de a identifica prioritar (chiar exclusiv în versiunile extreme) sursa amenințărilor ca fiind externă, neglijând astfel multiple vulnerabilități, precum tratamentul femeilor în societățile musulmane sau interpretările uneori arbitrar particularizate ale democrației, demnității umane și drepturilor omului, pornind de la o reprezentare colectivistă a lumii, diametral opusă individualismului specific occidental.

NOTE:

1 A. M. A. SAID, *The Superpowers and Regional Security in the Middle East* (în M. AYOUB, ed. **Regional Security in the Third World: Case Studies from Southeast Asia and the Middle East**, Londra, Croom Helm, 1986), p. 198.

2 A. M. A. SAID, *The Shattered Consensus – Arab Perceptions of Security* (*International Spectator* 38(4), 1996), pp. 26-27.

3 Norma suveranității și independenței statale nu are un corespondent într-o lume arabă (și în extenso în întreaga *al-Alam al-Islami*, adică lumea musulmană) care nu a experimentat evenimente istorice precum Tratatul de la Westphalia, Iluminismul sau revoluția industrială.

4 În Pinat BILGIN, “Whose ‘Middle East’? Geopolitical Inventions and Practices of Security” (*International Relations* 18(1), 2004), pp. 30-31.

5 Vezi, spre exemplu, declarația fostului rege Hussein al Iordaniei, convins că „naționalismul arab poate supraviețui numai pe baza unei egalități depline” (în St. WALT, **The Origins of Alliances**, Ithaca, NY, Cornell University Press, 1987, p. 213).

6 M. N. BARNETT, *Identity and Alliances in the Middle East*, în P. KATZENSTEIN, ed. **The Culture of National Security Norms and Identity in World Politics**, NY, Columbia University Press, 1996.

7 Liga cuprinde actualmente 22 state membre: Egipt (exclusă în 1979, după semnarea acordului de pace de la Camp David cu Israel, dar readmisă în 1989), Arabia Saudită, Irak, Iordania, Liban și Yemen – ca membri fondatori, plus Algeria, Bahrain, Djibouti, EAU,

Kuweit, Libia, Maroc, Mauritania, Oman, Palestina, Qatar, Somalia, Sudan și Tunisia

8 Vezi statutul organizației la <http://www.imf.org/external/np/sec/decdo/gcc.htm>

9 J. DELUMEAU, **Religiile lumii**, București, Editura Humanitas, 1996, p. 240.

10 Dacă a argumenta în favoarea actualității fazei a treia pare redundant, am putea în schimb sugera întinderea până în prezent a fazei a doua prin prisma rezultatelor electorale din perioada 2002-2004 din Turcia (islamiștii moderati din AK au obținut 2/3 din mandatele parlamentare), Maroc (Partidul Dreptății și Dezvoltării crescându-și numărul mandatelor de la 14 la 42), Algeria (Islah cu al doilea scor la alegerile locale), Pakistan (cu islamiști în coaliția la guvernare) și Bahrain (cu islamiști ocupând jumătate din fotoliile parlamentare). Un alt argument poate fi furnizat de numărul anual în creștere al pelerinilor la Mecca, a cărui rată depășește de departe sporul demografic al lumii musulmane, ceea ce sugerează o potențare globală a indexului conștiinței

religioase islamice. Vezi pentru detalii în acest sens F. AL-FARSI, **Modernity and Tradition: The Saudi Equation**, Knight Communications, 2001.

11 R. D. LEWIS, **The Cultural Imperative**, Yarmouth; Mine, Intercultural Press, 2003, p. 282.

12 Lipsa oricărei importanțe a religiei în pan-arabism poate fi demonstrată și numai trecând în revistă câteva personalități politice de orientare pan-arabă, dar de religie creștină: Tarik Aziz - fost vicepreședinte irakian, Jamil Barudi – fost consilier de prim rang al monarhului Faisal ibn Saud, Fares el-Koury, fost premier sirian, Georges Habache și Nayef Hawatme, lideri OEP în anii '70, sau fostul președinte sirian Hafez al-Assad (ca, de altfel, și fiul său Bashar, actualul președinte), aparținând cultului alauit, considerat sectar de către sunniți.

13 Natura islamistă a acestor organizații o denotă chiar denumirile: HAMAS este abrevierea în arabă de la „Mișcarea de Rezistență Islamică din Palestina”, iar *hizb'Allah* se traduce ca „Partidul lui Allah”.

Ionuț APAHIDEANU este cercetător la Institutul Român de Studii Internaționale, în cadrul Departamentului Studii de Securitate. A urmat studii de medicină la UMF Timișoara, ulterior a absolvit , ca șef de promoție, în 2004, Facultatea de Științe Politice și Administrative, specializarea Științe Politice. Relații Internaționale din cadrul Universității „Babes Bolyai“ din Cluj-Napoca. În prezent urmează cursurile masterului de Analiză și Soluționarea Conflictelor din cadrul SNSPA.

Articole și cărți publicate: Problema transilvană: Locomotiva deraiată (2001), Badea Cârțan și identitatea regională (2001), “Etnicitatea, interesele și pozițiile kurzilor din Turcia în lumina a 200 de ani de conflict neîntrerupt” (2003), “Autodeterminarea națională în lumina cadrului juridic oferit de ONU” (2004), “Al doilea discurs inaugural al lui George W. Bush: o analiză în lumina teoriilor relațiilor internaționale” (2005), “Genul în limbile germană și engleză: contextul germanic” (2005), “UE și situația din Kosovo: de la status quo-ul neviabil la independență?” (2005), “Top-down versus Bottom-up Security Perspectives: The Case Study: The Middle East” (2005). Este coordonatorul grupului de lucru al IAPSS “Towards Security and Good Governance in the Middle East”.

„ROMÂNIA MILITARĂ” – PRINCIPALA TRIBUNĂ A DOCTRINEI ȘI A ARTEI MILITARE ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

Hervé COUTAU-BÉGARIE

La sfârșitul Marelui Război

În primul număr al revistei „România Militară”, după Marele Război, apare articolul „1916-1920”, o analiză a participării române la această conflagrație.

„Istoria” va consacra un capitol special pentru a arăta cum țara noastră (România - n.n.), în loc de a fi ajutată de cel mai apropiat aliat (Rusia), a fost trădată de acesta.

Încetineala trupelor ruse la intrarea în țara noastră, la începutul campaniei, întârzierea, rătăcirea voluntară și chiar distrugerea materialului de război provenit din Franța în timpul trecerii prin Rusia, inacțiunea și pasivitatea unor mari unități (corpuri de armată și divizii) ruse care, în cursul luptelor, asistau cu arma la picior, aproape de câmpul de luptă, fără a interveni, văzându-i pe români angajați în lupte teribile, în sfârșit, încercarea de a bolșeviza poporul (român - n.n.) și armata (română - n.n.) vor rămâne printre cele mai detestabile și triste pagini din istoria războiului nostru (...). Marile comandamente ale armatei (române - n.n.) (...) trebuiau să rezolve problemele dificile ale conducerii operațiilor și, în plus și în același timp, problemele încă și mai grele create de așa-ziii noștri aliați, rușii¹ (jafuri, abandonarea sectoarelor de luptă, atacurile împotriva ... unităților române, împotriva localităților române etc. - n.n.).

Pierderile umane din rândul armatei și populației civile române reprezintă 10% din populația totală, „proporție care nu a fost atinsă de nici una dintre țările participante la război”².

Marele Război, pentru România, se termină la 05.08.1919, prin înfrângerea Ungariei, ocuparea Budapestei și capitularea ultimelor divizii ungare încercuite de români - 03.08.1919 (4 divizii) și 05.08.1919 (2 divizii).

Gândirea românească. O voce ce trebuie ascultată

În același număr, 1, al revistei „România Militară”, este publicat un studiu important, „Armatele viitorului”, semnat de colonelul Al Rizeanu³. El consideră că „statele victorioase sunt obosite ca și cele învinse”.

Autorul accentuează necesitatea de a reconstrui economia și armata. El propune reducerea efectivelor militare și a stagiului militar „în scopul redresării economice cât mai rapide”. El crede că „cel puțin, pentru moment, o conflagrație pe scară mare, similară cu cea care tocmai a luat sfârșit, este puțin probabilă”.

El face o analiză obiectivă și clară a contextului geopolitic european la sfârșitul Marelui Război, îndoindu-se de puterea viitoare a Ligii Națiunilor și de „realismul” proiectelor de menținere a ordinii și păcii internaționale: „Cine garantează durata infinită a înțelegerii, cine cunoaște cu precizie intențiile Germaniei, cine poate preciza ce va deveni Rusia când se vor termina luptele interne? Cine poate garanta că noul statut al Europei Centrale, construit pe soclul fostului imperiu austro-ungar, va rămâne definitiv sau, în cazul cel mai fericit, nu va genera conflicte între moștenitorii care, aparent, par mulțumiți? Și, în sfârșit, cine poate ști dacă sfera intereselor americane se va îndrepta din nou spre teoria lui Monroe, sau va căuta să se extindă mai mult în Europa?”

Autorul are intuiția că statele învinse (rămase/lăsate cu un important potențial economic și militar) vor cultiva și dezvolta ideea revanșei.

Anticipând că „Liga Națiunilor, în ciuda întregii sale activități, va avea o putere foarte limitată”, Al. Rizeanu apreciază că: „Dacă dezarmarea nu este posibilă, în viitorul apropiat este necesar ca

armatele să fie organizate astfel încât redresarea economică să fie facilitată la maximum”.

Spiritul logicii sale va fi confirmat, peste 20 de ani, cu prilejul declanșării celui de-al doilea Război Mondial. El ajunge la concluzia că rezolvarea acestei probleme va aparține fiecărei țări, în funcție de condițiile ei specifice: „Pentru noi, mai mult, în raport cu Franța, situația este astfel încât va trebui să fim pregătiți, întotdeauna, să o înfruntăm, în orice circumstanțe, cu propriile noastre forțe.”

Imediat după terminarea Marelui Război, colonelul român Rizeanu, prin studiul său, bazat pe analiza experienței din prima conflagrație mondială și pe analiza noului context geopolitic creat de aceasta, proiectează imaginea a ceea ce va urma.

Faptul că, în Occident, factorii de decizie fie că l-au ignorat, fie că au fost incapabili să-l înțeleagă, fie l-au înțeles și au acționat, în cunoștință de cauză, în sensul declanșării celei de-a doua tragedii mondiale, este o realitate.

În cazul anumitor popoare, printre care poporul român, această tragedie a fost perpetuată timp de 50 de ani, dublând numărul victimelor, prin cea mai condamnată consecință a politicii aliaților: comunismul.

Mai multe articole sunt consacrate diferitelor categorii de arme.

Deși foarte atașat armei sale, cavaleria, pentru care solicită un rol mereu important, colonelul Ilasievici⁴ face câteva observații importante: „Condițiile în care s-a desfășurat Marele Război au dat operațiilor un caracter cu totul schimbat, în raport cu cele din trecut”.

Analizând cei trei factori ai luptei (omul, armamentul și terenul), autorul consideră că ei s-au manifestat „în forme uneori normale”, rezultând din durata mare și din enormele efective aflate față în față.

Fidel conceptului tradițional de identitate a cavaleriei și rolului ei în conflict, colonelul Ilasievici este capabil să înțeleagă anumite realități noi ale războiului. El face o comparație, în ceea ce privește cavaleria, în timpul Marelui Război, între francezi, austro-ungari, ruși, germani și români. În privința formei de luptă a cavaleriei, el spune: „Cavaleria a fost surprinsă, la începutul războiului, de marea putere de foc și de cramponarea inamicului de teren”. Acest lucru a impus cavaleriei din țările beligerante adaptarea și însușirea noilor procedee de luptă, în armament mai puternic și transformarea

formațiilor rigide în formații flexibile, „capabile să se adapteze la teren”.

Tradiția și doctrina luptei prin șoc cedează în favoarea unei noi forme de luptă - „pedestră”.

„Cavaleria română, instruită și pregătită conform ideilor timpului, nu concepea, la începutul războiului, decât acțiunea prin șoc (...). În fața cavaleriei germane și austro-ungare, care nu acceptau lupta călare, și după câteva experiențe negative, în ciuda entuziasmului și spiritului ei de sacrificiu, ea a fost nevoită să renunțe la lupta exclusiv călare (...).

Autorul nu poate ignora diminuarea rolului cavaleriei, dar consideră necesară conservarea spiritului cavaleriei”. Acest spirit, potrivit opiniei sale, reprezintă, „un caracter ‘de ofensivă’ și de impulsivitate, care a avut o mare influență pe câmpul tactic și strategic”.

Cavaleria germană, utilizând, în război, doar lupta pedestră, cu tendința de a acționa aproape întotdeauna în proximitatea infanteriei, deși a dobândit frumoase succese tactice, nu a putut obține niciodată un rezultat cu caracter decisiv.

Cavaleria franceză, în ciuda inferiorității numerice, datorită conservării principiului cavaleriei, temporizează aproape întotdeauna înaintarea maselor cavaleriei germane, împiedicându-le să exploateze succesele cucerite de armatele lor.

Pe frontul rusesc, doar din cauza spiritului impulsiv al cavaleriei ruse, cavaleria germană, atât de magistral utilizată de Ludendorff, nu a putut obține succese decisive (...).

Nici pe frontul românesc, în toamna anului 1916, corpul de cavalerie german Schmettow, în pofida tuturor ocaziilor favorabile pe care le-a avut, nu a putut obține rezultate decisive, iar armata română și-a putut continua operațiile (...). Cavaleria română reușește, grație spiritului ei de cavalerie, să țină piept acestui corp de cavalerie german perfect organizat (...).”

El oferă exemplele bătăliilor: Rușii lui Assan și Pădurea Nebună Velea, dintre Divizia a 2-a de cavalerie română împotriva Diviziei ungare din Szeklers (10.000 de oameni) sau acțiunea întreprinsă la Monastir, contra bulgarilor, de către Brigada 4 cavalerie franceză, aflată sub conducerea generalului Franchet d'Espéray.

Colonelul Ilasievici vede, în utilizarea cavaleriei, forța ofensivă, dar recunoaște că „arma cavaleriei este, înainte de toate, o armă cu efect

moral”, la care trebuie adăugată caracteristica „de armă cu un important coeficient material”.

Fiind, în mod evident, un tradiționalist care își manifestă apartenența la spiritul armei sale, colonelul Ilasievici crede că prezența cavaleriei în teatrele de operații este justificată, în special, din punct de vedere tactic. Totuși, „Într-adevăr, lupta călare cu arme albe pentru marile unități este de domeniul trecutului (...).”

Dar, apărând cavaleria și viitorul ei, el adaugă: „(...) vom comite o mare greșală dacă ne vom raporta doar la experiențele războiului de stabilizare și la puterea armelor intrate în joc.”

Adept al nimicirii inamicului, în căutarea acțiunilor decisive, el propune mișcarea și manevrele, căci nu crede în modelul de război „de stabilizare, care s-a accentuat până la caracterul de devenire permanentă pe frontul occidental”. În ciuda acestui fapt, el nu vorbește despre tancuri, capacitatea lor de mișcare, de pătrundere, de foc.

Locotenent-colonelul Dimitriu Haralamb, în studiul său „Evoluția ideilor relative la întrebuintarea artileriei în legătură cu celelalte arme”, face o analiză istorică și comparativă a doctrinei utilizării artileriei în diferite țări și în teatre de operații diferite, începând din 1870 până la sfârșitul Marelui Război⁵.

Articolul consacrat trupelor de geniu în război este semnat de locotenent-colonelul St. Cățoiu⁶.

Autorul remarcă faptul că Marele Război a fost caracterizat prin „utilizarea la maximum a mijloacelor tehnice”, că toate statele au fost surprinse „într-o perioadă de transformare și de organizare incompletă a trupelor de geniu (...). Surpriza și absența pregătirii au fost cauzate, între altele, și de aversiunea comandamentelor față de utilizarea mijloacelor tehnice în luptă, care, după opinia lor, anihilau spiritul ofensiv al trupelor”.

În momentul intrării în război, armata română dispunea de 5 batalioane de pionieri de câmp și de un batalion de pionieri de oraș; la sfârșitul războiului, avea 21 de batalioane de pionieri.

În ceea ce privește marina, căpitanul de corvetă Al. Gheorghiu studiază marina în Marele Război, evoluția ei, învățămintele reieșite din participarea în război, iar în final trasează conturul marinei viitorului⁷.

Autorul împărtășește ideea conform căreia supremația mării a avut un rol important „întotdeauna, în istoria lumii”; în Marele Război, ea a avut un rol strategic. În contextul discuției despre

„supremația mării” Al. Gheorghiu precizează sensul termenului de marină: „Marina militară și marina comercială formează împreună un întreg, iar izolarea unuia dintre factorii componenți semnifică imposibilitatea de a ajunge la rațiunea lor de a fi. Nu există decât o singură marină și doar în acest mod ea trebuie văzută ca factor al apărării naționale”.

Când vorbește de războiul maritim, autorul distinge două mari etape:

I – „când arma submarin nu avea forță”;

II – „când submarinele germane iau forma cu adevărat ofensivă”.

Al. Gheorghiu acordă o importanță specială „flotelor în potențialitate”; el consideră că, fără „fotele grele aliate”, „supremația mării” nu ar fi existat, lucru valabil, conform opiniei sale, și în viitor. Din nefericire, el nu poate depăși limita epocii sale și nu acordă nici o atenție aviației în controlul spațiului maritim.

Un studiu al cărui autor se ascunde sub inițialele A.I.P. este consacrat aeronauticii militare și evoluției ei de la declararea războiului mondial până la sfârșitul lui⁸.

Aviația din țările beligerante este analizată, tot într-un mod comparativ, din trei puncte de vedere: „1. efectivul unităților; 2. materialul și specializarea lui; 3. organizarea”.

Amintind că „unitățile constituite (escadrile) apăreau pentru prima dată în timpul manevrelor franceze din est”, autorul, „cu multă mândrie”, precizează că, în același an, 1911, „la manevrele regale române de la Roman, aviația română apare și ea, în mod oficial, cu primele ei avioane pilotate de piloții Gh. Negrescu, St. Protopopescu, M. Zorileanu, N. Capșa, P. Vacas etc.”

Autorul remarcă: „Dintre toate armele, cea care în timpul războiului mondial a cunoscut dezvoltarea cea mai mare a fost aeronautica, deoarece însăși concepția utilizării ei s-a modificat atât de mult în cursul campaniei, astfel încât, de la un simplu serviciu de informații, ea a ajuns la rangul de armă”. El consideră că viitorul va fi marcat de o competiție acerbă în dezvoltarea aviației, având drept scop supremația aeriană.

Primul număr al noii serii “România Militară”, apărut după Marele Război, este remarcabil și prin considerațiile privind educația, studiul semnificativ al influenței franceze în cultura română și, de asemenea, pentru aprecierea profundă pe care românii le-o rezervă francezilor⁹.

Adept declarat și entuziast al concepției lui Gustave le Bon, *Psihologia educației*, colonelul Negreanu scrie: „Numai școala de război franceză, prin celebrii generali Bonnal, Maud’hui, Gallieni, Foch, în calitate de profesori, a înțeles perfect ceea ce nici chiar universitarii nu au știut să aprecieze: sensul celei mai bune definiții a educației date de însuși Gustave le Bon: ‘Educația este arta de a face conștientul să treacă în inconștient’, pe care englezii – și șefii statului major general englez – au adoptat-o ca pe un principiu fundamental pentru stabilirea unei unități de doctrină și de acțiune în educația militară”.

Misiunea, opera educatorului este „creionarea caracterelor, a caracterelor puternice”. Concluzia sa sună implacabil, poate ca un avertisment către contemporanii săi:

„Istoria ne arată că, prin slăbirea caracterelor și nu prin cea a inteligenței, au pierit popoarele. Iar forța inteligenței nu înseamnă nivelul de civilizație. Caracterul este totul”.

NOTE:

¹ 1916-1920, „România Militară”, ianuarie, 1921, p.8.

² Idem, p.10

³ Al. RIZEANU, *Armatele viitorului*, „România Militară”, ianuarie, 1921, pp.15-26.

⁴ ILASIEVICI, *Considerațiuni generale asupra întrebunțării cavaleriei în războiul modern*, „România Militară”, ianuarie, 1921, p. 27 și următoarele.

⁵ Haralamb DIMITRIU, *Evoluția ideilor relative la întrebunțarea artileriei în legătură cu celelalte arme*, „România Militară”, ianuarie, 1921, p.51 și următoarele.

⁶ St. CĂȚOIU, *Trupele de geniu în război*, „România Militară”, ianuarie, 1921, p. 61 și următoarele.

⁷ Al. A. GHEORGHIU, *Marina în marele război – Evoluția ei – Învățăminte – Marina viitorului*, „România Militară”, ianuarie, 1921, p. 66 și următoarele.

⁸ A.I.P., *Aeronautica militară. Cum a evoluat de la declararea războiului mondial până la finele lui*, „România Militară”, ianuarie, 1921, p. 78 și următoarele.

⁹ N. NEGREANU, *Problema educațiunii*, „România Militară”, ianuarie, 1921, p. 94 și următoarele.

Traducere și adaptare: Despina NICOLAIE

Profesor Hervé COUTAU-BÉGARIE este director de studii la Colleege Interarmées de Défense - Paris, director de studii la École Pratique de Hautes Études- Sorbonne, director al Institutului de Strategie Comparată - Paris, director al revistei “Strategie”, Paris.

PERENITATE SAU CONJUNCTURĂ ÎN PROBLEMATICA SECURITĂȚII ZONEI EXTINSE A MĂRII NEGRE?

Dr. Grigore ALEXANDRESCU

Problematika securității spațiului adiacent Mării Negre a acumulat în ultimii ani majoritatea surselor de insecuritate cunoscute. Situația afectează în mod direct și, uneori, cu consecințe dramatice, nu numai statele din zonă, dar și state mai îndepărtate.

Studiul de față își propune să evidențieze dacă ipostaza actuală este singulară sau nu, atât în istoria, cât și în devenirea acestui colț al planetei.

Deși lucrările de specialitate încă nu au ajuns la un consens în privința unei delimitări spațiale ferme a „regiunii extinse a Mării Negre”, zona a fost percepută din toate timpurile ca un spațiu unitar, prin diversitatea problemelor cu care s-a confruntat.

Dezbaterile științifice, lucrările de specialitate și discursul unor personalități marcante ale vieții politice actuale au făcut apel, în ultimul timp, din ce în ce mai des, la sintagma „extinsă” asociată Mării Negre. Aceasta reflectă percepția unui continuum geografic care, deși îi poartă numele, nu se limitează la acvatoriul Mării Negre.

Dacă singurul criteriu al definirii conceptului ar fi cel de natură toponimică, *regiunea Mării Negre* ar trebui să includă statele care au acces nemijlocit la litoralul mării (Turcia, Bulgaria, România, Ucraina, Rusia și Georgia). Sintagma „extinsă” împinge limitele geografice ale regiunii dincolo de frontierele riveranilor.

Marea Neagră ar putea constitui o unitate geografică distinctă, dar numai factorul geografic nu a reprezentat niciodată sursa identității ei sau a puterii la nivel politic și economic. Din această perspectivă, conceptul are conotații mult mai mari și mai profunde. El se referă, mai degrabă, la un areal cu trăsături comune politice, economice, culturale, spirituale și de altă natură, decât la un spațiu geografic distinct.

Zestrea teoretică românească conține nenumărate mărturii asupra evidențierii, pe baze

fundamentate științific, a importanței geopolitice și geostrategice a spațiului adiacent Mării Negre, rolul lui de placă turnantă între trei leagăne de civilizație: europeană, asiatică și orientală și, în același timp, de pasaj de trecere între acestea.

Pontul Euxin, zona de confruntare între imperiile de altădată și suportul de apă al „Drumului mătăsii”, după o perioadă de recul istoric, reintră în forță în atenția lumii. Acum, geometria dintotdeauna variabilă spațiului ne înfățișează o zonă aflată într-o rețea politico-economică ce se întinde din Balcani până la Marea Caspică, din Europa Centrală până în Orientul Apropiat.

Fără a avea pretenția unei definiții atotcuprinzătoare, „*regiunea extinsă a Mării Negre*” *incumbă suportul fizico-geografic al teritoriilor statelor riverane Mării Negre: Turcia, Bulgaria, România, Ucraina, Rusia și Georgia și statele vecine, implicate nemijlocit în geopolitica subregională: Grecia, F.R.I. Macedonia, Albania, Uniunea Serbia-Muntenegru, Ungaria, Slovacia, R. Moldova, Azerbaidjan și Armenia, peste care se calchiază atât relațiile și interesele statelor mai sus-menționate, cât și ale actorilor statali, suprastatali și nonstatali interesați.*

Zona geopolitică a Mării Negre în viziune extinsă, denumită ca atare sau nu, a fost dintotdeauna un „Triunghi al Bermudelor”, care a alimentat și consumat aspirațiile și ambițiile marilor imperii ce au făcut istoria Eurasiei. Aceasta a fost continuată, în forme specifice, de statele rezultate în urma destrămării imperiilor, peste care s-au adăugat actori nonstatali, mai apropiați sau mai îndepărtați, în funcție de conjunctura vremurilor.

Evidențele istorice, analizate în diferite colțuri ale lumii, arată că evoluțiile mediului de securitate din zona adiacentă Mării Negre au influențat în mod semnificativ securitatea și stabilitatea întregului continent, inducând transformări periodice, chiar „mutații pe harta mentală a europenilor”¹. Din această perspectivă, câteva momente cruciale ale istoriei civilizației se impun a fi măcar amintite:

• Împărțirea Imperiului Roman și ridicarea Constantinopolului la rang de capitală au propulsat Pontul Euxin, secole de-a rândul, la rangul de entitate majoră în viața politică, economică și spirituală a europenilor și nu numai. Aceasta a atras și o multitudine de riscuri, pericole și amenințări la adresa stabilității regiunii, obligând entitățile administrative din zonă să încerce diferite formule de cooperare pentru combaterea lor. Pe lângă jocul alianțelor militare, specifice momentelor istorice concrete, înțelegeri regionale, întărite prin edicte, îndreptate în special împotriva pirateriei pe mare și tâlhăriei pe drumurile comerciale continentale (de ex., drumul mătășii) stau măturie importanței ce se acorda realizării unui mediu de securitate propice dezvoltării socio-economice, chiar dacă acesta era doar înțeles, nu și teoretizat.

• Tendințele manifestate în direcția unificării statelor europene, ca o condiție *sine qua non* a realizării unității continentale, aveau să cunoască un recul semnificativ la începutul primului mileniu, o dată cu trista despărțire a Bisericii Ortodoxe de cea Catolică (1054). Marea dramă avea să se declanșeze la țărmul Pontului, consfințind despărțirea, cel puțin confesională, pentru aproape o mie de ani a Răsăritului de Apusul Europei. „Bătrânul continent”, divizat și ros de pericole, riscuri și amenințări generate, în marea lor majoritate, din interior, avea să lase Marea Neagră la dispoziția Imperiului Otoman, care a transformat-o dintr-un mare centru de cultură și civilizație european, într-o mare interioară, ruptă de Europa.

• Anii care au urmat au adus regiunea în prim-planul luptei pentru împărțirea sferelor de influență, transformând-o într-un vast câmp de bătălie. Expansiunea otomană devenise, la un moment dat, o problemă europeană, generând „cruciadele târzii” (începând cu 1366) și opoziția alianțelor ungaro-bizantine și ungaro-polone (1395-1397)². Ambițiile Rusiei de a încorpora în Imperiul Țarist micile formațiuni statale vecine i-au adus armatele, în 1696, în nordul Mării Negre, fapt ce a condus la izbucnirea unor războaie sângeroase cu Poarta, care au pustiit regiunea timp de două secole. Baza șubredă a despotismului feudalo-militar, sistemul nemilos și anarhic de exploatare și asuprire a populațiilor cucerite și corupția administrativă au întreținut un permanent spirit de revoltă în rândul supușilor, indiferent că aparțineau sultanului sau țarului. Situația incendiară din jurul Mării Negre i-a determinat pe occidentali, mai întâi, să

intervină pentru gestionarea conflictelor, apoi să se resemneze, încercând izolarea zonei, ceea ce a dus la accentuarea clivajului dintre estul și vestul Europei.

• Începuturile epocii industriale introduc o nouă ecuație în geometria securității la Marea Neagră: lupta pentru resurse. Avatarurile perioadei au generat surse de insecuritate care și-au găsit rezolvarea în forme dintre cele mai diferite, de la acorduri comerciale, reglementări ale navigației, blocade până la războaie, chiar mondiale.

După căderea Zidului Berlinului și demantelarea URSS, statele din regiune, preocupate de rezolvarea propriilor probleme, generate de noua lor situație, din care nu au lipsit conflictele fratricide, au creat un sentiment mai degrabă de respingere decât de focalizare a atenției și interesului comunității internaționale asupra acestei zone. Orice perspectivă de aderare la valorile occidentale, la începutul anilor '90, iar pentru unele state chiar și mai târziu, părea utopică.

Atât NATO, cât și UE și-au concentrat atenția spre flancurile Europei Centrale și de Răsărit. La nord, se urmărea desprinderea statelor baltice de sub controlul Federației Ruse și integrarea lor în spațiul euro-atlantic, iar la sud, oprirea confruntărilor sângeroase din Balcani și cultivarea esențelor democrației și statului de drept.

Analizii occidentali, recunoscuți prin valoarea expertizei lor, afirmă că în ultimii ani comunitatea euro-atlantică a „alocat puțin timp și puține resurse politice pentru a aborda regiunea extinsă a Mării Negre”³. Aceasta, conchid ei, pentru că „în Occident există tendința de a ignora sau neglija problemele pentru care nu există răspuns sau perspectivă de succes imediate: respectiv cele din categoria ‘prea greu de soluționat’”. Înțelegerea regiunii ca aparținătoare a acestei categorii a fost determinată de teama de a nu irita Moscova în privința caducității moștenirii sferei sovietice de dominare și de a nu o deranja prin deschiderea subiectului „străinătății apropiate”, care funcționa la Kremlin încă din timpul lui Elțin, azi lipsit de actualitate și realism.

Primii pași au fost făcuți de NATO în direcția atragerii statelor din zonă în Programul Parteneriatul pentru Pace (PfP). Considerând prilejul deosebit de oportun pentru viitorul lor, rând pe rând, tinerele democrații au semnat declarațiile de adeziune. Interesul manifestat încă din primele momente și implicarea lor activă în acțiunile desfășurate în

cadrul programului au depășit și cele mai optimiste prognoze ale succesului PffP.

Apoi, în ultimul deceniu au urmat două valuri paralele de extindere a NATO și a Uniunii Europene, translatând în pași succesivi fruntariile spațiului occidental de securitate și prosperitate tot mai aproape de țărmurile Mării Negre. O dată cu integrarea statelor central și sud-est europene riscurile specifice zonei au fost preluate *volens-nolens*, mai întâi de Alianța Nord-Atlantică, pentru ca, peste un an și jumătate, să fie nevoită să le înglobeze și să le combată și UE. Deși multe necunoscute sau greu de înțeles pentru contribuabilul occidental, amenințările induse din zona Mării Negre au valoare strategică nu numai prin puterea lor distructivă, dar și prin longevitate și sferile sociale pe care le vizează.

Pentru securitatea întregii comunități euro-atlantice, țările din regiunea Marii Negre trebuie să-și asume răspunderea de a constitui (pentru a câta oară în istorie?) primul front în combaterea principalelor riscuri și amenințări care preocupă omenirea: migrația ilegală, traficul ilicit de droguri, arme, ființe umane, crima organizată, corupția, fraudă, economii nefuncționale, conflicte înghețate etc. Aceste coșmaruri ale cetățenilor Europei, și nu numai, se impun a fi combătute și eradicate, atât prin întărirea cooperării și solidarității regionale, cât și prin acțiunea sinergică a tuturor statelor care influențează securitatea zonei. Acest adevăr poate fi ridicat la valoare de axiomă numai dacă strategia adoptată va ține cont de lecțiile istoriei, indiferent cât de stânjenitoare sau dureroase sunt percepute de cei implicați.

După cum se afirmă în unele lucrări de specialitate, NATO și UE nu și-au închis porțile. Revoluțiile portocalii se anunță să se extindă în partea estică a arealului supus analizei. Aceasta va deschide, probabil, drumul unor noi valuri de largire, cuprinzând, ipotetic, întreaga zonă extinsă

a Mării Negre sau marea ei majoritate (opțiunile actuale ale Rusiei ne îndreptătesc să nu adoptăm varianta optimistă). Întrebarea se pune firesc: în această situație, valoarea zonei extinse a Mării Negre se va diminua sau nu?

Un răspuns rapid și tranșant este greu de oferit. El poate fi dat abia după ce se va constata dacă zona este capabilă să devină o prelungire a spațiului euro-atlantic sau va rămâne doar o graniță care să marcheze strict Europa unită de un conglomerat de state asiatice? În oricare dintre variante, există o minimă certitudine: importanța geopolitică a zonei extinse a Mării Negre se va menține, iar valoarea ei geoeconomică se va păstra, atâta timp cât nu vor apărea resurse energetice alternative mult mai ieftine.

În final, considerăm că răspunsul la interogația evidențiată în titlul acestui articol nu poate fi dat pe loc. Rigoarea științifică necesară emiterii unor concluzii la un astfel de subiect complex impune o analiză pertinentă a entităților zonale ale Eurasiei, în care să fie reliefate osmoza dintre diferitele ei regiuni și cauzele care determină căderea în desuetudine și redescoperirea lor. Până atunci, „zona extinsă a Mării Negre” poate fi caracterizată drept un teritoriu vast al întrebărilor cărora încă nu li se găsesc răspunsuri și al contradicțiilor nerezolvate.

NOTE:

1 Charles KING, **The Black Sea: A History**, Oxford University Press, 2004, p.276.

2 Șerban PAPACOSTEA, *Byzance et la croisade Bas-Danube a la fin du XIVe siecle*, în *Revue Roumaine d'Histoire*, XXX, nr 1-2, pp. 3-4.

3 Ronald D. ASMUS, Konstantin DIMITROV, Joerg FORBRIG, **O nouă strategie euro-atlantică pentru regiunea Mării Negre**, Editura IRSI, București, 2004, p.18.

Dr. Grigore ALEXANDRESCU este Șeful Secției de Studii și Cercetări din Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din cadrul Universității Naționale de Apărare. A publicat peste 120 de articole în reviste prestigioase de strategie și securitate, naționale și internaționale, din țară și străinătate. Autor sau coautor al aproximativ 30 de studii, monografii și lucrări de specialitate.

Absolvent al mai multor cursuri organizate instituții din sistemul de învățământ euro-atlantic. A participat la misiuni în Bosnia-Herțegovina.

LUPTA ÎMPOTRIVA TERORISMULUI DIN PERSPECTIVA UNIUNII EUROPENE¹

Dr. Piotr GAWLICZEK

Provocarea reprezentată de terorism s-a schimbat considerabil în ultimul deceniu și va continua să evolueze. Tehnologia modernă le-a facilitat teroriștilor planificarea și posibilitatea de a opera pe plan mondial, acum, mai mult ca niciodată. Teroriștii lucrează împreună pentru finanțare, schimb de informații, pregătire, logistică, planificarea și executarea atacurilor. Grupările teroriste care au obiective într-o țară sau regiune pot obține sprijin din partea altor grupări aflate în alte țări sau regiuni. Amenințarea teroristă de azi este formată din structuri flexibile, transnaționale, caracterizate printr-o interconectivitate ușoară în cadrul grupării sau între grupări.

Mai mult decât atât, grupările teroriste au devenit, din ce în ce mai mult, independente în folosirea activităților criminale. Azi, organizațiile teroriste nu numai că activează din locuri sigure înăuntrul granițelor unui stat-sponsor, dar, din ce în ce mai mult, activează și în cadrul unor state slabe sau eșuate, unde pot opera în siguranță, deoarece guvernele fie nu le pot împiedica, fie sunt ca și inexistente. În plus, organizațiile teroriste pot, de asemenea, acționa și din țări apusene, pe care le consideră o țintă, sau pericolul poate proveni de la anumite populații islamice ce trăiesc în societățile occidentale.

Un alt fapt important este reprezentat de posibilitatea ca organizațiile teroriste să folosească arme chimice, biologice, radiologice sau nucleare, al căror număr a crescut în mod îngrijorător un ultimul deceniu. Ținând cont de nivelul la care organizațiile teroriste pot acționa, se disting trei grade sau categorii. Toate organizațiile teroriste pot împărți o serie de factori structurali. La bază, subliniind condițiile de trai, precum sărăcia, conflictele religioase și luptele etnice, se pot crea ocazii pe care teroriștii le exploatează. Ei folosesc aceste condiții pentru a-și justifica acțiunile și a-și extinde sprijinul. Apoi, mediul internațional definește granițele în cadrul cărora teroriștii pot acționa. Ca un rezultat al granițelor tot mai

deschise, acest mediu permisiv pune la dispoziție acces la adăposturi, capacități și alte tipuri de suport pentru activitățile teroriste. Mai mult decât atât, teroriștii trebuie să aibă și o bază din care să poată opera. Fie din ignoranță, fie din incapacitate sau intenționat, statele din întreaga lume încă oferă adăposturi sigure, locuri de întrunire, rețele de comunicații sau financiare teroriștilor. Capabilitățile și sfera de influență a organizațiilor teroriste sunt determinate de structura organizației, membri și resurse. Nivelul superior este reprezentat de conducerea organizației, care pune la dispoziție directive generale și strategice și este catalizatorul acțiunii teroriste.

Terorismul nu este în sine un concept auto-conducător, sau nu este în esența lui „dușmanul”. El este mai mult o unealtă sau o tactică, întrebuintată, aproape în mod inevitabil, de cei slabi împotriva celor puternici. De aceea, folosirea puterii militare și a impunerii legii, care au fost create pentru ca cei puternici să îi controleze pe cel slabi, pot reprezenta doar o parte a răspunsului. Abordarea în lupta împotriva terorismului este necesar să fie globală, coordonată, cuprinzătoare și pe termen lung și ar trebui să cuprindă: folosirea diplomației, a factorilor economici, a informațiilor, a impunerii legii, a armatei, a mijloacelor financiare, a activităților de culegere de informații și a altor instrumente ale puterii.

Pe cât de complexe sunt cauzele care stau la baza **terorismului global, strategia corectă pentru a-i face față** necesită un set de unelte complexe și diversificate, cu efect pe termen scurt, mediu și lung, cât și **acționarea, simultană, la toate cele patru niveluri:**

1. înseși organizațiile teroriste;
2. statele și organizațiile internaționale;
3. protecția, securitatea internă și managementul consecințelor atacurilor teroriste;
4. sublinierea condițiilor care generează nemulțumirile ce aduc după sine suportul public în

favoarea terorismului.

Organizațiile teroriste. Cea mai bună metodă de a înfrânge teroriștii constă în identificarea și localizarea lor și în a acționa susținut împotriva sanctualelor lor, a structurilor de conducere, comandă, control și comunicații, a sprijinului material și a celui financiar, pentru a le perturba capacitatea de a planifica și opera. Acest lucru va forța organizațiile teroriste să se disperseze și, atunci când vor încerca să se reconsolideze, continuarea acestor acțiuni îi va încolți și îi va izola până când amenințarea teroristă se va întoarce în domeniul criminalității obișnuite. Cunoașterea „inamicului” este crucială și este un element esențial în lupta împotriva terorismului. Informațiile și impunerea legii ar trebui să devină mai importante și să-și dezvolte capacitățile și eforturile, pentru a identifica și localiza teroriștii și organizațiile lor, atât acasă, cât și în străinătate. Aceste informații ar trebui împărtășite în mod judicios, distribuite și exploatate. Agențiile de informații și de impunere a legii ar trebui să se extindă și să-și îmbunătățească atât relațiile naționale și internaționale, cât și cooperarea, pentru a profita din plin de informațiile și activitățile informative. Odată ce teroriștii sunt identificați și localizați, trebuie luate măsuri împotriva capacităților care le permit să existe și să opereze (sanctuarele, conducerea, comanda, controlul și comunicațiile, sprijinul material și financiar), pentru a distruge rețelele teroriste. Ar trebui extinse capacitățile de impunere a legii și eforturile de a captura, deține și judeca persoanele cunoscute sau bănuite că aparțin rețelelor teroriste. Ar trebui eliminate sursele de finanțare ale terorismului. Ar trebui dezvoltate și coordonate strategii regionale specifice pentru combaterea terorismului, pentru sincronizarea eforturilor.

La nivel de state și organizații internaționale, teroriștilor și organizațiilor teroriste ar trebui să li se interzică accesul pe teritorii, la fonduri, echipament, instruire, tehnologie și tranzit neîngrădit. Aceste acțiuni le-ar slăbi capacitatea de a planifica și conduce operațiuni. Refuzul de sponsorizare, de suport și sanctuar ar trebui să reprezinte responsabilitatea statelor, care, astfel, își îndeplinesc obligațiile de a combate terorismul în cadrul propriilor lor granițe și pe plan internațional; trebuie să se pună capăt sponsorizării terorismului de către anumite state, stabilirea și menținerea unui standard internațional pentru combaterea terorismului. Pe de altă parte,

este important să se întărească efortul mondial de luptă împotriva terorismului prin: creșterea cooperării internaționale, oferirea de asistență acelor state care doresc să combată terorismul, dar nu au mijloacele necesare; folosirea unei diplomații susținute pentru a convinge alte state care nu doresc să combată terorismul; interdicția sau stoparea ajutorului material oferit teroriștilor; eliminarea adăposturilor teroriștilor.

În timp ce se discută aceste probleme la **nivel de protecție, securitate internă și management al consecințelor atacurilor teroriste**, trebuie să se ia în considerare că societățile democratice sunt libere și deschise și, de aceea, vulnerabile în fața atacurilor teroriste. Trebuie să se acționeze imediat, pentru întărirea securității interne, pentru a se reduce vulnerabilitatea societății și a garanta autoprotejarea capacităților forțelor de securitate. Planurile teroriste ar trebui detectate înainte ca ele să fie puse bine la punct, prin îmbunătățirea și coordonarea indicatorilor și avertismentelor legate de amenințare la nivel național și internațional. Toate datele disponibile legate de amenințare ar trebui compilate și analizate de o singură entitate, pentru a se putea obține cele mai bune rezultate posibile. Procedurile și sistemele care facilitează schimbul de informații dintre serviciile de informații din întreaga lume ar trebui îmbunătățite. Puterea unei națiuni moderne se clădește pe transporturi eficiente și logistică integrată, pe sisteme de informații și comunicații. Integritatea acestor infrastructuri vitale ar trebui să fie o prioritate. De aceea, aceste infrastructuri ar trebui identificate și desemnate drept o prioritate, la costuri avantajoase, iar standardele ar trebui stabilite în așa mod încât să asigure o securitate maximă. De asemenea, ar trebui îmbunătățite controlul la vamă și securizarea documentelor. Ar trebui asigurat un management al incidentelor, efectiv și integrat. Acest lucru cere planificare, o creștere a interoperabilității și coordonării, bazate pe și sprijinite pe un proces eficient de luare a deciziilor. De aceea, ar trebui dezvoltate politicile și planificarea, pentru a reține și, atunci când este necesar, pentru a împiedica un atac iminent, în timp ce se asigură resursele necesare pentru a sprijini și asista victimele atacului terorist. În plus, aceste planuri ar trebui bine puse la punct și repetate de către toate autoritățile, serviciile și agențiile implicate. Sistemele naționale pentru managementul consecințelor ar trebui dezvoltate în așa mod, încât să permită o integrare

a capacităților militare și internaționale de suport. Ar trebui dezvoltat cadrul legal pentru acest tip de suport transnațional.

În legătură cu **evidențierea condițiilor care generează motive de nemulțumire și sprijin public general în favoarea terorismului**, există multe țări și popoare care trăiesc în sărăcie și în dispute politice și regionale de nesoluționat. Totuși, aceste condiții nu justifică folosirea terorismului; multe organizații teroriste au puține lucruri în comun cu ele, dar le exploatează în propriul avantaj. Scopul principal al așa-numitei evidențieri a cauzelor politice și economice ce generează terorism este de a neutraliza suportul oferit terorismului de către comunitățile în care acesta se dezvoltă și, mai presus de toate, să genereze voința și capacitatea de a acționa împotriva acestui flagel. Ar trebui dezvoltată și implementată o strategie de promovare a dialogului intercultural și interreligios. Găsirea unei soluții pentru motivele de nemulțumire cu privire la unele probleme actuale (de exemplu, Irakul, conflictul palestinian-israelian, Cecenia, Kașmirul) este crucială pentru stoparea atacurilor teroriste și o componentă critică a câștigării acestui război ideatic.

Vom trece în revistă **cadrul în care UE luptă împotriva acestei amenințări**. Baza acestei lupte împotriva terorismului este reprezentată de Strategia Europeană de Securitate. În cadrul acestei strategii, terorismul este considerat una din amenințările de bază în întreaga Europă. Ea descrie ce atitudine trebuie adoptată în lupta împotriva terorismului, unde trebuie luptat și care sunt mijloacele cele mai potrivite. UE trebuie să-și asume o mai mare responsabilitate în conducerea acestei lupte, să fie mai activă, încercând să acționeze înainte ca atacuri teroriste să aibă loc în țări europene. Ea trebuie să acționeze unitar, pentru a fi mai puternică și a-și putea coordona mai bine eforturile și lucrul în comun. Europa este atât o țintă, cât și o bază pentru terorism. Cu toate că efectele terorismului afectează, în principal, teritoriul țărilor europene, originile lui pot fi în altă parte. Conceptul de autoapărare se referă, în primul rând, la „prima linie de apărare, care adesea este amplasată în afara granițelor”. Acest lucru înseamnă că acțiunile preventive nu trebuie să aibă loc doar în Europa, ci și acolo unde sunt adăpostite grupări teroriste. În final, strategia stabilește că „această amenințare nu este doar militară și nici nu poate fi învinsă doar prin mijloace militare”.

Pentru a face față terorismului, acest flagel trebuie abordat foarte serios, bazându-se pe un amalgam de mijloace informative, polițienești, judiciare, militare și altele. De aceea, se poate trage concluzia că UE este bine organizată și echipată pentru a face față unei astfel de amenințări.

Declarația asupra Combaterii terorismului, adoptată de Consiliul European în martie 2004, este elementul de referință în cadrul acestei lupte. Această declarație recunoaște implicarea politică a statelor membre de a acționa unit împotriva terorismului, în spiritul clauzei de solidaritate conținută în articolul I-43 din Tratatul de Stabilire a Constituției Europene. Această clauză specifică faptul că, dacă unul din statele membre este ținta unui atac terorist, toate celelalte state se vor mobiliza cu toate instrumentele de care dispun, inclusiv militare. În consecință, Uniunea Europeană va aborda terorismul pe plan global, aplicând atât întreg spectrul de instrumente proprii, cât și pe cele ale statelor membre. În acest proces, este esențială coordonarea între piloni.

Coordonatorul contraterorismului este elementul de bază pentru se asigura contribuția ESDP la aceasta luptă. Această contribuție va fi considerată ca fiind unul din instrumentele esențiale la dispoziția UE. De fapt, implicarea ESDP a fost deja prezisă în „Declarația de la Sevilla cu privire la contribuția la CFSP, inclusiv ESDP, pentru lupta împotriva terorismului”. Această declarație afirmă clar niște principii pragmatice ale contribuției ESDP la lupta împotriva terorismului, în cadrul unei abordări integrale, coordonate și interdisciplinare a politicilor europene. Declarația concluzionează cu enumerarea domeniilor principale, unde este loc pentru o continuă dezvoltare: prevenirea conflictelor, adâncirea dialogului cu alte țări din afara UE, întărirea aranjamentelor pentru schimbul de informații, dezvoltarea unei evaluări comune a amenințării teroriste împotriva statelor membre sau forțelor dislocate, incluzând „amenințarea reprezentată de folosirea de către teroriști a armelor de distrugere în masă”.

Pe acest fundal, se poate trage concluzia că un îndrumar pentru contribuția ESDP la abordarea globală de către UE a luptei împotriva terorismului a fost destul de bine conturat. Acum este timpul să se dezvolte un întreg spectru de măsuri practice, pentru implementarea acestui îndrumar.

Din acest punct de vedere, ESDP are un rol dublu, ca instrument de sprijin al teritoriului UE, unde

acțiunile teroriste ar putea fi conduse de organizații civile, și ca actor principal, atunci când este nevoie să se ia măsuri preventive în afara granițelor UE. Întreaga varietate de măsuri ale ESDP ar trebui să fie formată din măsuri de prevenire/protecție, active, managementul consecințelor și măsuri de cooperare. Măsurile propuse se bazează pe documente importante ale UE.

Prevenirea este un element de bază în această luptă. Scopul ar trebui să fie prevenirea oricărui act terorist sau, în cazul în care acesta a avut deja loc, atenuarea consecințelor prin reducerea vulnerabilității forțelor, a individului și a proprietății. Atingerea acestui țel se bazează pe informații precise și adunate la timp, ce vor servi ca ghid pentru viitoarele acțiuni. Nu există nici o îndoială că, în cadrul UE, această sarcină ar trebui direcționată către forțele de poliție. ESDP ar trebui să sprijine efortul acestora, prin punerea la dispoziție a informațiilor și prin dezvoltarea propriilor sale capacități informative în cadrul SITCEN. În *Headline Goal 2010*, scenariile teroriste asupra capabilităților ar trebui să fie analizate pentru a identifica ce capacități sunt necesare. Cu toate că statele sunt primele responsabile pentru apărarea propriilor populații și a propriilor infrastructuri, se pot cere asistență și sprijin aerian și maritim din partea ESDP. Totuși, ar trebui stabilit un mecanism ce acționează între piloni la nivelul UE, pentru ca informațiile sosite de la forțele polițienești și militare ale statelor membre, ale altor țări din afara UE și de la organizațiile internaționale să poată fi adunate și analizate, spre a putea pune la dispoziție informațiile utile necesare. Din acest punct de vedere, trebuie scos în evidență faptul că actualul Coordonator al Acțiunilor Contrateroriste nu dispune de destul personal, resurse și putere pentru a-și putea îndeplini eficient sarcinile. De aceea, acest actor ar trebui să aibă un rol mai important, prin crearea unui pilon dedicat contraterorismului, în cadrul forței operative, pentru ca el să poată acționa cât mai bine.

Pe de altă parte, s-a subliniat că UE și-a adus deja o contribuție considerabilă la prevenirea terorismului în afara cadrului său. Astfel, a fost deja pusă în aplicare o mare varietate de acțiuni, pentru a preveni apariția statelor eșuate, a restaura legea și ordinea și guvernele civile, a soluționa crize umanitare și a preveni crizele regionale. Toate acestea pot fi considerate ca acțiuni pe termen lung împotriva terorismului.

Ar trebui să se ia măsuri active împotriva grupărilor și capacităților teroriste, conform directivelor autorităților politice ale UE și prin coordonarea organismelor responsabile. În cadrul UE, statele membre au doar o singură responsabilitate în a acționa împotriva grupărilor teroriste, a încerca să găsească cea mai bună coordonare între ele. ESDP poate susține aceste acțiuni prin punerea la dispoziție a capacităților necesare care trebuie deplasate acolo unde nu există un rol specific pentru forțele de poliție. Controlul liniilor maritime de comunicații și granițele, o protecție adecvată a principalelor facilități și infrastructuri vor fi măsurile cele mai obișnuite ce trebuie luate. Din acest punct de vedere, se poate prevedea alcătuirea de organizații mixte, adică unități militare și personal din cadrul poliției, numit pentru a oferi statut legal acestor unități.

Aceste măsuri devin mai eficiente atunci când sunt luate de mai multe țări care sunt baze pentru grupările teroriste. UE, în primul rând, crede că aceste țări ar trebui să nu mai creeze condiții pentru apariția terorismului, prin îmbunătățirea condițiilor de trai și asigurarea unui anumit grad de cultură, prin instruirea și echiparea forțelor de poliție pentru ca acestea să fie în stare să lupte împotriva terorismului. ESDP, dacă autoritățile politice ale UE hotărăsc acest lucru, poate fi angajată fie ca o acțiune a UE, fie ar putea sprijini forțele militare ale țării respective în a acționa direct asupra taberelor teroriștilor, a locurilor de instrucție, a mijloacelor de obținere a fondurilor, precum traficul de droguri, arme și a liniilor de comunicații. Din nou, trebuie analizate posibilele scenarii ale teroriștilor spre a identifica ce capacități, procedee și mecanisme sunt necesare pentru declanșarea unor acțiuni. Astfel, devine extrem de importantă interoperabilitatea între statele membre.

Măsurile ce țin de managementul consecințelor țintesc spre minimizarea efectelor distructive ale actelor teroriste și sunt responsabilitatea autorităților civile ale statelor membre. Dar, conform Clauzei Solidarității, toate instrumentele statelor membre își vor mobiliza toate mijloacele, inclusiv cele militare, dacă este necesar. În acest caz, ESDP are în mod clar rolul de a oferi suport țărilor din cadrul UE și un rol conducător în afara granițelor UE, acolo unde se află deplasate forțele europene, sau dacă țara afectată cere ajutor. Dacă un atac terorist ar avea loc într-o țară europeană, autoritățile civile sunt responsabile pentru conducerea și coordonarea

tuturor eforturilor necesare. UE a stabilit un Mecanism de Protecție Civilă a Comunității, capabil să planifice, să conducă și să coordoneze acțiunile de sprijinire a cererilor făcute de o anumită țară. Ar trebui dezvoltate scenarii pentru a contribui la identificarea celor mai relevante capacități, a criteriilor de interoperabilitate, ce ar necesita a fi stabilite nu doar pentru forțele armate din țara respectivă, dar și pentru mijloacele civile. Dacă un atac terorist afectează o țară unde UE are deplasate forțe, în urma unei cereri din partea autorităților locale, se va face uz de forță militară, deoarece capacitățile țării respective vor fi diminuate. Cu toate că suportul forțelor UE va fi limitat la capacitățile puse la dispoziție de mijloacele disponibile, acestea vor acționa până la sosirea suportului din partea comunității internaționale.

În final, măsurile ar trebui să țintească spre obținerea cooperării și sprijinului țărilor din afara UE și/sau a altor instituții multinaționale (de exemplu NATO, ONU, OSCE, UA) în toate domeniile luptei globale împotriva terorismului. ESDP își va focaliza acțiunile în domenii precum obținerea de informații, protecția și deplasarea forțelor.

Toate măsurile menționate mai sus sunt fără valoare dacă nu se bazează pe solidaritatea și acțiunea colectivă a tuturor statelor membre. O dorință comună de a acționa este baza oricărei măsuri ce se ia împotriva terorismului. Înțelegerea dintre state are ca principiu de guvernare folosirea aceleiași definiții date terorismului, stabilirea acelorași doctrine, proceduri și criterii, dezvoltarea interoperabilității dintre capacitățile militare și civile din cadrul structurilor UE și între statele membre. În domeniul managementului consecințelor este nevoie de un sistem comun de reguli și instrucțiuni de avertizare a populației. Ar trebui încurajată instruirea prin exerciții de management al crizelor la nivel înalt, care au la bază scenarii ale atacurilor teroriste și care ar putea fi coordonate de PSC. Nu există soluții simple pentru a face față terorismului internațional. Poate că acesta nu reprezintă o problemă prea mare, dacă ne gândim la pierderile pe care le poate

cauza, atunci când facem comparație cu războaiele civile sau cu alte amenințări la adresa securității mondiale precum: foametea, bolile sau violența criminală. Dar acest subiect devine extrem de important, din cauza faptului că generează frică și anxietate, pierderi economice și de alt gen, mai ales dacă ne gândim la ce pierderi ar putea cauza, dacă s-ar folosi arme de distrugere în masă.

BIBLIOGRAFIE:

1. *O poziție comună în aplicarea unor măsuri specifice pentru combaterea terorismului*, Consiliul European, 27 decembrie 2001, doc. 2001/931/CFSP.
2. *Cadrul conceptual al dimensiunii ESDP în lupta împotriva terorismului*, Consiliul Uniunii Europene 14797/04, Bruxelles, 18 noiembrie 2004.
3. *Declarație cu privire la combaterea terorismului*, Consiliul Uniunii Europene, Bruxelles, 15 iunie 2004, doc. 10679/04.
4. *Planul de Acțiune al UE pentru combaterea terorismului*, Consiliul Uniunii Europene, doc. 10586/04.
5. Javier SOLANA, *O Europă mai sigură, într-o lume mai bună. Strategie europeană de securitate*, Bruxelles, 12 decembrie 2003, <http://ue.eu.int/pressdata/EN/reports/78367>.
6. *Sfaturi militare cu privire la cadrul conceptual al dimensiunii ESDP în lupta împotriva terorismului*, Consiliul Uniunii Europene 1432/04, Bruxelles, 9 noiembrie 2004.
7. *Terorismul în Europa: Ce face Uniunea pentru a răspunde acestui fenomen?*, observații făcute de dr. Javier SOLANA, Înalțul Reprezentant al UE pentru Politicile Comune de Securitate și Externe (Berlin, 7 octombrie 2004).

Traducere și adaptare: Alexandrina VLAD

NOTE:

1 Lucrare bazată pe prezentarea de la seminarul de lucru din 10.03.2005, la CASD Roma, în cadrul modulului final al Cursului Pilot al Colegiului de Securitate Europeană și Apărare (ESDC), ca rezultat al cooperării echipei formate din: Juan Campis Millaes (Spania), Wilfred Ruyters (Belgia), Georgios Kyriakou (Cipru), Gerald Dagaetano (Malta) și autorul acestei lucrări.

Comandor (de marină) dr. Piotr GAWLICZEK este profesor universitar la Universitatea Națională de Apărare de la Varșovia, Polonia.

TERORISMUL ȘI DICTATURA INSTANTANEULUI

Sorin OLTEANU

„Cu cât civilizația progresează, cu atât terorismul devine mai abject și mai înfricoșător...”. Acestea sunt cuvintele cu care gl.bg.(r) dr. Gheorghe Văduva încheia unul din studiile sale privind fenomenul terorist ce se pare că, în zilele noastre, a luat o amploare deosebită. Neîndoios, cu cât crește potențialul de apărare și contracarare al acestui flagel al secolului XXI, cu cât se găsesc soluții moderne și elevate de a proteja societatea față de amenințările teroriste, cu atât acestea se diversifică, evoluează în demența acțiunilor violente pe care le generează și, folosind cuceririle tehnologice ale omenirii, crează haosul instituit de sentimentele de panică și nesiguranță ce au căpătat dimensiuni planetare.

Terorismul, sub toate formele lui de manifestare, este încă un fenomen greu de definit, greu de încadrat în modelele existente de evaluare a unei agresiuni. Dificultatea rezidă tocmai din folosirea unor termeni, a unor concepte ce se vădese a nu fi îndeajuns pentru a opera cu această „nouă” formă de manifestare a violenței umane. În nenumărate studii și lucrări, ce au ca temă terorismul, se reiterează afirmația legată de complexitatea acestui fenomen care, pare-se, a surprins secolul XXI și face imposibilă, sau cel puțin anevoioasă, definirea și analizarea acestei amenințări de o nedorită amploare din zilele noastre.

Considerăm că abordarea făcută de Saïda Bedar¹, prin care a evidențiat caracterul asimetric al fenomenului terorist actual, abordare ce a fost însușită și de mulți alți analiști, este relevantă pentru identificarea unui factor ce împiedică o justă definire a terorismului.

Asimetria, care presupune obținerea unui avantaj sau chiar a victoriei într-o confruntare, prin exploatarea vulnerabilităților adversarului și prin evitarea punctelor forte ale acestuia, indică strategia folosită de teroriști pentru îndeplinirea scopurilor propuse.

Opunând fenomenului terorist măsuri de

siguranță, de apărare și ripostă eficiente, bine concepute și considerate ca fiind impenetrabile și suficiente în fața oricărei agresiuni, inițiatorul lor se vede pus în fața situației în care planurile sale, atât de minuțios calculate, elaborate în toate variantele considerate posibile, să fie dintr-odată invalidate, lovite de nulitate în cel mai nedorit test al lor. Credința sa că au fost luate în calcul și procesate absolut toate posibilitățile de penetrare a unui sistem de siguranță, că s-au elaborat și pus în aplicare absolut toate măsurile de apărare, credință legitimă a celui ce concepe și poartă răspunde-rea pentru siguranța unui obiectiv, indiferent de natura și dimensiunea acestuia, îi induce acestuia sentimentul că nu se poate întâmpla nimic, că a prevăzut orice fenomen care ar pune în pericol misiunea sa. Tocmai acest sentiment și această convingere pe care o capătă în urma eforturilor sale de a lua toate măsurile pentru a contracara orice fel de atac îl fac să fie șocat, să simtă amplificate la maxim efectele unui atac terorist considerat de el ca fiind imposibil. O astfel de realitate creează o stare de neputință, de nesiguranță și de teamă, de anxietate. De fapt, o astfel de stare rezultă dintr-o percepție deformată prin supradimensionarea acestui tip de agresiune care atinge, prin mijloacele sale de manifestare, limitele înțelegerii umane.

Atacul terorist este, în cele din urmă, o formă de ducere a luptei, o luptă adaptată „teatrului de operații” în care aceasta are loc și condițiilor determinate de natura beligeranților. Însă trebuie să ținem seama de un adevăr esențial: orice act terorist nu este o simplă reacție la o situație dată, nu este o formă de apărare dintre cele prevăzute de Carta ONU, ci o agresiune. Cu alte cuvinte, terorismul trebuie tratat nu ca o simplă infracționalitate, ca o crimă împotriva persoanei sau a unor instituții, ci ca un act de agresiune, ca un război de agresiune. Desigur, nu toată lumea împărtășește această constatare, dar ea devine din ce în ce mai mult o cumplită realitate a zilelor noastre.

Această realitate are multe fațete. Pe de-o parte, avem state, alianțe, ce dispun de toate forțele și

mijloacele necesare angajării unui conflict armat de proporții mai mari sau mai mici, iar pe de altă parte, grupuri de oameni sau organizații ce înglobează mai multe astfel de grupuri, cu o înzestrare tehnică sub capacitățile oponentilor din punct de vedere al dimensiunii acesteia, dar, uneori, comparabilă ca performanțe cu a lor. În schimb, raportul clar nefavorabil privind înzestrarea tehnică este din plin compensat cu o credință de nezdruccinat a teroristului, cu fanatismul lui, fiecare terorist fiind ferm convins că demersul său, în esență ucigaș, este legitim și că acesta este singurul mod prin care poate să lupte cu un dușman mult superior, dar, în concepția lui, numai din punct de vedere al dotării cu forțe și mijloace tehnice. Pentru că, de fapt, teroristul îl consideră pe dușmanul său incapabil să-i rezolve problemele cu care el se confruntă, îl vede ca pe o entitate ajunsă să dețină puterea de decizie printr-o eroare, insensibilă la nevoile vitale ale lui, ale teroristului, totdeauna categorice, prioritare și inflexibile, singurul căruia i se cuvine atenția decidentului.

Senzația de insurmontabilitate a acestei situații îl face pe terorist să caute forme de acțiune din cele mai diverse, iar gradul de ură la care ajunge, vecin cu paroxismul, face ca acțiunile lui să depășească limitele unui protest. Ajunge să caute forme de răzbunare pentru lipsa de sensibilitate și înțelegere a celor care dețin puterea și a celor care îi agreează pe aceștia. Așa se face că atacurile lui se îndreaptă cu precădere asupra celor lipsiți de apărarea serviciilor speciale, dar aflați în aceeași categorie cu protejații.

Lipsită de puterea decizională necesară rezolvării problemelor teroristului, comunitatea civilă este vinovată de acceptarea politicii clasei conducătoare și, deci, pasibilă de pedeapsa cuvenită, de fapt, mai marilor zilei.

Putem spune că atacul asupra populației civile este „culoarul iepurelui”, singura variantă de lovire a unui inamic care se dovedește a fi destul de expus unei acțiuni cu sorți de izbândă pentru terorist și care poate avea un impact pronunțat asupra decidentului, adevărata lui țintă. Soluția lovirii persoanelor lipsite de apărare a apărut din imposibilitatea lovirii directe a personalităților, ca o consecință a încercărilor nereușite de a lovi la vârful ierarhiilor sociale. Căutând căi de manifestare a urii sale, lovirea populației civile a apărut ca o variantă salvatoare

pentru nevoia de răzbunare a teroristului, pentru a-i potoli dorința de a produce rău cuiva, mai ales că aceasta nu-i împărtășește convingerile lui privind standardele unei vieți mai bune. În fața teroristului, toată lumea este vinovată. Și chiar dacă ar fi, în unele privințe, de acord cu el, tot vinovată ar fi, pentru că sensul actului terorist vizează tocmai pedepsirea acestei lumi atât de vinovate de împlinirile sau neîmplinirile lui.

Din păcate, se pare că „rețeta” funcționează. Impactul emoțional pe care îl are un asemenea eveniment asupra populației a dus, nu de puține ori, la atingerea scopurilor teroriștilor. Una dintre valorile democrației, libertatea presei, s-a dovedit a fi un instrument la îndemâna teroriștilor de o putere pe care aceștia nu o bănuiau. Explozia mass-media, „foamea” lor de senzațional, în scopul prelucrării și valorificării comerciale a vieții de zi cu zi, a instituit așa-numita „dictatură a instantaneului”, care a ajuns să sprijine efectele actului terorist, involuntar, și să ofere acestora un sprijin nesperat.

Publicitatea instantanee, făcută gratuit, pe prima pagină, a manifestărilor teroriste induce la nivel internațional senzația de insecuritate, de spaimă opiniei publice și, implicit, factorilor de decizie politică, care percep informațiile despre atacurile teroriste amplificate prin intermediul marilor canale informaționale, acestea devenite globale.

Cooptarea mass-media în evenimentele teroriste duce la o exploatare la maxim a percepției terorismului și a fricii generate de acesta. Atunci când consecințele negative ale unui eveniment terorist sunt resimțite, fie și indirect, de un grup mare de oameni, în același timp, evenimentul respectiv este perceput la intensitate mult mai mare decât dacă un astfel de eveniment s-ar produce asupra acelorași oameni, dar la momente diferite. În plus, acel deja consacrat *Breaking News* a ajuns să fie asociat cu un nou vector de răspândire a groazei, care tulbură profund viața normală a societății, semnalând întregii planete o nouă acțiune teroristă, o nouă escaladare a violenței produsă împotriva celor lipsiți de apărare.

NOTE:

1Saïda BEDAR, *L'asymétrie comme paradigme central de la stratégie américaine*, Le Débat Stratégique No 56, mai, 2001.

Locotenent-colonel Sorin OLTEANU este Șeful Biroului Secretariat din cadrul Universității Naționale de Apărare. Absolvent al cursului postuniversitar de conducere în managementul educațional militar din UNAp în 2004.

BIOTERRORISMUL – UN ALTFEL DE RĂZBOI

Cornel CUCU

După 11 septembrie 2001, pericolul unor atacuri teroriste de amploare asupra populației din oricare parte a lumii nu mai pare a fi un scenariu de neimaginat. Terorismul chimic, biologic sau nuclear nu mai este de domeniul filmelor science-fiction. Potrivit unor analiști, riscul utilizării acestor arme este în creștere, având în vedere sporirea violenței interetnice și religioase și a încălcării drepturilor omului. Tratatelor internaționale care se referă la aceste tipuri de armament nu prevăd măsuri suficiente de control. De aceea se impune o implicare nu numai a statelor, dar și a organizațiilor nonguvernamentale. Cu toată mobilizarea americană, împotriva statelor considerate teroriste, amenințarea bioterrorismului este neliniștitoare pentru viitor.

Terorismul rămâne principala amenințare la nivel global, la începutul secolului XXI și poate fi înfrânt numai prin implicarea intensă a unor structuri politice și militare, care să reflecte interese și valori comune și ale căror obiective să vizeze întreaga lume.

În ciuda încercărilor de a amplifica eforturile de combatere a terorismului după 11 septembrie 2001, persistă încă o serie de condiții care fac ca multe din țările din Africa, Asia, America Centrală și de Sud, America de Nord și Europa să fie preferate ca baze de către teroriști. Printre aceste condiții se numără resursele financiare și tehnice precare, existența unor zone de instabilitate și violență prelungită, corupția, sisteme de reglementări juridice și financiare slabe, precum și granițe permeabile și zone de coastă nereglementate ce facilitează mișcarea persoanelor și a bunurilor ilicite.

Într-un context internațional în continuă schimbare, se vor diversifica și mijloacele prin care se vor pregăti, promova și impune noile obiective geopolitice. Astfel, puterea hard, care reprezintă capacitatea de a impune propria voință și de a comanda, susținută de forța politică și militară, folosind resursele de putere tradiționale, pentru

a-și îndeplini scopurile, începe să fie folosită din ce în ce mai mult împreună cu puterea soft, dată de îndemânarea unui stat de a face alte state să dorească ceea ce el dorește, prin apelul la propria cultură și ideologie.

Aproape toate țările din lume au depus la Națiunile Unite rapoarte referitoare la măsurile pe care le-au luat pentru a se conforma cerințelor Rezoluției Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite (UNSCR) nr. 1373. Aceasta include obligația de a indisponibiliza bunurile teroriștilor și de a interzice oricărei entități aflate în respectiva țară să ofere sprijin financiar sau de orice altă natură materială teroriștilor sau susținătorilor lor.

Lărgirea schimbului de informații și a colaborării între țări, de la 11 septembrie încoace, împiedică atentate, salvează vieți și dă în vileag ascunzătorile teroriștilor.

Progresele obținute în războiul global împotriva terorismului nu ar fi fost posibile fără un angajament diplomatic intens în întreaga lume. Diplomația este coloana vertebrală a campaniei, construind voință politică, sprijin și mecanisme care permit organelor de aplicare a legii, serviciilor de informații și forțelor armate să acționeze concret.

Cu toate eforturile internaționale, flagelul terorismului a continuat să afecteze lumea pe tot parcursul ultimilor ani, din Bali la Groznai și până la Mombasa. În același timp, războiul global împotriva pericolului terorist s-a desfășurat cu intensitate în toate regiunile, cu rezultate încurajatoare. În Afghanistan forțele Coaliției au reușit eliberarea populației, expulzarea din țară a organizației al-Qaida și a regimului opresiv taliban, distrugerea infrastructurii de pregătire a teroriștilor și instalarea unui guvern de tranziție angajat pe calea democrației și dezvoltării economice.

Lansarea unor programe de recompensă pentru informații, care ar duce la demontarea oricărui sistem de finanțare a terorismului, a dat rezultate, iar mulți dintre cei care au furnizat sprijin financiar pentru terorism în trecut par să se fi retras din

TERORISM. RĂZBOI ÎMPOTRIVA TERORISMULUI

această activitate. Teroriștii nu mai pot folosi în siguranță sistemul internațional bancar.

Metoda cea mai bună de a învinge un dușman este să-l cunoști foarte bine. Prezenta lucrare vine să răspundă la întrebările pe care mulți și le-au pus în legătură cu pericolul la care pot fi expuși, din partea bioterorismului.

Bioterorismul constă în utilizarea sau amenințarea cu utilizarea de virusi, bacterii, ciuperci sau toxine, de microorganisme, cu intenția declarată de a provoca o maladie sau decesul ființelor umane, animalelor și plantelor, cu scopul de a atinge anumite obiective. Efectele bioterorismului pentru sănătatea publică sunt considerabile, fie și numai în eventualitatea în care numărul persoanelor infectate ar fi redus.

Agentul chimic este o substanță destinată a fi folosită în operațiuni militare, pentru a ucide, a produce afecțiuni severe sau a scoate din luptă oameni. Armele chimice sunt ieftine, pot provoca pierderi mari și sunt relativ ușor de fabricat. În secolul al XX-lea au fost folosite în mai multe conflicte militare.

Spre sfârșitul secolului al XX-lea, după apariția bolilor infecțioase (HIV/SIDA, Ebola), a terorismului și după încălcarea Convenției pentru Arme Toxice și Biologice, era evident că nu existau analogii între pericolul bioterorismului și amenințarea armelor chimice și nucleare, a căror proliferare a fost stopată în ultima jumătate a secolului trecut.

Războiul clasic, cu tabere și adversari cunoscuți, a evoluat la stadiul de terorism. Terorismul sau activitățile legate de terorism presupun acțiuni de genul: atacuri teroriste, propagandă; racolare de aderenți; strângerea de informații sau fonduri; constituirea de rețele logistice de sprijin și influențarea unor personalități, partide politice sau chiar regimuri politice; producerea, transportul, vânzarea și consumul de droguri; proliferarea armelor de distrugere în masă și a tehnologiilor duale: difuzia tehnologiei rachetelor balistice, a armelor chimice, biologice și nucleare.

Bioterorismul a fost plasat în contextul măsurilor impuse în domeniul sănătății publice, pentru combaterea îmbolnăvirilor. În aceste condiții, este firesc să se pună accent pe apărare, sub forma prevenirii, urmării îmbolnăvirilor și îmbunătățirii capacității de răspuns, ținând cont de faptul că eforturile de neproliferare a armelor biologice sunt mult mai dificile decât în cazul

celor nucleare, iar utilizarea pedepsei este pusă sub semnul întrebării în ceea ce privește grupările teroriste.

Potrivit unui grup de experți americani în prevenirea și controlarea bolilor, microorganismele cele mai periculoase pentru sănătatea publică sunt: variola (*Variola major*), antraxul (*Bacillus anthracis*), ciuma (*Yersinia pestis*), botulismul (*Toxina botulinică*), tularemia (*Francisella tularensis*) și febrele hemoragice (*filovirusii/arenavirusii*).

Acestea se pot transmite prin mai multe căi, dintre care doar două sunt susceptibile de a atinge un număr mare de persoane: digestivă și aeriană.

Unele microorganisme induc maladia nu atât prin multiplicarea lor cât prin acțiunea toxinelor. Toxinele sunt produse de bacterii. Ingerarea de toxine induce boala. Acest tip de contaminare nu este considerat ca fiind „practic” decât pentru aglomerările de populație care dispun de rezervoare de apă în care aceste toxine ar putea fi deversate. Este vorba, în principal, de toxina botulinică, responsabilă de botulism, a cărei gravitate este legată de apariția paraliziei musculare și respiratorii.

Cea mai mare parte a agenților utilizați în bioterorism pot fi transmiși pe cale aeriană. Aceștia se multiplică, inducând maladia după o perioadă de incubație variabilă. Riscul cel mai mare de contaminare a unui mare număr de persoane, mii sau chiar zeci de mii, este diseminarea în timpul manifestărilor publice sau sportive, folosindu-se avioane de genul celor care pulverizează insecticide pe culturi sau prin utilizarea dispozitivelor tip aerosol.

În ianuarie 1999, Craig Venter, directorul proiectului privat pentru descifrarea genomului uman (deja finalizat), își anunța intenția de a sintetiza pe cale chimică noi agenți infecțioși. Acest program a fost însă abandonat din motive de etică și securitate. Cu toate acestea, unele aspecte teoretice au fost dezvoltate în cadrul unui program „*Genom infecțios minimal*”. S-a stabilit că, în cazul cultivării microorganismului „*Mycoplasma genitalium*”, sunt suficiente 300 de gene. Virusurile modificate genetic se pot utiliza ca arme de distrugere în masă mult mai ușor decât virusurile artificiale. Totuși, virusurile modificate genetic au o rezistență mai scăzută decât cele sălbatice. În plus, pe lângă concurența exercitată de virusuri, mai există și dușmanul natural al

virusurilor: bacteriile care, în acest caz, ne ajută.

Armele chimice și biologice sunt chintesența armelor de răspândire a terorii. În prezent, asocierea care se face între armele chimice, cele biologice și terorism a devenit o obișnuință, ceea ce le întărește efectele de natură psihologică, inducând sentimente de teamă, panică și nesiguranță.

Efectele psihologice ale armelor chimice și biologice pot fi analizate pe două direcții: amenințarea cu recurgerea la folosirea lor și utilizarea lor propriu-zisă. Se disting două categorii de agenți biologici: microorganismele și toxinele. Primii cuprind: bacteriile care produc antraxul, ciuma sau tularemia, virușii, care provoacă boli, precum variola, frigurile galbene și Ebola, rickettsii (agenți patogeni), care produc „febra Q” și fungii, care acționează, în special, asupra recoltelor agricole. Toxinele sunt produse ale plantelor sau microorganismelor, incluzând, printre altele, ricinul și *botulinumul*, care pot fi produse și prin sinteză chimică. Biotehnologia poate fi folosită pentru realizarea pe scară largă a acestor agenți biologici, iar ingineria genetică poate să le sporească rezistența la vaccinurile și tratamentele medicale actuale.

De reținut este rolul primordial al serviciilor de intervenție, sub orice formă și-ar face ele simțită prezența: servicii de informații, poliție, jandarmerie ori armată, a căror implicare trebuie să fie, între anumite limite, vizibilă și, bineînțeles, credibilă. Conținutul informației, ca și termenii folosiți, trebuie să concorde cu situația, iar celui care le receptează trebuie să i se dea indicații exacte despre ceea ce are de făcut. Nu tot timpul se întâmplă așa. Modul de exprimare trebuie să transmită ori să aibă efectul unui semnal care avertizează că viața este în pericol. Aceste servicii trebuie să arate că există și să-și ofere suportul și aportul maxim atunci când amenințarea este gravă, să controleze starea de spirit a populației, aducând-o în cadrul unor limite acceptabile, prin aceasta justificându-și însușirea anxioasă, de diminuare a neliniștii.

În ceea ce privește utilizarea lor propriu-zisă, folosirea armelor chimice în atacurile teroriste este unanim cunoscută. Impactul psihologic asupra societății le fac ideale pentru teroriști, așa cum a fost și cazul atacului cu gaz neurotrop, petrecut în metroul din Tokyo, atac ce i-a avut ca autori pe membrii sectei *Aum Shinrikyo*. Teroriștii au lăsat, într-un tren, o pungă de plastic, cu gazul neurotrop

sarin, pe care, înainte de a fugi, au găurit-o cu vârful umbrelei. Vaporii dispersați au afectat 3796 de oameni și au provocat 12 decese.

De asemenea, gradul ridicat de toxicitate, ca și cel de letalitate, de altfel, face ca arma biologică să fie, în multe situații, preferată de către grupările teroriste. Teroarea asociată cu acestea duce ușor la scene de panică și la revolte sociale, iar timpul scurs de la executarea atacului până la apariția bolii scade simțitor șansa intervenției eficiente a autorităților.

Amenințarea „bioterrorismului”, adică, utilizarea unei arme biologice în scopuri teroriste în mediul urban, este mult mai stresantă. Este normal să ne așteptăm la manifestări de panică pe scară largă, dacă s-ar recurge la folosirea efectivă sau doar s-ar presupune utilizarea unor astfel de arme. Se poate anticipa o reacție psihologică, așa-numita *maladie sociogenică* a maselor. La 29 septembrie 2002, câteva fumigene au declanșat o alarmă bioteroristă într-o școală din Washington, ducând la internarea a 16 elevi și a unui profesor. La 3 octombrie 2002, peste 1000 de elevi din mai multe școli din Manila (Filipine) au invadat clinicile locale, prezentând simptome banale de viroză: tuse, frisoane și stări febrile medii. Totul a fost o consecință a unor zvonuri răspândite prin mass-media, care atribuiau simptomatologia unor atacuri bioteroriste. La 9 octombrie 2002, un bărbat a pulverizat o substanță necunoscută într-o stație de metrou din Maryland; drept urmare, la 35 de persoane au apărut brusc simptome de greață, cefalee și disfagie. Analizele ulterioare au stabilit că sticla conținea detergent pentru geamuri. Exemplele referitoare la *maladia sociogenică* a maselor avertizează asupra riscului amplificării necontrolate a răspunsurilor psihologice la amenințări cu arme chimice și biologice, sporindu-le, astfel, impactul.

Experții ai serviciilor de informații au identificat trei categorii de grupări teroriste care ar putea folosi arme de distrugere în masa: sectele și cultele religioase, grupările rasiste și antiguvernamentale, organizațiile fundamentaliste și extremiste.

Nu există „arme biologice” perfecte. Vectorii de infecție sunt, pentru moment, sensibili la antibioticele cunoscute. Altele, ca toxina botulinică, sunt relativ fragile și necontagioase. În prezent, utilizarea armei biologice ar putea să provoace un anumit număr de morți, dar nu epidemii înfricoșătoare. Rămâne ipoteza bacteriei rezistente la toate antibioticele existente, prin

manipulări genetice, scenariu ce ține deocamdată de *science-fiction*.

Unele țări, cum este Franța, au luat în serios riscurile bioterorismului. Planul „*Biotox*”, creat după 11 septembrie 2001, prevede reconstituirea stocurilor de vaccin împotriva variolei. Un laborator de urgență poate interveni 24 de ore din 24. Spitalele se dotează cu materiale speciale pentru a face față riscurilor chimice și biologice. Clorarea apei a fost crescută pentru a neutraliza o eventuală contaminare a rețelelor de apă potabilă. Un institut de supraveghere este însărcinat să detecteze cât mai devreme posibil urgențele sanitare și să culegă semnale în privința antraxului, a meningitelor etc.

State ca Franța, Marea Britanie, Irlanda și SUA au practicat, mai ales în metrou, exerciții de alertă pentru a testa capacitatea de reacție la un atac bioterorist asupra populației.

În Statele Unite, planuri antibioteroriste existau la nivelul fiecărui stat, elaborate chiar înainte de 11 septembrie 2001.

Alte state își reconstituie stocurile de vaccinuri. Australia a cumpărat, în 2002, 50.000 de doze de vaccin împotriva variolei. Israelul posedă o cantitate care să-i permită vaccinarea întregii populații. În Franța, 60 de milioane de persoane pot fi vaccinate în decurs de 15 zile, în caz de necesitate. Germania, care dispunea de 36 de milioane de doze de vaccin împotriva variolei, a ajuns la 100 de milioane la sfârșitul anului 2003. Toate aceste măsuri de prevedere implică costuri uriașe.

Riscurile sunt la nivel planetar. Nu există frontiere în calea variolei sau a ciumei. Amenința-rea este globală și, de aceea, și riposta trebuie să fie globală. ONU apreciază ca fiind fundamentale cooperarea între organizațiile internaționale, regionale și subregionale. Comunitatea internațională trebuie să împiedice deținerea sau utilizarea de arme de distrugere în masă de către grupuri sau entități nonstatale.

În februarie 2003, Comitetul Miniștrilor din Consiliul Europei a adoptat un Protocol privind represiunea terorismului. Consiliul Europei, OSCE, Națiunile Unite au subliniat la Geneva, în 2003, necesitatea unui cadru comun pentru combaterea terorismului într-un mod eficace și au chemat la intensificarea dialogului intercultural și interreligios.

ONU a adoptat numeroase texte juridice împotriva terorismului. Printre altele, punerea la punct, fabricarea și utilizarea armelor biologice și chimice sunt prescrise de Protocolul de la Geneva, din 1925, Convenția asupra Armelor Biologice sau

a Toxinelor, din 1972, și Convenția asupra Arme-lor Chimice, din 1993. Cu toată poziția favorabilă a 146 de state, care au adoptat-o, Statele Unite s-au opus la punerea în aplicare a unui sistem de control care să supravegheze respectarea acestei Convenții, ceea ce astăzi este de importanță capitală.

Organizația Mondială a Sănătății acordă asistență, la nivel național și internațional, pentru a se face față atât consecințelor utilizării armelor chimice și biologice, cât și a epidemiilor „*create*” în mod deliberat. Epidemia recentă de SARS (sindrom respirator acut sever) a contribuit la accelerarea luării la cunoștință a riscurilor biolo-gice și a impactului pagubelor economice cauzate de o epidemie într-o economie globalizată. Pentru combaterea acestei maladii și a altora infecțioase, Uniunea Europeană propune crearea unui Centru european de control al maladiilor, care va deveni operațional în 2005 și care va permite răspunsuri coordonate la orice epidemie și, de asemenea, la orice atac bioterorist.

Fiecare stat trebuie să se angajeze să-și protejeze populația, în prezent și în viitor, împotriva consecințelor terorismului, având în vedere două obiective legitime: viața și securitatea populației, cu respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

Protecția eficientă a populațiilor impune depășirea intereselor naționale și recunoaștea-rea unei lupte eficace împotriva consecințelor bioterorismului în Europa. În *Raportul Comisiei pe probleme sociale, de sănătate și ale familiei*, susținut în februarie 2004, în cadrul Consiliului Europei, s-a convenit refuzul protejării populației, în funcție de mijloacele financiare ale fiecărui stat. În afara unei lupte coordonate la nivelul întregii Europe, care să nu fie limitată la membrii Uniunii Europene, se impune crearea unui fond european destinat a suplini lipsa mijloacelor financiare a noilor membri din Consiliul Europei.

Prevenirea, urmărirea și răspunsul la bioterorism trebuie completate cu metode de apărare împotriva unor posibile scenarii de amenințare. Există numeroase virusuri și bacterii care pot provoca îmbolnăvirea oamenilor, animalelor sau recoltelor. O apărare eficace impune stabilirea de priorități: identificarea în timp real a amenințărilor și implementarea agendelor de cercetare, descoperire și răspuns destinate combaterii acestora. Măsurile luate pe termen scurt și mediu sunt destinate protecției împotriva celor mai severe amenințări care se întrevăd, dar pot fi insuficiente pentru a face față provocărilor pe termen lung. Astfel, între

SUA și Federația Rusă s-a semnat un acord în care se stipulează neproliferarea și reducerea numărului încărcăturilor nucleare strategice operaționale până la un nivel cuprins între 1.700 și 2.200 încărcături, în următorii 10 ani. Dialogul și discuțiile pe această temă vor continua, în scopul dezvoltării unui nou context strategic, care să permită ambelor părți să răspundă adevăratelor amenințări ale secolului XXI, ca parteneri și prieteni, nu ca adversari. S-a căzut de acord asupra cooperării în lupta antiteroristă. În acest scop, s-a hotărât amplificarea schimbului de informații și expertiză în acțiunile de contracarare a bioterorismului, de creștere a protecției și controlului materialelor nucleare, în vederea prevenirii traficului ilegal.

Măsurile de apărare împotriva bioterorismului, sub forma prevenirii, urmării îmbolnăvirilor și îmbunătățirii capacității de răspuns, țin cont de faptul că eforturile de neproliferare a armelor biologice sunt mult mai dificile decât în cazul celor nucleare, iar utilizarea pedepsei este pusă sub semnul întrebării în ceea ce privește grupările teroriste.

Clonare, ADN, arme biologice. Există vreo legătură? Se pot oare crea pe cale genetică agenți infecțioși noi, atât de specifici, încât să ucidă la comandă doar populațiile cu anumite attribute anatomice sau fiziologice? Sau, poate, au fost creați deja. Este agentul etiologic al SARS (pneumonia atipică) un virus apărut spontan? Sau a scăpat din vreun laborator de cercetări? Este omenirea lipsită de apărare în fața noilor amenințări? Va găsi oare drumul spre supraviețuire? Noi credem că la aceste întrebări trebuie să aflăm urgent un răspuns.

Este cazul ca autoritățile din majoritatea țărilor din lume să fie capabile să supravegheze toate rezultatele, mai ales cu potențial bioterorist, cu ajutorul responsabil al cercetătorilor din domeniu. Nimic nu justifică experimentele în numele științei, dacă ele pun în pericol specia umană. Ipotezele neconfirmate sau controversate cu referire la efectele expunerii la armele chimice și biologice vor deveni, probabil, capete de afiș ale relațiilor științifice și în mass-media, în următorii ani.

Bioterorismul, parte a terorismului internațional, a devenit plaga cea mai dureroasă a lumii contemporane. Oricine poate fi victima unui atac terorist. De aceea, lupta împotriva bioterorismului

este, de fapt, o responsabilitate a tuturor.

Fără îndoială, războiul împotriva bioterorismului va fi un conflict de lungă durată, în care nu sunt marcate liniile frontului și în care practicanții bioterorismului au estompat intenționat distincția dintre combatanți și necombatanți. În aceste condiții, bioterorismul este mai mult decât o bombă sau o armă, el este o luptă care folosește ca teatru arena politică, este un război de idei și ideologii. Combaterea bioterorismului cere fermitate, curaj, imaginație și abilitate.

Din păcate, însă, puținele studii care au apărut nu reușesc să umple golul de cunoaștere în domeniul securității internaționale și forțelor armate. În contextul schimbării amenințărilor, un curent favorabil în prezent este dezvoltarea culturii de securitate la populația românească, pe care îl vom aborda într-un studiu ulterior.

BIBLIOGRAFIE:

*** **O analiză a terorismului în lume**, 2002, publicație a Ministerului de Externe al Statelor Unite, aprilie 2003

*** **National Strategy to Combat Weapons of Mass Destruction**, decembrie 2002

*** **Proliferation Control Regimes: Background and Status**, februarie 2005

Gl. bg. (r) dr. Gheorghe, VĂDUVA, **Terorismul contemporan - factor de risc la adresa securității și apărării naționale, în condițiile statutului de membru NATO**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005

LLOYD, Andrew, MATHEWS, Peter, **Bioterorismul, flagelul mileniului III**, Editura Hiperyon, Cluj - Napoca, 2002

Conf. dr. VASILE, Paul, dr. Ion COȘCODARU, **Centrele de putere ale lumii**, Editura Științelor Sociale și Politice, București, 2003

Cecilia, SFETCU, traducere și adaptare după *Biotechnology and Bioterrorism: An Unprecedented World* (Survival, vol.26, nr.2, Summer 2004), „Observatorul militar” nr. 3 / 2005

Delia, PETRESCU, *Bioterorismul – o amenințare reală*, „Spirit Militar Modern” nr. 10/2004

Gheorghe, VIȘAN, *Bioterorismul – o amenințare pentru întreaga civilizație*, „Observatorul militar” nr. 41/2004

Cezar, PÂRLOG, *Armele chimice și biologice: O teroare psihică?*, „Spirit Militar Modern” nr. 5 /2004

Ion, PLEȘU, *Implicațiile strategice ale terorismului*, „Spirit Militar Modern” nr. 1-2/2005

<http://www.state.gov/s/ct/rls>

Maior Cornel CUCU este ofițer în cadrul Ministerului Apărării Naționale, licențiat în științe militare, specializarea conducere interarme, absolvent al Cursului Postuniversitar de Relații Internaționale și doctorand în științe militare.

PREMII ACORDATE UNOR LUCRĂRI DE CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ

La data de 14 martie 2005, cu ocazia sesiunii anuale de comunicări științifice a Universității Naționale de Apărare, a fost acordat premiul pentru cea mai bună lucrare elaborată de personalul U.N.Ap. Printre lucrările nominalizate s-au numărat: „Arta militară de-a lungul mileniilor”, vol. 1 și 2, autori: gl. dr. Mihail Popescu, gl. lt. (r) dr. Valentin Arsenie, gl. bg. (r) dr. Gheorghe Văduva și „Logistica de producție”, autori: col. dr. Benone Andronic, col. (r) dr. Eugen Siteanu (CS II în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate). Câștigătoare a fost declarată cartea semnată de lt. col. dr. Ion Roceanu, „Fundamente ale sistemelor C4I”, lucrare pe care o prezentăm mai jos.

Apărută anul trecut sub egida Editurii Universității Naționale de Apărare, „Fundamente ale sistemelor C4I” își propune, potrivit autorului, lt. col. dr. Ion Roceanu, „să ofere cititorilor elemente teoretice de bază care să permită crearea unei imagini aproape complete asupra rolului, scopurilor și misiunilor acestor sisteme în dinamica acțiunii militare moderne”.

În condițiile noului concept de ducere a acțiunilor militare, Războiul Bazat pe Rețea, procesarea informațiilor utile comandantilor în spațiul de luptă și valorificarea acestora la un nivel superior necesită sisteme integrate de tipul C4I. Astfel, pe parcursul a 274 de pagini, autorul evidențiază principiile care

stau la baza structurii tehnice și informaționale a sistemelor de comandă și control și a infrastructurii de comunicații și informatică, precum și legile, normele și standardele care asigură interoperabilitatea acestor sisteme în mediul național și multinațional. Structurată pe zece capitole (Dimensiunea informațională a spațiului de luptă modern; Informația în sistemele C4I; Rolul, principiile și structura sistemelor C4I; Sistemul de comandă și control; Sistemul de comunicații; Subsistemul informatic; Subsistemul de informații; Sisteme C4I ale unor armate din țările membre NATO; Interoperabilitatea sistemelor C4I; Securitatea informațiilor), lucrarea constituie o lectură utilă pentru oricare specialist militar, și nu numai, care caută să cunoască și să înțeleagă rolul acestor sisteme în conflictele militare ale secolului XXI.

Susținut de o vastă bibliografie, demersul științific al autorului s-a concretizat într-o lucrare ce se adresează atât celor implicați în actul de comandă, control, decizie și execuție în spațiul de luptă modern, cât și cadrelor din învățământul militar superior.

Domnul lt. col. dr. Ion Roceanu este profesor la Catedra „Sisteme Informaționale Militare și Informații pentru Apărare” din cadrul Facultății de Comandă și Stat Major, Universitatea Națională de Apărare.

Cristian BĂHNĂREANU

ACTIVITĂȚI ALE CENTRULUI DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

APRILIE - Iunie 2005

În 14 - 15 aprilie, Universitatea Națională de Apărare a organizat sesiunea de comunicări științifice „Provocări la adresa securității și strategiei la începutul secolului XXI”, în responsabilitatea CSSAS revenind coordonarea secțiunii „Securitate și apărare”. La această activitate au participat personalități din conducerea Ministerului Apărării Naționale, Ministerului Educației și Cercetării, Ministerului Administrației și Internelor, specialiști militari și civili. Cu acest prilej s-a realizat un schimb de opinii pe domenii precum: management și educație, securitate și apărare, istorie, geopolitică și geostrategie, e-Learning și software educațional, sisteme educaționale militare, război electronic și securitatea datelor, strategii militară, tactică și artă operativă, logistică, economie și finanțe, rolul limbilor străine în comunicarea interculturală, drept, comunicare și relații publice.

Joi, 26 mai 2005, în organizarea Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare, s-a desfășurat seminarul științific cu tema: „Războiul bazat pe Rețea și viitorul acțiunilor militare”. Problematika, de mare actualitate în toate armatele lumii, a fost abordată de specialiști din Statul Major General, Departamentul pentru Armamente, Departamentul pentru Integrare Euro-Atlantică și Politica de Apărare, statele majore ale categoriilor de forțe și Universitatea Națională de Apărare. Comunicările științifice au fost urmate de întrebări și dezbateri în cadrul cărora s-au aprofundat preocupările din Armata României în acest domeniu, precum și perspectiva acțiunilor militare planificate și desfășurate prin aplicarea noului concept.

În această perioadă au fost elaborate și publicate o serie de lucrări de referință ale domeniului în cadrul Secției de studii și cercetare: „Războiul bazat pe Rețea în fizionomia noilor conflicte militare”, „Metode și procedee de identificare a centrelor de greutate pe timpul conflictelor armate”, „Întrebuințarea Puterii Aeriene la începutul secolului XXI. Realități, tendințe, implicații”, „Diferențe culturale dintre armată și societatea românească”, „Redislocarea bazelor militare ale SUA în Europa de Est – România” și volumul de studii „Securitate și apărare” nr. III.

Urmează să se desfășoare, în 22 noiembrie, sesiunea anuală de comunicări științifice „Securitate și stabilitate în bazinul Mării Negre”, lucrările prezentate urmând să fie publicate în volum.

Totodată, se va continua colaborarea cu Institutul de Studii Strategice de la Universitatea de Apărare din Brno, în vederea definitivării studiului „Rolul și locul statelor mici și mijlocii în realizarea securității regionale”, și, în același timp, urmează să se demareze colaborarea cu o serie de institute similare din țări membre NATO.

Irina CUCU

Revista „Impact Strategic“ a ajuns la cel de al 15-lea număr. Fiecare apariție a sa este rezultatul unei colaborări foarte bune între personalul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate și numeroși autori din cadrul structurilor Ministerului Apărării Naționale, din Statul Major General, Universitatea Națională de Apărare, statele majore ale categoriilor de forțe ale armatei, academiile categoriilor de forțe, din sistemul de învățământ superior românesc, din structuri ale Ministerului Administrației și Internelor, din cercetarea științifică, unități militare și alte instituții ale statului, din organizații neguvernamentale, de la diferite firme și din presă. Este o onoare pentru publicația noastră să găzduiască o atât de largă și competentă dezbatere de idei pe teme stringente ale strategiei militare și securității naționale, care s-a dovedit necesară și utilă în procesul revigorării gândirii militare românești, pe noile coordonate ale integrării în NATO și în Uniunea Europeană. Remarcăm cu plăcere contribuția valoroasă a autorilor noștri la reușita acestei debateri și le mulțumim cu multă căldură.

Redactori: Vasile Popa, Corina Vladu
Responsabili de număr: Corina Vladu
Tehnoredactare: Corina Vladu
Tipografia Universității Naționale de Apărare
